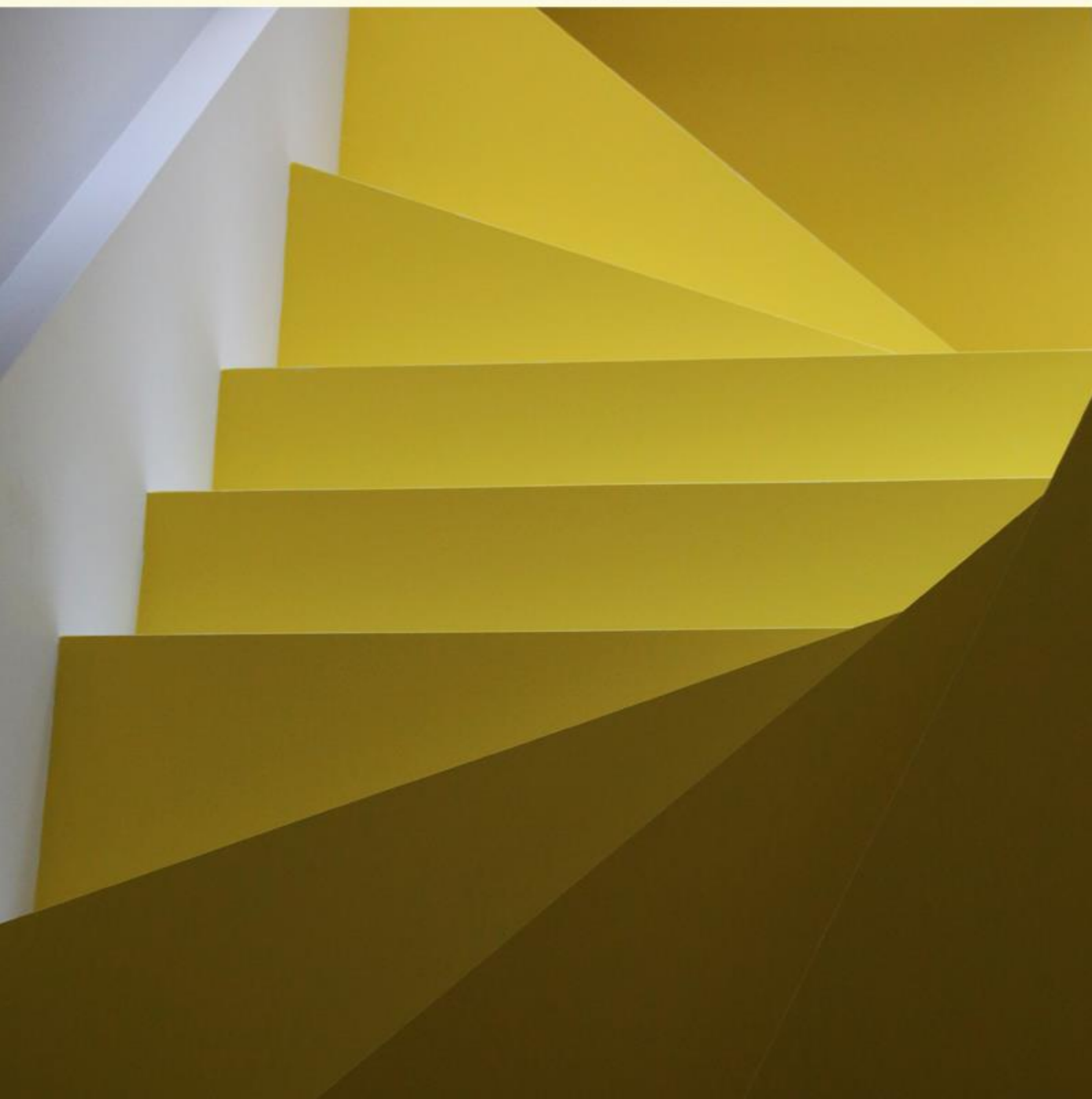

Agencija za odgoj i obrazovanje

XXX. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske

**Tradicija i suvremenost u radu
školskog knjižničara**

Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

Donje Svetice 38
10 000 Zagreb
www.azoo.hr

NAKLADNIK

Jadranka Žarković-Pečenković, prof.
© Agencija za odgoj i obrazovanje, 2018.

ZA IZDAVAČA

Goranka Braim Vlahović, Adela Granić

UREDнице

PRIPREMA ZBORNIKA

Irena Bando, Svjetlana Basara, Adela Granić, Margareta Glavurtić, Zora Hajdarović, Adrijana Hatadi, Jadranka Junačko, Darija Jurić, Hrvoje Mesić, Nataša Mesić Muhremi, Sandra Milek, Vlasta Pavlović, Danica Pelko, Elda Pliško Horvat, Ivana Rakonic Leskovar, Ružica Rebrović-Habek, Josip Rihtarić, Josip Strija, Sanja Šušnjara Rajić, Jadranka Tukša, Korina Udina, Ivana Vladilo

PROGRAMSKI ODBOR

Svjetlana Basara, Ankica Blažinović Kljajo, Goranka Braim Vlahović, Marija Deanković, Sanja Galic, Jadranka Jurić, Tatjana Kola Janković, Božica Kühn, Ana Marinić, Lidija Levačić Mesarov, Sunčana Martinović, Nataša Mesić Muharemi, Renata Mihalić Dobrić, Ivana Pazaver, Gordana Perkić, Elda Pliško Horvat, Suzana Pušić, Nikolina Rukavina, Ljiljana Šarec, Kristina Varda, Dubravka Volenec

LEKTURA

Alida Devčić Crnić, Adela Granić, Tatjana Krpan Mofardin, Gabrijela Mahmutović, Koraljka Mahulja Pejčić, Robert Posavec, Ksenija Sobotinčić Štropin, Draženka Stančić, Korina Udina, Sandra Vidović, Denis Vincek

ORGANIZACIJSKI ODBOR

Marko Štrok
NASLOVNICA

Goranka Braim Vlahović
GRAFIČKO UREĐENJE

ISSN 1847-6074

Računalni zapis
Zbornik izlazi jedanput godišnje
Objavljeno u Hrvatskoj 2018. i dostupno na mrežnim stranicama Agencije za odgoj i obrazovanje

XXX.
Proljeťna Ńkola
Ńkolskih knjiŃniĉara Republike Hrvatske

BaŃka
18. do 21. travnja 2018.

TEMA
Tradicija i suvremenost u radu Ńkolskog knjiŃniĉara

ZBORNIK RADOVA

Agencija za odgoj i obrazovanje
Zagreb, 2018.

Visoko pokroviteljstvo
Predsjednice Republike Hrvatske

SADRŽAJ

Zahvala	7
Uvodna riječ	8
TRADICIJA I SUVREMENOST U RADU ŠKOLSKOG KNJIŽNIČARA	9
Trideset godina Proljetne škole školskih knjižničara	10
Prije vremena— <i>Ante tempus</i>	15
Pronalaženje i vrednovanje znanstvenih informacija u školskim knjižnicama	37
Daroviti učenici kao istraživači naše kulturne baštine: <i>Gdje prošlost susreće budućnost</i>	48
RADIONICE	55
Tradicija u boji kroz prizmu sadašnjosti	56
Uvod u slobodni stih: pjesnička radionica	61
Književni detektivi – potraga pomoću QR kodova	66
Od pisma do SMS-a, od krasopisa do emotikona – utjecaj tehnologije na komunikaciju	70
Tradicionalni i suvremeni mediji u knjižnično-informacijskom i medijskom odgoju i obrazovanju učenika	90
Suradnja školske knjižnice i lokalne zajednice u poticanju čitanja – kurikularno planiranje aktivnosti	100
<i>Piktochart</i> – infografika, alat za vizualni prikaz informacija	106
Školski knjižničar: nositelj digitalne zrelosti odgojno-obrazovnoga procesa	113
Kako zakoračiti u svijet rada	117
Oblikovanje digitalnih materijala: rad u mrežnim alatima <i>ISSUU</i> i <i>Storyjumper</i>	120
<i>Gamifikacija</i> obrazovnog procesa	124
Medijska pismenost – od Gutenberga do društvenih mreža	131

PRIMJERI DOBRE PRAKSE	141
<i>U sridu</i> OŠ Mitnica	142
Zavičajna zbirka školske knjižnice kao dio tradicijskih vrijednosti	148
EU projekti – inovativna, kreativna, održiva i učinkovita rješenja u kojima školski knjižničar može biti koordinator	150
Međuškolski književni kviz	159
<i>Pričljive čajanke</i> u školskoj knjižnici Gospodarske škole Varaždin	162
Tradicionalni običaji Učeničke zadruge <i>Kotačica</i> u suvremenom životu knjižnice OŠ Kloštar Podravski	171
FLO-FA-FIL u školskoj knjižnici: prikaz radionice s darovitim učenicima 4. razreda	181
Od informacij do osvajanja znanja: vloga šolske knjižnice pri medpredmetnem povezovanju učnih enot	184
Zavičajna zbirka kao promotor kulturnog turizma	195
Mogućnosti školske knjižnice u promociji zavičajne baštine	204
Projekt <i>Razotkrivena lektira</i>	210
Vrtni festival: stapanje tradicije i inovacija putem iskustvenog učenja	216
Glazbeno-scenski igrokaz <i>Začinimo jutro</i> : od legendi o ljekovitom i začinskom bilju do agroturističke ponude	219
Jedinstveni razredni projekt u Republici Hrvatskoj: <i>Čudo</i> u 3. a razredu	234
Školski program poticanja čitanja i razvijanja čitalačke pismenosti	243
Projekt <i>Čitaj (o) psu</i> R.E.A.D.® u knjižnici OŠ Monte Zaro	255
Knjižničnim projektima protiv predrasuda	261
IZLAGANJA	268
16 godina osnaživanja školskoga knjižničarstva – prikaz rada Hrvatske udruge školskih knjižničara od osnivanja do danas	269
Međunarodna konferencija SLAMIT 7 u Zagrebu	281
Ograničava li medij čitanje: rezultati istraživanja iskustava i stavova učenika šestih i osmih razreda prema e-lektiri	288
Kako školski knjižničari vide sami sebe: analiza komunikacije i vidljivosti struke	304
Hrvatsko čitateljsko društvo – podrška školskom knjižničaru u poticanju i promicanju pismenosti	312
Predstavljanje aktivnosti, projekata i rada udruge Hrvatske mreže školskih knjižničara	323
Hrvatsko knjižničarsko društvo – Sekcija za školske knjižnice	332
PROGRAM	339

Zahvala

Zahvaljujemo svima koji su pomogli u pripremi i ostvarenju XXX. Proljetne škole školskih knjižničara.

Posebno zahvaljujemo:

- **Predsjednici Republike Hrvatske** za prihvaćanje pokroviteljstva našeg stručnog skupa
- **Knjižničarskom društvu Rijeka** za suorganizaciju XXX. Proljetne škole školskih knjižničara i dugogodišnju potporu Proljetnim školama u organizacijskom, stručnom i znanstvenom smislu
- **Spomeničkoj knjižnici i zbirci Mažuranić-Brlić-Ružić**, Villa Ružić iz Rijeke za dugogodišnji doprinos radu Proljetne škole školskih knjižničara
- **Kulturnom društvu Šoto** iz Jurandvora, mlađoj folklornoj grupi i voditeljici Sanji Polonijo za nastup na svečanosti otvorenja
- **Osnovnoj školi Fran Krsto Frankopan** iz Krka i ravnatelju **Serđu Sambliću** za pomoć u organizaciji XXX. Proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske
- dr. sc. **Predragu Perožiću** za izuzetan doprinos i stručnu pomoć u organizaciji XXX. Proljetne škole

- **Marku Štroku** za idejno rješenje vizualnog identiteta XXX. Proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske.

Uvodna riječ

Trideseta obljetnica Proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske svečana je prigoda koju smo željeli obilježiti i e-izdanjem zbornika radova. To je dvadeset i četvrti zbornik koji predstavlja Proljetne škole (dvadeset i jedan je tiskan i dostupan u digitalnom obliku te pohranjen na stranici *Zbornici i katalozi* Agencije za odgoj i obrazovanje i/ili Metelwinovoj *Digitaliziranoj zbirci zbornika Proljetne škole školskih knjižničara*), a treći po redu e-zbornik.

Pokušali smo iskoristiti prednosti koje pruža medij elektroničke knjige, tako da ovo nije zbornik koji je prvotno pripremljen za tisak. Zbornik sadrži četrdeset članaka, što čini većinu izlaganja, radionica i primjera dobre prakse održanih na XXX. Proljetnoj školi školskih knjižničara, a velik broj ih je povezan i s prezentacijama autora.¹

Sama tema ovogodišnje Proljetne škole, *Tradicija i suvremenost u radu školskog knjižničara*, prilika je za podsjećanje na sve ono što smo već postigli u školskom knjižničarstvu i obveza planiranja budućeg rada, novih načina suradnje, novih metoda poučavanja i učenja.

Kako je jedan od glavnih ishoda ovog stručnog skupa dijeljenje iskustava i stvaranje novih, nadamo se da će Vam zbornik koji je pred Vama pomoći u tome.

Goranka Braim Vlahović i Adela Granić
urednice

¹ prezentacije su dostupne poveznicom na znak Proljetne škole

Tradicijska i suvremenost u radu školskog knjižničara

Trideset godina Proljetne škole školskih knjižničara

Jadranka Groza

jadranka.groza@gmail.com

OŠ Braća Bobetko, Sisak

Sažetak

Osvrt na 30 godina postojanja Proljetne škole školskih knjižničara. Kako je nastajala Škola, teme koje su obrađivane, što i koliko ona znači za stručno usavršavanje školskih knjižničara. Važni događaji vezani uz pojedine škole.

Ključne riječi: Proljetna škola školskih knjižničara, školski knjižničar, stručno usavršavanje

Abstract

Reflection on the 30 year existence of Spring School for School Librarians. How the School was developed, discussed topics, what and how much it means for the professional training of school librarians. Important events related to individual Schools.

Keywords: Spring School for School Librarians, school librarian, professional training, Spring School Publications

Uvod

U svom izlaganju želim govoriti o 30 godina postojanja Proljetne škole školskih knjižničara, o tome kako se razvijala, mijenjala, o temama koje su obrađivane, mjestima u kojima se održavala, tko su bili organizatori, o važnim događajima i idejama koje su se rađale na školi. Uz stručno usavršavanje jednako važno bilo je i međusobno upoznavanje knjižničara iz cijele zemlje pa i šire, razmjena mišljenja, prijateljstva i iskustva koje smo godinama stjecali na školama.

Što je Proljetna škola?

Proljetna škola školskih knjižničara jedan je od najstarijih, najdugovječnijih i jedinstvenih oblika stručnog usavršavanja školskih knjižničara, nastala 1988. godine na inicijativu Mirka Todorića, prof. i tadašnjeg savjetnika Zavoda za školstvo za područje Rijeke i Višnje Šeta, knjižničarke Prve sušačke hrvatske gimnazije u Rijeci. Na tom prvom skupu u Učiteljskom domu u Crikvenici dogovoreno je da se sljedeće godine organizira Savjetovanje za školske

knjižničare Republike Hrvatske. Bilo je to vrijeme kada su u knjižnicama radili većinom oni koji *nisu bili više sposobni za rad u nastavi*, no bilo je i onih koji su upravo u školskim knjižnicama vidjeli velike mogućnosti za inovativan i kreativan rad. A upravo zbog novih zakonskih propisa i preobrazbi školskog sustava, javlja se potreba za sustavnom edukacijom školskih knjižničara.

Slika 1. Višnja Šeta

Rat je izmijenio sve tijekove života. Mnogi gradovi, domovi, škole i školske knjižnice posve su ili djelomično uništeni. Mnogo je života naprasno prekinuto, suviše smo ranjeni fizički i psihički.

Školski knjižničar, 1992.

Ni ratnih godina ne odustajemo pa se na Školi govori o metodologiji istraživanja, samostalnom istraživačkom radu učenika, razvijanju čitalačkih interesa, komunikaciji i interakciji u radu, školskom knjižničaru u suvremenoj školi, umjetnosti u školskim knjižnicama, ulozi novih medija u radu školskih knjižničara, važnosti permanentnog stručnog usavršavanja.

1998. govorimo o školskoj knjižnici u 21. stoljeću. Na ovoj smo Školi dobili i znak Proljetne škole.

2002. osnovana je Hrvatska udruga školskih knjižničara, koja se i danas bori za priznavanje naše struke, postaje i jedna od organizatora Proljetnih škola, a od 2008. najzaslužnijim školskim knjižničarima dodjeljuje Nagradu *Višnja Šeta*, u spomen na jednu od prvih promicatelja modernog školskog knjižničarstva. Ona je svojim radom i energijom bila inspiracija mnogim knjižničarima, koji se i danas rado sjećaju njezinih inovativnih, zanimljivih i kreativnih radionica. Prva je bila na temu *Ulica moga djetinjstva*, a u parku Hotela Therapia tada smo posadili drva limuna i naranče.

2004. godine u Novom Vinodolskom, na inicijativu Korine Udine, pokrećemo humanitarnu akciju *Dobro je činiti dobro*, koja se nastavlja na idućim Školama. Sljedeće je godine Proljetna škola održana u Poreču i tu dobivamo novi znak Škole, autora Nikole Skokandića, akademskog grafičara iz Splita prema ideji Vanje Škrobice i njezinih učenika, a tema o kojoj se raspravljalo bila je *Školska knjižnica i europska povezivanja*. Već iduće godine NET grupa koju sačinjavaju Tihomir Dunderović, Ivana Vladilo, Josip Rihtarić, Nataša Mesić Muharemi i Milena Klanjac pokreće repozitorij školskog knjižničarstva, danas nezaobilazni UDK 02.

Od 2008. godine na svečanoj skupštini HUŠK-a dodjeljuje se Nagrada *Višnja Šeta* pa je ovo još jedan jubilej koji obilježavamo na ovogodišnjoj Proljetnoj školi.

Tijekom godina mijenjaju se i organizatori, posljednjih su godina to Agencija za odgoj i obrazovanje te Hrvatska udruga školskih knjižničara, uz nesebično zalaganje samih knjižničara koji su iznijeli i prošlogodišnju pa i ovu 30. jubilarnu Školu.

Prva glasila Proljetnih škola tiskana su na šapirografu, bio je to list *Školski knjižničar*, a 1993. godine izlazi prvi Zbornik radova² koji je nekoliko godina izdavala Prva sušačka hrvatska gimnazija, a zatim Agencija za odgoj i obrazovanje³.

Ovi su zbornici velika pomoć svim školskim knjižničarima, jer u njima je neiscrpno bogatstvo svega onoga što smo radili i što radimo, izvor raznovrsnih ideja, novih saznanja, primjera dobre prakse.

Godinama Proljetna škola dobiva i nove oblike rada. Od prvotnih plenarnih izlaganja i predavanja, sve je više radionica, primjera dobre prakse, izložbi, okruglih stolova, tu se događaju i promocije knjiga, susreti s književnicima i druga kulturna zbivanja, a najveće bogatstvo Škole je upravo u neposrednim susretima, razmjeni iskustava, prijateljstvima koja traju godinama. Tu su začeti i, najprije, spontani međužupanijski susreti, koji su prerasli u obvezno stručno usavršavanje – međužupanijska stručna vijeća.

Škola je postala i internacionalna, dolaze nam predavači iz susjednih zemalja pa i šire, s nama su često bili naši ministri, ravnatelji Agencije, kolege drugih struka, a poruke i zaključci s Proljetne škole uvelike su doprinijeli da školski knjižničari konačno dobiju mjesto koje i zaslužuju.

Kada se danas osvrnemo na sve protekle Škole, s punim pravom možemo reći da smo često bili ispred svoga vremena, uvijek aktualni, kreativni, stručni i odlučni. Danas je to jednako potrebno kao i prije trideset godina i sigurno ćemo još uvijek nailaziti na nedovoljno razumijevanje i nepoznavanje onoga što radimo, pa i naših najbližih suradnika ili nadređenih, no dovoljno je samo pogledati sve teme o kojima smo godinama raspravljali na našim školama, i što je još važnije – ne smijemo posustati!

² Prvi zbornici dostupni su u online obliku. Vidi: *Digitalizirana zbirka zbornika Proljetne škole školskih knjižničara*. Metelwin Digital Library. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)

³ Na mrežnim stanicama Agencije za odgoj i obrazovanje dostupni su zbornici koji su tiskani/objavljeni od 2007. godine do danas. Vidi: Agencija za odgoj i obrazovanje. *Zbornici i katalogi*. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)

Evo o čemu smo sve govorili i gdje smo sve bili ovih trideset godina:

Proljetne škole školskih knjižničara

- I. **1989.** Crikvenica, *Timski rad u školskoj knjižnici*
- II. **1990.** Crikvenica, *Kulturna funkcija školske knjižnice*
- III. **1991.** Crikvenica, *Metodologija istraživanja i izrada učeničkih radova* – izašao prvi zbornik radova s Proljetne škole
- IV. **1992.** Crikvenica, *Samostalni istraživački rad učenika/računalna pismenost u školi* – strukturiranje programskih odrednica kulturne i javne djelatnosti škole
- V. **1993.** Crikvenica, *Razvijanje čitalačkih interesa i navika putem školske knjižnice*
- VI. **1994.** Crikvenica, *Komunikacija i interakcija u radu; školski knjižničar u suvremenoj školi*
- VII. **1995.** Crikvenica, *Sedam kreativnih dana u školskoj knjižnici*
- VIII. **1996.** Crikvenica, *Motivacijski poticaji školske knjižnice u odgojno-obrazovnim aktivnostima učenika* – stvaralačke radionice
- IX. **1997.** Crikvenica, *Umjetnost i školska knjižnica : učenje na novim izvorima znanja* (internet); uloga novih medija, permanentno obrazovanje i kompetentnost stručnog osoblja u školskoj knjižnici
- X. **1998.** Crikvenica, *Školska knjižnica u 21. stoljeću*; knjižnica – podrška za stručno usavršavanje, dobili smo znak Proljetne škole
- XI. **1999.** Crikvenica, *Školska knjižnica i baština: učenje i doživotno učenje u novom okruženju interneta*
- XII. **2000.** Crikvenica, *Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica*
- XIII. **2001.** Novi Vinodolski, *Interdisciplinarnost i intermedijalnost u programima školskih knjižnica: timski rad*
- XIV. **2002.** Crikvenica, *Školska knjižnica i kvalitetna škola : prostor i mediji* – osnovana Hrvatska udruga školskih knjižničara
- XV. **2003.** Novi Vinodolski, *Modeli učenja i poučavanja u školskoj knjižnici*
- XVI. **2004.** Novi Vinodolski, *Uloga školske knjižnice u novom obrazovnom okruženju; školska knjižnica i promicanje zdravlja* – pokrenuta humanitarna akcija *Dobro je činiti dobro* koja se nastavlja na svakoj sljedećoj školi
- XVII. **2005.** Poreč, *Školska knjižnica i europska povezivanja* – dobili smo novi znak Škole, autora Nikole Skokandića, akademskog grafičara iz Splita
- XVIII. **2006.** Šibenik, *Školska knjižnica i cjeloživotno učenje* – pokrenut repozitorij školskog knjižničarstva

- XIX. 2007. Šibenik, *Školska knjižnica – informacijska pismenost i poticanje čitanja*
- XX. 2008. Opatija, *Suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskog knjižničarstva* – dodijeljene prve Nagrade Višnja Šeta
- XXI. 2009. Zadar, *Upravljanje znanjem školskog knjižničara u funkciji razvoja školskog kurikulumu u ozračju interkulturalnog dijaloga*
- XXII. 2010. Zagreb, *Knjižnica i slobodno vrijeme učenika; neposredno i posredno uključivanje školskog knjižničara u školski kurikulum*
- XXIII. 2011. Osijek, *Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja*
- XXIV. 2012. Dubrovnik, *Smjernice za rad školskog knjižničara u teoriji i praksi*
- XXV. 2013. Vodice, *Komunikacija u školskoj knjižnici – ukorak s vremenom*
- XXVI. 2014. Pula, *Element uspješnosti školske knjižnice*
- XXVII. 2015. Primošten, *Medijska pismenost – uloga medija u učenju i poučavanju u školskoj knjižnici*
- XXVIII. 2016. Zadar, *Primjena strategija učenja i upravljanja informacijama u školskom knjižničarstvu*
- XXIX. 2017. Trogir, *Kurikulum knjižničnog odgoja i obrazovanja – put prema kritičkom mišljenju, znanju i osobnom razvoju*
- XXX. 2018. Baška, *Tradicija i suvremenost u radu školskog knjižničara* – Proljetna škola pod pokroviteljstvom Predsjednice Republike Hrvatske; novi logo Marka Štroka, knjižničara OŠ Izidora Kršnjavoga iz Zagreba

Literatura

Agencija za odgoj i obrazovanje. *Zbornici i katalogi*. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)

Digitalizirana zbirka zbornika Proljetne škole školskih knjižničara. Metelwin Digital Library. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)

Prije vremena— Ante tempus

dr. sc. **Korina Udina**
korinau@yahoo.com

OŠ Kostrena, Kostrena

*Školska knjižnica nije more tišine
već more ljudskih duša koje iščekuju svoj susret sa čitateljem.*

Višnja Šeta, 1995.

Sažetak

Začetci Proljetne škole školskih knjižničara, jedinstvenog oblika stručnog usavršavanja školskih knjižničara u Republici Hrvatskoj bili su u svibnju 1989. godine kada se organiziralo prvo savjetovanje za školske knjižničare u Crikvenici, kao nastavak *razgovora* o školskoj knjižnici, što je započelo na savjetovanju, godinu dana ranije, 1988. godine. Pokretanje državnog, stručnog i znanstvenog skupa knjižničara bilo je s ciljem da se percepcija o radu školskog knjižničara promijeni. Školski knjižničari su za strategiju osobnog razvoja i usavršavanja kroz neformalno obrazovanje izabrali propitivanje odgojne i obrazovne zbilje, te se tematski članci Proljetnih škola bave filozofijom odgoja i obrazovanja, edukacijskom, informacijskom i knjižničnom znanošću. Usporedimo li današnja saznanja o pitanjima mjesta školske knjižnice u dokumentima Kurikularne reforme, u Nacrtu Strategije hrvatskog knjižničarstva 2016. - 2020. s, primjerice, jednom temom iz 1989. godine: *Školska biblioteka, informacijska osnova pojedinih predmetnih područja* Branislave Pešaković, više je nego očito koliko su ambicije u razvoju školskog knjižničarstva doista bile prije vremena, *ante tempus*. Ono čemu težimo jest stručno-znanstvena osnova za pokretanje sveučilišnog studija i obrazovanje stručnjaka za određeno zanimanje prema stupnju njegove složenosti. Afirmacija profesije školskog knjižničara započeta 80-tih godina u Hrvatskoj doživjet će reafirmaciju razvojem akademskih programa i kvalifikacijskih okvira za rad u školskim knjižnicama. Prepoznatljivost profesije je određena definiranjem poslova i zadataka u školskom timu, u školama osnovnog i srednjeg obrazovanja, a utemeljenje profesije dogodit će se kroz znanstvenu utemeljenost, pravo na stručni monopol i s primjerenim vanjskim vrednovanjem kvalitete rada.

Ključne riječi: školski knjižničar, stručno usavršavanje, Proljetne škole školskih knjižničara

Abstract

The Spring School for School Librarians, the unique form of professional development of school librarians in the Republic of Croatia, had its beginning in May 1989. That was when the first counselling for school librarians in Crikvenica was organized as a continuation of the *discussion* about the school library, which started a year earlier, in 1988. The launch of a public, professional and scientific librarian conference was aimed at changing the perception of the school librarians' work.

For their personal development and training strategy through informal education, school librarians have chosen to challenge educational reality, so the thematic articles of Spring Schools deal with the philosophy of education, and educational, information and library literacy.

If today's knowledge about the position of the school library in the Curricular Reform documents or in the Draft of the Croatian Library Strategy 2016-2020 is compared to, for example, one 1989 topic: *The School Library, the information foundation of particular subject areas*, Branislava Pešaković, it is more than obvious that the ambitions in the development of school librarianship were indeed *ante tempus*.

What we are aiming for is a professional and scientific basis for launching a university study and the education of specialists for a certain profession according to the degree of its complexity. The affirmation of the school librarian's profession, which started in the 80's in Croatia, will experience reaffirmation through the development of academic programs and qualification framework for work in school libraries.

The recognition of the profession is determined by defining functions and tasks in the school team, in primary and secondary schools, and the groundwork for the profession will be laid through scientific foundation, the right to professional monopoly and the appropriate external evaluation of work quality.

Keywords: School librarian, professional development, Spring School for School Librarians

Uvod

Promišljanje o načinima, metodologiji i kvaliteti rada školskih knjižničara nastalo je temeljem potrebe da se promijeni *status quo* u vrednovanju knjižničarske profesije u školama, iz potrebe da se prati smjer kojim se profesija razvija i intenzitet promjena u profesiji školskog knjižničara iz perspektive samih školskih knjižničara.

Školska knjižnica je prepoznata kao jedan od podsustava još 1980. godine, pored narodnih, gradskih, specijalnih i znanstvenih knjižnica koje zajednički predstavljaju knjižnični sustav Hrvatske. Tada se osniva koordinacijski odbor Razvojne službe Nacionalne i sveučilišne knjižnice kojem je primarni zadatak bio izraditi koncepciju transformacije školskih knjižnica,

učiniti školsku knjižnicu suvremenim bibliotečno-informacijskim centrom⁴. Temeljem toga je Razvojna služba Nacionalne i sveučilišne biblioteke u suradnji sa Zavodom za prosvjetno-pedagošku službu, matičnim službama i, tada, Hrvatskim bibliotekarskim društvom, organizirala seminare za tu preobrazbu. U seminarima su sudjelovali stručnjaci Nacionalne i sveučilišne biblioteke, Ministarstva kulture i prosvjete, Knjižnica grada Zagreba, Zavoda za školsku opremu te Sekcije za školske knjižnice Hrvatskog bibliotekarskog društva⁵. Međutim, iz perspektive školskih knjižničara bilo je potrebno strukturirati stručno usavršavanje prema specifičnostima struke. Samoinicijativni i poduzetni, bez financijskih potpora, volonterskim radom, formirana je 1988. godine Proljetna škola, kao mjesto susreta, mjesto razmjene iskustava dobre prakse, mjesto diskusijskih grupa u razvoju profesije.

Bez obzira na postojanje Proljetne škole školskih knjižničara, godinama kasnije u stručnoj literaturi nailazi se na izostanak prezentiranja tog načina stručnog usavršavanja državnim skupom kojeg provode najbrojniji među knjižničarima, upravo školski knjižničari. Prema podacima iz Nacrta Strategije hrvatskog knjižničarstva 2016. - 2020.⁶ školskih knjižnica ima 1178 sa 1345 zaposlenih školskih knjižničara, i ako imaju utjecaj u svojim sredinama na obrazovanje, kulturu, socijalnu i gospodarsku politiku, kako se navodi u Nacrtu, kako je moguće da se i danas ta struka spominje samo u Polazištima Nacrta, te u Mjeri 4.2. Provoditi cjeloživotnu izobrazbu knjižničnih djelatnika usklađenu sa suvremenim potrebama rada, i to kroz nadležnost i provedbu mjere putem AZOO i udruga.

Prema Machali, osnutkom i utemeljenjem koordinacijsko-administrativnog središta, Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u Republici Hrvatskoj, u okviru Nacionalne i sveučilišne knjižnice 2002. godine, *potiče se i organizira trajno stručno usavršavanje djelatnika u matičnim knjižnicama; izrađuju se programi izobrazbe knjižničara te se organiziraju savjetovanja, seminari i druge oblici stručnog rada*⁷. Djelatnost Nacionalne i sveučilišne knjižnice je navedena u području osiguranja, provedbe te stručnog nadzora trajne izobrazbe knjižničara u odnosu na sve matične, narodne, školske tako i opće-znanstvene knjižnice. Autorica, kao ravnopravne partnere za provedbu nacionalnog programa trajne izobrazbe knjižničara, navodi osnivače Centra: Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu, Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnice grada Zagreba te Hrvatsko knjižničarsko društvo, ali ne navodi u području stalnog stručnog usavršavanja školskih knjižničara kao partnere u programima izobrazbe Agenciju za odgoj i obrazovanje, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo kulture, strukovne udruge školskih knjižničara: Hrvatsku udruhu školskih knjižničara⁸ i Hrvatsku mrežu školskih knjižničara⁹, koji

⁴ tzv. BIC

⁵ Vidi: Čeić-Tica. 1999. Školska knjižnica i Nacionalni informacijski sustav knjižnica (NISKA). *Zbornik radova: Školska knjižnica u 21. stoljeću. X. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske*. Ur. Šeta, Višnja. Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske – Prva sušačka gimnazija u Rijeci. Zagreb – Rijeka.

⁶ Aparac-Jelušić, Tatjana. *Nacrt Strategije 2016.-2020.* (pristupljeno 30.siječnja 2018.)

⁷ Machala, Dijana. 2013. Stalno stručno usavršavanje knjižničara u Hrvatskoj: prigodom desete obljetnice osnutka Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56/1-2. 13-33.

⁸ HUŠK je strukovna udruga osnovana 24. travnja 2002. godine

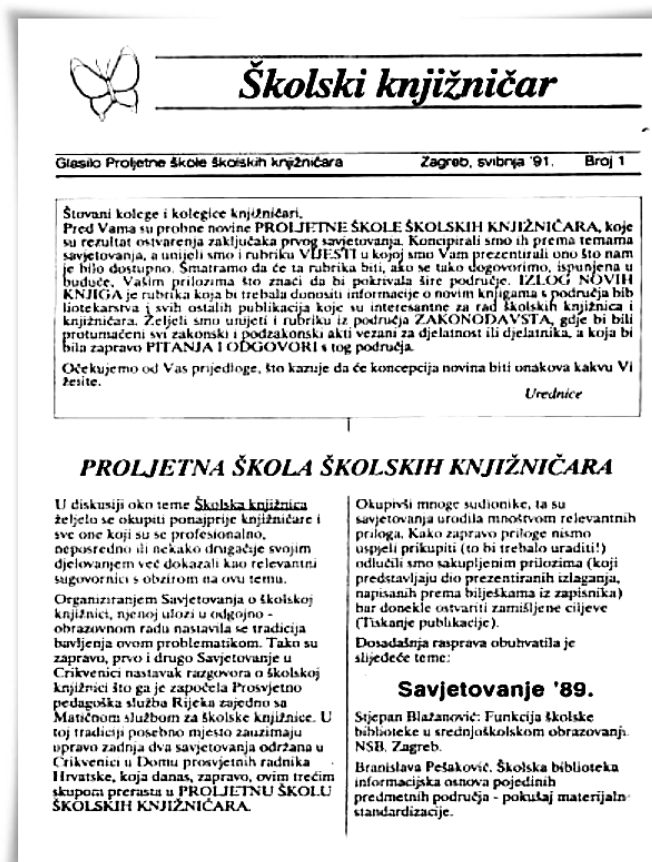
⁹ HMŠK je osnovana 23. travnja 2009. godine

kontinuirano, od svog osnutka, rade na stručnom usavršavanju upravo djelatnika školskih knjižnica. Spominjanje AZOO i udruge kao partnera u provođenju i nadležnosti jedne mjere u Nacrtu Strategije hrvatskog knjižničarstva do 2020. godine je vidljiv napredak u posljednjih trideset godina. I dalje je područje stalnog stručnog usavršavanja knjižničara u školskim knjižnicama podijeljeno prema ingerencijama Ministarstva kulture i Ministarstva znanosti i obrazovanja. Mjesto školskih knjižnica u knjižničnom sustavu Hrvatske na razini podsustava, školskim knjižnicama ne omogućuje brži razvoj koji je započeo prije trideset godina, s obzirom na kvalitetu i suvremenost u promišljanjima o razvoju od samih početaka.

Prije vremena – Ante tempus

Najveći pomak u unaprjeđenju rada školskih knjižničara postignut je 1988. godine angažiranjem tadašnjeg Zavoda za prosvjetno-pedagošku službu u Rijeci s prosvjetnim savjetnikom za hrvatski jezik, prof. Mirkom Todorićem i knjižničarkom Prve hrvatske sušačke gimnazije u Rijeci, prof. Višnjom Šeta.

Na inicijativu Mirka Todorića i Višnje Šeta, a uz podršku Matične službe za školske knjižnice Gradske knjižnice Rijeka, u svibnju 1989. godine organizira se prvo savjetovanje za školske knjižničare u Crikvenici. Bio je to nastavak *razgovora* o školskoj knjižnici koji su započeli godinu ranije, 1988. Bili su to začeci *Proljetne škole školskih knjižničara*, jedinstvenog oblika stručnog usavršavanja školskih knjižničara u Republici Hrvatskoj.

Slika 2. Školski knjižničar, prvo glasilo Proljetne škole školskih knjižničara

Djelovanje Škole nailazi na potporu Kulturno-prosvjetnog sabora Hrvatske, Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Hrvatskog knjižničkog društva. Utemeljili su Proljetnu školu školskih knjižničara, državni stručni i znanstveni skup knjižničara s ciljem da se percepcija o radu školskog knjižničara promijeni, a školska knjižnica stavi u svoju pravu funkciju, da se osim stručnim radom s knjigama i ostvarivanjem programa lektire, u tom prostoru bavi intelektualnim radom učenika.

Višnja Šeta je razmišljanje o razlozima okupljanja sudionika u PŠŠK izrazila riječima: *Višestoljetno se bavljenje knjigom i organizacijom školske knjižnice najviše svodilo na smještaj, klasifikaciju, opis i ponudu informacije...Svijet školske knjižnice je velika stvaralačka, dobro organizirana radionica u kojoj se susreću, komuniciraju i stvaraju: autori i njihov svijet oblikovan u različitim medijima, učenici, nastavnici, roditelji i školski bibliotekar.*¹⁰

Usporedimo li današnja saznanja u dokumentima Kurikularne reforme o mjestu školske knjižnice u velikoj reformi školstva sa primjerice jednom temom iz 1989. godine: *Školska biblioteka informacijska osnova pojedinih predmetnih područja* Branislave Pešaković, više je nego očito koliko su ambicije u razvoju školskog knjižničarstva doista bile prije vremena, može se reći *ante tempus*.

Počeci u definiranju rada školskog knjižničara u obrazovnim područjima bile su teme prvih Proljetnih škola. Broj polaznika prvih savjetovanja bio je tridesetak knjižničara, broj koji se 1998. godine na X. Proljetnoj školi školskih knjižničara povećao na tri stotine školskih knjižničara. Time je usustavljeno stručno i profesionalno usavršavanje školskih knjižničara koje svoj razvoj bilježi do današnjih dana. Stručnom osposobljavanju pridonijeli su predavači iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice Zagreb, Filozofskog fakulteta u Zagrebu kao prvog fakulteta s Odjelom knjižničarstva, voditeljice matičnih službi i Hrvatskog knjižničarskog društva, ali i mnogobrojni znanstvenici i predavači iz područja odgoja i obrazovanja te komunikologije. Postignuta je kvalitetna promjena u radu i usavršavanju kroz pedagoško-metodičku naobrazbu za neposredni odgojno-obrazovni rad u školskoj knjižnici, kroz razmjenu ideja i primjera dobre prakse.

Mnogo prije objavljivanja potrebe za međupredmetnim povezivanjem u Hrvatskom nacionalnom obrazovnom standardu iz 2006. godine i objavljivanjem povezivanja međupredmetnih tema i odgojno-obrazovnih područja u Nacionalnom okvirnom kurikulumu iz 2009. godine, utemeljiteljica Proljetnih škola i vizionarka razvoja školskog knjižničarstva, u svom članku objavljenom 2002. godine navela je da *U programima i radu školskog knjižničara dolazi do povezivanja različitih predmetnih područja, prirodnih, humanističkih i umjetničkih. U različitim područjima traže se znakovi njene pojavnosti, sličnosti i razlike koje vode sintezi i novoj znanstvenoj spoznaji.*

¹⁰ Šeta, Višnja. 1995. Sedam kreativnih dana u školskoj knjižnici. *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske: zbornik radova*. Ur. Šeta, Višnja. Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske. Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci. Crikvenica. 33. (pristupljeno 2. ožujka 2018.)

Formalnim i neformalnim obrazovanjem, uključivanjem u brojne nacionalne projekte¹¹, stručnim usavršavanjem na Proljetnim školama školskih knjižničara od 1988. do 2018. razmjenjujući primjere dobre prakse te kroz brojne stručne skupove Agencije za odgoj i obrazovanje iz Zagreba¹², školski knjižničari su iz vlastite perspektive pokrenuli formaliziranje metodike rada u knjižnicama i novu kvalitetu knjižničnih usluga u obrazovnom sustavu.

Knjižnične usluge u školskim knjižnicama propisane su zakonskim aktima, normativom rada,¹³ a primjenom praktičnih metoda u radu školskih knjižničara razvijalo se je planiranje i programiranje rada u školskoj knjižnici, smjernice za rad, modeli učenja i poučavanja. Normative rada za izračun tjednog i godišnjeg zaduženja razradile su Kovačević, Lovrinčević¹⁴ kao polazišta za vrednovanje hrvatskog školskog knjižničarstva.

Tržišno natjecanje nameće mjerljivost elemenata kvalitete u radu pa se pretpostavlja da će mjerenje pokazatelja uspješnosti u radu predstavljati daljnji korak u unaprjeđenju rada i funkcionalnosti školskih knjižničara. Kontinuiranim prezentiranjem tih rezultata javnosti može se utjecati na kvalitetu rada, financiranje potreba i menadžment knjižnice čime proporcionalno raste vrednovanje profesije u sustavu.

¹¹ Rezultati analize istraživanja neformalnog obrazovanja iz 2012. godine definiraju kojim projektima su se najčešće neformalno stručno usavršavali školski knjižničari: Kvalitetna škola – škola bez prisile (KVAŠ 2000. – 2009.), Procesi učenja u kurikularnom pristupu, Građanski odgoj i obrazovanje, Nacionalni program odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo, Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje, Program za cjeloživotno učenje COMENIUS itd.

¹² Kontinuirano stručno usavršavanje organizirano je putem mrežne stranice *Stručni skupovi*. Agencija za odgoj i obrazovanje.

¹³ Primjerice, Standard za školske knjižnice propisuje: *Stručni suradnik knjižničar koji ima punu normu rada od 40 sati obvezan je obavljati poslove u neposrednome pedagoškom radu 25 sati tjedno, a ostale poslove u sklopu satnice do punoga radnog vremena.*

¹⁴ Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. 2014. *Mjerila kvalitete rada u hrvatskom školskom knjižničarstvu*. Odjel za kulturologiju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera. Osijek. 242-244.

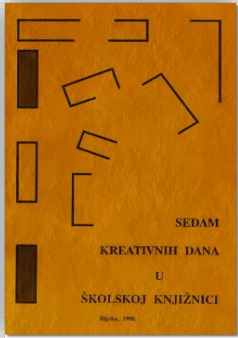

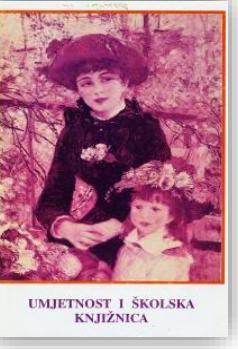
Tablica 1. Tematska struktura PŠŠK-a i izbor članaka od 1991. – 2018.

Prije vremena – Ante tempus			
godina	broj Škole	tema stručnog usavršavanja na državnom skupu PŠŠK¹⁵	izbor tematskih članaka iz publikacije o metodologiji rada školskog knjižničara u knjižnici (od 1 do 10)
1991./1992.	IV.	<p><i>Školska knjižnica i mogućnosti razvoja samostalnog istraživačkog rada učenika</i></p> <p><i>Stručno razvojne službe u školi i školska knjižnica</i></p> <p><i>Metodologija istraživanja i izrada učeničkih radova</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lasić-Lazić, J. <i>Školska knjižnica i mogućnosti razvoja samostalnog istraživačkog rada učenika</i> • Staničić, S. <i>Stručno-razvojne službe u školi i školska knjižnica</i> • Šeta, V. Metodologija istraživanja i izrada učeničkih radova • Karbić, T. <i>Uloga BIC-a u primjeni televizije zatvorenog kruga i video rekordera u odgojno-obrazovnom procesu</i> • Križ, J. <i>Strukturiranje programskih odrednica kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice</i> • Laszlo, M. <i>Računalna pismenost u školskoj knjižnici</i>
1993.	V.	<p><i>Razvijanje čitateljskih interesa i navika putem školske knjižnice</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Horvat, A. <i>Pravo na čitanje</i> • Kermek-Sredanović, M. <i>Čitateljski interesi i osobitosti recepcije mladog čitatelja</i> • Lasić-Lazić, J. <i>Čitateljski interesi učenika i mogućnosti knjižničara u stvaranju ukusa i poticanju čitanja</i> • Šeta, V. Projekt: Poziv na čaj (razvijanje čitateljskih interesa i navika putem školske izložbe) • Križ, J. <i>Čitanje kao programska odrednica i funkcija knjižnice u njezinu promicanju</i>
1994.	VI.	<p><i>Komunikacija i interakcija u radu s malom grupom u školskoj knjižnici</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Bratanić, M. <i>Mikro-pedagoški pristup odgoju i obrazovanju</i> • Lasić-Lazić, J. <i>Komunikacijsko-informacijska paradigma školskih knjižnica</i> • Lovrinčević, J. <i>Prostor - činitelj komunikacije</i> • Šeta, V. Komunikacija u knjižnici • Križ, J. <i>Strukturiranje programskih odrednica neposrednog rada s učenicima u školskoj knjižnici</i> • Šeta, V. Projekt: Ulice

¹⁵ Zbornici radova Proljetnih škola školskih knjižničara. Vidi dva izvora:

Digitalizirana zbirka zbornika Proljetne škole školskih knjižničara. Metelwin Digital Library. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)

Agencija za odgoj i obrazovanje. *Zbornici i katalozi*. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)

<p>1995. VII.</p> 	<p>Sedam kreativnih dana u školskoj knjižnici</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Srića, V. <i>Kako misliti kreativno</i> • Lasić-Lazić, J. <i>Kreativnost kroz odgojno-obrazovni aspekt školske knjižnice</i> • Šeta, V. <i>Sedam kreativnih dana u školskoj knjižnici</i> • Križ, J. <i>Školska knjižnica i tehnike rada s različitim tekstnim izvorima</i> • Sabljak, Lj. <i>Učinkovitost ciljanog, vođenog čitanja</i> • Leovac, R. <i>Uloga školske knjižnice pri obradi lektire</i> • Šeta, V. <i>Projekt: Čovjek za stolom</i>
<p>1996. VIII.</p> 	<p>Motivacijski poticaji školske knjižnice u odgojno-obrazovnoj aktivnosti učenika</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Čudina, M. <i>Motivacija za učenje: oblici, tipovi i mogućnosti povećanja</i> • Lasić-Lazić, J. <i>Motivacija korisnika za usvajanje informacijskih znanja i uporabu tih znanja za učenje i stručno usavršavanje</i> • Kovačević, D. <i>Stavovi učitelja prema školskoj knjižnici</i> • Lovrinčević, J. <i>Motivacija nastavnika</i> • Šeta, V. Školska knjižnica i motivacija učenika • Bučević-Sanvicenti, L. <i>Motivacija korisnika školskih knjižnica</i> • Križ, J. <i>Motivacijski procesi u školskoj knjižnici</i> • Galić, N. <i>Motivacijski poticaji škole i školske knjižnice u odgojno-obrazovnoj aktivnosti učenika</i> • Šeta, V. Motivacijski klub
<p>1997. IX.</p> 	<p>Umjetnost i školska knjižnica</p> <p><i>Učenje na novim izvorima znanja: internet</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Šeta, V. Umjetnička građa školske knjižnice u odgojno-obrazovnom procesu • Kapelijanskaja, N. <i>Ruska državna knjižnica kao multikulturalni obrazovni centar</i> • Škrobica, V. <i>Školska knjižnica u službi obrazovanja i umjetnosti</i> • Lovrinčević, J. <i>Komplementarnost školskih medijateka</i> • Šeta, V.; Alberini, P. Tabucchi Workshop - multikulturalno putovanje novelom Igra obrtanja • Canziani Jakšić, T. <i>Plakat - unikatna slikovnica</i> • Lasić-Lazić, J. <i>Učenje na daljinu i mogućnosti permanentnog stručnog usavršavanja preko Interneta</i> • Pivec, F. <i>Škola i internet</i> • Slavić, A. <i>Internet u pripremi i izvođenju nastave: prije ili poslije uvođenja Interneta u školsku knjižnicu</i>

<p>1998.</p> <p>X.</p> <p><i>Školska knjižnica u 21. stoljeću</i></p> 	<p>• Delors, J. <i>Obrazovanje: nasušna potreba</i></p> <p>• Lasić-Lazić, J. <i>Kako obrazovati knjižničara za rad u 21. stoljeću</i></p> <p>• Stružnik, E. <i>Slovenski šolski knjižničarji v 21. st.</i></p> <p>• Šeta, V. <i>Temeljna polazišta programskih sadržaja školske knjižnice 21. stoljeća</i></p> <p>• Tkalac, S. <i>Definicija informacije i strukture baze podataka</i></p> <p>• Čelić-Tica, V. <i>Školska knjižnica i nacionalni informacijski sustav (NISKA)</i></p> <p>• Penava, Z. <i>Informacijski stručnjak u školskoj knjižnici</i></p> <p>• Štefančić, S. <i>Multimedija u knjižnici</i></p> <p>• Šeta, V. <i>Susret sa Slavkom Mihalićem u literarnoj kavani</i></p>
<p>1999.</p> <p>XI.</p> <p><i>Školska baština</i></p> 	<p>• Vujić, Ž. <i>Škola i baština u Hrvatskoj: između sna i jave</i></p> <p>• Giron, M. <i>Škole kao čuvari kulturne (nacionalne) baštine</i></p> <p>• Šeta, V. <i>Školska baština, od identifikacije do zbirke</i></p> <p>• Bučević-Sanvincenti, L. <i>Čitanje baštine u kontekstu odraza knjižničarske kulture i civilizacijske razine</i></p> <p>• Pilaš, I. <i>Novi mediji – Poučavanje i baština</i></p> <p>• Stančić, H. <i>Digitalizacija kao mogućnost zaštite i predstavljanja baštine</i></p> <p>• Šeta, V. <i>Kako čitati i istraživati školsku baštinu?</i></p> <p>• Lasić-Lazić, J.; Slavić, A. <i>Obrazovanje školskih knjižničara kao teorijsko i praktično pitanje</i></p>
<p>2000.</p> <p>XII.</p> <p><i>Kršćanstvo u programima i fondovima školskih knjižnica</i></p> <p><i>Lektira i mladi čitatelj</i></p> 	<p>• Bogović, M. <i>Knjiga i kršćanstvo</i></p> <p>• Pejić, I. <i>Put k slobodi: Školske knjižnice i zbirke publikacija iz kršćanstva u odgoju za slobodu, mir i demokraciju</i></p> <p>• Čanjevac, V. <i>Recentna literatura o kršćanstvu u fondovima Nacionalne sveučilišne knjižnice</i></p> <p>• Šeta, V. <i>Projekt: čovjek i kršćanstvo</i></p> <p>• vlč. Luketić, A. <i>Timski rad vjeroučitelja i školskog knjižničara u nastavi vjeronauka</i></p> <p>• Brigović, A. <i>Hrvatska izložba u Rimu povodom jubileja 2000. godina kršćanstva</i></p> <p>• Bačić-Karković, D. <i>Lektira i mladi čitatelj</i></p> <p>• Šušnjić, B. <i>Pristup i najvažniji kriteriji za godišnje planiranje i programiranje rada stručnog suradnika školskog knjižničara</i></p> <p>• Lovrinčević, J. <i>Utjecaj plana i programa rada školskog knjižničara na obrazovna postignuća učenika</i></p> <p>• Šeta, V. <i>Planiranje i programiranje rada školskog knjižničara</i></p>

<p>2001. XIII.</p> <p><i>Interdisciplinarnost i intermedijalnost u programima školskih knjižnica</i></p> <p><i>Timski rad stručnih suradnika u školi</i></p> 		<ul style="list-style-type: none"> • Šeta, V. <i>Interdisciplinarno i intermedijalno čitanje fenomena XX. stoljeća</i> • Udina, K. <i>Intermedijalnost programskih jedinica, književnosti, biologije, likovne kulture i matematike u nastavi: Tema: Kako živi drveće?</i> • Lovrinčević, J. <i>Intermedijalnost u programima školske knjižnice</i> • Šerić, N. <i>Interdisciplinarni pristup čitanja časopisa /škola bez razreda</i> • Vladilo, I. <i>Timski rad stručnih suradnika u školi</i> • Tihomirović, E. <i>Timski rad učitelja i stručnog suradnika u obradi sadržaja iz prirode i društva</i> • Dragija Ivanović, M.; Golub, K. <i>Čitanje u multimedijском okruženju</i> • Lasić-Lazić, J. <i>Nova paradigma školske knjižnice?</i> • Bajević, Lj. <i>Sat medijske kulture u školskoj knjižnici</i> • Halaba, V. <i>Jules Verne u interdisciplinarnom i intermedijalnom pristupu</i>
<p>2002. XIV.</p> <p><i>Školska knjižnica i kvalitetna škola</i></p> <p><i>Prostor i mediji</i></p> <p><i>Poučavanje radosti čitanja</i></p> 		<ul style="list-style-type: none"> • Šušnjić, B. <i>Sustav stručnog usavršavanja školskih knjižničara i kvalitetna škola</i> • Stevanović, M. <i>Školska knjižnica u kvalitetnoj školi</i> • Tonšić-Krema, J. <i>Kvalitetna škola u Hrvatskoj – dosadašnja iskustva</i> • Šeta, V. <i>Roditelji u školskoj knjižnici</i> • Udina, K. <i>Roditelji i učenici u školskoj knjižnici –kultura govorenja (izlaganje + radionica)</i> • Tošić-Grlač, S. <i>Informacijsko opismenjavanje učenika osnovne škole</i> • Stančić, H. <i>Knjižnice i elektroničke nastavne jedinice</i> • Štefančić, S. <i>Edukativni softver kao čimbenik podizanja kvalitete odgoja i obrazovanja</i> • Mikelić, N.; Lauc, T. <i>Suvremena edukacijska tehnologija: medij za propitivanje i istraživanje</i> • Hebrang-Grgić, I. <i>Uloga školske knjižnice u poticanju čitanja</i>
<p>2003. XV.</p> <p><i>Mjesto školske knjižnice u programima Ministarstva prosvjete i športa</i></p> <p><i>Modeli učenja i poučavanja u školskoj knjižnici</i></p> <p><i>Informatizacija knjižničnog poslovanja</i></p> 		<ul style="list-style-type: none"> • Zovko, M. <i>Status školskih knjižnica u okviru zakonskih i pod zakonskih propisa</i> • Šušnjić, B. <i>Učenje i poučavanje u školskoj knjižnici: Stavovi, očekivanja, želje i poruke osnovnoškolskih ravnatelja</i> • Kovačević, D.; Lovrinčević L. <i>Menadžment kao sustav razmišljanja i planiranja u školskoj knjižnici</i> • Lasić-Lazić, J. <i>Analiza uspješnosti poslovanja školske knjižnice</i> • NET grupa, <i>Anđeli stanuju u knjižnici</i> • Tomi, V. <i>Modeli učenja u školskoj knjižnici</i> • Udina, K. <i>Učiti učiti u školskoj knjižnici</i>

<p>2004. XVI.</p> 	<p><i>Zdravlje: prilika za integrativno djelovanje školske knjižnice na razvoju kompetencija učenika</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Šušnjić, B. <i>Vrednovanje rada školske knjižnice</i> • Jozić, R. <i>Promicanje zdravlja kroz programe školske knjižnice</i> • Galic, S. <i>Ostvarenje kurikuluma kroz rad na školskom projektu</i> • Dragija Ivanović, M. <i>Projekt umrežavanja školskih knjižnica Zadarske županije</i> • Poturiček, N. <i>Dramski odgoj u knjižnici</i> • Udina, K. <i>Dobro je činiti dobro: dobrotvorna akcija za Dječji dom braće Mažuranić u Novom Vinodolskom</i>
<p>2005. XVII.</p> 	<p><i>Školsko knjižničarstvo i europska povezivanja</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Šušnjić, B. <i>Školske knjižnice i europska povezivanja</i> • Tošić-Grlač, S. <i>Radionica: Nove okolnosti u razumijevanju profesije školskog knjižničara</i> • Šlosar, I. <i>Interkulturalnost, bogatstvo različitosti - prikaz izložbe Hrvatski latinist</i> • Volenec, D. <i>Projekt obilježavanja hrvatskih folklornih i tradicijskih običaja s osvrtom na ulogu školske knjižnice</i> • Vladilo, I. <i>Stjecanje informacijskih kompetencija primjenom modela BIG 6</i> • Lovrinčević, J.; Kovačević, D.; Lasić-Lazić, J.; Banek Zorica, M. <i>Znanjem do znanja: Prilog metodici rada školskoga knjižničara</i>
<p>2006. XVIII.</p> 	<p><i>Školsko knjižničarstvo i cjeloživotno učenje</i></p> <p><i>Raznolikost metoda učenja i kreativnog izražavanja</i></p> <p><i>O čitanju</i></p> <p><i>O knjižnicama i knjižničarima</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kovačević, D.; Tihomirović, E. <i>Školska knjižnica: poticanje čitanja i informacijska pismenost</i> • Bilić, Z.; Tihomirović, E. <i>Knjižnično informacijsko područje u timskom, korelacijskom i interdisciplinarnom planiranju rada s učenicima</i> • Šušnjić, B. <i>Školsko knjižničarstvo i cjeloživotno učenje</i> • Poturiček, N. <i>Školska knjižnica i metode i oblici rada za cjeloživotno učenje</i> • Nikić, I. <i>Školsko knjižničarstvo i cjeloživotno učenje</i> • Vladilo, Muharemi, Đunđerović, Klanjac, Rihtarić. <i>NET grupa i repozitorij školskog knjižničarstva – zašto i kako</i> • B. Popinjač i dr. <i>G7: primjena e-učenja u školskoj knjižnici</i> • Lovrić, A. <i>Informacijska pismenost u svakodnevnici</i>

<p>2007.</p> <p>XIX.</p> <p><i>Školska knjižnica – informacijska pismenost i poticanje čitanja</i></p> <p><i>Suradnja u informacijskom društvu</i></p> 	<p><i>Školska knjižnica – informacijska pismenost i poticanje čitanja</i></p> <p><i>Suradnja u informacijskom društvu</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tošić-Grlač, S. <i>Model rada školskoga knjižničara u poticanju čitanja</i> • Čelić-Tica, V. <i>Školska knjižnica kao pomoć osobama s poteškoćama u čitanju i pisanju</i> • Stančić, D. <i>Kultura čitanja učenika viših razreda osnovne škole</i> • Ravlić, D. <i>Kvizovi za poticanje čitanja</i> • Steinbuch, M. <i>Knjižnična informacijska znanja kao kroskurikularna tema u osuvremenjivanju nastavnih programa u Sloveniji</i> • Kodrić, L. <i>Školska biblioteka: partner u unaprjeđenju informacijskog opismenjavanja učenika</i> • Bilušić, Z. <i>Suradnja Centra za vizualnu kulturu djece i mladih i osnovnih škola u obradi sadržaja iz zavičajne baštine</i> • Kolarić, A. <i>Opasnosti interneta u knjižnici</i> • Vladilo, I. <i>Praktični rad na repozitoriju www.knjiznicari.hr</i>
<p>2008.</p> <p>XX.</p> <p><i>Suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskoga knjižničarstva</i></p> <p><i>– međunarodni skup</i></p> 	<p><i>Suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskoga knjižničarstva</i></p> <p><i>– međunarodni skup</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Vladilo, I. <i>Suradnja školskih knjižničara u informacijskom društvu</i> • Galic, S. <i>Profesija školski knjižničar u informacijskom društvu</i> • Dunđerović, T.; Rihtarić, J. <i>Mrežni alati za e-školsko knjižničarstvo 2.0</i> • Stričević, I.; Štefiček, K. <i>Suradnja školskih i dječjih knjižnica</i> • Rihtarić, J.; Škarica, V. <i>Klasifikacija radova na Hrvatskoj mreži školskih knjižničara</i> • Kuhn, B. <i>Korelacija sadržaja knjižnično-informacijskog područja u nastavi strukovnih predmeta</i> • Paić, I. <i>Portal Hrskole u službi odgoja i obrazovanja</i> • Dukić, Z. <i>School Library powered by Wiki</i> • Marquardt, L. <i>The Biblioscuole Network in Italy: the digital education, new tools and the access to information</i> • Boelens, H. <i>The We feeling</i> • Steinbuch, M. <i>Uključenost djelatnosti školske knjižnice i knjižničnog informacijskoga znanja u nastavne programe predmeta</i>

<p>2009. XXI.</p> 	<p><i>Upravljanje znanjem školskog knjižničara u funkciji razvoja školskoga kurikuluma u ozračju interkulturalnog dijaloga</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kovačević, D.; Galic, S. <i>Školska knjižnica u nacionalnom okvirnom kurikulum - Predstavljanje programa knjižnično-informacijskog obrazovanja učenika u školskoj knjižnici osnovne i srednje škole</i> • Zovko, M. <i>Vizija hrvatskih školskih knjižnica u novome tisućljeću</i> • Čelić Tica, V. <i>Iščitavanje baštine kroz fond školske knjižnice</i> • Vučković, Ž. <i>Uloga školskih biblioteka u razvoju kritičkog mišljenja učenika</i> • Pereira, A. <i>Iskustva školskih knjižnica u Portugalu</i>
<p>2010. XXII.</p> 	<p><i>Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika; Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zovko, M. <i>Školski knjižničar u suvremenom kurikulumu</i> • Čelić Tica, V. <i>Uloga školske knjižnice u programskoj diferenciranosti koja se odnosi na darovite učenike</i> • Perković, J. G. <i>Korelacija knjižničnog odgoja i obrazovanja i nastavnih predmeta u trogodišnjoj strukovnoj školi</i> • Tomašević-Dančević, M. <i>Školska knjižnica i likovna kultura</i> • Stričević, I. <i>Rad na projektu u školskoj knjižnici - metoda aktivnog učenja</i> • Sudarević, A. <i>Izrada digitalnih materijala u školskoj knjižnici</i> • Stančić, D. <i>Školski knjižničari daruju srce</i> • Udina, K. <i>Knjižničari knjižnici</i>
<p>2011. XXIII.</p> 	<p><i>Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Solar, M. <i>Zašto čitati knjige?</i> • Kovačević, D. <i>Čitalačka pismenost. Drugačije okružje – drugačiji Zvukovi</i> • Zovko, M. <i>Važnost čitanja</i> • Krželj, A. <i>Školska knjižnica i poticanje čitanja utemeljeno na žanru horora – istraživanje o tome trebamo li uvesti cenzuru</i> • Radičević, V.; Biglbauer, S. <i>Poticanje čitalačke pismenosti kao dio knjižnično--informacijskog obrazovanja</i> • Dizdar, S. <i>Podsticanje na čitanje - bosansko-hercegovačka iskustva</i> • Held, J. <i>Od govorne do pisane riječi</i> • Milinović, M.; Jurić, S. <i>7 ključeva za čitanje s razumijevanjem</i> • Medved, Lj.; Gužvić, I. <i>Čitanje kao dio knjižnično informacijskog obrazovanja - radost otkrivanja sedam ključeva za čitanje s razumijevanjem</i> • Hajdarović, Z. <i>Žene mog i Tadijanovićeve zavičaja - kreativna radionica</i> • Benjanec, M.; Obad, M. <i>Radionica: Čitanje grada - osječki Gornji grad</i>

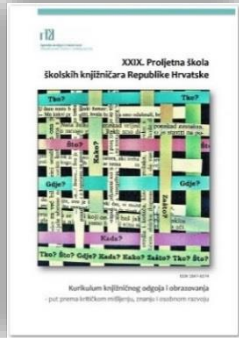
<p>2012.</p> <p>XXIV.</p> 	<p><i>Smjernice za rad školskog knjižničara</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lasić-Lazić, J.; Banek Zorica, M.; Špiranec, S. <i>Obrazovanje školskih knjižničara temeljeno na ishodima učenja</i> • Lasić-Lazić, J.; Laszlo, M. <i>Učenje kao obrada informacija</i> • Dukić, Z. <i>Školska knjižnica u virtualnom prostoru: od mrežne stranice do virtualne zajednice učenja</i> • Zovko, M.; Čelić Tica, V. <i>Putokazi za izradu smjernica za rad školskih knjižnica, analiza stanja školskih knjižnica 2010./2011.</i> • Milovčić, J. <i>Školska knjižnica u elektroničkom okruženju</i> • Udina, K. <i>Samovrednovanje do vrednovanja - mi znamo kako!</i> • Vladilo, I. <i>Samovrednovanjem do vrednovanja - zašto i kako?</i> • Jozić, R. <i>Smjernice za kvalitetan rad školske knjižnice</i>
<p>2013.</p> <p>XXV.</p>	<p><i>Školski knjižničari i knjižnice u novim komunikacijskim i digitalnim izazovima¹⁶</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Brajša, P. <i>Komunikacijski bipolariteti u našim razgovorima</i> • Knežević, D. <i>Komunikacija, dalje od moga nosa</i> • Horvat, A. <i>Prava korisnika u digitalnom vremenu</i> • Čelić-Tica, V. <i>Hrvatske mogućnosti razvoja knjižnica i zadaće Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u odnosu na podsustav školskih knjižnica</i> • Zovko, M. <i>Standard za školske knjižnice kao novi oblik komunikacije u suvremenom Društvu</i> • Stančić, D.; Posavec, R. <i>Kulturna i javna djelatnost školske knjižnice kao strateški mehanizam komunikacije</i>
<p>2014.</p> <p>XXVI.</p>	<p><i>Komunikacija - element uspješnosti školske knjižnice¹⁷</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skoko, B. <i>Komunikacija i odnosi s javnošću u radu knjižnica</i> • Knežević, D. <i>Komunikacija u prezentaciji</i> • Stančić, D.; Posavec, R. <i>Napredni alati za razvoj uspješne komunikacije u odnosima s javnostima školskog knjižničara</i> • Milinović, M. <i>Komunikacija s tekstem ili kako odgojiti čitatelja koji misli svojom glavom</i>

¹⁶ Zbornik radova nije objavljen, prezentacije i sažetci izlaganja i članaka su na mrežnoj stranici:

Agencija za odgoj i obrazovanje. 2013. *Školski knjižničari i knjižnice u novim komunikacijskim i digitalnim izazovima*. (pristupljeno 21. siječnja 2018.)

¹⁷ Zbornik radova nije objavljen, informacije o temama nalaze se na mrežnoj stranici:

Agencija za odgoj i obrazovanje. 2014. *Komunikacijske kompetencija knjižničara za što uspješniji rad školskih knjižnica*. (pristupljeno 21. siječnja 2018.)

<p>2015. XXVII.</p>	<p><i>Medijska pismenost – Uloga medija u učenju i poučavanju u školskoj knjižnici</i>¹⁸</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Banek Zorica, M. <i>Školski knjižničar u medijskom okruženju</i> • Udina, K. <i>Tehnologija i učenje u školskim knjižnicama RH</i> • Štajcer, J. <i>Važnost medijskog obrazovanja u sprječavanju ovisnosti mladih</i> • Zgrabljic Rotar, N. <i>Što su mediji i zašto ih (ne)volimo?!</i> • Labaš, D. <i>Mediji, odgoj i obrazovanje - Mediji i nasilje očima Djece medija</i>
<p>2016. XXVIII.</p> 	<p><i>Primjena strategija učenja i upravljanja informacijama u školskom knjižničarstvu</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zovko, M. <i>Stručni suradnik knjižničar kao pokretač strateškog razvoja školske knjižnice</i> • Stančić, D. <i>Prijedlog kurikuluma međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije te mjesto školske knjižnice u njemu</i> • Milički, J. <i>Školski knjižničar u kurikulumu među predmetne teme Učiti kako učiti</i> • Poteko, N. <i>Pišemo, stvaramo, čitamo. Čitate? (Pišemo, ustvarjamo, beremo. Berete?)</i> • Klavž Dolinar, M. <i>Školska knjižnica i učenje učenja u Sloveniji</i> • Krnjaić, B.; Tufekčić, A. <i>Inovativni sadržaji i aplikacije – pomoć djeci pri učenju</i>
<p>2017. XXIX.</p> 	<p><i>Kurikulum knjižničnog odgoja i obrazovanja - put prema kritičkom mišljenju, znanju i osobnom razvoju</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Barbarić, A. <i>Ishodi učenja u kurikulumu knjižnično-informacijske pismenosti</i> • Hibert, M. <i>Knjižnični kurikulum i dvojbe kritičke emancipacije</i> • Barišin, J. <i>Ivana Brlić-Mažuranić: Matematika Davnine</i> • Poteko, N. <i>Izvođenje KIZ-a u Školskom centru Celje</i> • Janeš, L. <i>Od smjernica IB (International Baccalaureate) filozofije do njihove realizacije u praksi</i> • Banić Juričić, A. <i>Od usmene predaje do e-knjige</i> • Jozić, R. <i>Školska knjižnica u izgradnji kulturnog identiteta učenika</i>

¹⁸ Zbornik radova nije objavljen. prezentacije tema na mrežnoj stranici:

Agencija za odgoj i obrazovanje. 2015. *Prezentacije sa stručnog skupa Medijska pismenost – Uloga medija u učenju i poučavanju u školskoj knjižnici.* (pristupljeno 23. siječnja 2018.)

<p>2018. XXX.</p> 	<p><i>Tradicija i suvremenost u radu školskog knjižničara</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Jozić, R.; Pavin Banović, A. <i>Tradicionalni i suvremeni mediji u knjižnično-informacijskom i medijskom odgoju i obrazovanju učenika</i> • Vincek, D. <i>Medijska pismenost – od Gutenberga do društvenih mreža</i> • Mahulja Pejčić, K. <i>Jedinstveni razredni projekt u RH: Čudo u 3. a razredu</i> • Dunđerović, T. <i>Uvod u slobodni stih: pjesnička radionica</i> • Mesić, H.; Nikić, I. <i>Školski knjižničar: nositelj digitalne zrelosti odgojno-obrazovnog procesa</i> • Sudarević, A. <i>Oblikovanje digitalnih materijala: ISSUU i Storyjumper</i> • Udina, K. <i>Prije vremena – Ante tempus</i>
--	---	---

Samo desetak godina nakon formiranja Proljetne škole školskih knjižničara, u stručnoj literaturi mogu se vidjeti novine u razvoju struke, na primjer Penava navodi da se *uloga školskog knjižničara mijenja u smjeru informacijskog stručnjaka koji preuzima središnju ulogu u interakciji učenik – knjižnica – profesor – knjižnica – uprava škole / ministarstvo. [...] Školski knjižničar postaje informacijski stručnjak*¹⁹.

Devet godina kasnije, 2008., mnogobrojni članci u jubilarnom 20. Zborniku Proljetne škole školskih knjižničara²⁰ daju prikaz razvoja školskog knjižničara u informacijskog stručnjaka s kompetencijama sistemskog knjižničara, navode se mrežni alati za školsko knjižničarstvo 2.0, raspravlja se o blogu i učenicima korisnicima, o mladima i internetu te pojavi *Cyberbullyinga*, o izradi digitalne slikovnice, virtualnom čitateljskom klubu, knjižnici u međunarodnim projektima, sadržajnoj obradi periodičnih publikacija, klasifikaciji radova na Hrvatskoj mreži školskih knjižničara o školskim knjižničarima i informacijskim specijalistima²¹ Vladilo navodi u članku koliko je napredovalo školsko knjižničarstvo od borbe za računala u knjižnicama, Interneta u knjižnicama do suradnje u informacijskom društvu.²² U članku je iskazan odnos prema informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji za koju kaže da se još uvijek naziva *novom* tehnologijom dok zapravo *novi* označava nepoznato ili nešto prema čemu se osjeća otpor iz raznih razloga, a najčešće nekompetencije u njenom korištenju. Nadalje, raspravlja o primjeni informatičke kao informacijske tehnologije u školskoj knjižnici koja je odrađena u tri

¹⁹ Penava, Zdenka. 1999. Informatički stručnjak u školskoj knjižnici. *Školska knjižnica u 21. stoljeću: zbornik radova*. X. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske. Ur. Šeta, Višnja. Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske – Prva sušačka gimnazija u Rijeci. Zagreb – Rijeka. 75. (pristupljeno 18. siječnja 2018.)

²⁰ *Suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskoga knjižničarstva: zbornik radova*. XX. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske. 2008. Ur. Mićanović, Miroslav. AZOO. Zagreb. (pristupljeno 18. siječnja 2018.)

²¹ Boelens, Helen. 2008. The We feeling. *Suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskoga knjižničarstva: zbornik radova*. XX. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske. 2008. Ur. Mićanović, Miroslav. AZOO. Zagreb. (pristupljeno 18. siječnja 2018.)

²² Vladilo, Ivana. 2008. Suradnja školskih knjižničara u informacijskom društvu. *Suradnja u informacijskom društvu – s obzirom na potrebe školskoga knjižničarstva: zbornik radova*. XX. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske. 2008. Ur. Mićanović, Miroslav. AZOO. Zagreb. (pristupljeno 18. siječnja 2018.)

faze. Prva faza je predstavljala automatizaciju poslovanja knjižnice, druga proces umrežavanja i suradnje, a pojavom *web 2.0* tehnologija i društvenih mreža, školske knjižnice su prešle u treću razvojnu fazu u kojoj, smatra Vladilo, ima još uvijek previše *novog*.

Uspoređujući godine održavanja PŠŠK-a i teme koje su obrađene u plenarnim izlaganjima ili radionicama, uspoređujući teme koje smo obrađivali prije deset godina primjerice s temama koje će se obrađivati na radionicama, u izlaganjima i primjerima dobre prakse na Proljetnoj školi 2018. godine, može se zaključiti koliko su školski knjižničari u promišljanjima o praktičnom djelovanju u razvoju struke *ante tempus*, prije vremena.

Čemu težimo

Evidentno je da se školsko knjižničarstvo razvija proporcionalno modernom knjižničarstvu, uz promjene koje se događaju u velikim knjižničarskim sistemima. Primjerice, američki Standard za inicijalnu pripremu školskih knjižničara²³ navodi da su elementi suradnje, upravljanja i tehnologije integrirani u svakom aspektu programa rada školskog knjižničara i ulozi koju ima u odgoju i obrazovanju.²⁴ Hrvatski nacionalni obrazovni standard opisuje korelaciju i međupredmetno povezivanje u radu knjižničara u školi te uvodi i program po kojem knjižničar radi u dokument Nastavni plan i program.²⁵ Kao i mnogi kasnije nastali dokumenti, ovi navedeni propisuju popis vještina i poslova školskog knjižničara.

S jedne strane, Wilson je iscrpno opisao popis vještina potrebnih za obavljanje posla sistemskog knjižničara te navodi da je teško naći osobu koja je izvrsna *u svim tim kognitivnim i bihevioralnim područjima, no to je minimum područja i vještina* koja smatra potrebnim za kvalitetan rad. *No, sistemski knjižničari također predstavljaju mjesto susreta dvaju svjetova – knjižničarskog i računalnog - što stvara priliku za spajanje najboljeg iz oba svijeta.*²⁶ Gledano povijesno, ovo zanimanje je nastalo iz postojećih knjižničnih zanimanja kao odgovor na tehnološki napredak u knjižnicama²⁷ te obrazlaže da su sistemski knjižničari specijalisti koji dobro poznaju poslove u odjelu nabave, poslove informatora, poslove međuknjižnične posudbe kao i rad računalnog sustava. S druge strane, hrvatska stručna literatura obrazlaže poslove školskog knjižničara koji ih odrađuje prema godišnjem planu i programu rada podijeljenom na područja: neposredni odgojno-obrazovni rad, informacijska pismenost, stručno-informacijska djelatnost, kulturna i javna djelatnost. K tome u školskoj knjižnici knjižničar vodi sve navedene poslove²⁸ i jedini je knjižničar u ustanovi u kojoj radi.

²³ eng. *Standards for Initial Preparation of School Librarians*

²⁴ American Association of School Librarians; American Library Association. 2010. *Standards for Initial Preparation of School Librarians*. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

²⁵ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2013. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Ur. Vican, Dijana; Milanović Litre, Ivan. Zagreb. 19. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

²⁶ Wilson, Thomas Carl. 2006. *Sistemski knjižničar: oblikovanje uloga, definiranje vještina*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb. 143.

²⁷ Isto, 20.

²⁸ Lovrinčević, Jasmina i dr. 2005. Znanjem do znanja. Zavod za informacijske studije. Zagreb. 79-83.

Usporedbom poslova sistemskog i školskog knjižničara može se utvrditi komplementarnost ove dvije profesije.

Tablica 2. Usporedba poslova sistemskog i školskog knjižničara

Wilson: Poslovi sistemskog knjižničara²⁹	Kovačević, Lovrinčević: Poslovi školskog knjižničara³⁰
vođenje i upravljanje knjižnicom	voditelj školske knjižnice, planiranje, organizacija i vođenje rada u knjižnici i čitaonici
osnove administracije i upravljanja	vođenje pravilne i sustavne nabavne politike
osnove računovodstva	polugodišnje i godišnje usklađivanje financijske vrijednosti knjižnog fonda s računovodstvenim
komunikacija (socijalne vještine, osposobljavanje, dokumentiranje)	suradnja s ravnateljem, nastavnicima i stručnim suradnicima, suradnja s učenicima
upravljanje projektima (upravljanje vremenom, koordinacija, timski rad)	programiranje i koordinacija interdisciplinarnih projekata, kulturnih aktivnosti
upravljanje informacijskom tehnologijom, posredovanje prema OCLC-u ³¹	pristup svim dionicima obrazovnog procesa informacijama, korištenje digitalnih i mrežnih izvora
etika informacijske tehnologije	pretraživanje mrežnih izvora uz stvaranje navike navođenja korištenih izvora, citiranje bibliografskih podataka, poštivanje autorskih prava, uz poštivanje pravilnika o korištenju računala u čitaonici
funkcionalno i tehničko poznavanje pisanja natječajne dokumentacije	pisanje natječajne dokumentacije za financiranje potreba u građi i kreativnim programima županijskih i državnih natječaja
statistička analiza	statistička izvješća o provedbi revizija, otpisa i inventure, izrada statističkih pregleda o korištenju knjižne građe, razredne posudbe i godišnji pregledi
teorija klasifikacije	tehnička i stručna obrada građe, inventarizacija, signiranje, klasifikacija, katalogizacija i kompjuterska obrada, predmetna obrada i vođenje kartoteke
operacijski sustavi, korisničke aplikacije, sustavi za pretraživanje informacija	korištenje računala u odgojno obrazovnom radu s učenicima, nastavnicima, posjedovanje računalne vještine
upravljanje integriranim knjižničnim sustavima	pretraživanje informacija, automatizacija poslovanja i računalna obrada građe
analiza mrežnih protokola, mrežna infrastruktura i okruženja, multimedijске aplikacije, provjera vjerodostojnosti podataka	program poučavanja informacijske i medijske pismenosti

²⁹ Wilson, Thomas Carl. 2006. *Sistemski knjižničar: oblikovanje uloga, definiranje vještina*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

³⁰ Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. 2014. *Mjerila kvalitete rada u hrvatskom školskom knjižničarstvu*. Odjel za kulturologiju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera. Osijek. 198.

³¹ OCLC - akronim od engl. *Online Computer Library Center: Računalno knjižnično središte*

metodologija poučavanja	sastavnice izvedbenog plana i programa rada su: odgojno-obrazovni rad s učenicima, informacijska pismenost, stručni rad i informacijska, kulturna i javna djelatnost djelatnost
nacionalni standardi, zakoni i pravilnici	obveza praćenja zakona, standarda i pravilnika
organizacijske vještine i poslovi, timski i suradnički rad s drugim čimbenicima	suradnja s MZO-om, Matičnom službom županijskih knjižnica i Agencijom za odgoj i obrazovanje, rad u strukovnim udrugama
stručno usavršavanje i cjeloživotno obrazovanje	obveza stručnog usavršavanja, praćenje najnovije stručne literature, bibliografija i kataloga područja knjižničarstva i dokumentaristike, sudjelovanje na seminarima, savjetovanjima, županijskim stručnim vijećima, državnim stručnim skupovima

Ono čemu težimo jest stručno-znanstvena osnova za pokretanje sveučilišnog studija i usklađivanje obrazovanja stručnjaka za određeno zanimanje sa stupnjem njegove složenosti. Prema važećoj Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja³² školski knjižničar pripada skupini složenih zanimanja, nema preciznu, određenu nomenklaturu unutar nje.³³ Struktura Nacionalne klasifikacije zanimanja predstavlja hijerarhijski sustav po rodovima od 0. do 9. i svaki se rod sastoji od četiri razine označene broječanim oznakama prema kojima su razvrstana zanimanja.³⁴ Temeljno određenje školskog knjižničara nalazi se pod brojem 2622.: Knjižničari/knjižničarke i informacijski stručnjaci/informacijske stručnjakinje, no potrebno je pridružiti i broj 23.: Stručnjaci/stručnjakinje za odgoj i obrazovanje, s obzirom na to da svoj posao obavljaju u školama. Posao (radno mjesto) definira se kao skup radnih zadataka koje izvršava jedna osoba.³⁵ Dakle, knjižničar u školskoj knjižnici samostalno obavlja poslove koje u ostalim vrstama knjižnica obavlja cijeli tim, ima obrazovanje iz knjižničarske struke i pedagoško-psiholoških kompetencija, sam preuzima odgovornost, upotrebljava vještine i sposobnosti sistemskog knjižničara rukovodeći se postojanjem različitih zadataka u različitim vrstama školskih knjižnica, a za to zanimanje još ne postoji odgovarajući sveučilišni studij.

Tradicija i suvremenost u radu školskog knjižničara

Jadranka Križ govori o biblioteci u školi kao materijalizaciji i nadogradnji jednog dosega u kulturi. *Svatko ostvaruje svoju razinu kulture ovisno o tome koliko je bio izložen poučavanju i koliko je uspio razviti svoje sposobnosti percepcije i transformacije svega onoga što nosi u glavi da bi u svom okruženju na drugi način interpretirao. Pa otuda kulturni individualitet pojedinca, kulturni individualitet škole i na kraju kulturni individualitet školske knjižnice koja se ogleda ostvarivanjem*

³² Na temelju članka 9. Zakona o službenoj statistici (NN 103/09, 75/09) Nacionalna klasifikacija zanimanja iz 2010. primjenjuje se od 1. siječnja 2011. Vidi: Narodne novine. *Nacionalna klasifikacija zanimanja* (NN 147/10, 14/11). (pristupljeno 23. siječnja 2018.).

³³ *Zanimanje je skup poslova i radnih zadataka (radnih mjesta) koji su svojim sadržajem i vrstom organizacijski i tehnološki toliko srodni i međusobno povezani da ih obavlja jedan izvršitelj koji posjeduje odgovarajuća znanja, sposobnosti i vještine. U državnoj statistici zanimanje podrazumijeva posao (radno mjesto) što ga obavlja osoba radi stjecanja sredstava za život.* Vidi: Narodne novine. 1998. *Nacionalna klasifikacija zanimanja* (NN 111/98). (pristupljeno 23. siječnja 2018.).

³⁴ Ured za ravnopravnost spolova. 2010. *Nacionalna klasifikacija zanimanja*. (pristupljeno 23. siječnja 2018.).

³⁵ Definicija zanimanja prema Narodne novine. 1998. *Nacionalna klasifikacija zanimanja* (NN 111/98). (pristupljeno 23. siječnja 2018.).

programa svoje djelatnosti, posebice programa kulturne i javne djelatnosti.³⁶ Kultura u definiciji implicira niz djelatnosti, za koje Bidney kaže da su obrazovanje, umjetnost i znanost. Bidney također objašnjava da je za ljude Zapada kultura dobila značenje u rafiniranom ukusu u literarnom, emotivnom i intuitivnom razumijevanju lijepih umjetnosti: književnosti, glazbi, slikarstvu.³⁷

Tu je ideju u svom svakodnevnom radu Višnja Šeta razvila do savršenstva i zapisala: *Poimanje, razumijevanje i svijest o svijetu koji nas okružuje dolazi najčešće putem osjetilnih impresija. Umjetnici, pjesnici i romanopisci obogaćuju i grade svoja djela prizorima, zvukovima, bojama, mirisima, okusima koji oblikovani u mekom mediju stimuliraju čulne impresije. Valja otvoreno reći kako premalo radimo na razvijanju osjetljivosti naših čula putem kojih naši životi mogu postati bogatiji i osmišljeniji.*³⁸

Školski knjižničar, djelatnošću koju provodi, spaja tradiciju i svijet znanja u posredovanju sadržaja što je najvažnija uloga školskog knjižničara u obrazovanju mladih. U dimenziji globalizacije, školski knjižničar može biti kompetentni informacijski stručnjak, ali može se govoriti i o čuvanju digniteta znanja, o prenositelju baštinjenog u planetarno zajedništvo svih duhovnih tradicija. Kulturološkom ulogom u odgoju i obrazovanju mladih nastoji se učenicima osvijestiti intervencije čovjeka u prirodi i u društvu, oplemeniti njihov svijet, omogućiti im kvalitetnu interakciju prema svim izvorima znanja, otvoriti im sva vrata u traženju informacija, znanja, umjetnosti i tehnologije. Školski knjižničari su, dakle, posrednici znanja i prenositelji kulture iz generacije u generaciju. Prateći tragove koje su ličnosti iz povijesti i književnosti ostavljali u svojim knjigama, otkrivajući što im je bilo važno ili kakve su navike imali, potiču svijest o osobnom kulturnom identitetu kod mladih ljudi, uče ih kako će čuvana znanja i spoznaje znati pronaći i upotrijebiti u stvaranju novih.

U planu i programu rada za Kulturnu i javnu djelatnost ostvaruju se upravo ti ciljevi, prenošenje baštinjenog iz generacije u generaciju kroz raznovrsne programe, projekte što potvrđuju mnogobrojne teme ovogodišnje 30. Proljetne škole školskih knjižničara.

Zaključak

Može se zaključiti da su školski knjižničari za strategiju osobnog razvoja i usavršavanja kroz neformalno obrazovanje u većini slučajeva izabrali propitivanje odgojne i obrazovne zbilje te se cjelokupno usmjerenje tematskih članaka Proljetne škole školskih knjižničara bavi filozofijom odgoja i obrazovanja, edukacijskom, informacijskom i knjižničnom znanostima.

Neosporno je da se školski knjižničari neformalno obrazuju i stručno usavršavaju i u sustavu Ministarstva kulture i u sustavu Ministarstva znanosti i obrazovanja te stječu mnoga specijalizirana znanja iz dva razloga: iz osobne potrebe za usavršavanjem i iz nedorečenosti propisa za zapošljavanje u školskim knjižnicama. Školski knjižničar jest profesija za koju vrijede dvostruka mjerila, u vanjskom nadzoru, u usavršavanju, u polaganju stručnih ispita prema dvama

³⁶ Križ, Jadranka. 1993. Strukturiranje programskih odrednica kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice. *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske: zbornik radova*. Ur. Šeta, Višnja. Ministarstvo prosvjete, kulture i športa – Zavod za školstvo Republike Hrvatske – Prva sušačka gimnazija u Rijeci. Rijeka. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)

³⁷ Bidney, David. *Theoretical anthropology*. 1968. Transaction Publishers. New Brunswick.

³⁸ Šeta, Višnja. 1995. Sedam kreativnih dana u školskoj knjižnici. *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske: zbornik radova*. Ur. Šeta, Višnja. Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske. Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci. Crikvenica. 32-33. (pristupljeno 2. ožujka 2018.)

ministarstvima, za koju vrijede dvostruki zakoni i za koju su potrebna dva stručna ispita i dva fakulteta. Ovoj profesiji ta bilateralnost, knjižničara i učitelja³⁹, nije osigurala primjereno vrednovanje kvalitete rada, ali je obogatila popis vještina i poslova koje ima i radi školski knjižničar što je potvrđeno uspoređujući poslove školskog i sistemskog knjižničara. Ta kompleksnost kompetencija, vještina i znanja smješta ovu profesiju u složena zanimanja koje će tek zauzeti svoje mjesto u Nacionalnoj klasifikaciji zanimanja, te će primjerenim sveučilišnim programom i akademskim zvanjem osigurati kriterije za zapošljavanje.

Afirmacija profesije školskog knjižničara započeta osamdesetih godina u Hrvatskoj doživjet će reafirmaciju razvojem akademskih programa i kvalifikacijskih okvira za rad u školskim knjižnicama. Prepoznatljivost profesije određena je definiranjem poslova i zadataka u školskom timu u školama osnovnog i srednjeg obrazovanja. Utemeljenje profesije dogodit će se kroz znanstvenu utemeljenost, pravo na stručni monopol i vanjskim vrednovanjem kvalitete rada.

³⁹ [...]u određivanju pojma učitelj naglašavaju se neke bitne osobine, a najčešće stručna sprema, pedagoška, metodička i didaktička osposobljenost i organizacijske osobine. Ističe se, osim toga, da je učiteljeva funkcija odgajati i obrazovati učenike ostvarujući cilj i zadaće odgoja i obrazovanja.

Prema tome, učitelj je stručnjak koji organizira odgojno-obrazovni proces i svojim općim obrazovanjem, poznavanjem pedagoške, didaktičke, metodičke i psihološke njegove osnove, u zajedničkom radu s učenicima, ostvaruje cilj i zadaće odgoja i obrazovanja. Vidi: Mijatović, Antun i dr. 1999. *Osnove suvremene pedagogije*. Hrvatski pedagoško-književni zbor. Zagreb. 402-403.

Literatura

- Agencija za odgoj i obrazovanje. 2008. *Pedagoški standardi*. Zagreb. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)
- Agencija za odgoj i obrazovanje. 2015. *Prezentacije sa stručnog skupa Medijska pismenost – Uloga medija u učenju i poučavanju u školskoj knjižnici*. (pristupljeno 23. siječnja 2018.)
- Agencija za odgoj i obrazovanje. *Zbornici i katalogi*. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)
- American Association of School Librarians; American Library Association. 2010. *Standards for Initial Preparation of School Librarians*. (pristupljeno 22. svibnja 2018.)
- Bidney, David. *Theoretical anthropology*. 1968. Transaction Publishers. New Brunswick.
- Digitalizirana zbirka zbornika Proljetne škole školskih knjižničara*. Metelwin Digital Library. (pristupljeno 31. siječnja 2018.)
- Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. 2012. Školski knjižničar. *Smjernice za rad školskog knjižničara*. Zavod za informacijske studije. Zagreb.
- Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. 2014. *Mjerila kvalitete rada u hrvatskom školskom knjižničarstvu*. Odjel za kulturologiju u sastavu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera. Osijek.
- Lovrinčević, Jasmina i dr. 2005. *Znanjem do znanja*. Zavod za informacijske studije. Zagreb. 79-83.
- Machala, Dijana. 2013. Stalno stručno usavršavanje knjižničara u Hrvatskoj: prigodom desete obljetnice osnutka Centra za stalno stručno usavršavanje knjižničara u RH. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56/1-2. 13-33.
- Mijatović, Antun i dr. 1999. *Osnove suvremene pedagogije*. Hrvatski pedagoško-književni zbor. Zagreb. 402-403.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2013. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Ur. Vican, Dijana; Milanović Litre, Ivan. Zagreb. 19. (pristupljeno 6. siječnja 2018.)
- Narodne novine. 2008. *Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08). (pristupljeno 20. siječnja 2018.)
- Narodne novine. *Nacionalna klasifikacija zanimanja* (NN 111/98, 124/08, 147/10, 14/11). (pristupljeno 23. siječnja 2018.).
- Udina, Korina. 2015. *Utjecaj samovrednovanja kvalitete rada školskog knjižničara na vrednovanje knjižničarske profesije*. Doktorski rad. Sveučilište J. Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek.
- Ured za ravnopravnost spolova. 2010. *Nacionalna klasifikacija zanimanja*. (pristupljeno 23. siječnja 2018.).
- Wilson, Thomas Carl. 2006. *Sistemska knjižničar: oblikovanje uloga, definiranje vještina*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.
- Zakon.hr. 2013. *Zakon o hrvatskom kvalifikacijskom okviru*. (pristupljeno 24. siječnja 2018.)

Pronalaženje i vrednovanje znanstvenih informacija u školskim knjižnicama

doc. dr. sc. **Ivana Hebrang Grgić**

ivana.grgic@ffzg.hr

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Sažetak

Korisnici školskih knjižnica, bez obzira radi li se o učenicima, nastavnicima ili stručnim suradnicima, za svoj rad i obrazovanje često trebaju znanstvene informacije. One se najčešće objavljuju u znanstvenim časopisima koji su zbog visokih cijena nerijetko teško dostupni. Zbog toga školski knjižničari, kako bi zadovoljili informacijske potrebe svojih korisnika, koriste informacije koje su objavljene u otvorenome pristupu, tj. besplatno su dostupne na internetu. Pri tome moraju koristiti vještine informacijske pismenosti kako bi informacije pronašli, ali i provjerili njihovu kvalitetu prije nego što ih daju korisnicima. Postoje brojni strani časopisi upitne kvalitete, tzv. predatorski časopisi pa je potrebno poznavati kriterije za otkrivanje takvih časopisa. Školska knjižnica mora svojim korisnicima pomoći da nauče kako pronaći znanstvene informacije, kako ih vrednovati i ispravno koristiti.

Ključne riječi: znanstvene informacije, otvoreni pristup, predatorski časopisi, školska knjižnica, informacijska pismenost

Abstract

School library users – students, teachers and professional associates – need scientific information for their work and education. Scientific information is available in scientific journals, but journals are often unavailable because high subscription prices. That is the reason why school librarians, to meet their users' needs, use open access information, i.e. information that is freely available on the Internet. When using open access information, information literacy skills are important because the quality of the information has to be ensured before the information is offered to library users. There are many scientific journals of questionable quality, so called *predatory* journals. There are certain criteria to detect those journals. One of the important goals of school library is to educate the users how to find, evaluate and use scientific information.

Keywords: scientific information, scientific journals, open access, school library, information literacy

Uvod

Korisnici školskih knjižnica, bez obzira radi li se o učenicima, nastavnicima ili stručnim suradnicima, za svoj rad i obrazovanje često trebaju znanstvene informacije. Najčešći i najprihvaćeniji oblik objavljivanja znanstvenih informacija jesu članci u znanstvenim časopisima, zbog brzine objavljivanja i zbog uhodanog procesa recenzije (tj. kontrole kvalitete). Ostali oblici formalnog objavljivanja znanstvenih informacija su radovi u zbornicima sa znanstvenih skupova, izlaganja na znanstvenim skupovima, poglavlja u znanstvenim knjigama, znanstvene knjige, obranjene disertacije i sav drugi sadržaj čija je kvaliteta provjerena recenzijom.

Znanstveni su časopisi i znanstvene knjige zbog visokih cijena nerijetko teško dostupni korisnicima školskih knjižnica. Zbog toga školski knjižničari, kako bi zadovoljili informacijske potrebe svojih korisnika, koriste informacije koje su besplatno dostupne na internetu. Za pronalaženje takvih informacija, za provjeru njihove kvalitete i za njihovo ispravno korištenje nužno je razvijati vještine informacijske pismenosti. Otvoreni pristup (engl. *open access*) znanstvenim informacijama ostvaruje se putem časopisa ili repozitorija pa je nužno da školski knjižničar zna vrednovati takve izvore i da prepoznaje pouzdane baze podataka koje donose popise relevantnih i kvalitetnih časopisa i/ili repozitorija.

Provjera kvalitete i znanstvena komunikacija

Za napredak znanosti nužne su pouzdane i kvalitetne znanstvene informacije. Zbog toga je razvijen sustav recenzije – postupka u kojem znanstvenici koji su stručnjaci za pojedina područja vrednuju tuđe radove. Klasična recenzija radova u znanstvenim časopisima (a također i recenzija znanstvenih knjiga i radova prijavljenih za znanstvene skupove) provodi se tako da dva do tri recenzenta pregledaju rad, vrednuju ga i daju preporuku za objavljivanje ili odbijanje. Recenzente bira urednik časopisa, a on zadržava i pravo konačne odluke o prihvaćanju ili odbijanju rada. Takva je recenzija temelj znanstvene komunikacije. Ona ima poneke nedostatke, primjerice dužinu trajanja, moguć pogrešan odabir recenzenata, nespremnost autora da prihvati sugestije recenzenata i dr.⁴⁰ U elektroničkoj sredini pojavljuju se nove mogućnosti pa neki časopisi uvode tzv. otvorenu recenziju u kojoj uz radove objavljuju i tekstove recenzentskih izvještaja i/ili omogućavaju interakciju recenzenata, autora, a ponekad i čitatelja. Recenzija je nužan sastavni dio znanstvene komunikacije jer ona jamči kvalitetu objavljenih znanstvenih informacija. Međutim, postoje časopisi, izdavači i konferencije koji koriste mogućnosti umrežene elektroničke sredine i objavljuju *znanstvene* časopise bez provođenja recenzije, tj. bez kontrole kvalitete. To su predatorski izdavači i oni su velika prijetnja znanstvenoj komunikaciji i napretku znanosti. Često vrlo vješto zavaravaju znanstvenike pa postoji mogućnost da se nova istraživanja temelje na takvim neprovjerenim informacijama.

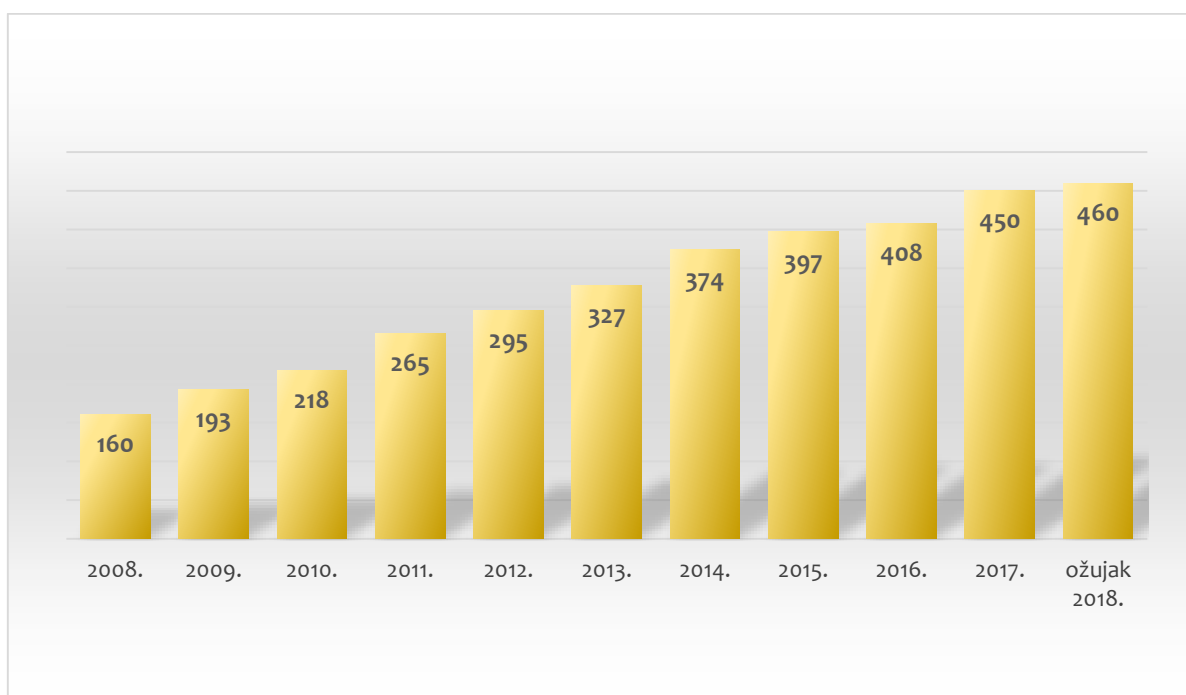
⁴⁰ Hebrang Grgić, Ivana. 2016. *Časopisi i znanstvena komunikacija*. Naklada Ljevak. Zagreb. 129-132.

Znanstvene informacije hrvatskih autora

Časopisi

Hrvatski znanstvenici objavljuju u raznim domaćim i stranim publikacijama – u časopisima, knjigama, zbornicima, a često i pohranjuju radove u repozitorijima. Neki od tih radova dostupni su u otvorenome pristupu, a neki nisu.

Hrvatski znanstveni časopisi uglavnom su dostupni putem portala Hrčak i provjerene su kvalitete. Hrčak je portal (zapravo repozitorij) hrvatskih znanstvenih časopisa i omogućava pristup sve većem broju hrvatskih časopisa.⁴¹

Grafikon 1. Porast broja hrvatskih znanstvenih časopisa na portalu Hrčak od 2006. do ožujka 2018. godine

Grafikon prikazuje porast broja časopisa od pokretanja Hrčka do ožujka 2018. godine. Početkom ožujka 2018. godine na portalu je bilo 460 časopisa s 14 479 objavljenih sveščića i 183 617 objavljenih radova. Od toga 98% radova ima otvoreno dostupan cjeloviti tekst. Neki časopisi više nisu aktivni jer su prestali izlaziti, ali su i dalje dostupni putem Hrčka. Sve časopise prije uključivanja provjerava Savjet Hrčka koji vrednuje časopise prema propisanim kriterijima. Zbog toga korisnici mogu biti sigurni da svi časopisi na Hrčku provode ispravnu politiku objavljivanja, tj. da uredništva kontroliraju kvalitetu radova. Prema tome, Hrčak je provjeren, pouzdan i kvalitetan izvor znanstvenih informacija (ne samo hrvatskih autora jer mnogi časopisi objavljuju i radove stranih znanstvenika). Školski knjižničar može bez straha radove iz časopisa na Hrčku preporučivati svojim korisnicima.

⁴¹ Hrčak. 2018. *O Hrčku*. Srce. Zagreb. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

Postoje i strani otvoreno dostupni časopisi kao i baze podataka koje provjeravaju kvalitetu časopisa. Primjer je baza *DOAJ (Directory of Open Access Journals)* koja sadrži znanstvene časopise u otvorenome pristupu, a prije uvrštavanja časopisa provjerava njihovu kvalitetu⁴².

Radovi hrvatskih i stranih znanstvenika koji su objavljeni u stranim časopisima i bazama s pretplatama najčešće nisu dostupni korisnicima školskih knjižnica. Pravo pristupa nekim odabranim komercijalnim bazama imaju visokoškolske, sveučilišne, specijalne knjižnice i nacionalna knjižnica. Jedan od zaključaka 16. okruglog stola o slobodnom pristupu informacijama, održanog u prosincu 2016. godine, usmjeren je upravo prema aktivnostima koje bi i za školske knjižnice omogućile pristup određenim komercijalnim bazama podataka:

*Suvremena knjižnica informacijsko je, medijsko i komunikacijsko središte i zato mora omogućiti pristup e-izvorima za sve korisnike, uključujući pristup komercijalnim bazama podataka koje se nabavljaju na nacionalnoj razini. Školske knjižnice sastavni su dio istog obrazovnog sustava kao i visokoškolske knjižnice pa i njima treba omogućiti slobodan pristup e-izvorima, odnosno licenciranim bazama podataka...*⁴³

Repozitoriji

Sve je veći broj repozitorija pri hrvatskim znanstvenim i obrazovnim ustanovama. Primjerice, jedan od najstarijih je Repozirotij Medicinskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koji pohranjuje uglavnom članke koje su zaposlenici fakulteta objavili u znanstvenim časopisima (ne samo hrvatskima) te doktorske disertacije⁴⁴. Broj repozitorija pri hrvatskim ustanovama porastao je uspostavom Dabra – nacionalne platforme za uspostavu repozitorija. Iako je broj repozitorija naizgled velik (u ožujku 2018. ih je 121), treba imati na umu da su neki od njih samo pokrenuti i da imaju tek neznatan broj pohranjenih radova⁴⁵. Dabar je pokrenut 2015. godine i u početku je orijentiran na pohranu studentskih završnih i diplomskih radova. Sve su to radovi koji su obranjeni pred povjerenstvima na hrvatskim fakultetima što jamči njihovu kvalitetu. Zbog toga su i takvi radovi provjeren izvor i školski ih knjižničar može preporučiti svojim korisnicima.

Kod preporučivanja radova u repozitorijima treba imati na umu da neki repozitoriji omogućavaju i pohranjivanje nerecenziranih radova (npr. prva verzija rada koji će se kasnije poslati nekom časopisu). To je često jako korisno za stvaranje konačne verzije rada, ti radovi su često kvalitetni, ali treba znati da oni još nisu prošli klasičnu recenziju. Ako rad kasnije prođe recenziju, podatak o tome trebao bi biti vidljiv u repozitoriju.

Slika 1. pokazuje primjer rada koji je u repozitoriju objavljen kao nerecenzirani rad (rukopis, engl. *pre-print*), a kasnije je recenzirana verzija objavljena kao poglavlje u znanstvenoj knjizi,

⁴² DOAJ. 2018. *Directory of open access journals*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

⁴³ Pšenica, Davorka. 2017. 16. okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama. *HKD Novosti* 73. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

⁴⁴ Škorić, Lea; Vrkić, Dina; Petrak Jelka. 2016. Current state of open access to journal publications from the University of Zagreb School of Medicine. *Croatian Medical Journal* 57/1. 71-76.

⁴⁵ Dabar. 2018. *Statistika*. Srce. Zagreb. (pristupljeno 15. ožujka 2018.)

što je vidljivo u zapisu. Objavljivanje nerecenziranih verzija u repozitorijima koristi znanstvenicima i znanosti jer postoji mogućnost ranog komentiranja i citiranja takvih radova.^{46, 47}

Hebrang Grgić, Ivana. *Citatna prednost znanstvenih radova objavljenih u otvorenom pristupu*. [Rukopis (preprint)] (Neobjavljeno (rukopis))

Vrsta građe: Rukopis (preprint)

Ključne riječi: citatna prednost, otvoreni pristup, repozitorij, znanstvena komunikacija, znanstveni časopis

Područja: [Informacijske znanosti > Bibliotekarstvo](#)

Odsjeci: Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti

Rad je kasnije objavljen kao poglavlje u recenziranoj knjizi: Hebrang Grgić, Ivana. *Citatna prednost znanstvenih radova objavljenih u otvorenom pristupu* //

Dodatne informacije: Informacijska tehnologija u obrazovanju : znanstvena monografija / Lasić-Lazić, Jadranka (ur.). Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2014. Str. 155-169.

Datum pohrane: 10 Mar 2014 10:29

Zadnja promjena: 29 Jan 2015 10:48

Slika 3. Prikaz rada koji je pohranjen u repozitorij Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu kao preprint⁴⁸ (nerecenzirana verzija), a kasnije je objavljen kao poglavlje u tiskanoj knjizi⁴⁹

Popisi svjetskih repozitorija dostupni su putem baza *Directory of Open Access Repositories*⁵⁰, *Registry of Open Access Repositories*⁵¹ i drugih.

Što su predatorski časopisi i kako ih otkriti

Postoje brojni strani časopisi, konferencije i baze podataka upitne kvalitete. Školski knjižničar trebao bi biti svjestan postojanja predatorskih časopisa – časopisa koji su otvoreno dostupni,

⁴⁶ Kurtz, Michael J. i dr. 2005. *The effect of use and access on citations*. Harvard-Smithsonian Center for Astrophysics. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

⁴⁷ Hebrang Grgić, Ivana. 2014. Citatna prednost radova objavljenih u otvorenom pristupu. *Informacijska tehnologija u obrazovanju*. Ur. Lasić-Lazić, Jadranka. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 155-169.

⁴⁸ preuzeto s <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/4140/>

⁴⁹ Hebrang Grgić, Ivana. 2014. Citatna prednost radova objavljenih u otvorenom pristupu. *Informacijska tehnologija u obrazovanju*. Ur. Lasić-Lazić, Jadranka. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 155-169.

⁵⁰ DOAR. 2018. *Directory of open access repositories*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

⁵¹ ROAR. 2018. *Registry of open access repositories*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

za sebe tvrde da su znanstveni, ali zapravo ne kontroliraju kvalitetu radova koje objavljuju, tj. ne šalju radove na recenziju prije odluke o objavljivanju iako tvrde da to čine⁵². Cilj takvih časopisa je isključivo zarada jer naplaćuju autorima objavljivanje radova. Budući da postoje i otvoreno dostupni časopisi koji naplaćuju autorima objavljivanje, a ipak provode recenziju, jako je važno znati razlikovati predatorske časopise od ostalih časopisa. U tome mogu pomoći razni kriteriji koje treba analizirati prilikom procjene vjerodostojnosti časopisa (npr. podatak o izdavaču, uredniku, članovima uredništva, podatak o adresi, područje koje časopis pokriva, brzina recenzije, gramatika i pravopis koji se koriste na mrežnim stranicama časopisa, način uređivanja radova isl.).

Do siječnja 2017. godine J. Beall je održavao listu predatorskih časopisa i izdavača, ali ju je povukao pa je dostupna arhivirana verzija⁵³. Brojni su kritičari prigovarali Beallovim kriterijima smatrajući da nije dobro raditi *crne* liste (tj. liste loših časopisa). Zbog toga postoje tzv. *bijele* liste – baze podataka koje okupljaju časopise provjerene kvalitete. Takav je na nacionalnoj razini portal Hrčak, a na međunarodnoj razini baza Directory of Open Access Journals⁵⁴. Iako je baza DOAJ u početku nastojala okupiti sve časopise u otvorenome pristupu, od 2015. godine na sve se časopise primjenjuju kriteriji kojima se kontrolira kvaliteta časopisa prije uvrštavanja u bazu (npr. provodi li se recenzija, izlazi li časopis redovito, tko su urednici, članovi uredništva itd.). Ipak, treba imati na umu da nisu svi kvalitetni časopisi u DOAJ-u (najčešće iz razloga što nisu niti prijavljeni u bazu).

Kada pronađe znanstveni časopis u otvorenom pristupu, školski bi knjižničar trebao provjeriti neke aspekte uređivanja i objavljivanja. Npr. ako je časopis u uglednim bazama (poput Hrčka, DOAJ-a ili se referira u bazama poput Scopusa ili nekoj od baza Web of Science) moguće ga je bez straha preporučiti korisnicima školskih knjižnica. Ako časopisi nisu u spomenutim bazama, bilo bi dobro provjeriti najmanje sljedeće:

- postoje li u opisu časopisa na mrežnim stranicama pravopisne i gramatičke pogreške i/ili zatipci
- postoji li podatak o uredniku i članovima uredništva
- jesu li urednik i članovi uredništva ugledni znanstvenici (međutim, čak i ako su navedeni, nije sigurno da su dali pristanak na to)
- postoji li podatak za kontakt (stvarna i elektronička adresa)
- koje područje pokriva časopis (ako pokriva različita područja ili je multidisciplinaran, to može biti sumnjivo)
- je li naziv časopisa ili izdavača jako sličan nazivu drugog (uglednog) časopisa ili izdavača
- odgovara li naslov časopisa području koje pokriva
- tvrdi li se da se recenzija provodi u vrlo kratkom vremenu (nekoliko dana)

⁵² Beall, Jeffrey. 2012. Predatory publishers. *Scientist*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

⁵³ Beall's list. 2018. *Beall's list of predatory journals and publishers*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

⁵⁴ DOAJ. 2018. *Directory of open access journals*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

- koliko članaka se objavljuje u jednom broju (ako je broj jako mali, časopis treba dodatno provjeriti)
- ako poziv za objavljivanje rada stigne putem elektroničke pošte, najprije treba provjeriti kakvim je jezikom, stilom, pa čak i oblikom slova napisan.⁵⁵

Slijede prikazi nekih primjera predatorskih časopisa koji imaju ranije navedene neispravnosti.

Integrated Journal of British (IJBRITISH)

Integrated Journal of British (IJBRITISH) is a multidisciplinary, peer reviewed open access Journal. It will Publish Six times in a year. This is an open access journal which means that all content is freely available without any charges to the user or his/her institution. Users are allowed to read, download, copy, distribute, print, search, or link to the full texts of the articles in this Journal without asking prior permission from the publisher or the author. This is in accordance with the BOAI definition of open access.

IJBRITISH the only English Language Journal published all over world wide, is an international forum for scientists and engineers in all aspects of Scientific Research to publish high quality and refereed papers. Our motto to is to provide an international platform to the large volume of research work which in going on all around the world. Our mission is to update science latest knowledge. We are committed and promise to take this journal to greaterer heights.

We request all readers to submit articles for the upcoming issue. IJBRITISH authors for the guest editorship, reviewers, program for improving the journal quality and also sharing the innovative ideas. IJBRITISH publishing special issues from various National Conference, International Conference, Seminars, Bulk Publishing etc.

Slika 4. Dio teksta s početne stranice časopisa *Integreted Journal of British* na kojoj časopis više nije dostupan⁵⁶

Slika 4. prikazuje dio stranice časopisa *Integrated Journal of British*. Slika je preuzeta 2016. godine, a 2018. godine časopis više nije dostupan. Osim neobičnog naslova u kojem se odmah uočava da je nedorečen (*Integrirani časopis britanskog... čega?*), u tekstu koji opisuje časopis vidljive su pogreške. Primjerice neke riječi su, suprotno pravilima engleskoga jezika, napisane velikim početnim slovima (npr. *...it will Publish Six times...*). Postoje i druge pogreške i zatipci, primjerice: *Our motto to is to provide...*

Slika 5. prikazuje dio elektroničke poruke kojom se poziva na slanje radova za jedan od časopisa izdavača IOSR. U tome kratkom primjeru lako je uočiti nepravilne postupke koji odstupaju od ustaljene prakse koju provode ugledni časopisi:

- preopćenit naziv izdavača koji ne sadrži nikakve posebne karakteristike (*International Organization of Scientific Research* – u svijetu sigurno postoje brojne organizacije koje se na međunarodnoj razini bave znanstvenim istraživanjima)
- korištenje slova raznih veličina i boja

⁵⁵ Beall, Jeffrey. 2012. Predatory publishre. *Scientist*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).

⁵⁶ preuzeto s <http://www.ijbritish.com> 17. travnja 2016.

- korištenje fonta *Comic Sans*, ali i drugih fontova unutar iste poruke
- spominjanje kratica i baza koje nisu objašnjene niti je na njih ponuđena poveznica (*UGC approved journal, AQCJ 2017 Top 10 Journal Rating*)
- obraćanje samo muškoj populaciji (*Dear Sir,...*)
- navođenje *DOI* oznake (zapravo ovdje samo prefiksa) kao jamstva kvalitete – ta je oznaka izuzetno vrijedna, ali ne označava kvalitetu, ona jednoznačno identificira digitalne objekte
- prekratko razdoblje recenzije – rad se objavljuje samo deset dana nakon primitka

IOSR Journals

**International Organization of Scientific Research
(IOSR)**
**(IOSR Journals are UGC Approved
Journals)**

Dear Sir,

We are happy to announce you that International Organization of Scientific Research Journals **have come under AQCJ - 2017 Top 10 Journals Ranking**. It was calculated on the basis of "Google Scholar Citation" of published articles.

IOSR Journals got 9th Ranking by AQCJ (African Quality Center for Journals) - Top 10 Journals Ranking.

IOSR Journals Indexing: Index Copernicus, Cross Ref (USA), NASA ads, ANED (American national Engineering Database), Google Scholar, Open- J Gate.

IOSR Journals provides DOI (Digital Object Identifier) to each article. IOSR Journals DOI is 10.9790.

Call For Paper: Important Dates

Submission last date:	15 th January 2018
Acknowledgment :	Within 24 hrs
Acceptance Notification:	After 10 days
Publication Date :	25 th January 2018

Regards,
Director General,
IOSR Journals: www.iosrjournals.org
(A Unit of International Organization of Scientific Research)
Mail id: support@iosrmail.org

Slika 5. Dio elektroničke poruke s pozivom autorima na objavljivanje radova u časopisima izdavača IOSR

Slika 6. Dio početne stranice lažnog časopisa *Doriana* na kojoj su i podaci o pravom časopisu⁵⁷

Slika 6. prikazuje primjer otetog časopisa (engl. *hijacked journal*). Naslov pravog časopisa je *Doriana* i izdaje ga Museo Civico di Storia Naturale Giacomo Doria u Genovi, u Italiji. *Izdavač* koji je oteo časopis, iskoristio je činjenicu da ugledni pravi časopis nije imao mrežnu stranicu. Na svojim stranicama koristi naziv uglednog časopisa i njegovu oznaku ISSN-a kako bi zavarao čitatelje i potencijalne autore i ostvario financijsku korist od objavljivanja radova. Pravi časopis pokriva područje prirodnih znanosti, a lažni časopis pokriva *sva znanstvena područja*⁵⁸. U časopisu je objavljen samo jedan rad – u ožujku 2018. godine dostupan je samo rad objavljen u *najnovijem broju* iz 2014. godine.

Why subscribe and read:	Why submit	Aims and Scope	Editorial Board
<p>DORIANA is an international, multi-disciplinary, refereed (peer-reviewed) journal aiming to promote and enhance research in all fields of sciences, including Art and humanities, engineering, medical sciences and basic and applied sciences. DORIANA provides a platform for debate and dissemination of research findings, new research areas and techniques, conceptual developments, and articles with practical applications. Besides research papers, the journal welcomes book reviews, conference reports, case studies, research notes and commentaries.</p>			

Slika 7. Opis područja koja obuhvaća lažni časopis *Doriana* koji je multidisciplinaran – pokriva područja umjetnosti, humanističkih znanosti, strojarstva, biomedicine⁵⁹...

Također, tvrdnja da je časopis *ISI indexed*⁶⁰ ne znači zapravo ništa. Ovdje se koristi kratica uglednoga instituta (International Scientific Institute, ISI) kojega je 1960. godine osnovao Eugene Garfield pokrenuvši niz bibliografskih baza koje i danas imaju veliki ugled, relevantne su i vrijedan su izvor informacija o citiranosti i korištenju znanstvenih časopisa⁶¹. U ovome

⁵⁷ preuzeto s <http://revistas-academicas.com/index.html> 15. ožujka 2018.

⁵⁸ Vidi Sliku 7.

⁵⁹ Isto.

⁶⁰ Vidi Sliku 6.

⁶¹ Macan, Bojan; Petrak, Jelka. 2015. Bibliometrijski pokazatelji za procjenu kvalitete znanstvenih časopisa. *Hrvatski znanstveni časopisi: iskustva, gledišta, mogućnosti*. Ur. Hebrang Grgić, Ivana. Školska knjiga. Zagreb. 37-53.

slučaju lažnoga časopisa nije sasvim jasno na što se odnosi kratica ISI jer postoji i niz drugih *institucija* koje namjerno zavaravaju korisnike koristeći sličan naziv i istu kraticu (npr. International Science Institute, ISI ili International Scientific Indexing, ISI). Na drugom se pak mjestu na stranici lažnog časopisa navodi da je indeksiran u nekim od najvažnijih repozitorija i elektroničkih baza podataka, ali se ne navodi u kojima⁶². Još jedan detalj koji upućuje na to da je riječ o lažnom časopisu jest podatak o kontaktu – izdavač pravog časopisa je muzej iz Genove u Italiji, adresa u Genovi navodi se i na početnoj mrežnoj stranici lažnog časopisa, ali kao kontakt adresa izdavača navedena je adresa u Meksiku u kojoj nije navedena točna ulica i kućni broj nego jedna gradska četvrt unutar Mexico Cityja.

Predatorski časopisi su vrlo vješti u varanju svojih korisnika pa treba biti na oprezu čak i kada su na popisu članova uredništva imena priznatih i uvaženih znanstvenika. Primjerice, časopis *Journal of Forensic Anthropology* kao glavnog urednika navodi uglednoga hrvatskog znanstvenika⁶³. Na temelju podataka na stranici časopisa nemoguće je otkriti da *časopis* zapravo nikada nije od tog znanstvenika tražio pristanak da bude glavni urednik. Svi njegovi pokušaji da ga se ukloni s *položaja* glavnog urednika ostali su bezuspješni, tj. nije bilo nikakvoga odgovora⁶⁴.

Zaključak

Internet je svjetska mreža koja je danas lako dostupna brojnim korisnicima pa tako i korisnicima školskih knjižnica. Oni uglavnom imaju svakodnevno pristup internetu, često i s mobilnih uređaja koje neprestano imaju uz sebe. Stoga mogu vrlo lako sami pretraživati i pronalaziti mnoštvo informacija. Međutim, nisu sve te informacije provjerene kvalitete. Navedeni su samo neki primjeri koji ukazuju na prijevare i kriminalne radnje vezane uz izdavaštvo znanstvenih časopisa. Knjižničari i znanstvenici teško mogu spriječiti takve radnje, ali mogu minimalizirati njihov štetan utjecaj na razvoj znanosti tako da nauče prepoznavati lažne informacije.

Školska knjižnica mora pomoći svojim korisnicima da nauče kako informacije pronaći, vrednovati i ispravno ih koristiti. Školski knjižničar mora biti svjestan svih mogućnosti, ali i opasnosti koje postoje na internetu. Korisnicima treba preporučivati samo provjerene i vjerodostojne izvore, a upozoriti ih na sve opasnosti korištenja neprovjerenih i lažnih informacija.

⁶² Vidi: *Revistas Academicas. Doriana Journal.*

⁶³ Vidi: OMICS International. *Journal of Anthropology Reports.*

⁶⁴ Gajović, Srećko. 2018. Otvoreni pristup i digitalno okružje znanstvenih časopisa. *Otvorenost u znanosti i visokom obrazovanju.* Ur. Hebrang Grgić, Ivana. Školska knjiga. Zagreb.

Literatura

- Beall, Jeffrey. 2012. Predatory publishers. *Scientist*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).
- Beall's list. 2018. *Beall's list of predatory journals and publishers*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).
- Dabar. 2018. *Statistika*. Srce. Zagreb. (pristupljeno 15. ožujka 2018.)
- DOAJ. 2018. *Directory of open access journals*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).
- DOAR. 2018. *Directory of open access repositories*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).
- Gajović, Srećko. 2018. Otvoreni pristup i digitalno okruženje znanstvenih časopisa. *Otvorenost u znanosti i visokom obrazovanju*. Ur. Hebrang Grgić, Ivana. Školska knjiga. Zagreb.
- Hebrang Grgić, Ivana. 2014. Citatna prednost radova objavljenih u otvorenom pristupu. *Informacijska tehnologija u obrazovanju*. Ur. Lasić-Lazić, Jadranka. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 155-169.
- Hebrang Grgić, Ivana. 2016. *Časopisi i znanstvena komunikacija*. Naklada Ljevak. Zagreb.
- Hrčak. 2018. *O Hrčku*. Srce. Zagreb. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).
- Kurtz, Michael J. i dr. 2005. *The effect of use and access on citations*. Harvard-Smithsonian Center for Astrophysics. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).
- Macan, Bojan; Petrak, Jelka. 2015. Bibliometrijski pokazatelji za procjenu kvalitete znanstvenih časopisa. *Hrvatski znanstveni časopisi: iskustva, gledišta, mogućnosti*. Ur. Hebrang Grgić, Ivana. Školska knjiga. Zagreb. 37-53.
- Pšenica, Davorka. 2017. 16. okrugli stol o slobodnom pristupu informacijama. *HKD Novosti 73*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).
- ROAR. 2018. *Registry of open access repositories*. (pristupljeno 15. ožujka 2018.).
- Škorić, Lea; Vrkić, Dina; Petrak Jelka. 2016. Current state of open access to journal publications from the University of Zagreb School of Medicine. *Croatian Medical Journal* 57/1. 71-76.

Daroviti učenici kao istraživači naše kulturne baštine: *Gdje prošlost susreće budućnost*

Mira Zovko, viša stručna savjetnica
mira.zovko@mzo.hr

Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske

Baština je ukupnost iz prošlosti sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara.

Vladimir Anić, *Rječnik hrvatskoga jezika*

Sažetak

Suvremeno gledanje na darovitost bitno se mijenja te je važno razvijanje navike korištenja knjižnice, potičući u učenika naviku i užitak čitanja i učenja te pružanje mogućnosti za stvaralačko iskustvo u upotrebi i kreiranju informacija za poticanje učenja, razumijevanja, mašte i užitka. Školska knjižnica sa svojim resursima (zbirke, prostori, oprema, djelatnici) i mrežama (komunikacijske, računalne, informacijske i ljudske) ima jasno definirane osnovne ciljeve kao dio nacionalnoga odgojno-obrazovnog sustava, ali i kao sastavnica nacionalnoga okvirnog kurikula. Kao informacijsko, medijsko, kulturno i komunikacijsko središte škole, mjesto razvoja osobnoga i kulturnoga identiteta učenika, školska knjižnica provodi kvalitetne programe za učenje te raznolikost nastavnih sadržaja u kojima svoje mjesto ima i istraživanje kulturne baštine kojim se oblikuje naš identitet i svakidašnji život te potiče otkrivanje i istraživanje europske kulturne baštine kojim se jača osjećaj pripadnosti zajedničkome europskom prostoru.

Ključne riječi: daroviti učenici, kulturna baština, školska knjižnica

Abstract

This article is about a realization of KIZ (Library and information knowledge) in Šolski center Celje (ŠCC), which is a secondary school. KIZ is an area, whose aims and contents are realized through interaction of different school subjects. It is implemented by librarians with the help of other specialized teachers. Lessons are planned in advance in a lesson plan of each school. The school library is included in education as a part of a cross-curricular integration. KIZ is implemented by librarians. There are 4 hours of lectures per class in the 1st year of the vocational school that lasts 4 years. School librarians also have 15 hours per class in the 1st and 2nd year of the grammar school Lava.

Keywords: school libraries, Library and information knowledge, crosscurricular connections, cooperation.

Uvod

U svojoj raznolikosti i bogatstvu kulturna baština nas povezuje, dajući nam pravi europski identitet i pomaže da izgradimo bolju budućnost za mlade naraštaje.

Upravo zato će se tijekom 2018. slaviti raznolika kulturna baština - na europskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini jer su Europski parlament i Vijeće Europe 2018. godinu proglasili *Europskom godinom kulturne baštine*. Raznolikost područja koja obuhvaća pojam kulturne baštine, poput spomenika, dokumenata, muzejskih i arhivskih zbirki, etnoloških i zanatskih predmeta, običaja, narječja i drugoga, gotovo je nemjerljiva. Pod pojmom kulturna baština podrazumijevaju se svi materijalni i nematerijalni tragovi, ostaci i proizvodi djelovanja ljudske vrste tijekom evolucije, a ona može biti pokretna, nepokretna i nematerijalna baština. Kulturna baština također je sastavnica kulturnoga identiteta na lokalnoj razini ili na razini modernih država, s tendencijom sve većeg *brendiranja* u budućnosti.

Način organizacije odgojno-obrazovnoga rada i programa za darovite učenike

Suvremeno društveno-kulturno okruženje pretpostavlja odgoj i obrazovanje odgovorne, istinoljubive, tolerantne i solidarne osobe, osobe stvaralačkoga duha, s dubokim osjećajem za čuvanje nacionalne i kulturne baštine te poštovanje vrijednosti drugih kultura i naroda. S obzirom na odgojno-obrazovne ciljeve, odgojno-obrazovni rad u školi treba usmjeriti na cjeloviti razvoj učenika imajući u vidu društvene, političke, gospodarske, informacijsko-tehnološke, globalizacijske i druge promjene te, uz ostalo, razvijati svijest učenika o očuvanju materijalne i duhovne povijesno-kulturne baštine Republike Hrvatske te nacionalnoga identiteta. Budući da se u školi potiče stvaralaštvo, pa tako i za njegovanje nacionalne i kulturne baštine, koje se odnosi na izradu i realizaciju projekata o istraživanju zavičaja, etnologije, turističke kulture i slično, sustavno se uočava, prati i potiče darovite učenike kako bi radili na posebnim programima prema njihovim sklonostima, sposobnostima i interesima.

Odgojno-obrazovna ustanova dužna je otkrivati talentirane i darovite učenike te osigurati razvoj njihovih sposobnosti, usmjeriti se na zadovoljavanje posebnih spoznajnih, socijalnih, emocionalnih i tjelesnih potreba talentiranih i darovitih učenika, uz stalno praćenje i vrednovanje njihovih postignuća. Škola treba osigurati učenicima uključenost u odgojno-obrazovni program u skladu s razinom i vrstom njihove darovitosti, dodatnu nastavu i druge oblike rada koji potiču njihove sposobnosti i stvaralaštvo. Oblikovanje individualiziranoga kurikulumu zahtijeva odgovarajuću prilagodbu, odnosno razlikovnost (diferencijaciju) sadržaja ili tema i vrijeme svladavanja sadržaja te tijeka poučavanja i oblika rada. Razlikovnost se odnosi na prilagodbu sadržaja učenja, procesa učenja, proizvoda učenja te okruženja učenja. Rad s darovitim učenicima provodi se programima različite težine i složenosti kao diferencirani nastavni program u razrednome odjelu, kreativnim i/ili istraživačkim radionicama, putem izbornih programa, grupnih ili individualnih, u posebnim izvannastavnim

aktivnostima, usporednim, produbljenim programima ili omogućavanjem pristupa izvorima specifičnoga znanja.

Programi rada s darovitim učenicima provode se u redovitoj nastavi i izvan redovite nastave. U programima rada s darovitim učenicima u redovitoj nastavi sadržaji općega kurikulumu su obogaćeni, prošireni i ubrzani, a mentori za pojedina područja stručnjaci su koji, osim prenošenja znanja i razvijanja vještina i sposobnosti, imaju ulogu voditelja, učitelja, uzora i prijatelja darovitoga učenika koji ih upućuju na različita natjecanja s područja koja ih zanimaju, čime im se pruža prilika za iskazivanje sposobnosti i talenata te njihovo vrednovanje i samovrednovanje.

Programi izvan redovite nastave odnose se na različite izvannastavne aktivnosti, radionice, ljetne i zimske škole i klubove, u kojima učenici pohađaju programe prema svojim posebnim područjima talentiranosti, darovitosti i sklonosti.

Programi izvrsnosti su odgojno-obrazovna potpora darovitim u razvijanju njihovih naglašenih sklonosti i mogućnosti.

Program rada s darovitim učenicima obuhvaća povećan rad učitelja i/ili stručnih suradnika s darovitim učenicima, nabavu potrebne nastavne opreme i literature, pristup posebnim izvorima znanja, državna i međunarodna natjecanja darovitih učenika u organizaciji nadležnoga ministarstva za obrazovanje i drugih subjekata koji za to imaju odobrenje ministarstva nadležnoga za obrazovanje te poticajna sredstva učenicima za stipendije, nagrade i drugo.

Školska knjižnica

Razvoj hrvatskog obrazovanja, znanosti i kulture te povezivanje s Europom i svijetom nezamislivo je bez korištenja knjižnica, posebno školskih knjižnica. Školska knjižnica ključna je poveznica ostvarivanja temeljnih kompetencija cjeloživotnoga obrazovanja i međupredmetnih sadržaja u sklopu školskoga kurikulumu.

Stoga djelatnost školske knjižnice koja je sastavni dio obrazovnoga procesa i služi za ostvarivanje obrazovnoga procesa ima ulogu poticati darovite učenike te im organizirati dodatni rad prema njihovim sklonostima i interesima.

Program rada školske knjižnice može biti namijenjen samo učenicima, samo učiteljima ili svim korisnicima zajedno, a razlikuje se u zadaćama i ciljevima. Tako izvannastavne aktivnosti koje se suradnički provode u školskoj knjižnici podrazumijevaju slobodu kreiranja odgojno-obrazovnoga rada i smisao za stvaralaštvo, a istodobno su i uspješan poticaj za angažiranje učenika za rad izvan redovite nastave. Sadržaji i područja ostvarivanja izvannastavnih aktivnosti vrlo su raznolika, a jedno od područja je njegovanje nacionalne i kulturne baštine, koje se odnosi na izradu i realizaciju projekata o istraživanju zavičaja, etnologije, turističke kulture i slično. Neposredna odgojno-obrazovna i stručno knjižnična djelatnost, uz navedeno, obuhvaća izradu popisa literature koja promiče kulturnu baštinu i daje temelj za razumijevanje različitih kultura te obilježavanje *Dana europske baštine* koji se u Hrvatskoj tradicionalno održava u drugoj polovici rujna i početkom listopada.

Ove aktivnosti mogu se provoditi trajno ili povremeno u prostorima školske knjižnice, a aktivnosti za koje knjižnica daje logističku potporu provode se kao pomoć i potpora učenicima i učiteljima u prikupljanju materijala, literature i informacija iz raznih medija.

Jedna od osnovnih zadaća stručnoga suradnika knjižničara treba biti istraživačka orijentacija u radu. To podrazumijeva da je uloga školskoga knjižničara davanje izravnoga doprinosa uspješnoj transakciji relevantnih stručnih i znanstvenih spoznaja u školsku praksu te da na temelju dobivenih pokazatelja interveniraju u kurikulumu škole.

Europska godina kulturne baštine 2018.

Tijekom 2018. godine u cijeloj Europi slavit ćemo našu raznoliku kulturnu baštinu – na europskoj, nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Cilj je Europske godine kulturne baštine potaknuti više ljudi na otkrivanje i istraživanje europske kulturne baštine te ojačati osjećaj pripadnosti zajedničkoj europskoj obitelji.

Kulturna baština ima univerzalnu vrijednost za nas kao pojedince, zajednice i društva te doprinosi gospodarstvu i ulozi u europskoj kulturnoj diplomaciji. Važno ju je očuvati i prenijeti budućim generacijama. Može se na nju gledati kao na nešto statično ili *iz prošlosti*, ali ona se zapravo razvija našim djelovanjem. Kulturna baština vidljiva je u različitim oblicima.

Može biti:

- opipljiva – građevine, spomenici, artefakti, odjeća, umjetnička djela, knjige, strojevi, povijesni gradovi, arheološka nalazišta
- neopipljiva – prakse, predstavljanja, izrazi, znanje, vještine te povezani instrumenti, predmeti i kulturni prostori koje ljudi cijene; to uključuje jezik i usmenu tradiciju, scensku umjetnost, društvene prakse i tradicionalne obrte
- prirodna – krajolici, flora i fauna
- digitalna – resursi stvoreni u digitalnome obliku (na primjer digitalna umjetnost ili animacija) ili digitalizirani kako bi se očuvali (uključujući tekstove, slike, videozapise, zapise).

Kulturna baština je tkivo naših života i društava. Okružuje nas u gradovima u kojima boravimo, doživljavamo je neposredno u krajolicima, u susretima s raznovrsnim arhitektonskim ostvarenjima, skulpturama, arheološkim kopnenim, kao i podvodnim nalazištima. Ne čine je samo književnost, umjetnost i umjetnički predmeti, već i tradicijsko znanje i umijeće, zanati koje učimo, priče koje pričamo, hrana koju jedemo, glazba koju slušamo i filmovi koje gledamo. Kulturna baština okuplja zajednice i gradi zajedničko razumijevanje mjesta u kojima živimo. Razvojem tehnologija digitalni svijet također mijenja način na koji pristupamo baštini. Europska kulturna baština omogućuje nam da bolje razumijemo prošlost te da na taj način ujedno stvaramo čvrsto polazište za zajedničku budućnost. Uz to, naša baština ima veliku ulogu u izgradnji budućnosti Europe.

Stavljanjem kulturne baštine u fokus tijekom 2018. godine naglasit će se:

- kako kulturna baština gradi snažnija društva
- kako stvara radna mjesta i napredak
- njezina važnost za naše odnose s ostatkom svijeta
- što možemo poduzeti kako bismo kulturnu baštinu zaštitili.

Njegovanje kulturne baštine omogućuje nam da otkrijemo našu raznolikost te započnemo međukulturni razgovor o onome što nam je zajedničko jer time oblikujemo naš identitet i svakidašnji život.

Europska godina kulturne baštine obuhvaća inicijative i događaje na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini te se očekuje sinergija svih europskih inicijativa na području kulture.

Slika 8. Detalj plakata *Europske godine kulturne baštine 2018.*⁶⁵

Deset europskih inicijativa za ispunjavanje četiriju ciljeva:

Angažman

- zajednička baština: kulturna baština pripada svima nama
- baština u školama: djeca otkrivaju najvrjednija europska blaga i tradicije
- mladi za baštinu: mladi ljudi udišu nov život baštini

Održivost

- baština u tranziciji: prenamjena industrijskih, vjerskih i vojnih objekata i krajolika
- turizam i baština: odgovoran i održiv turizam povezan s kulturnom baštinom

Zaštita

- očuvanje baštine: razvijanje standarda kvalitete za intervencije na kulturnoj baštini
- ugrožena baština: borba protiv nezakonite trgovine kulturnim dobrima i upravljanje rizicima za kulturnu baštinu

Inovacije

- vještine povezane s baštinom: bolje obrazovanje i izobrazba za tradicionalne i nove profesije
- svi za baštinu: poticanje socijalnih inovacija te sudjelovanja građana i zajednica
- znanost za baštinu: istraživanje, inovacije, znanost i tehnologija u korist baštine.

⁶⁵ Jerabek, Gordana. 2018. *Kulturna baština*. (pristupljeno 30. siječnja 2018.)

Slijedom navedenoga, školske knjižnice imaju svoje mjesto u ostvarenju zacrtanih inicijativa jer se stručni suradnici knjižničari kao nositelji djelatnosti školske knjižnice u suradnji s učiteljima, učenicima i njihovim roditeljima uključuju u ostvarenje navedenih ciljeva preko projekata, radionica, predavanja i izložbi te će svojim fondom i drugim izvorima informacija pridonosi podizanju razine osviještenosti o društvenoj i gospodarskoj važnosti kulturne baštine.

Promidžbom zaštite, očuvanja i vrijednosti kulturne baštine za zajednicu naglašava se važnost aktivnog uključivanja što većeg broja učenika i njihovih roditelja te učitelja i stručnih suradnika u svim procesima vezanima uz kulturnu baštinu.

Zaključak

Bogatstvo, brojnost i raznolikost kulturne baštine u Republici Hrvatskoj te njezino stanje zahtijevaju dodatnu skrb, a njezina zaštita jedan je od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnoga identiteta u kojoj važnu ulogu imaju i školske knjižnice. Stoga stručni suradnik knjižničar ima nezamjenjivu ulogu da pomažući učiteljima u unapređivanju i inoviranju njihova rada pridonosi stvaranju ozračja povoljnog za uspješan odgojno-obrazovni rad, koji se očituje u postizanju konačnoga uspjeha učenika.

Literatura

- Country links*. 2018. European Year of Cultural Heritage. (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Europska godina kulturne baštine 2018*. 2017. Culturenet.hr. (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Europska godina kulturne baštine 2018*. 2018. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Europska godina kulturne baštine 2018. Projekt*. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Kako mijenjanjem svoje prošlosti mijenjamo budućnost*. 2016. Sensa. (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. 2011. *Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.–2015*. (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. 2011. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Zagreb.
- Narodne novine. 1991. *Pravilnik o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju darovitih učenika* (NN 34/91). (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Narodne novine. 1993. *Pravilnik o srednjoškolskom obrazovanju darovitih učenika* (NN 90/93). (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Narodne novine. 2006. *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (NN 102/06). (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Narodne novine. 2008. *Državni pedagoški standard osnovnoškolskoga sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08). (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Narodne novine. 2008. *Državni pedagoški standard srednjoškolskoga sustava odgoja i obrazovanja* (NN 63/08). (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Narodne novine. 2010. *Izmjene i dopune Državnoga pedagoškog standarda osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 90/10). (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Narodne novine. 2010. *Izmjene i dopune Državnoga pedagoškog standarda srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (NN 90/10). (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Narodne novine. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 86/09, 87/08, 92/10, 105/10-ispr., 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17). (pristupljeno 30. siječnja 2018.)
- Vlada Republike Hrvatske. 2015. *Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije - Nove boje znanja*. (pristupljeno 30. siječnja 2018.)

Radionice

Tradicija u boji kroz prizmu sadašnjosti

Mirjana Čubaković
mirsreco@gmail.com

OŠ Budaševo-Topolovac-Gušće, Budaševo

Luca Matic
malucija@gmail.com

OŠ *Antun Nemčić Gostovinski*, Koprivnica

Sažetak

Radionica je namijenjena stručnim suradnicima školskim knjižničarima. U sklopu radionice sudionici će izraditi radnu bilježnicu s konkretnim zadacima upotrebljivim u odgojno-obrazovnom radu s učenicima. Osnova radionice su boje i tradicijsko nasljeđe, a aktivnosti u kojima će sudionici aktivno sudjelovati pridonose poticajnom okruženju za suradničko učenje, stvaralački rad i aktivno uključivanje svih učenika u nastavni proces. Tijekom radionice sudionici će biti upoznati sa svjetskom mrežom besplatnih volonterskih klubova programiranja za djecu Code Club.

Ključne riječi: tradicija, suvremenost, kreativnost

Abstract

Program is intended for professional associates school librarians. Within the program participants will cooperate on making a workbook which will contain main tasks useful for educational work with the students. The basis of the program are colors and traditional heritage. Activities in which will associates participate contribute to the stimulating atmosphere of students creativity and productive devotion. During the program associates will be introduced with world network of free volunteer clubs of computer programming for the children called Code Club.

Keywords: tradition, modernity, creativity

Uvod

Obrazovanje je u osnovi umjetnost, a nastavnik izražava najviši pojam te umjetnosti kad je čuva od toga da postane rutinska ili letargična.

Howard A. Ozmon i Samuel M. Craver iz knjige *Filozofske osnove odgoja*

Igra je jedan od prvih načina učenja koji omogućuje nove spoznaje kroz vlastito iskustvo i za nastavni je proces nezaobilazan čimbenik. U igri učenik nema problema s koncentracijom, a kreativnost koju ona pobuđuje važna je za savladavanje novih nastavnih sadržaja. Školskoj je djeci najvažniji oblik učenja jer kroz igru učenici razvijaju osjećaj pripadnosti, zadovoljavaju potrebu za druženjem, navikavaju se na međusobne odnose, upoznaju pravila i uče kvalitetno komunicirati. Teorije iskustvenog učenja nisu novost i školske ih knjižnice uvelike prakticiraju pomnim planiranjem i suradnjom s nastavnicima te izvanškolskim stručnjacima. Na taj se način školski knjižničar aktivno uključuje u sam nastavni proces kako bi potaknuo na različite ideje u procesu iskustvenog učenja i omogućio im stjecanje stvaralačkog iskustva pri uporabi i kreiranju informacija. To su preduvjeti za uspješna postignuća u učenju i razumijevanju, poticanju mašte i uživanju u čitanju, promicanju načela da su sloboda mišljenja i slobodan pristup informacijama polazišta za uspješno i odgovorno sudjelovanje u građanskom demokratskom društvu⁶⁶.

Suvremena nastava zahtijeva metode i oblike poučavanja tijekom kojih učenici današnje generacije Z na jednostavan, zabavan i nadasve kreativan način savladavaju propisan nastavni sadržaj. Autorice su te sastavnice povezale u radionici bazirajući se na bojama, tradicijskom nasljeđu i suvremenoj tehnologiji. Za ovu radionicu pripremile su niz aktivnosti i izradile didaktička pomagala koja povezuju s poučavanjem u suvremenoj školskoj knjižnici. Osnova radionice su boje koje ne samo da psihološki utječu na svakog učenika ponaosob, nego utječu i na njegov karakter. Od svih informacija koje čovjek prima 80% je optičke prirode, a polovica su toga vizualne informacije o boji. Doživljaj boje uvjetovan je i individualnim karakteristikama. Vole se više ili manje. Psihološki djeluju na različite načine. Boje su svuda oko nas, boje su u nama. Imaju miris, imaju okus. Dio su našeg života. Ponekad i sanjamo u boji. Boje su oduvijek očaravale ljude, a njihov se simbolizam gradio kroz čitavu povijest, religiju, tradiciju.

Neki slikari sunce pretvaraju u žutu mrlju. Drugi žutu mrlju pretvaraju u sunce.

Pablo Picasso

⁶⁶ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2013. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Ur. Vican, Dijana; Milanović Litre, Ivan. Zagreb. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

Radionica

Radionica je osmišljena za knjižničare osnovnih škola u trajanju od 90 minuta.

Ciljevi radionice:

- razvijanje stvaralačkog mišljenja te estetskog i umjetničkog izričaja
- poticanje na promišljanje i definiranje novih oblika i metoda rada u suvremenoj nastavi koristeći tradicijske igre te suvremenu tehnologiju

Ishodi radionice:

- izraditi radnu bilježnicu
- povezati tradicijske igre sa suvremenom nastavom

Metode rada: usmeno izlaganje voditeljica radionice, razgovor, demonstracija, samostalan rad, timski rad, prezentacija samostalnog i timskog rada, osmišljavanje vlastitih ideja

Tijek radionice

- uvod - upoznavanje sudionika s radionicom i međusobno
- motivacija - interaktivni prikaz slikovnice *Pastele u boji*
- izrada radne bilježnice - sudionici će izraditi svoju radnu bilježnicu s konkretnim zadacima
- tradicijske igre domino i zvrk - izrada tradicijskih igara i prikaz metoda rada za suvremenu nastavu
- *Code Club* - upoznavanje s mrežom besplatnih volonterskih klubova za izradu animacija, igara i mrežnih stranica
- osjećaji kroz boje - prikaz različitosti kroz priču *Boje sreće*
- *Moj dom je...* - rad na aktivnostima za poticanje kreativnog i umjetničkog izričaja

Nakon svake aktivnosti sudionici radionice će prezentirati svoje uratke.

Zaključak

Očekuje se da polaznici usvoje, a i promišljaju o novim metodama i oblicima rada te da ih primijene u svom okruženju. Smisao je radionice da polaznici sami stvore nove ideje svojom kreativnošću, estetskim vrijednostima i svojim zalaganjem, obogate usmeno i pisano izražavanje te oplemene osobni razvoj.

Djeca će se kreativno izražavati uvijek kada im se omogući da budu ono što jesu, da imaju pravo na svoje individualno izražavanje i stvaranje. Djeca svoj kontakt s okolinom stvaralački interpretiraju, pri čemu im je pokretač njihov unutrašnji poriv koji se očituje kao radoznalost i interes.⁶⁷

Osnovni je uvjet za djetetovo kreativno izražavanje upravo njegov vlastiti doživljaj svijeta koji ga okružuje - nesputano i slobodno.

⁶⁷ Škrbina, Dijana. 2013. *Art terapija i kreativnost*. Veble commerce. Zagreb. Str. 33.

O gušenju te slobode i trajno potisnutom doživljaju svijeta boja govori i pjesma *Cvijeće je crveno* koju je 1978. napisao i otpjevao američki folk-rock kantautor Harry Chapin:

Cvijeće je crveno

Dječak je krenuo prvi put u školu
uzeo pastele i crtati stao.
Rasprostro je boje širom papira
jer tako je vidio i tako znao.

Učiteljica reče: *Što radiš, mladiću?*
Slikam cvijeće, dječak joj reče.
Ona će na to: *Sad nije vrijeme,*
uostalom, zeleno je i crveno cvijeće,
postoji način kako se stvari rade
i sve ima svoje vrijeme, dječčače,
moraš pokazati brigu i za druge,
ti ovdje nisi jedini, đaće.

Još na kraju reče:
Mladiću, znaj, crveno je cvijeće
i uz njegov zeleno lišće ide,
ne gledaj u njem neke druge boje
jer tako ga oduvijek svi ljudi vide.

No dječak reče:
Toliko boja u suncu jutro,
toliko boja u dugi ima,
toliko mnogo boja u cvijeću
ja sve ih vidim i služim se njima.

Učiteljica reče: *Pa ti si zločest,*
postoji način kako rade svi,
i ti moraš pravilno slikati cvijeće
zato za mnom ponavljaj ti:
Svi znamo, crveno je cvijeće
i uz njegov zeleno lišće ide,
ne gledaj u njem neke druge boje,
jer tako ga svi ljudi oduvijek vide.

U kut ga učiteljica stavi
ireče: *Za tvoje dobro, dječčače,*
ostat ćeš tamo dok sve ne shvatiš
kakav trebaš biti i što pravila znače.

U kutu je bio sam, strah mu kroz
misli poteče
pa dođe do učiteljice i ovako joj reče:
*Točno je, crveno je cvijeće
i uz njegov zeleno lišće ide,
ne vidim u njemu druge boje
jer tako ga svi ljudi oduvijek vide.*

Dosta je vremena prošlo od tad
preselili su u drugi grad,
u novu je dječak školu krenuo
i evo što je tamo doživio:
učiteljica mu se nasmiješila
i rekla: *Zabava je slikanje,
toliko boja u dugi ima
hajde da ih naslikamo sve.*

Ali dječak je samo uredno redao
jednako crveno i zeleno cvijeće,
a kad ga upitaše zašto to radi
evo što im on reče:
*Svi znaju, crveno je cvijeće
i uz njegov zeleno lišće ide,
ne treba ga nikad drukčije slikati
jer takvim ga oduvijek svi ljudi vide.*

Harry Chapin

Literatura

Đokić, Ana. 2017. *Boje sreće. Hrvatski na dlanu 4: čitanka i udžbenik hrvatskoga jezika za četvrti razred osnovne škole*. Profil Klett. Zagreb.

Jeffers, Oliver. 2016. *Pastele u štrajku*. Profil. Zagreb.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2013. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Ur. Vican, Dijana; Milanović Litre, Ivan. Zagreb. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

Škrbina, Dijana. 2013. *Art terapija i kreativnost*. Veble commerce. Zagreb.

Zjakić, Igor; Milković, Marin. 2010. *Psihologija boja*. Veleučilište u Varaždinu. Varaždin.

Uvod u slobodni stih: pjesnička radionica

Tihomir Dunđerović

tihimiran@gmail.com

OŠ Bilje, Bilje

Sažetak

Radionica se bavi pjesničkim korpusom i polaznike stavlja u poziciju istraživača različitih poetskih rukopisa, literarnih modaliteta i suvremene hrvatske pjesničke prakse. Nakon čitateljske i interpretativne izobrazbe, polaznici se upuštaju u samostalno oblikovanje lirskih tekstova, iskušavaju međumedijske veze pjesništva i ostalih umjetnosti te se, naposljetku, usmjeravaju na objavljivanje vlastitih uradaka u digitalnom ili tiskanom obliku.

Ključne riječi: umjetnost, kreativno pisanje, radionica, poezija, pjesma, sonet, stih, fotografija, internet, blog, izdavaštvo

Abstract

The workshop is about the poetic collection; it puts the participants into the role of explorers of different poetic manuscripts, literary modes and contemporary Croatian poetry. After finished the reading and interpretative education, they are engaged in creating their own literary texts, trying out the intermediate relations between the poetry and other types of art, and finally publishing their own work in digital or printed form.

Keywords: art, creative writing, workshop, poetry, poem, sonnet, verse, photography, web, blog, publishing

Uvod

Imate u glavi mnoštvo ideja koje biste voljeli staviti na papir i sačuvati za budućnost, ali to ne činite. Zašto? Ne znate odakle početi pisati ili kako početi pisati? Mislite da dobro pišete ili vam to drugi govore, a ne znate kako predstaviti i objaviti napisano? Davite sve oko sebe i dosađujete drugima svojom tankočutnošću, a ne znate razlog? Slažete stihove, rime, brinete zbog promjene klime? Možda ste baš vi rođeni pjesnik!

Na ovoj radionici pokušat ćemo odgovoriti na sva ova, ali i neka druga, pitanja i, naravno, ostaviti pisani trag iza sebe.

Ciljevi radionice

Pomoću nekoliko vježbi jezičnoga razgibavanja voditelj radionice uveo bi polaznike u svijet riječi i pisanoga izražavanja. Vježbe pisanja uključivale bi različite literarne aktivnosti, igre i didaktičke materijale otkrivajući polaznicima ideju o književnosti kao zabavi, prostoru igre i kreativnoga izražavanja.

Polaznici bi na konkretnim primjerima stekli uvid u strukturu kraćih književnih oblika, saznali nešto o ostalim književnim vrstama te jezičnim i stilskim izražajnim sredstvima.

Polaznici radionice imali bi priliku upoznati suvremenu hrvatsku književnu scenu te na konkretnim primjerima i zadacima uočiti razlike među aktualnim poetikama.

Polaznici bi se okušali u pisanju samostalnih radova i naučili prepoznavati i raščlanjivati tematske i stilske varijante.

Poseban naglasak stavio bi se na legende, priče, pjesme, tračeve, stare fotografije, običaje i tradiciju. Taj prikupljeni materijal pokušao bi se ugraditi u tkivo njihova suvremenoga autorskog teksta ili bi jednostavno poslužio kao predložak za vlastiti književni tekst.

Dio vremena predviđen je i za praktično spajanje različitih umjetnosti (filmske, glazbene, likovne i sl.) unutar književnoga teksta.

U završnome dijelu radionice polaznici bi saznali kako objaviti tekst u časopisu, kako objaviti tekst na internetu (osobne mrežne stranice, blogovi, društvene mreže), koje mrežne alate koristiti, kako izdati knjigu u elektroničkome obliku te kako izdati tiskanu knjigu.

Ishodi radionice

Nakon uspješno održane radionice polaznici će moći:

- analizirati i uspoređivati poeziju
- razlikovati i opisati strukturu kraćih književnih oblika
- raspravljati o razlikama među aktualnim poetikama
- povezati različite umjetnosti i kreirati književni tekst
- preoblikovati postojeći pjesnički tekst u novi
- pisati pjesničke tekstove
- primjenjivati mrežne alate i servise za samoobjavljivanje
- iskoristiti prikazane vježbe i samostalno organizirati slične radionice za učenike i polaznike literarnih sekcija ili radionica kreativnoga pisanja

Sadržaj radionice

Aktivnosti:

Upoznavanje i razgovor o književnim sklonostima, očekivanjima i radu u radionici (ime, prezime, zanimanje, pjesničko iskustvo, čitateljsko iskustvo).

- razgovor o poeziji; što jest/nije poezija i što bi mogla biti (čitanje teksta Darija Grgića o poeziji⁶⁸ i Booksina teksta *Izvještaj o stanju poezije*⁶⁹)
- čitanje motivacijsko-poetskoga teksta Olje Savičević Ivančević *Pismo nerođene pjesnikinje* (ulomak iz romana *Pjevač u noći*, 2016.⁷⁰)

Slovojed

1 Polaznici odabiru jedno slovo, odnosno keksić i pojedu ga, a zatim na papir ispisuju što više riječi koje počinju odabranim početnim slovom. Pomoću ispisanih riječi pokušavaju napisati smisleni tekst, odnosno pjesmu. Slijedi čitanje i uspoređivanje radova te isticanje uspelih primjera.

Pjesma iz šešira

2 Slijedeći upute iz teksta Tristana Tzara: *Manifest o slaboj i o gorkoj ljubavi* (Pariz, 1920.) VIII DA NAPIŠETE DADAISTIČKU PJESMU⁷¹ polaznici režu riječi iz novina, stavljaju ih u šešir ili vrećicu, izvlače i redom ih lijepe na papir. Slijedi čitanje i mala izložba radova.

Sonet

3 Polaznici slažu izrezane stihove jedne Matoševe pjesme (*Stara pjesma, Utjeha kose, 1909.*⁷²). Vodeći se rimom i ritmom, uočavajući strukturu i unutarnju povezanost, polaznici bi trebali stihove poslagati u pjesmu što sličniju originalu. Po završetku zadatka, uspoređujemo dobivene rezultate s originalnom pjesmom. Podsjećanje na čvrstu strukturu soneta (ritam, rima, grafičnost).

Povezivanje sa suvremenošću; slušanje Hladnog piva i njihove obrade Matoševe pjesme *Utjeha kose*⁷³, čitanje pjesme Ivane Simić Bodrožić *Da je Matoš kojim slučajem znao pisati ovako*⁷⁴, pokazivanje vizualnih Stojevićevih soneta⁷⁵.

Stilska izražajna sredstva (ponavljanje, stupnjevanje, metafora)

Čitanje pjesme *Autogram* Marka Tomaša⁷⁶. Kratak teorijski uvod, analiza i razgovor. Slušanje pjesme TBF *Veseljko*⁷⁷ i uvod u veliki odmor.

⁶⁸ Grgić, Dario. 2007. *Umjetni snovi veselo mašu perajama*. Jendričko, Slavko. *U kući malih pustinja*. HDP – Durieux. Zagreb.

⁶⁹ *Izvještaj o stanju poezije*. 2014. Booksa.hr. Zagreb. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)

⁷⁰ Savičević Ivančević, Olja. 2016. *Pjevač u noći*. Sandorf. Zagreb.

⁷¹ De Micheli, Mario. 1990. *Umjetničke avangarde XX. stoljeća*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb. 205.

⁷² Matoš, Antun Gustav. 1996. *Izabrane pjesme*. Matica hrvatska. Zagreb. 11, 41, 54.

⁷³ Hladno pivo. 2000. *Istočno od Gajnica: Džinovsko pivo uživo*. Dancing Bear. Zagreb.

⁷⁴ Simić Bodrožić, Ivana. 2012. *Prijelaz za divlje životinje*. VBZ. Zagreb.

⁷⁵ Stojević, Milorad. 2000. *Ponterosso: Izabrane pjesme 1971. – 1999*. Graftrade – Libelus. Rijeka. 123-124.

⁷⁶ Tomaš, Marko. 2015. *Crni molitvenik*. LOM. Beograd.

⁷⁷ TBF. 2011. *Pistaccio metallic*. Dallas Records. Zagreb.

Da sam ja netko

Čitanje Mićanovićeve autopoetičke natuknice *Fotografije* iz zbirke *Zib*, 1998./2001.⁷⁸

4 *I sâm pišući pjesme, rado sam posezao za fotografijama, onim koje su pjesmi davale neka bitna određenja. Istrgnute i necjelovite pojavljivale su se kao bitna uporišta, rekli bi kritičari, lirskoga subjekta, ili kad zapadnete u situaciju koja je već daleko od početnoga zvuka, namisli, rekli bi nešto stariji pjesnici. Ili, iskreno, kad ste se borili da kako-tako spasite početnu propulziju pjesme, kad je potrebno od bilo čega krenuti da bi se dosegao u jednom trenutku pomišljeni/osjetilni/žučeni pjesnički, radni, pisani, jedini svijet.*⁷⁹

Polaznici odabiru lik sa stare fotografije i pišu pjesmu iz pozicije toga lika.

Objavljivanje

5 U završnome dijelu radionice polaznici će saznati kako objaviti pjesmu u časopisu, kako objaviti pjesmu na internetu (osobne mrežne stranice, blogovi, društvene mreže), koje mrežne alate koristiti, kako izdati knjigu u elektroničkom obliku te kako izdati tiskanu knjigu.

Aktivnosti:

- čitanje teksta *Kako objaviti knjigu* iz časopisa *Kvaka*⁸⁰
- razgovor o mogućnostima objavljivanja tiskane zbirke poezije
- mogućnosti objavljivanja poezije u časopisima (*Vijenac, Quorum, Tema, Književna revija, Književnost uživo* itd.)
- društvene mreže: *Facebook* (profil/grupa/stranica), *Twitter* itd.
- blogovi: *Blog.hr, Blogspot, Tumblr, WordPress, Medium* itd.
- osobne stranice: *CARNet, Weebly* itd.
- alati za objavljivanje elektroničkih knjiga: *Smashwords, Issu, Pressbooks* itd.
- objavljivanje radova nastalih u sklopu radionice na zajedničkom blogu *Uvod u slobodni stih*⁸¹

Zaključak

Pjesnička radionica omogućit će svim polaznicima kreativno bavljenje poezijom, kao i usvajanje određenih metodičkih obrazaca iskoristivih u nastavi, dodatnim aktivnostima u knjižnici ili specifičnim radioničkim oblicima rada. Osim analiziranja, opisivanja i uspoređivanja raznovrsnih poetskih oblika, polaznicima će biti predočene mogućnosti povezivanja poetske prakse s ostalim umjetnostima, kao i opcije rada s mrežnim alatima te objavljivanje poezije u virtualnom i knjižnom okruženju

⁷⁸ Mićanović, Miroslav. 1998./2001. *Zib*. Meandar. Zagreb. 66-68.

⁷⁹ Isto.

⁸⁰ Smolec, Sonja. 2016. Kako objaviti knjigu. *Kvaka: časopis za književnost*. Velika Gorica. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)

⁸¹ Tomić, Marina; Dunđerović, Tihomir. 2016. *Uvod u slobodni stih*. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)

Literatura

- De Micheli, Mario. 1990. *Umjetničke avangarde XX. stoljeća*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.
- Grgić, Dario. 2007. *Umjetni snovi veselo mašu perajama*. Jendričko, Slavko. *U kući malih pustinja*. HDP – Durieux. Zagreb.
- Hladno pivo. 2000. *Istočno od Gajnica: Džinovsko pivo uživo*. Dancing Bear. Zagreb.
- Izveštaj o stanju poezije*. 2014. Booksa.hr. Zagreb. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
- Kemoun, Hubert Ben. 2017. *Želim biti pisac*. Školska knjiga. Zagreb.
- Lujanović, Nebojša. *Autopsija teksta: Priručnik za kreativno pisanje*. CeKaPe. Zagreb.
- Matoš, Antun Gustav. 1996. *Izabrane pjesme*. Matica hrvatska. Zagreb.
- Mićanović, Miroslav. 1998. *Zib*. Meandar. Zagreb.
- Mićanović, Miroslav. 2001. *Zib*. Meandar. Zagreb.
- Novaković, Josip. 2007. *Radionica pisanja fikcije*. Algoritam. Zagreb.
- Savičević Ivančević, Olja. 2016. *Pjevač u noći*. Sandorf. Zagreb.
- Simić Bodrožić, Ivana. 2012. *Prijelaz za divlje životinje*. VBZ. Zagreb.
- Smolec, Sonja. 2016. Kako objaviti knjigu. *Kvaka: časopis za književnost*. Velika Gorica. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
- Stojević, Milorad. 2000. *Ponterosso: Izabrane pjesme 1971. – 1999*. Graftrade – Libelus. Rijeka.
- Stojević, Milorad. 1979. *Viseći vrtovi*. ICR. Rijeka.
- TBF. 2011. *Pistaccio metallic*. Dallas Records. Zagreb.
- Tomaš, Marko. 2015. *Crni molitvenik*. LOM. Beograd.

Književni detektivi – potraga pomoću QR kodova

Dušanka Đokanović

dusanka.dokanovic@skole.hr

OŠ dr. Mate Demarina, Medulin

Sažetak

Iako su QR (kratica od engl. *Quick Response*, odnosno *brzi odgovor*) kodovi osmišljeni za potrebe automobilske industrije, njihova je primjena daleko nadmašila prvobitnu namjenu. QR kodovi su danas sveprisutni. Mogućnost njihove uporabe je mnogostruka, pa tako i u obrazovanju – od uvodnog motivacijskog dijela sata, preko usvajanja novih sadržaja, uvježbavanja naučenoga, preporuke za povezane sadržaje, zanimljivosti.

Poznata aktivnost *potraga za blagom* djeci pruža tajanstvenost, mogućnost otkrića i spoznaje, užitek i zabavu. Kada se u tu aktivnost uključe i QR kodovi, zanimanje djece dodatno raste.

Na mreži postoji dosta alata za izradu QR kodova. Radionica predstavlja način jednostavne izrade takve aktivnosti pomoću alata *QR treasure Hunt Generator* i *QRCode Monkey*, uz malu pomoć *Painta* i *Google Drivea*.

Gljučne riječi: Potraga za blagom, *web 2.0* alati, QR kodovi, *Google Drive*, *Paint*, kulturna i javna djelatnost knjižnice u suvremenom okruženju

Abstract

Although QR Codes are invented for the needs of car industry, their use has far surpassed their initial purpose. QR Codes are omnipresent in present time. The possibility to use them is multiple, especially in teaching – in introductory and motivational parts of lessons, in acquiring new knowledge, exercises, recommendations for linked contents and interesting facts.

The well known activity treasurehunt gives children mystery, possibilities to discover and learn, for pleasure and fun. Their interests grow when QR Codes are included in this activity.

There are many tools to create QR Codes on the Internet. The workshop presents an easy way to produce such activities using QR Treasure Hunt Generator tool and QRCode Monkey tool, with a little help of Paint and Google Drive.

Keywords: Treasure Hunt, Web 2.0 Tools, QR Codes, Google Drive, Paint, cultural and public role of a library in modern surroundings

Uvod

QR kod ili Quick Response code je način prikazivanja informacija u obliku dvodimenzionalne matrice. Izumila ga je tvrtka Denso Wave 1994. godine za označavanje dijelova automobila.⁸² Njihova je primjena u svakodnevnom životu raznolika i sve ih češće susrećemo. Jednostavno ih je izraditi, mogu pohraniti puno podataka, očitavaju se brzo iz bilo kojeg kuta, a za to nam je potrebna jedna od aplikacija koju instaliramo na pametni telefon.

U obrazovanju se mogu koristiti na različite načine: za zadavanje zadataka, za odgovore na zadatke, kao poveznicu na zanimljive sadržaje. QR kodove možete koristiti u svim nastavnim područjima i svim etapama nastave. Jednom izrađeni kodovi mogu se koristiti generacijama.⁸³

Potruga za blagom

QR kodovi su se pokazali izvrsnima za kreiranje, ionako popularne, aktivnosti potraga za blagom. Mrežna stranica *ClassTools.net*⁸⁴ učitelja Russela Tarra nudi jedan od alata za njihovu izradu. Alat je krajnje jednostavan i brz, a očitavanje tako izrađenih kodova još i brže.

Jedna od poveznica na toj stranici vodi prema mrežnom dnevniku *The Daring Librarian knjižničarke* Gwyneth A. Jones, koja opisuje kako izraditi tekstualno-slikovne zadatke potrage za blagom⁸⁵. Sama izrada zadataka zahtijeva određeno vrijeme i nešto predznanja iz područja uređivanja fotografija, spajanja fotografija i teksta u jedinstven dokument te dijeljenja takvog sadržaja s drugim osobama. No, rezultat je fantastičan budući da služi kao izvrsna motivacija djeci za sudjelovanje. Opisane alate i metode rada djelomice sam promijenila, no rezultat je vrlo sličan.

Pripremljenu aktivnost iskoristila sam za Noć knjige 24. travnja 2017. u našoj školi. Sudjelovali su učenici 5. i 6. razreda – ukupno deset skupina po pet-šest učenika u četiri slijeda od trideset minuta (što je dovoljno za potragu, odgovore i provjeru točnosti). Za pete razrede pripremila sam četrnaest književnih zadataka (uglavnom vezanih uz obveznu lektiru), a za šeste razrede osamnaest te ih sakrila po knjižnici i školi. Za traženje točnih odgovora mogli su se koristiti i mrežnim katalogom Knjižnica grada Zagreba.

Prednost ovakvih aktivnosti je velik interes učenika i osobno zalaganje svakog od njih, bez obzira na predznanje ili sposobnosti. *Lov na blago* pruža im i mogućnost istraživanja knjižnice

⁸²Kralj, Lidija. 2011. *QR kodovi u obrazovanju*. Lidijin kutak. (pristupljeno 19. siječnja 2018.)

⁸³Leko, Adrijana. 2016. *QR kodovi u nastavi*. Profil Klett. (pristupljeno 19. siječnja 2018.)

⁸⁴Tarr, Russel. *ClassTools.net*. (pristupljeno 19. siječnja 2018.)

⁸⁵Jones, Gwyneth A. 2011. *QR CodeQuest: a Library Scavenger Hunt*. The Daring Librarian. (pristupljeno 19. siječnja 2018.)

na nov način, tijekom kojega mogu otkriti naslove za koje do sada nisu znali da ih knjižnica posjeduje⁸⁶.

Radionica

Trajanje radionice: 90 minuta

Ciljana skupina:

- učitelji i stručni suradnici (20 sudionika)
- minimalno poznavanje rada u *Paintu* i *Google Driveu*

Oprema za sudionike i priprema za rad:

- PC/prijenosno računalo/tablet s pristupom internetu
- pametni telefon s pristupom internetu
- *Googleov* korisnički račun
- na pametni telefon instalirati jednu od aplikacija za čitanje QR kodova (npr. *i-nigma*, *Kaywa*)
- na PC/ prijenosno računalo /tablet instalirati program *Paint*

Ishodi:

- usvojiti osnovne pojmove vezane uz QR kodove
- naučiti izraditi QR kodove različitog sadržaja
- samostalno izraditi književni kviz – potragu za blagom služeći se dvama programima za izradu QR kodova (*QR Treasure Hunt Generator*⁸⁷ i *QRCode Monkey*⁸⁸)
- naučiti spajati tekst i fotografiju u *Paintu*
- naučiti prenositi datoteke na *Google Drive* te ih dijeliti svakome s vezom
- naučiti se služiti jednim od besplatnih mrežnih uređaja za mjerenje vremena

Metode rada:

- usmeno izlaganje
- prikazivanje (ili predstavljanje)
- samostalan rad polaznika

Tijek radionice:

1

- kratko upoznavanje s pojmom *QR koda*, njegovim mogućnostima, načinom izrade i očitavanja
- polaznike upoznajem s *web 2.0* alatom za izradu QR kodova potrebnih za potragu za blagom (*QR treasure Hunt Generator*); svatko će samostalno izraditi svoje tekstualne zadatke pomoću navedenog alata i izraditi QR kodove

⁸⁶Kettman, Christina. 2013. *How to Do a Library Scavenger Hunt Your Kids Will Love*. My Kids' Adventures. (pristupljeno 24. siječnja 2018.)

⁸⁷*QR Treasure Hunt Generator*. Classtools.net. (pristupljeno 22. siječnja 2018.)

⁸⁸*QRCode Monkey*. (pristupljeno 22. siječnja 2018.)

2

- pronaći slikovite fotografije za zadatke potrage za blagom pomoću nekog od standardnih web-preglednika te ih u Paintu objediniti s tekstualnim zadatkom
- pripremljene slikovno-tekstualne zadatke podići na *Google Drive* te im dodijeliti oznaku vidljivosti svima s vezom
- za tako dobivene zadatke generirati QR kodove pomoću programa *QRCode Monkey* i svaki kod spremiti na računalo
- upoznavanje s uređajem za mjerenje vremena *CountdownTimer*⁸⁹

Zaključak

Dobro osmišljena i pripremljena potraga za blagom velik je motivator za sudjelovanje djece jer pruža zabavu, mogućnost druženja, suradnje, samopotvrđivanja, učenja na drugačiji način. QR kodovi cijelu aktivnost čine još tajanstvenijom pa ih djeca s velikim veseljem traže po knjižnici/školi. Još ako se sve odvija navečer u praznoj školi, uspjeh je zajamčen! U današnjem okruženju novih tehnologija potraga za blagom pomoću QR kodova djeci je bliska i zanimljiva, stoga i preporučljiva za češću uporabu.

Web 2.0 alati

i-nigma QR, Dana Matrixand EAN Barcode Scanner. (pristupljeno 24. siječnja 2018.)

QR Code Readerfrom Kaywa. (pristupljeno 24. siječnja 2018.)

QR Treasure Hunt Generator. Classtools.net. (pristupljeno 22. siječnja 2018.)

QRCode Monkey. (pristupljeno 22. siječnja 2018.)

Literatura

Jones, Gwyneth A. 2011. *QR CodeQuest: a LibraryScavenger Hunt.* The Daring Librarian. (pristupljeno 19. siječnja 2018.)

Kettman, Christina. 2013. *How to Do a LibraryScavenger Hunt YourKidsWill Love.* My Kids' Adventures. (pristupljeno 24. siječnja 2018.)

Kralj, Lidija. 2011. *QR kodovi u obrazovanju.* Lidijin kutak. (pristupljeno 19. siječnja 2018.)

Leko, Adrijana. 2016. *QR kodovi u nastavi.* Profil Klett. (pristupljeno 19. siječnja 2018.)

⁸⁹ *CountdownTimer.* Classtools.net. (pristupljeno 23. siječnja 2018.)

Od pisma do SMS-a, od krasopisa do emotikona – utjecaj tehnologije na komunikaciju

Marija Gajski

marija.gajski@gmail.com

OŠ Ivana Mažuranića, Zagreb

Sažetak

Današnja generacija učenika izvrsno je upoznata s novim medijima jer su njima okruženi u svakodnevnom životu od najmlađeg doba. Ne poznaju drugačiju svakodnevicu.

Navika korištenja suvremenih medija stvara nove sinapse u mozgu koje utječu na drugačije razmišljanje od generacija koje nisu poznavale ista tehnološka postignuća.

Novi načini komunikacije imaju direktan utjecaj na jezik. Stvaraju se nova (nepisana) pravila pismenog komuniciranja: netiquette (bonton na mreži) i emotikoni (način izražavanja osjećaja).

U suvremenom svijetu moderne tehnologije i brze, ali često površne komunikacije podsjetit ćemo se na pravila pismenog komuniciranja u tradicionalnom pismu i na mreži te saznati što suvremena tehnologija čini našem mozgu.

Uz pregled najčešćih kratica i emotikona u radionici ćemo tematizirati i prenošenje informacija i emocija putem pisama i SMS-ova. Usporedbom rezultata donijet ćemo zaključke o vrijednosti oba medija.

Ključne riječi: neurolingvistika, komunikacija, moderne tehnologije, SMS, pismo, emotikoni, *netiquette*

Abstract

Today's generations of students use new media on the super advanced level on the count of them being surrounded with it in everyday life since they were born. The students don't recognise a different way of functioning.

The usage of modern media creates new synapses in the brain which affect the way of thinking in comparison with the generations of students that weren't exposed to the same technology.

The new ways of communication directly influence the vocabulary. The new informal rules of written expression are being adopted. Two in particular: Netiquette – the ways of acceptable online communication and emoticons – the ways of expressing feelings.

In the contemporary world of modern media and fast, but often superficial communication we aim to invoke the tradition of handwritten letters and all the positive values it brings us.

By comparison of the results we will be able to come to conclusion about the value of both media.

Keywords: neurolinguistics, communication, modern technology, SMS, handwritten letters, emoticons, netiquette

Uvod

Svi smo svjesni vrijednosti razvoja pisma i njegove povezanosti s napretkom civilizacija. Svaka civilizacija koja je poznavala pismo napredovala je krupnim koracima. Potreba zapisivanja važnih događaja, povijesnih činjenica i prijenos znanja iz generacije u generaciju omogućen je poznavanjem pisma. Neka su se prava i postignuća mogla postići samo ako smo imali pismenu potvrdu. Kako nisu svi ljudi znali pisati i kako je to bila prednost malobrojnih, neki su i zarađivali za život ispisujući razne potvrde: o prijenosu zemljišta, o nasljedstvu, potvrde o rođenju ili smrti, vjenčane listove, oprostite grijeha... Mnoge se stvari, dakle, od pradavnih vremena do danas nisu mnogo promijenile.

Pojava Gutenbergova stroja za tiskanje pomoću pomičnih slova oko 1450. godine početak je novog doba u povijesti pisma. Umjesto izvikivanja na glavnom trgu uz obvezatno prethodno sviranje bubnjem kako bi se pobudila pozornost građana, pojavila se nova gospodarska grana: novinarstvo. Ponegdje su se iste informacije prenosile tekstem pisanim rukom, no to je bilo presporo za širenje informacija za mase. Novine su bile javno dostupne, aktualne, redovito su se tiskale i njihov je sadržaj bio univerzalan. Tiskarski se stroj razvijao i olakšavao slagarima posao. Danas se sve novine pripremaju pomoću računala. *Elektronička priprema teksta proglašena je najvećim događajem na području informacijske kulture nakon Gutenbergova.*⁹⁰

Prvo je programabilno računalo dovršio 1941. godine Konrad Zuse i nazvao ga je Z3. Od tada je razvoj računala nezaustavljiv. Tehnologija se mijenja tako brzo: tek što smo naučili koristiti se jednom napravicom, već nastaje druga (popularnija, skuplja i neophodna) napravica s još jednom novom funkcijom. Obuzeli su nas mobiteli i računala. Ušli su u naš život i promijenili nas zauvijek. Takva nas brza mijena tehnoloških pomagala, koja se smatraju neophodna za svakodnevicu, primorava na konstantno učenje.

Osobno računalo postaje glavni tehnički nositelj masovnog tiskanja i širenja raznovrsnih informacija koje su dostupne svakom korisniku s pristupom mreži. Ostvaruje se predviđanje Marshalla McLuhana o *globalnom selu* i širenju mogućnosti čovjekove prirode koje je opisao u svojoj knjizi *Gutenbergova galaksija*. *McLuhan smatra da svaki medij potiče određeni tip komunikacije pa je, prema tome, i način prenošenja poruke sam po sebi poruka.*⁹¹

⁹⁰ Pelc, Milan. 2002. *Pismo, knjiga, slika: uvod u povijest informacijske kulture*. Golden Marketing, Zagreb. 192.

⁹¹ Isto.

Životi su nam prožeti tehnologijom: internet, e-pošta, SMS-ovi, *chatovi*, društvene mreže... služe nam sveobuhvatno: tražimo najpogodnije mjesto za ljetovanje, rezerviramo karte za putovanje i za hotel, sve to plaćamo preko e-bankarstva, naručujemo hranu, saznajemo sve o najnovijem filmu u američkim kinima, pišemo blogove, gledamo vijesti sa svih strana svijeta, rezerviramo termin kod doktora, javljamo se rodbini i prijateljima, provjeravamo što se događa na poslu, gledamo filmove, skidamo glazbu i pretražujemo baze podataka za privatne i poslovne pothvate... Poslovnu prepisku i ispunjavanje sveprisutnih tabela, dnevnčkih zapisa i statističkih podataka prekidamo za svoje vlastito zadovoljstvo druženjem s poznatim i nepoznatim ljudima na društvenim mrežama (*Facebook, Twiter...*), odemo malo u *chatroom* (koji već polako izlazi iz upotrebe) ili na forum. Sve te aktivnosti činimo udobno smješteni na kauč uz šalicu čaja i čokoladne kekse.

Nije ni čudo da nas djeca gledaju u čudu kad im kažemo da se više igraju loptom i penju po drveću, a manje gledaju u ekran. Gdje god se okrenu, svi gledaju u ekrane: televizija, računala, mobiteli, blagajne u trgovinama... Ni mnogim roditeljima nije jasno što se sve događa s djetetovim emocionalnim razvojem i koji utjecaj na mozak ima prerano i pretjerano korištenje tehnologije s ekranima. Proces koji se događa vrlo je složen i mijenja kako način razmišljanja tako i percipiranje stvarnosti.

Neurološke promjene pod utjecajem medija

Današnja su djeca okružena svakovrsnim ekranima od najmlađe dobi. Ne razlikuju stvarnost od događanja na ekranu. Mlađa djeca misle da likovi žive u televizoru. Kad u animiranom filmu lik opetovano lupa drugog lika čekićem po glavi dijete ne može shvatiti da je to opasno jer se lik digno i nastavi trčati. Čak ni desetogodišnja djeca ne mogu s punim razumijevanjem pratiti film.

Promjene koje se događaju u mozgu djeteta pod utjecajem tehnologije imaju vanjske manifestacije koje su zamjetne tek kad postanu uznapredovale. *Prema brojnim provedenim istraživanjima, televizija izaziva sljedeće: stvara izmišljeni svijet, izaziva lažna sjećanja, uzrokuje probleme s pažnjom i koncentracijom, izaziva ravnodušnost i uči nasilju.*⁹²

Mnogi znanstvenici istraživali su rad i funkciju mozga. Taj je interes *uzeo maha* posebno u 19. stoljeću. Ustaljeno razmišljanje da se mozak formira u najranijoj mladosti i takav ostaje doživotno, pokušali su pobiti neki znanstvenici i nailazili na žestoka protivljenja. Britanski biolog J. Z. Young smatrao je da se novi živčani sklopovi stvaraju cijeli život, a da stari mogu ojačati, oslabjeti ili potpuno nestati. Tu je ideju nakon prvotnoga žestokog protivljenja prihvatio i Santiago Ramon y Cajol, eminentni španjolski liječnik i nobelovac. Velike znanstvene rasprave o toj temi razriješio je kanadski neurokirurg M. Merzenich koji je pomoću elektroničkih sonda izrađivao moždane karte. Mučio je pet majmuna mjesecima (radio pokuse s električnim impulsima) i otkrio da se mozak rekonstruira na staničnoj razini. Godine 1970. Eric Kendel dobio je Nobelovu nagradu za istraživanje na Aplysiji, jednoj vrsti

⁹² Laniado, Nessia; Pietra, Gianfilippo. 2005. *Naše dijete, videoigre, internet i televizija: (što učiniti ako ga hipnotiziraju?)*. Studio TiM. Rijeka. 23.

velikoga morskog puža. Taj puž u obrambene svrhe povlači svoje škrge. Dodirujući nježno, bez ozljeđivanja puževe škrge, već nakon 40 dodira odraslom pužu mijenja se instinkt i više ih ne povlači. Zaključak je da se sinapse brzo mijenjaju i zadržavaju promjenu nakon vrlo kratkog učenja. Nakon prestanka pokusa instinkt se ne vraća u početno stanje. Na novim i kompleksnijim pokusima to su potvrdili i neki drugi znanstvenici, primjerice Pascal Leone.

Doidge je 2007. godine otkrio kako nas sinapse koje povezuju naše neurone svojim mehanizmom kemijskog navođenja efektivno programiraju da želimo nastaviti jačati već formirane sklopove.⁹³ Dakle, onog trena kad su sklopovi formirani žudimo za time da ih ponovo aktiviramo. Odupremo li se, ne vraćaju se sve u početno stanje, promjena je trajna. A novo stanje nije uvijek poželjno. Prema psihologu K. Youngu u knjizi *Internet Addict Disorder* postoji osam kriterija ovisnosti. Zadovoljavamo li barem pet od navedenih kriterija, već smo postali ovisnici.⁹⁴ Ovisnici o mobitelu zovu se nomofobi (*no + mobile + fobia*).

Mentalne vještine koje žrtvujemo i koje se gube stvaranjem novih, mogu biti jednako vrijedne, pa čak i vrednije od onih koje stječemo. Izgubljene se vještine brigom i trudom mogu vratiti, no što smo bolje izvježbali novi način funkcioniranja, teže se vratiti na onaj stari.

Tradicija pisanja privatnih pisama

Osobna izmjena informacija, misli i osjećaja oduvijek je bila važna za održavanje socijalnih kontakata koji prkose barijerama vremena i prostora: uljudnim izrazima kojima u pismu izražavamo razumijevanje, brigu, ljubav, radost i sućut osobama s kojima smo u kontaktu. Izgubljene umjetnosti pisanja pisama sjećam se sa sjetom i trudim se održati je barem u vlastitom životu.

Ima nešto u materijalnosti *zemaljskog* pisma kojom se prenosi osobnost sastavljača pisma: sadržaj, oblik, izgled, odabir omotnice i papira, rukopis, vlastoručni potpis. Pismo možete držati u ruci, čuvati u kutiji s uspomenama, pomirisati (ponekad su namirisana) ili uživati u pogledu na pjesmu, novinski izrezak, prešano cvijeće ili djetelinu s četiri lista, crtež, fotografije priložene u pismu. Ima dublji utisak na čitatelja i dulje se pamti.

⁹³ Carr, Nicholas G. 2011. *Plitko: što internet čini našem mozgu*. Naklada Jesenski i Turk, 2011. 54.

⁹⁴ Kriteriji prema kojima se određuje stupanj ovisnosti su:

1. Subjekt je potpuno zaokupljen virtualnim iskustvom.
2. Ima potrebu sve više vremena provoditi na internetu kako bi postigao željeno uzbuđenje.
3. Bezuspješno pokušava kontrolirati ili prekinuti virtualno iskustvo.
4. Osjeća uznemirenost kod pokušaja prekidanja internetske veze.
5. Na internetu ostaje duže nego je u početku predvidio.
6. Dovodi u pitanje osobne veze, posao, studij, karijeru, obitelj.
7. Skriva istinu o ovisnosti pred obitelji.
8. Ulazi u virtualni svijet kako bi pobjegao od problematične stvarnosti i liječio frustracije.

Adolescent addiction: epidemiology, assessment and treatment. Ur. Essau, Cecilia A. 2008. Academic Press. Amsterdam.

Neki su ljudi pisali pisma samo povodom značajnih događaja, a neki su pisali redovito i obavještavali prijatelje, rodbinu i drage osobe o svemu što se događa kako u našoj okolini tako i u našim srcima. Za pisanje pisma odvajamo dosta vremena i truda. To je proces, a dugo pismo pokazuje posvećenost pisanju i želju za povezivanjem.

Da bismo napisali pismo, potrebno je odvojiti vrijeme za razmišljanje o osobi kojoj pišemo i informacijama koje želimo prenijeti, za odabir papira i olovke. Zatim urednim rukopisom nedvosmisleno zapisujemo informacije koje želimo. Nakon toga potrebno je kupiti markicu, zalijepiti je na omotnicu (obavezno usklađenu s papirom na kojem smo pisali), odnijeti u poštu i čekati da osoba primi pismo, napiše odgovor i pošalje ga. To iščekivanje ima naročitu draž. Vrlo je lijepo dobiti uredno, jasno, s pozornošću napisano pismo. Tada znamo da smo cijenjeni. Izmjenjuju li se pisma redovito, stizanje informacija postepeno, u vremenskim razmacima, kao u TV-serijalu, može biti vrlo uzbudljivo pa čak i dramatično.

Na temelju forme pisma (grč. *epistola* – pismo, poslanica) nastala je i epistolarna književnost. Epistolarni roman postao je izuzetno popularan u 18. stoljeću kada su epistolarni romani bili izuzetno dramatični jer je njihov sadržaj implicitno prikazivao radnju i tako stvarao napetost u iščekivanju. Može biti sastavljen i od, na primjer, dnevnčkih zapisa, isječaka iz novina ili nekih dokumenata. Ponekad ima više pripovjedača, pogotovo kada se radi o epistolarnom romanu sastavljenom od pisama, tj. prepiske dvoje ili više ljudi. Tu su formu koristili Ciceron, Horacije, Racine, Laclos, Voltaire, Rousseau, Diderot, Goethe, Schiller, Flaubert, G. Sand... U starijoj su hrvatskoj književnosti epistolografi/poslaničari Vetranović, Hektorović, Ritter Vitezović, Nalješković.

Prvim epistolarnim romanom smatra se roman *Ljubavni zatvor* iz 1485. godine kojeg je napisao Diego de San Pedro, kastiljanski pisac iz 15. stoljeća. Ovaj roman sadrži veliki broj narativnih pisama koji su preuzeli radnju djela i stvorili vlastitu, dominantnu radnju.⁹⁵

Svatko od nas je u životu pročitao barem jedno djelo iz epistolarne književnosti.

Naše pismo ne treba biti umjetničko djelo, ali nekome može uljepšati dan.

No, dan može uljepšati i SMS.

Utjecaj medija na jezik: domino-efekt neuroloških manifestacija

Friedrich Nietzsche nije znao koliko su njegove riječi proročanske kad je rekao: *Ono čime pišemo ima udjela u tome kako nam se oblikuju misli*. To je rekao krajem 19. stoljeća kad je počeo koristiti najnoviji krik tadašnje tehnologije koja je omogućavala pisanje 800 znakova u minuti – pisaću kuglu, preteču pisaćega stroja, te našao novi polet u mislima i potpunu promjenu stila pisanja.⁹⁶

Petar Guberina je još prije Drugoga svjetskog rata branio stav o promjenjivosti jezika s napretkom tehnologije. Smatrao je da bitnu stavku u govoru imaju vrednote govornog jezika

⁹⁵ Epistolarni roman. *Enciklopedija opća i nacionalna u 20 knjiga*. 2005. PRO LEXIS – Večenji list. Zagreb. 84.

⁹⁶ Carr, Nicholas G. 2011. *Plitko: što internet čini našem mozgu*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb. 35.

(intonacija, intenzitet, rečenični tempo, pauze, mimika i stvarni kontekst) jer povezuju jezični izraz s mišlju.⁹⁷

Jezik predstavlja permanentno stupanj čovjekova napretka na svim linijama te se treba promatrati u svim njegovim manifestacijama i u njegovom odnosu prema čovjekovoj aktivnosti. Formalizam u gramatici najviše koči razvoj jezika.

Dok pišemo pismo, potrebno je upotrijebiti vrlo jasne riječi i konstrukcije kako bismo prenijeli informacije, misli i osjećaje upravo onako kako želimo da budu i shvaćene. U računalno posredovanoj komunikaciji stvari drugačije funkcioniraju. Naravno da možemo pisati pismo na računalu na isti način kao što pišemo i tradicionalno pismo, no uglavnom nije tako. Svaki medij ima svoje pravilnosti koje određuju i način kako ćemo se izraziti, a i odabir samog medija govori nešto o nama i poruci koju želimo prenijeti.

Budući da tehnologije mijenjaju način na koji opisujemo svijet, kako govorimo, slušamo, čitamo i pišemo (povećanjem i smanjenjem vokabulara, izmjenama normi, dikcije ili poretka riječi, poticanjem složenije ili manje složene sintakse), one isto tako imaju utjecaj na naš intelektualni život jer je jezik ljudima primarno sredstvo svjesnog mišljenja.⁹⁸

SMS (engl. *Short Message Service*) je medij brze komunikacije. Sastoji se od najviše 160 alfanumeričkih znakova. Zbog brzine i neuređivanja teksta više nalikuje govornoj komunikaciji. Ovisno o tome kome pišemo, stil je različit. Utjecaj komunikacijske tehnologije na jezik proučavali su mnogi stručnjaci raznih profila.

Na temelju desetogodišnjeg istraživanja SMS-ova, Milena Žic Fuchs, Nina Tuđman Vuković i Vlatko Broz došli su do zaključka da se društvena kognitivna sposobnost prilagođava samom komunikacijskom mediju. Kao jedno od najdominantnijih sredstava komuniciranja u Hrvatskoj, SMS slijedi vlastite specifične jezične pravilnosti ukazujući na bitnost društvenih, kulturnih, diskursnih i pragmatičnih čimbenika.⁹⁹

Da bismo željene informacije uspjeli upisati u 160 znakova, skraćujemo riječi, koristimo arhaična glagolska vremena zbog kratke forme (aorist), a zbog moguće nejasnoće prenesenih emocija i neprisustva vrednota govornog jezika u poruku upisujemo emotikone (engl. *Emotion + icon* – slike emocija).¹⁰⁰

Skraćenice koje se koriste prilikom pisanja SMS-a i nepostojanje krutih pravila, dopuštaju nam kreativnost i daleko više mogućnosti nego *školski način pisanja*. SMS-jezik nije novi jezik, ali je igra jezikom i riječima: stvaraju se nove kratice, nove riječi i nova pravila koja polako postaju uobičajena.

⁹⁷ Guberina, Petar. 1952. *Zvuk i pokret u jeziku: problemi ljudskog izraza*. Matica Hrvatska. Zagreb. 7-14.

⁹⁸ Isto. 37-53.

⁹⁹ Žic Fuchs, Milena; Broz, Vlatko; Tuđman Vuković, Nina. 2013. Komunikacijske tehnologije i njihov utjecaj na jezik: pojam konvencije s gledišta jezičnih tehnologija. *Jezikoslovlje* 14/1. 65-84. (pristupljeno 29. listopada 2017.)

¹⁰⁰ Žic Fuchs, Milena; Tuđman Vuković, Nina. 2008. Komunikacijske tehnologije i njihov utjecaj na jezik: *preslagivanje* glagolskih vremena u SMS porukama na hrvatskome jeziku. *Jezikoslovlje* 1-2. 109-122.

Ljubiteljima klasičnoga *zemałjskog* pisma jezik e-pošte izgleda kao nagrđivanje, osiromašenje i uništavanje jezika nasuprot umjetnosti pisanja pisma. To je prilično rašireno mišljenje, no ipak i dalje kada pišemo SMS, opet koristimo njegova vlastita nepisana pravila.

Očigledano je, dakle: e-pošta i SMS imaju posve različit način pisanja od pisma i nemaju mnogo veze s epistolarnošću.

Radionica

Namjena radionice:

Osnovna namjena radionice je poboljšanje pisane komunikacije sudionika. Pisana komunikacija može biti tradicionalna (na papiru), a može biti i tehnološki posredovana. Naglasak vježbe je na usporedbi načina i pravila pisanja u različitim medijima te odabiru prikladnog medija prema vrsti informacija.

Metode rada:

- frontalni rad
- rad u skupinama

Cilj radionice:

- upoznati sudionike radionice s neurološkim promjenama koje se događaju pod utjecajem suvremenih medija i posljedica koje one imaju na jezik
- osvijestiti da se tradicijske vrijednosti mogu povezati sa suvremenim potrebama
- upoznati sudionike radionice s epistolarnom književnošću
- razvijanje kreativnosti, interesa i mašte
- razvijanje pozitivnog odnosa prema tradiciji pisanja pisma
- poticanje razumijevanja suvremenog načina komuniciranja i razmišljanja među pripadnicima generacija koje nisu odrasle uz mobitele
- razvijanje tolerancije i uvažavanja

Ishodi radionice:

Sudionici radionice će:

- znati napisati klasično pismo u skladu s bontonom i SMS u skladu s pravilima lijepog ponašanja na mreži
- razumjeti što je *netiquette* i što su emotikoni
- primijeniti pravila za pisanje SMS-a
- vrednovati kvalitetu pisma i SMS-a s istim sadržajem te prosuditi koji je od medija prikladniji za prenošenje emocije i informacije
- naučiti kreirati vlastite pismene poruke (pismo ili SMS).

Tijek radionice:

- **uvod i motivacija:** sudionike uvodimo u radionicu razgovorom o prenošenju informacija, pisanju privatnih pisama i o činjenici kako današnji učenici ne poznaju takav način komunikacije
- upoznavanje sudionika s epistolarnom književnošću, formi temeljenoj na pisanju pisama
- upoznavanje sudionika s posljedicama pretjeranog korištenja suvremene tehnologije
- vježba:
 - sudionici se dijele u skupine
 - upoznavanje sudionika s pravilima u pisanju pisma i SMS-a
 - kako bi se sudionici mogli uživjeti u ulogu osobe koja piše pismo ili SMS, svaka će skupina dobiti popis informacija i emocija koje bi trebala prenijeti pismom ili SMS-om; također, dobit će i pravila pisanja (bonton) za oba medija i drugu potrebnu pomoć (emotikone i kratice za pisanje SMS-a¹⁰¹)
 - kada završi pismo i SMS, skupina svoj rad predaje sljedećoj skupini koja usporedbom rezultata dolazi do zaključka o vrijednosti oba medija pri prijenosu informacija i osjećaja
- **prikaz rezultata, diskusija:** svaka skupina prikazuje rezultate rada, uz diskusiju donosimo zajednički zaključak
- **evaluacija radionice:** sudionici radionice poslat će mi SMS-om procjenu radionice

Provedba radionica u školi

Radionica je provedena među učenicima predmetne nastave osnovne škole. Učenici četvrtih razreda sudjelovali su u jednom dijelu radionice koja se odnosi na pisanje pisama. Pokazalo se da je pisanje SMS-a suviše apstraktno za njih, a posebno upotreba emotikona.

Većini je učenika pisanje pisma bilo posve novo iskustvo, no ipak su uspješno izvršili zadatak. U svojoj svakodnevnici u upotrebi SMS-a koriste ograničen broj kratica i emotikona. Iako se očekivalo kako će učenici prednost dati tehnologiji SMS-a, većina se ipak odlučila za tradicionalno pismo i zainteresirala za vježbanje te vještine u sljedećim radionicama. Također, zaključili su kako bi isti tekst koji napišu u SMS-u bio potpuno nečitak i neprihvatljiv u tradicionalnom pismu, ali i da SMS ima svoju svrhu.

Na sljedećem primjeru vidimo kako su učenici osiromašili tekstualni dio poruke i pravopisno griješili zbog ograničenog broja znakova u SMS-u. Morali su izostaviti dio informacija, no dobro su prenijeli emocije.

Primjer

Tko piše: učenik

Kome piše: prijatelju kojeg vidi samo tijekom praznika kada dođe u Zagreb

Što piše:

¹⁰¹ Vidi Prilog 1. *Netiquette (net + etiquette)* – bonton na mreži primjenjiv na SMS

Informacija: U zoološkom vrtu se za vrijeme praznika održava zimsko putovanje oko svijeta sa životinjama. Želi prijatelju pokazati zoološki vrt zimi i zajedno s njim otputovati oko svijeta.

Emocija: Uzbuđenje, znatiželja i veselje.

Slike 9. i 10. Učenici u kreativnom zanosu

Zagreb, 24. siječnja 2018.

Poštovani Karlo!

Pišem ti ovo pismo da bih te pozvao na put oko svijeta sa životinjama koji će se održati u zoološkom vrtu za vrijeme zimskih praznika.

Obilazak će biti preko vikenda. Nalazimo se na Trgu bana Josipa Jelačića u 14.00 sati. Putovat ćemo sa životinjama iz raznih krajeva. Proći ćemo kroz Aziju, Europu, Afriku i Australiju. Ići će 10 djece, među kojima smo ti i ja. Obilasci su jako uzbuđujući, veseli, zabavni i puno naučimo. Svi smo jako znatiželjni i sretni zbog obilaska. Upoznat ćemo i nove životinje i njihov dom. Usput ćemo pogledati nova mjesta i saznati svašta o njima. Vidjet ćemo lavove, tigrove, majmune, slonove, vukove, zmije, ribe, a čak smo čuli da su došli i pingvini. Ponesi sa sobom hranu i vodu jer put će biti dug i uzbuđujući. I da, ponesi novce sa sobom da kupimo suvenire za uspomenu na najuzbuđiviji put oko svijeta.

Jako smo uzbuđeni i jedva čekamo obići svijet, a da ne moramo ništa platiti.

Veselim se tvom dolasku na najuzbuđiviji put oko svijeta!

Pozdrav iz Zagreba!

Ej! 😁 U ZG je otvoren novi zoo i želim da odemo skupa kad dođeš u ZG 😎 😊 😊 U sub je otvorenje. Ak dođeš u sri idemo i do grada 🙌 ❤️ Fkt sam uzbuđen! CU Pozz 😊

Slike 11. i 12. Pismo i SMS

✗ SMS - BONTON ZA SMS

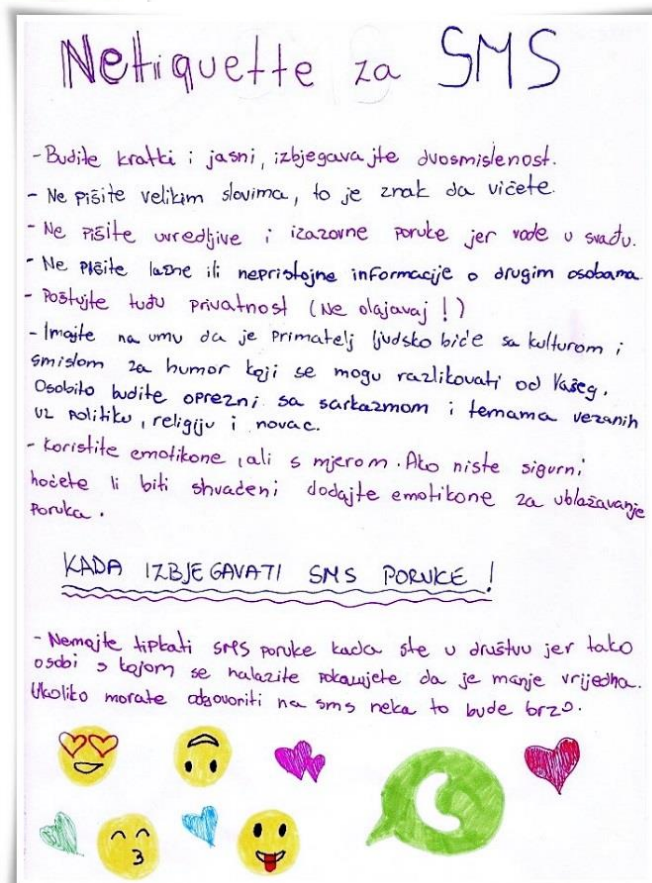
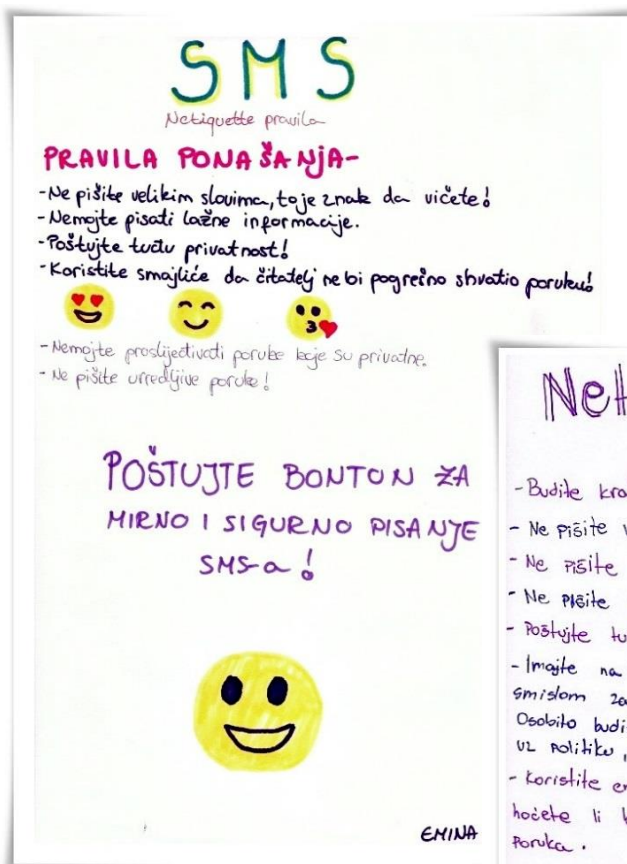
- ▶ Budite kratki i jasni, izbjegavaj dvosmislenost
- ▶ Ne pišite velikim slovima, to je znak da vičete
- ▶ Ne pišite uvredljive i izazovne poruke jer vode u svađu.
- ▶ Ne pišite lažne ili nepristojne informacije o drugim osobama.
- ▶ Poštujte tuđu privatnost (NE OLAJAVAJ)
- ▶ Imajte na umu da je primatelj ljudsko biće sa kulturom i smislom za humor koji se mogu razlikovati od Vašeg. Budite oprezni sa sarkazmom.
- ▶ Koristite emotikone za ublažavanje poruke
- ▶ Imajte na umu da osoba kojoj šaljete SMS poruku istu može proslijediti dalje.
- ▶ Ne tipkajte SMS u društvu!
- ▶ Mobilni ugasi pri ulasku u kulture ustanove!
- ▶ Nemojte sve rješavati putem SMS-a!

PRAVILA PONAŠANJA PRILIKOM PISANJA SMS PORUKA

1. NE PIŠITE UVREDLJIVE I IZAZOVNE PORUKE JER VODE U SVAĐU
2. POŠTUJTE TUĐU PRIVATNOST (NE OLAJAVAJ!)
3. KORISTITE EMOTIKONE, ALI S MJEROM.
4. NE PIŠITE LAŽNE I NEPRISTOJNE INFORMACIJE O DRUGIM OSOBAMA

Slika 13. Radovi učenika na temu bontona prilikom pisanja SMS-a.

Zaključak

Učenici 21. stoljeća jako se dobro snalaze u suvremenoj tehnologiji. Veći im je problem funkcioniranje bez nje. Novi načini komunikacije direktno utječu na jezik i način komuniciranja, a time i na način razmišljanja.

Poruke se prenose tijekom cijeloga života, bez obzira na medij i svrhu – privatna ili poslovna. Zbog toga valja kontinuirano ponavljati pravila pisanoga komuniciranja u tradicionalnom pismu i na mreži.

U ovoj radionici učenici vježbaju sažimati informacije i prenositi ih na prikladan način s obzirom na medij, sadržaj poruke i primatelja.

Prilozi

Prilog 1. *Netiquette (net + etiquette)* – bonton na mreži primjenjiv na SMS

Pravila ponašanja prilikom pisanja SMS-a

- budite kratki i jasni, izbjegavajte dvosmislenost
- ne pišite velikim slovima, time iskazujete vikanje
- ne pišite uvredljive poruke jer mogu uzrokovati svađu
- ne pišite lažne ili nepristojne informacije o drugim osobama
- poštujujte tuđu privatnost! (ne ogovarajte!)
- imajte na umu da je primatelj ljudsko biće s kulturom i smislom za humor koji se mogu razlikovati od vašega. osobito budite oprezni sa sarkazmom i temama vezanim uz politiku, religiju i novac
- koristite emotikone, ali umjereno. niste li sigurni kako će vas shvatiti, dodajte emotikone za ublažavanje tona poruke
- imajte na umu da osoba kojoj šaljete SMS isti može vrlo lako proslijediti dalje
- u poslovnoj komunikaciji glavno je pravilo emotikona minimalizam

Situacije kada treba izbjegavati pisanje SMS-a

- nemojte tipkati SMS kada ste u društvu jer tako osobi s kojom ste iskazujete nepoštovanje; morate li odgovoriti na SMS, ispričajte se nazočnoj osobi i učinite to brzo
- pazite ako pišete SMS dok hodate. Nemojte ugrožavati svoj život zbog SMS-a
- nemojte pisati SMS dok vozite
- u bolnicama ili čekaonicama u kojima je istaknut znak zabrane korištenja mobitela nije pristojno slati SMS-ove
- mobitel ugasite prije ulaska u kulturne ustanove (muzeji, kazališta), religijske ustanove (posebice tijekom vjerskih obreda) ili odlaska na sastanke
- nemojte sve rješavati putem SMS-a onekad napišite pismo, nazovite prijatelje ili članove obitelji¹⁰²

Albert Einstein je zapisao: *Bojim se onog trenutka kad tehnologija bude premašila našu ljudskost. Tada će na svijetu postojati tek jedna kompletna generacija idiota!*

Prilog 2. SMS kratice

kratica	značenje	objašnjenje
AFAIK	<i>as far as I know</i>	koliko znam (niste li sigurni u tvrdnju koju iznosite nakon ove kratice)
ASAP	<i>as soon as possible</i>	čim bude moguće
BTW	<i>by the way</i>	usput, inače
CID	<i>consider it done</i>	smatraj to učinjenim
CU	<i>see you</i>	vidimo se
EOD	<i>end of discussion</i>	kraj rasprave (želite li reći da nećete odgovarati na iduće poruke o određenoj temi)

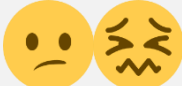

¹⁰² Aftab, Parry. 2007. *Opasnosti interneta: vodič za škole i roditelje*. Zagreb. Neretva.

ROTFL	<i>rolling on the floor laughing</i>	valjam se po podu od smijeha (želite li izraziti da je poruka koju ste primili duhovita; ima jače značenje od LOL)
ROTFLMAO	<i>rolling on the floor laughing my ass off</i>	želite li izraziti da je poruka koju ste primili duhovita (jače značenje od ROTFL)
FYI	<i>for your information</i>	za tvoju informaciju
GAL	<i>Get a life!</i>	Nađi si život! (želite li poručiti primatelju poruke da se ostavi svog hobija/zanimacije i posveti važnijim stvarima u životu; najčešće ironično)
IANAL	<i>I am not a lawyer</i>	nisam pravnik (niste li sigurni da je vaša tvrdnja pravno utemeljena)
IIRC	<i>if I recall correctly</i>	sjećam li se dobro, točno
IMHO	<i>in my humble opinion</i>	po mom skromnom mišljenju (niste li potpuno sigurni u tvrdnju koju iznosite nakon ove kratice)
IMNSHO	<i>in my not so humble opinion</i>	po mom ne tako skromnom mišljenju (ako ste potpuno sigurni u tvrdnju koju iznosite nakon ove kratice)
IMO	<i>in my opinion</i>	po mom mišljenju
IRL	<i>in real life</i>	u stvarnom životu (a ne u virtualnom svijetu računala, interneta, mobitela...)
LOL	<i>laughing out loud</i>	smijem se naglas (želite li izraziti da je primljena poruka duhovita)
NHF	<i>no hard feelings</i>	nemoj se naljutiti (iznosite li neku ironičnu primjedbu, a ne želite da se primatelj uvrijedi)
THX	<i>thanks</i>	hvala
PLZ	<i>please</i>	molim te
AMR	<i>ako me razumiješ</i>	hrvatska verzija engleske kratice IYKWIM - <i>if you know what I mean</i>
SAJB	<i>sorry ako je bilo</i>	niste li sigurni je li primatelj već dobio vic koji šaljete

Prilog 3. Najpopularniji emotikoni

	nasmijana lica	Emotikon pokazuje da ste trenutno jako neozbiljni i spremni za glupiranje. Može označavati i šalu pa upotrijebite li ovaj emotikon uz tekst, nitko vas neće shvatiti ozbiljno.
	nasmijano lice sa suzama	Ovaj emotikon je usko povezan s riječi LOL. Kad vam je nešto toliko smiješno da se smijete glasno, a uz to vam idu i suze, ovaj žučo je pravi izbor. Usput, moj omiljeni (nisam sigurna jesam li okružena smiješnim ljudima ili sam zabrinjavajuće dobre volje).
	nasmijano rumeno lice otvorenih ili nasmijanih očiju	Istinski znak sreće. Kad ste toliko zadovoljni ili ste primili vijest koja vas je nevjerovatno razveselila. Ne možete to bolje pokazati nego s jednim od ova dva emotikona (ili oba, ako baš želite).

	nasmijano uznojeno lice	Kad ste odahnuli jer su se neki događaji ipak pokazali bolji od očekivanog ili su vijesti koje su mogle biti loše, ipak ispale dobre. U takvim trenutcima ispustite uzdah olakšanja i pošaljete ovog emotikona kako biste pokazali da vam je pao kamen sa srca.
	nasmijano lice sa sunčanim naočalama	<i>Too cool for school.</i> Toliko ste <i>cool</i> da ni sami sebe ne možete gledati bez sunčanih naočala. Usput ste i jako ponosni na sebe zbog te činjenice.
	rumeno lice sa širom otvorenim očima	Rumenko znači da ste nešto pogrešno izjavili ili potpuno krivo shvatili i <i>ostali živi</i> . Sad vam je zbog toga neugodno.
	lice koje namiguje	Emotikon koji se koristi kad ne želite da vas se ozbiljno shvati ili kad vi koga ne shvaćate ozbiljno pa mu s tim emotikonom to pokažete na suptilan način. Osim toga, uglavnom se koristi u neobavezne i šaljive svrhe, a s obzirom na to da ga neki koriste i u zavodničke svrhe, izbjegavajte ga upotrebljavati u poslovnoj komunikaciji.
	lice koje se smješka	Možda se smješka, ali se smješka jako sugestivno (<i>ako znate na što ciljam</i>). Ako ne želite nekome poručiti nešto u obliku <i>parental guidance</i> , izbjegavajte ovaj emotikon u širokom luku.
	lice s isplaženim jezikom	Ovaj je namirisao dobru hranu i veseli se. Iako je jako simpatičan i ljudi ga rado koriste kad su sretni, isključivo je povezan s hranom i svom srećom koju ona donosi.
	opušteno lice	Osim kad ste potpuno zen i opušteni, ovaj emotikon možete koristiti i ako vam netko pošalje gore navedeno sugestivno lice koje se smješka, ako želite objasniti dotičnoj osobi da nemate pojma o čemu piše ni da vas zanima.
	nasmijano lice s aureolom	Može biti znak da ste stvarno dobri, a može imati i dvosmisleno značenje. Kako će ga shvatiti, ovisi o kontekstu.
	nasmijano lice sa srcima umjesto očiju	Možete ga koristiti kad nešto jako volite ili vam se sviđa, neovisno je li riječ o osobi, životinji, predmetu, mjestu...
	lica koja ljube	Možete ga koristiti kad nešto jako volite ili vam se sviđa, neovisno je li riječ o osobi, životinji, predmetu, mjestu...
	crveno srce	Ljubav! Sve što je povezano s romantikom. Kad nekoga volite, poslat ćete mu ili joj ovo srce. Iako, često se koristi i u prijateljske svrhe ili kad vam se nešto jako sviđa.

	slomljeno srce	Osim što se može koristiti kad ste stvarno nesretni jer vam je netko slomio srce, možete ga upotrijebiti i kad vam propadnu planovi za večer, ili kad vam ravnatelj pošalje poruku da ove godine nećete dobiti bonus zbog štednje.
	tužna lica	Ovo nije teško pogoditi. Nešto (ili netko) vas je rastužilo i želite to i pokazati.
	tužno uznojeno lice	Kada ste razočarani ili uplašeni ovo je najbolji emotikon koji možete upotrijebiti (nadam se da ga, kao ni ova dva prethodna tužna, ne koristite često).
	uplakano lice	Emotikon koji više pokazuje bol i razočaranje nego tugu.
	lice koje roni suze	Iako mu je osnovna namjena velika tuga, najčešće se koristi u potpuno ironične ili šaljive svrhe. Na primjer, tražim li koga da mi kupi novi Samsung Galaxy S8 kad izađe, a ta osoba mi odgovori da nisam normalna i da zaboravim na to, mogu slobodno upotrijebiti ovaj emotikon.
	zabrinuto lice	Nešto vas brine ili vas je neugodno iznenadilo? Možda ste zgroženi i pomalo šokirani? Ne morate tražiti dalje od ovog emotikona.
	lice kojemu ide para iz nosa	Ovaj emotikon sigurno koristite kad ste toliko ljuti da vam ide para iz ušiju (ili nosa). Pogrešno ga koristite jer je riječ o emotikonu koji uopće nije ljut, nego se koristi kad se osjećate nepobjedivo i uspješno. Zamislite bika spremnog za napad kako biste se uživjeli u ulogu ovog emotikona. Odlučite li se na ovaj emotikon kako biste izrazili ljutnju i bijes, sjetite se da netko može pomisliti kako se osjećate uspješno i poput heroja.
	zbunjena lica	Ovisno o količini zbunjenosti, možete koristiti prvi ili drugi emotikon. Prvi ukazuje da ste samo malo zbunjeni, a drugi da vam više ništa nije jasno. Čak ni ono što bi trebalo biti.
	lice s toplomjerom u ustima	Najčešće se koristi želite li reći da ste bolesni ili da se ne osjećate dobro.
	umorno lice	Osim što se ovaj emotikon koristi kako biste rekli da ste pospani, možete ga poslati i kad vam je dosadilo dopisivanje i jednostavno uputiti osobu da vam je vrijeme za spavanje. Koristi se i kad vam je toliko dosadno da imate osjećaj da ćete zaspati.

	lica koja zijevaju	Izgleda da su ljudi umorniji nego što bi se reklo jer postoji nevjerovatno puno emotikona koji pokazuju umor. Ovaj emotikon se koristi kad želite reći da ste počeli zijevati i da ćete vrlo brzo koristiti jednog od ovih gore pokazanih emotikona.
	ljuto lice	Netko vam je digao tlak? Upotrijebite li crveni emotikon, znači da ste na rubu eksplozije. Za razliku od brojnih drugih emotikona, ovaj ljutko nikada nema dvosmisleno ili humoristično značenje.
	uplašena lica	Sva tri uplašena lica označavaju različitu razinu straha ili šoka, ali se često koriste ironično i u zabavne svrhe.
	zamišljeno lice	Kad vam netko daje materijala za razmišljanje ili se dvoumite oko toga trebate li izaći van ili završiti posao.
	<i>Mr. Poo</i>	Vrlo popularan emotikon koji će vam najbolje pomoći da izrazite kad vam se nešto ne sviđa. Ne bih vam preporučila da ga koristite u poslovnoj komunikaciji.
	lica koja se glupiraju	Ne shvaćate ni sebe ni osobu s kojom se dopisujete pretjerano ozbiljno, ali ste toliko dobre volje da vam to nitko neće zamjeriti.
	naopako lice	Emotikon koji pokazuje da ste trenutno jako neozbiljni i spremni za glupiranje. Može označavati i šalu pa upotrijebite li ovaj emotikon uz tekst, nitko vas neće shvatiti ozbiljno
	<i>Nerdy</i>	Štreberko. Rezerviran za osobe koje su opsjednute tehnologijom.
	majmuni	Tri mudra majmuna od kojih jedan pokriva oči kako ne bi vidio ništa loše, drugi pokriva uši kako ne bi čuo ništa loše, a treći usta da ne bi izgovorio ništa loše. U rječniku emotikona nemaju baš toliko duboko značenje: koriste se kad ste šokirani, iznenađeni ili ste rekli nešto što niste trebali (ali vam zbog toga nije žao).

Prilog 4. Pisanje pisma

(vlastita adresa u privatnom pismu nije obvezna)

mjesto i datum

Poštovana kolegice ili kolega!

Uvod

Pozivam Vas na kreativno druženje uz pisanje pisma, tradicije koju neki od nas njeguju s ljubavlju i nostalgijom. Pa krenimo redom...

Nismo li sigurni da će pismo doći odmah u prave ruke ili će ga primatelj otvoriti, ali ne i odmah pročitati, napišimo svoju adresu u gornji lijevi ugao kako bi primatelj mogao odgovoriti.

Oslovljavanje i pozdrav pišemo 5-6 redova ispod mjesta i datuma, a kako ćete primatelja pisma pozdraviti i osloviti ovisi o Vašem odnosu.

Uvijek pišemo mjesto i datum, ali ako pismo nije dovršeno u istomu mjestu i/ili istoga datuma, mogu se tijekom pisanja umetati nova mjesta i novi datumi. Mjesec uvijek pišemo slovima.

Lijevu i desnu rubnicu postavimo na 2,5 cm, a gornju i donju na 3,5 cm. Na taj način pismo izgleda pregledno, uredno i jasno definirano, a tako ga je lakše i čitati.

Sadržaj

Svaka poruka ima svrhu. Prije početka pisanja treba odrediti zašto pišemo, zabilježiti sve što želimo reći i paziti da poruka nije dvosmislena, u neprikladnom tonu. Bude li poruka jezično i pravopisno ispravna, neće je ni shvatiti pogrešno. Pogrešna poruka može poremetiti postojeće odnose. U zaključku ćemo taj sadržaj ukratko ponoviti.

U sadržaju pokazujemo osobnost i originalnost, ali ni u čemu ne treba pretjerivati. Privatno nam pismo, za razliku od službenog, daje kreativnu slobodu.

Muči li nas nedostatak mašte ili inspiracije, možemo se voditi dobrim starim novinarskim pravilom i odgovoriti na pitanja: tko?, što?, gdje?, kada? i zašto?

Na pismo se odgovara najkasnije u roku od petnaest dana.

Zaključak i završetak pisma

Završni pozdrav pišemo dvareda ispod sadržaja pisma. U današnje doba više se ne smatra nepristojnim pismo ispisati pisačem, ali uvijek mora biti vlastoručno potpisano. Pišete li rukom, neka to bude crnom ili plavom tintom. Pažljiv i čitljiv rukopis primatelju će dati do znanja da ga poštujemo. Uredan i čist papir te s njim usklađena omotnica govore o Vašem dobrom ukusu.

Krenimo zajedno na nadahnuto putovanje rasplamsane mašte i kreativnosti,

Marija (pozdrav i potpis)

Literatura

Aftab, Parry. 2003. *Opasnosti Interneta: vodič za škole i roditelje*. Neretva. Zagreb.

Babić, Stjepan; Žic Fuchs, Milena. 2007. *Rječnik kratica*. Nakladni zavod Globus. Zagreb.

Bekić-Vejzović, Majda; Derviš, Jasna. 2001. *Pisati bez straha: zašto? komu? kada? kako?*. Mozaik knjiga. Zagreb.

Carr, Nicholas G. 2011. *Plitko: što Internet čini našem mozgu*. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb.

Christakis, Nicholas A.; Fowler, James H. 2010. *Povezani: iznenađujuća moć društvenih mreža i kako one utječu na naše živote*. Algoritam. Zagreb.

- De Cesari, Fiammetta. 2002. *Moderni bonton*. Marjan tisak. Split.
- Guberina, Petar. 1952. *Zvuk i pokret u jeziku*. Matica Hrvatska. Zagreb.
- Hering, James E. 2008. *Internetske i informacijske vještine: priručnik za učitelje i školske knjižničare*. Dominović. Zagreb.
- Hilčenko, Slavoljub. 2016. Računalo – da, ali kako? Družite se i potičite funkcionalno-logičko mišljenje vaše djece kod kuće. *Media, culture and public relations* 7/1. Zagreb. 105-114. (pristupljeno 29. listopada 2017.)
- Ilišin, Vlasta. 2003. Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima. *Medijska istraživanja* 9/2. Zagreb. 9-34. (pristupljeno 29. listopada 2017.)
- Ilišin, Vlasta; Marinović Bobinac, Ankica; Radin, Furio. 2001. *Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži. Zagreb.
- Ilišin, Vlasta; Radin, Furio. 2007. *Mladi: problem ili resurs*. Institut za društvena istraživanja. Zagreb.
- Klaić, Bratoljub. 2007. *Rječnik stranih riječi: tuđice i posuđenice*. Školska knjiga. Zagreb.
- Kulture Interneta: [virtualni prostori, stvarne povijesti i živuća tijela]*. 2001. Ur. Shields, Rob. Naklada Jesenski i Turk. Zagreb.
- Laniado, Nessia; Pietra, Gianfilippo. 2005. *Naše dijete, videoigre, internet i televizija: (što učiniti ako ga hipnotiziraju?)*. Studio TiM. Rijeka.
- Mandarić, Valentina. 2012. Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih. *Bogoslovna smotra* 82/1. 131-149.
- Manguel, Alberto. 2001. *Povijest čitanja*. Prometej. Zagreb.
- Marincel, Dunja. 2016. *Ekranizam*. Bizovac. (pristupljeno 29. listopada 2017.)
- Pelc, Milan. 2002. *Pismo, knjiga, slika*. Golden Marketing. Zagreb.
- Pleše, Iva. 2007. Etnografija pisanja: o nekim jezičnim i žanrovskim osobinama elektroničkih poruka/pisama. *Narodna umjetnost* 44/2. Zagreb. 167-184. (pristupljeno 29. listopada 2017.)
- Prapotnik, Tadej. 2007. Jezik u (kon)tekstu računalno posredovane komunikacije. *Medijska istraživanja* 13/2. Zagreb. 85-96. (pristupljeno 29. listopada 2017.)
- Sigman, Aric. 2010. *Daljinski upravljani: kako televizija šteti našim životima - i što po tom pitanju možemo učiniti*. Ostvarenje. Velika Mlaka.
- Solar, Milivoj. 2006. *Rječnik književnog nazivlja*. Golden Marketing. Zagreb.
- Stipčević, Aleksandar. 2000. *Sudbina knjige*. Naklada Benja. Lokve.
- Sveznadar: što svatko mora znati*. 2008. Ur. Zimmermann. Mozaik knjiga. Zagreb.
- Vrsaljko, S. 2010. Noviji pristupi u funkcionalnoj stilistici. *Magistra ladertina* 5. 169-184.
- Vrsaljko, Slavica; Ljubimir, Tea. 2013. Narušavanje pravopisne norme u ranojezičnoj neformalnoj komunikaciji (na primjeru SMS poruka i internetske društvene mreže Facebook). *Magistra ladertina* 8/1. Zagreb. 155-163. (pristupljeno 29. listopada 2017.)
- Zelmanović, Đorđe. 1985. *Ilustrirani bonton & protokol*. Sveučilišna naklada Liber. Zagreb.
- Žic Fuchs, Milena; Broz, Vlatko; Tuđman Vuković, Nina. 2013. Komunikacijske tehnologije i njihov utjecaj na jezik: Pojam konvencije s gledišta jezičnih tehnologija. *Jezikoslovlje* 14/1. Zagreb. 65-84. (pristupljeno 29. listopada 2017.)

Tradicionalni i suvremeni mediji u knjižnično-informacijskom i medijskom odgoju i obrazovanju učenika

Ruža Jozić

ruza.jozic2@skole.hr

Gimnazija Sesvete, Sesvete - Zagreb

Alta Pavin Banović

alta.pavin@gmail.com

Medicinska škola Osijek, Osijek

Sažetak

U Godišnjem planu i programu rada školski knjižničar uz ostale segmente izrađuje i program odgojno-obrazovnog rada s učenicima prema sadržajima iz knjižnično-informacijskog i medijskog odgoja i obrazovanja. Iz tog razloga knjižničar planira i priprema nastavne jedinice i sadržaje koje će provesti s učenicima tijekom nastavne godine. U ovoj su radionici ponuđene neke teme i sadržaji nastavnih jedinica za sva četiri razreda srednje škole. Knjižničari koji sudjeluju u radionici dobit će metodičke pripreme za odgojno-obrazovni rad s učenicima, a prema zadanim ishodima dopunit će pripremu korištenjem tradicionalnih nastavnih metoda i suvremenih medija te izraditi zadatke i nastavne listiće za učenike uz svaku zadanu nastavnu jedinicu.

Ključne riječi: Knjižnično-informacijska i medijska pismenost učenika, nastavni sat, metodička priprema, tradicionalne metode i suvremeni mediji, digitalni alati, ishodi učenja i vrednovanje

Abstract

As a part of the annual School curriculum school librarian, besides other segments, makes a special programme of educational work with students according to the contents of library-information technology and media education. Therefore the librarian plans and prepares teaching units and teaching contents which will be carried out with students throughout the school year. Different themes and contents of teaching units for all four grades of secondary school are presented in this workshop. Librarians who take part in the workshop will get methodical preparations for educational work with students. According to required learning outcomes they will be able to supplement the preparations using both traditional methods and modern media as well as prepare tasks and teaching sheets for every teaching unit.

Keywords: library-information technology, media literacy of students, lesson, methodical preparation, traditional methods and modern media, digital tools, learning outcomes, evaluation

Uvod

Knjižnično-informacijski i medijski odgoj i obrazovanje (KIMOO) ima izuzetno važnu ulogu u odgojno-obrazovnom radu školskoga knjižničara s učenicima. Školski knjižničar planira i priprema realizaciju konkretne teme i nastavnih jedinica, koje prilagođava obrazovnom stupnju učenika od 1. do 4. razreda srednje škole, za koje će odrediti vrijeme izvođenja, evidentirati planirane oblike rada te izraditi nastavne pripreme prema zadanim ishodima.

Najkvalitetniji način prenošenja informacija neposredan je odgojno-obrazovni rad s učenicima kroz nastavne sate i planirane nastavne jedinice KIMOO-a. U vremenu brzog razvoja digitalnih tehnologija i školski knjižničari trebaju usvajati nova znanja koja će koristiti za osposobljavanje svojih učenika i njihovo uključivanje u svijet informacija. Školski knjižničar treba kontinuirano pratiti razvoj suvremenih medija i istaknuti važnost knjižnice i u današnjem obrazovanju učenika. Stoga su u radionici ponuđene neke od nastavnih jedinica koje knjižničar može osuvremeniti korištenjem novih digitalnih tehnologija i alata.

Planiranje odgojno-obrazovnih sadržaja u KIMOO-u

Planiranje školskoga knjižničara u Godišnjem izvedbenom planu i programu obuhvaća i segment odgojno-obrazovnog rada s učenicima. To planiranje podrazumijeva pripremu aktivnosti, realizaciju i vrjednovanje sadržaja koji pripadaju knjižnično-informacijskom i medijskom odgoju i obrazovanju (KIMOO) učenika. Školski knjižničar izrađuje Izvedbeni plan i određuje koje će nastavne sadržaje obraditi s učenicima od 1. do 4. razreda srednje škole. Izvedbeni programi trebaju biti dostupni stručnim suradnicima i nastavnicima zbog pedagoških i organizacijskih razloga, a školski knjižničar u suradnji s razrednicima i stručno-razvojnom službom svoje škole treba dogovoriti provedbu planiranih sadržaja u svakoj školskoj godini. S obzirom na to da školski knjižničar nema određene nastavne sate za rad s učenicima, najbolji način za ostvarenje planiranih nastavnih sadržaja jesu sati razredne zajednice. Dobrom suradnjom školskoga knjižničara i razrednika mogu se ostvariti planirani nastavni sadržaji kao teme razredne zajednice, što će učenicima biti vrlo korisno za cjeloživotno učenje, a razredniku će olakšati izbor tema za te sate.

Plan nastavnih aktivnosti za određeni nastavni predmet ili međupredmetno područje, kao i za stupanj školovanja, ovise o ciljevima i kompetencijama kojima postizemo očekivane ishode učenja. Kada je izrađen raspored i plan metodičkih jedinica za sve razrede srednje škole, potrebno je planirati vrijeme za njihovo ostvarivanje i metodički scenarij za aktivnosti učenika u koji treba uključiti stručnost i kreativnost školskoga knjižničara. Knjižničar planira vrijeme provedbe određenih sadržaja, odnosno broj sati za svaki razred (2 do 3 sata po razrednom odjelu tijekom nastavne godine), s navedenim mjesecom u kojemu se nastavni sadržaji ostvaruju. Planirane nastavne jedinice provodimo u svim razrednim odjelima jer želimo svim učenicima pružiti iste sadržaje i mogućnosti stjecanja novih kompetencija. Tako će školski knjižničar imati određeni broj nastavnih sati za neposredan odgojno-obrazovni rad s učenicima, koje je potrebno ravnomjerno rasporediti tijekom nastavne godine. Izdvajamo

neke nastavne sadržaje za knjižnično-informacijski i medijski odgoj i obrazovanje učenika u školskoj knjižnici, a koje smatramo korisnima našim učenicima:

Tablica 3. Planiranje odgojno-obrazovnih sadržaja u KIMOO-u

nastavna jedinica	1. razred	broj sati	vrijeme provedbe
1. Uvođenje učenika 1. razreda u školsku knjižnicu		1	rujan
2. Korištenje referentne građe u školskoj knjižnici		1	studeni
3. Izrada plakata za nastavu		1	veljača
4. Mediji i učenje		1	ožujak
nastavna jedinica	2. razred	broj sati	vrijeme provedbe
1. Periodika u školskoj knjižnici - časopisi		1	listopad
2. Izrada referata i samostalna obrada teme		1	prosinac
3. Knjižnični katalozi, online katalozi knjižnica		1	siječanj
4. Izrada prezentacija (multimedijskih) za nastavu		1	travanj
nastavna jedinica	3. razred	broj sati	vrijeme provedbe
1. Samostalni istraživački rad učenika		1	listopad
2. Mediji i njihova uloga (utjecaj medija; bonton na internetu – <i>Netiquette</i> ; elektronička komunikacija)		1	studeni
3. E-časopisi		1	ožujak
4. Izrada postera		1	travanj
nastavna jedinica	4. razred	broj sati	vrijeme provedbe
1. Elektronički referentni izvori		1	studeni
2. Završni rad učenika strukovnih škola; Priprema učenika za državnu maturu		1	prosinac
3. Autori i autorsko pravo		1	veljača
4. Sigurnost na internetu (društvene mreže)		1	ožujak

Pri planiranju, organizaciji i izvedbi nastavnoga sata školskom knjižničaru, kao i ostalim nastavnicima, uvelike će pomoći pisana priprema. Dužnost je nastavnika i školskoga knjižničara imati pisanu pripremu za svaki nastavni sat, što je ujedno pomoć i smjernica za kvalitetniji rad s učenicima. Kod pisanja priprema za nastavni sat najčešće se služimo obrascima koji nam olakšavaju rad kako bi sve odrednice pisane pripreme bile zastupljene. Iako ne postoje neki propisani obrasci nastavnih priprema, školski se knjižničar može poslužiti standardnim obrascem pisanja oglednih priprema za javni sat ili stručni ispit nastavnika.

Pisana priprema za nastavni sat treba sadržavati podatke iz kojih je vidljivo tko, što, gdje i kada će nastavni sat održati, s kojim ciljevima, uz koje socijalne oblike rada i metode, koja će didaktička pomagala biti potrebna, kako će izgledati osnovna artikulacija nastavnoga sata, odnosno metodički scenarij (aktivnost učenika i nastavnika). Napisana je priprema dokument iz kojega je vidljivo da je nastavnik promišljao i stručno kreirao nastavni proces te je kao takav i stručno utemeljen.¹⁰³

Nastavne sadržaje knjižnično-informacijskog i medijskog odgoja i obrazovanja školski knjižničar izdvaja, kreirajući pojedine nastavne jedinice koje će obraditi s učenicima u okviru jednoga nastavnoga sata. U nastavnoj jedinici navodimo ciljeve učenja polazeći od znanja, vještina ili sposobnosti koje bi učenici trebali usvojiti nakon obrade određene nastavne cjeline. Potrebno je konkretizirati ciljeve u obliku operacija koje će učenici moći uspješno izvoditi nakon nekoga nastavnog sata ili obrazovnog razdoblja. Odgojno-obrazovni ciljevi iskazuju se kroz razine (od razumijevanja, preko primjene do analize, vrjednovanja i kreiranja) u kognitivnom, afektivnom i psihomotoričkom području, a pomoću glagola koji objašnjavaju i konkretiziraju te razine. Za realizaciju ciljeva svake nastavne cjeline potrebno je u izvedbenom planu i programu planirati nastavne metode te nastavna sredstva i pomagala. Nastavne metode označuju načine rada nastavnika i učenika, odnosno oblike komuniciranja učenika s različitim izvorima znanja. Određujemo metode rada za svaku pojedinu nastavnu cjelinu kao: usmeno izlaganje, demonstracije, razgovor, rad na tekstu, prezentacije, timski rad, rad u skupinama, individualni rad, projektnu nastavu, pedagošku radionicu itd. Postupci su temeljito razrađeni načini aktivnosti učenika i nastavnika.

U svakoj nastavnoj jedinici treba poći od problemskog pitanja i istraživačkog zadatka, najčešće istraživanjem različitih općih izvora (npr. enciklopedija, rječnika i sl.), a učenici trebaju biti osposobljeni pristupiti informacijskim izvorima, odabrati ih, kritički evaluirati te oblikovati nove spoznaje ili postojeće proširiti i produbiti. Zato kompetencije pristupa, pronalaženja, vrjednovanja i uporabe informacija predstavljaju okvir za istraživačko učenje koje moderno obrazovanje i zagovara.

Danas prevladava mišljenje da je najbolja ona nastava koja je *usmjerena na učenika*,¹⁰⁴ odnosno nastavni proces u kojem su aktivni i učenik i nastavnik pa je potrebno istaknuti ciljeve koje treba izvršiti nastavnik i aktivnosti koje se odnose na učenike. U suvremenoj nastavi učenik postavlja pitanja, traži odgovore, demonstrira, prezentira, zaključuje, zapisuje, pronalazi i prikuplja podatke, kreira, osmišljava, crta, rezimira, rješava probleme i zadatke, radi s nekim alatima i materijalima i sl. Korelacija s drugim nastavnim predmetima predstavlja vezu između sadržaja koje ćemo poučavati i sadržaja drugih nastavnih predmeta, uz interdisciplinarni pristup poučavanju. Za izvođenje nastave planiramo i mjesto izvođenja, a u našem slučaju to bi po mogućnosti uvijek trebala biti školska knjižnica.

Nastavni sat s učenicima strukturiramo u tri etape: uvodni, središnji i završni dio nastavnoga sata. Uvodni dio nastavnoga sata obično je posvećen aktivnostima učenika i nastavnika: priprema, dogovor, motivacija, najava cilja ili plana rada, tj. objašnjenje učenicima što će na

¹⁰³ Matijević, Milan; Radovanović, Diana. 2011. *Nastava usmjerena na učenika*. Školske novine. Zagreb.

¹⁰⁴ Isto. 114.

tom nastavnom satu raditi i što od njih očekujemo. Središnji je dio posvećen obradi novih nastavnih sadržaja (analiza, sinteza) i stjecanju vještina. U tom dijelu sata učenike poučavamo novim nastavnim sadržajima, ponavljamo i vježbamo neke radnje i operacije. Završni dio nastavnoga sata posvećen je sintezi, zaključcima i vrjednovanju nastavnoga procesa. Uz ove tri radne etape navodimo popis aktivnosti i njihovo trajanje te planiranu uporabu nastavnih medija, tj. sredstava koja omogućuju čuvanje i prijenos informacija ili nekih podataka, a možemo ih koristiti pojedinačno ili kombinirano. Zato govorimo o multimedijalnosti u suvremenoj nastavi koja uključuje kombinaciju teksta, slike, zvuka, animacije, fotografije, filmskog zapisa, multimedijske prezentacije, informacija na internetu i sl. Tako nastavnik potiče aktivno učenje u kojem učenik nije pasivni promatrač, nego aktivni sudionik, koji svojim radom na izvršenju određenog zadatka pridonosi svome razvoju u kognitivnom, afektivnom ili motoričkom području, koje je povezano s ciljem učenja.

Evaluacija ili vrjednovanje nastavnoga procesa predstavlja aktivnost učenika i nastavnika kojom ćemo dobiti kratku povratnu informaciju o učinku toga nastavnoga sata, a samim time i smjernice za daljnji rad. S učenicima valja prokomentirati učinjeno i izvesti zaključak o učinjenome. Ni tu, kao ni u svakome od prethodnih dijelova nastavnoga sata, ne smijemo zaboraviti temelje pedagoške psihologije, tj. pohvalu kao pedagošku mjeru poticanja napredovanja učenika.¹⁰⁵

Metodičke pripreme izrađujemo za suvremenu generaciju učenika koja odrasta u digitalnom svijetu, u vremenu moderne tehnologije. Zato su učenici uključeni u sve etape nastavnoga procesa, stavljeni su u ulogu istraživača, a nastavnik je onaj koji koordinira i usmjerava njihov rad. Taj proces treba temeljito planirati jer on podrazumijeva sve aktivnosti i metodičke postupke te zadatke koje učenici trebaju izvršiti, kao i pripremu materijala, alata i pomagala. Za svaku etapu u planiranju potrebno se dobro pripremiti kako bi nastavni sat bio uspješniji, a učenici aktivniji i zadovoljniji. Nekada smo poučavali učenike da znaju kako je organizirano znanje u nekom klasifikacijskom sustavu, UDK, knjižničnim katalozima i bazama podataka. Danas učenici dobivaju drukčije zadatke, istražuju informacije, njihovu vjerodostojnost, otkrivaju lokaciju izvora, autora i pouzdanost autorstva. Tako se cjelokupno školovanje može promatrati kao put od nastavnikova poučavanja do učenikova samostalnog učenja, tj. kao putokaz za cjeloživotno učenje.

Cilj radionice

Sudionicima radionice ponuđene su izrađene metodičke pripreme za nastavne jedinice koje sadrže i uključuju sve navedene elemente i aktivnosti učenika i knjižničara na nastavnom satu. Očekujemo konstruktivne primjedbe i prijedloge koje ćemo svakako razmotriti i uvrstiti u naše nastavne pripreme. Osobito će biti korisna primjena suvremenih digitalnih alata, tehnika i metoda rada, čime želimo zaokružiti važan segment rada školskoga knjižničara u području odgojno-obrazovnog rada s učenicima, odnosno knjižnično-informacijski i medijski odgoj i obrazovanje učenika (KIMOO).

¹⁰⁵ Matijević, Milan; Radovanović, Diana. 2011. *Nastava usmjerena na učenika*. Školske novine. Zagreb. 82.

Uspijemo li odgojiti samostalnoga korisnika koji je sposoban stvoriti vlastiti kritički sud o tekstovima koje čita, programima koje sluša ili gleda, kao i one s kojima interaktivno komunicira, više neće biti nužna kontrola medija niti negativni učinci koje mediji mogu stvoriti i izazvati kod djece i mladih.¹⁰⁶

Cilj je naše radionice potaknuti školske knjižničare na zajedničko promišljanje i oblikovanje nastavnih jedinica i nastavnih priprema, koje će biti primjer za vlastito oblikovanje istih ili sličnih sadržaja koje provodimo s učenicima u svojoj školskoj knjižnici.

Tijek radionice

Radionica je planirana za 45 do 50 sudionika raspoređenih u 12 do 15 skupina po 3 do 4 člana, u trajanju od 90 minuta. Zajednički ćemo prokomentirati predložene nastavne jedinice i sadržaje kao i vrijeme njihove provedbe kroz obrazovna razdoblja (1. - 4. razred srednje škole) te vrijeme provedbe tijekom školske godine.

Svaka će skupina na primjeru jedne oblikovane nastavne jedinice upoznati sve sastavnice nastavne pripreme, unijeti svoje ideje i prijedloge uporabe suvremenih medija i digitalnih alata, predložiti zadatke za učenike i oblikovati nastavne listiće te vrjednovati radionicu. Osobito je važno planiranje aktivnosti u kojima učenici analiziraju postavljene probleme i zadatke, pronalaze i identificiraju potencijalne izvore informacija kako bi mogli locirati različite resurse, odabrati informacije i pristupiti im korištenjem višestrukih formata. Nakon kritičkoga analiziranja i organiziranja prikupljenih informacija učenici će sintetizirati nova znanja, evaluirati svoju učinkovitost pri izradi zadataka i prezentirati svoja postignuća drugima. Izrada raznolikih zadataka i aktivnosti učenicima treba biti poticaj za razvijanje kritičkoga mišljenja kako bi došli do originalnih rješenja postavljenoga zadatka ili problema. Zato školski knjižničar u svom planiranju treba osmisliti različite tipove zadataka kojima će potaknuti razvoj ovih vještina.

Svjedoci smo obrazovanja učenika u kojem i internet služi kao izvor informacija za rješavanje školskih zadataka, domaće zadaće, izrade projekata i plakata ili učenje na daljinu, pronalaženje tekstova, slika i glazbe, kao i informacija koje učenicima mogu pomoći u svakodnevnom životu. Osobito *web 2.0* aplikacije znatno mijenjaju način na koji možemo učiti i surađivati s drugima služeći se različitim alatima za razmjenu medija i komunikaciju, sustavima za upravljanje znanja i interaktivno e-učenje. To su blogovi (mjesto za objavljivanje javno dostupnoga sadržaja), e-knjige, elektronička pošta, instant poruke, trenutna razmjena poruka (IM - *Instant Messaging*): *Skype, Viber, Google Talk* i *MSN Messenger*; diskusijski forumi (postovi), pričaonice (engl. *Chat rooms* – tematske sobe); videokonferencije (predavanja na daljinu), društvene mreže (*Twitter, LinkedIn, MySpace, Facebook* i dr.); *Flickr* (razmjena sadržaja u formi fotografija) ili videozapisi - *YouTube, Creative Commons* (razmjena kreativnih nastavnih sadržaja), *Google Docs* (računalstvo u oblaku za online kreiranje dokumenata i suradnju), *SharePoint* (suradnički alat), *Podcast* (najava događaja u knjižnici na portalima, kao i preuzimanje zvučnih zapisa), videoalati, audioalati i sl.

¹⁰⁶ Labaš, Danijel. 2011. Djeca u svijetu interneta. *Djeca medija*. Matica hrvatska. Zagreb.

Medijska pismenost podrazumijeva znanja i vještine neophodne za razumijevanje svih medija i formata na kojima su stvoreni, pohranjeni i prikazani podatci, informacije i znanje (npr. dnevni i tjedni tisak, mjesečnici, radijske i televizijske emisije, CD-ROM, DVD, mobilni telefoni, PDF i JPEG formati za fotografije ili grafika). Osim toga, medijski pismena osoba treba znati vrjednovati, ali i stvarati nove sadržaje te ih slati putem nekoga medija.¹⁰⁷

U radionici su ponuđeni mnogi *web 2.0* alati, od kojih će sudionici odabrati najdostupnije ili najkorisnije alate i aplikacije za svako područje nastavnih priprema i uvrstiti ih u aktivnosti učenika s određenim zadacima.

Preporučujemo neke od *web 2.0* alata za planiranje nastavnoga procesa:

Live chat alati: **YellBox** je alat za razgovor koji se može ugraditi u vlastitu mrežnu stranicu, blog ili forum. Posjetitelji mogu ostavljati i razmjenjivati svoje poruke te na taj način stvarati poznanstva.

Chat sobe: **Simple Meet Me** besplatan je servis za brzo stvaranje online sobe za razgovor. Pristupa se dobivenim kodom i bilo tko se može pridružiti. Također je koristan za obrazovni dio jer se može uključiti cijeli razred sa svojim idejama, pitanjima...

Forumi: **Piazza** forum nevjerojatno je jednostavna i besplatna platforma koja može uštedjeti vrijeme i istodobno pomoći učenicima uspostaviti zajedničku komunikaciju.

Suradnički alati: **ScrumblrUse** besplatan je alat za stvaranje mrežnoga prostora na kojemu se mogu objaviti kolumne, kratke poruke. Nije se potrebno prijaviti, nego se direktno mogu objaviti novi članci i poruke. Potrebno je kopirati i spremiti svoju URL adresu kako bi se ponovo moglo pristupiti svome tekstu. Može se vrlo kvalitetno koristiti u razredu za stvaranje projektnih ideja, učeničkih kreativnih radova, izvještaja, debata, podsjetnika i sl. Svaki učenik kod kuće može napisati tekst i objaviti svoju poveznicu koju može dijeliti s ostalim učenicima. Na ovaj se način učenici mogu međusobno upoznavati objavljujući svoje aktivnosti vezane za glazbu, sport i druge hobije.

Videoalati: **WinkBall** je videoalat na mreži na kojoj se objavljuju kulturna događanja zajednice, grada, svijeta, kroz čije se reportaže reflektira bogatstvo različitosti u svijetu, od lokalnih do globalnih događanja.

Audioalati: **Voxopop** je odličan alat za usavršavanje jezika, idealan je za razmjenjivanje ideja, diskusija, a mogu se uključiti svi koji imaju svoju mrežnu stranicu, blog te se mogu dodavati audiozapisi.

Digitalna platna: **Smilebox** je alat za stvaranje kreativnih osobnih pozivnica, poruka, razglednica namijenjenih rodbini, prijateljima za razne životne prigode.

Alati za izradu postera: **Pearltrees** je alat koji može biti vlastita mrežna stranica, blog koji nudi prostor za postavljanje virtualnih poruka, slika, poveznica, tekstova, videa, glazbe.

¹⁰⁷ Stropnik, Alka. 2013. *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb. 27.

Canva je alat za dizajniranje koji svatko može koristiti jer ga karakterizira jednostavnost. Može se koristiti za postere, prezentacije i druge različite dizajne.

Alati za kreiranje infografike: **Easel.ly** je besplatna e-knjiga koja uči kako organizirati učenike u razredu koji će oblikovati infografike: uči se što je infografika, zašto je važna učenicima, kako je koristiti u razredu, nudi ideje za stvaranje prve infografike...

Alati za kreiranje timelinea: **Timeline JSKnight Lab Studi** alat je koji omogućava međupredmetnu suradnju učenika, profesora i svih zainteresiranih u stvaranju zajedničke priče, dizajna, rješavanja određenih problema korištenjem moderne i nove tehnologije koja se može koristiti za sve medije i platforme.

Alati za kreiranje QR koda: **QR Stuff, QR CodeGenerator, QR Code Tec-it** alati su koji se mogu koristiti u svim etapama nastave. Svaki mobitel s fotoaparatom i pristupom internetu koji ima instaliranu aplikaciju za čitanje QR kodova može očitati konkretni kod.

Feedback alati: **Vizaroo** je alat koji svojim grafičkim dizajnom olakšava organiziranost te brzi dogovor i odgovor svih sudionika, što je korisno za razmjenjivanje razrednih informacija. **Educaplay** je odličan alat za stvaranje brojnih interaktivnih igara s brzom povratnom informacijom.

Alati za kreiranje anketa: **Bookwidgets** je alat za kreiranje anketa koje se mogu ispunjavati u razredu ili cijeloj školi. Autor i provoditelj anketa na jednostavan i brz način može obraditi sva anketna pitanja i odgovore.

Alati za kvizove: **Kahoot!** je alat za samostalno pisanje kvizova čije je rješavanje motivirajuće za sve sudionike. **Plickers** je alat namijenjen jednostavnoj i inovativnoj provjeri znanja u razredu, anketama ili kratkim istraživanjima s automatskim prikupljanjem i analizom dobivenih rezultata.

Kombinirani alati: **PowToon** je alat za kreiranje animiranih videa; **Muvee Cloud** je alat za kreiranje filmova; **Wevideo** je alat za suradničko mrežno videokreiranje; **Masher** je alat za fotografije, glazbu, tekst i specijalne efekte te kreiranje videa; **Thinglink** je alat za kreiranje slika obogaćenih glazbom, tekstom, videom.

Alati za interaktivno izrađivanje knjiga, slajdova, videa:

- **WidbookName** je *YouTube* za knjige jer se piše, objavljuje i surađuje s ostalim autorima i knjiškim entuzijastima. To je platforma na kojoj se mogu dijeliti knjige i objavljivati vlastite. Ona nudi mogućnost stvaranja zajedničke digitalne knjige u suradnji s drugim autorima. Potrebno je prijaviti svoje korisničko ime i lozinku, stvoriti svoj profil s fotografijom i osnovnim osobnim podacima.
- **ISSUU** je alat koji svakome daje mogućnost objavljivanja i distribuiranja vlastitih publikacija na mrežnim stranicama. Jako je popularan alat jer se mogu pronaći zanimljivi izvori informacija u našim časopisima, katalozima, vodičima, programima koje pratimo.

Nakon održanih radionica voditeljice će unijeti sva predložena poboljšanja i primjedbe, dopuniti nastavne pripreme te ih distribuirati svim sudionicima, kao predložak nastavnih priprema školskog knjižničara u odgojno-obrazovnom radu s učenicima.

Ishodi radionice

Sudionici radionice će:

- planirati svoj rad knjižnično-informacijskog i medijskoga odgoja i obrazovanja (KIMOO) učenika s nastavnim sadržajima, aktivnostima i zadacima za učenike
- planirati vremenik izvedbe KIMOO-a tijekom nastavne godine za sve obrazovne razine
- izraditi nastavnu pripremu prema zadanim ishodima i planiranim aktivnostima
- planirati u nastavnoj pripremi korištenje poznatih medija i suvremenih digitalnih alata.

Zaključak

Školski knjižničar će na ovaj način dobiti razrađene nastavne pripreme koje može iskoristiti u svom radu na području knjižnično-informacijskog i medijskoga odgoja i obrazovanja učenika. Na pokazanim primjerima knjižničari će naučiti kako planirati svoj odgojno-obrazovni rad i izraditi metodičke pripreme za nastavu, sve potkrijepiti pisanim materijalom i voditi urednu dokumentaciju o svim oblicima rada u školskoj knjižnici. Dobrim planiranjem školski će knjižničar poboljšati svoju organiziranost i pravovremenost u provođenju nastavnih aktivnosti te sistematičnost u svom cjelokupnom radu. Sve će to doprinijeti kvalitetnijoj komunikaciji i suradnji s nastavnicima te statusu i ugledu školskoga knjižničara u školi.

Knjižnica više nije spremište informacija već prostor osobnih i suradničkih iskustava i učenja. Zato informacijska pismenost 2.0 uključuje ne samo postupke učenja s informacijama, već učenje o informacijama i znanju. Ona više nije samo metodička kompetencija koja osigurava kompetentno korištenje kompleksnog informacijskog prostora, već se sve više usredotočuje na refleksiju o pitanjima intelektualnog vlasništva, privatnosti, plagiranja, autorskih prava i otvorenog pristupa informacijama.¹⁰⁸

Učenici će kroz nastavu KIMOO-a, uz korištenje informacijsko-komunikacijske tehnologije, multimedije, interaktivnih obrazovnih materijala za samostalno učenje, stjecati veće kompetencije, usvajati znanja, razvijati sposobnosti i vještine, izgrađivati stavove i vrijednosti kao temelj za svoje obrazovanje i cjeloživotno učenje.

¹⁰⁸ Špiranec, Sonja. Banek Zorica, Mihaela. 2008. *Informacijska pismenost*. Zavod za informacijske studije. Zagreb.

Web 2.0 alati

Bookwidgets (pristupljeno 10. siječnja 2018.)
Canva. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
Easel.ly. 9. siječnja 2018.)
Educaplay. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
ISSUU. (pristupljeno 10. siječnja 2018.)
Kahoot!. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
Masher. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
Muvee Cloud. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
Pearltrees. (pristupljeno 10. siječnja 2018.)
Piazza. (pristupljeno 9. siječnja 2018.)
Plickers. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
PowToon. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
QRcode. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
QR-code. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
QRstuff. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
ScrumblrUse. (pristupljeno 9. siječnja 2018.)
Simple Meet me. (pristupljeno 9. siječnja 2018.)
Smilebox. (pristupljeno 9. siječnja 2018.)
Thinglink. (pristupljeno 10. siječnja 2018.)
Timeline. (pristupljeno 10. siječnja 2018.)
Vizaroo. (pristupljeno 10. siječnja 2018.)
Wevideo. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)
Widbook. (pristupljeno 10. siječnja 2018.)
Winkball. (pristupljeno 9. siječnja 2018.)
Woxopop. (pristupljeno 9. siječnja 2018.)
Yellbox. (pristupljeno 9. siječnja 2018.)

Literatura

- Ciboci, Lana. Kanižaj, I. Labaš, D. 2011. *Djeca medija*. Matica hrvatska. Zagreb.
- Matijević, Milan. Radovanović, Diana. 2011. *Nastava usmjerena na učenika*. Školske novine. Zagreb.
- Stropnik, Alka. 2013. *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.
- Špiranec, Sonja. Banek Zorica, Mihaela. 2008. *Informacijska pismenost*. Zavod za informacijske studije. Zagreb.
- Winebrenner, Susan. 2016. *Želim znati više*. Naklada Kosing. Zagreb.

Suradnja školske knjižnice i lokalne zajednice u poticanju čitanja – kurikularno planiranje aktivnosti

Đurđica Krčmar Zalar

durdica.krcmar@skole.hr

OŠ prof. Franje Viktora Šignjara, Virje

Nataša Karlovčec

knjiznica.sokolovac@gmail.com

OŠ Sokolovac

Sažetak

Vodeći se starom poznatom poslovicom *Potrebno je cijelo selo da bi se odgojilo dijete*, ovom radionicom namijenjenom školskim knjižničarima ruralnih krajeva, u kojima je školska knjižnica osim obitelji jedino mjesto za svakodnevni susret djeteta s knjigom, želimo se poigrati idejom da je potrebno cijelo selo kako bismo odgojili čitatelja. Naime, za ostvarivanje misije poticanja čitanja u djece i mladih ruralnih krajeva te pružanja dobrog primjera kvalitetnog provođenja slobodnog vremena u zajedničkom čitanju odraslih i djece, potrebno je uključiti i djeci bliske ljude (roditelje, bake, djedove), kao i ostatak lokalne zajednice, a ne samo školu i školsku knjižnicu. Zato mislimo da je potrebno proširiti ulogu školskih knjižnica u malim mjestima i omogućiti da fond i usluge školskih knjižnica koristi cijela lokalna zajednica.

Proširivanje odgojno-obrazovne uloge školske knjižnice otvaranjem vrata i narodu, odnosno cijeloj lokalnoj zajednici, poznato je još iz programatskog članka akademika Franje Fanceva *Naša Sveučilišna biblioteka*, a iste idejne niti možemo iščitati i iz suvremenih dokumenata – *Manifesta za školske knjižnice* i *Nacionalne strategije za poticanje čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*.

Na radionici smo, potaknuti primjerom iz prakse OŠ Sokolovac, osmislili nekoliko mogućih kurikularnih aktivnosti uključivanja lokalne zajednice u rad školske knjižnice radi poticanja čitanja djece i mladih.

Ključne riječi: školska knjižnica, lokalna zajednica, ruralni krajevi, odgoj za čitanje, kurikularno planiranje

Abstract

Being guided by an old proverb *You need a whole village to raise one child*, this workshop intended for school librarians in rural areas in which the school library is, apart from the family, the only appropriate magical place for contact with books, we want to play with the

idea that it takes a whole village to raise a reader. Before we start to implement recently brought National strategy for Encouraging Reading for the period between 2017 and 2022, we believe it is necessary to recognize the fact that the mission for encouraging reading among children and teenagers in rural areas, as well as giving a good example of quality free time spent in joint reading between adults and children, is the mission of the whole village, not only its school and its very important part- school library.

Expanding the educational role of school library by opening its doors for all the village inhabitants, i.e. parents and grandparents and the whole local community is already known from the programmatic article Our University Library written by academic Franjo Fancev, same ideas can be read from the Manifest for School Libraries, as well as from the most recent National Strategy for Encouraging Reading for the period between 2017-2022.

Keywords: School library, local community, rural areas, reading, curriculum planning

Uvod

Često u svom radu, uz dobro poznavanje literature, polazimo od prakse prema teoriji tako da i ovom radionicom želimo prikazati ideju proizašlu iz našeg rada u školskim knjižnicama malih ruralnih sredina. Baveći se mogućnošću otvaranja školske knjižnice ruralnih krajeva lokalnoj zajednici pozivamo se na članak akademika Franje Fanceva *Naša Sveučilišna biblioteka* objavljen u časopisu *Savremenik* iz 1911. godine.

Postanak Sveučilišne knjižnice povezujemo s pojavom isusovaca u Zagrebu, tj. s osnutkom njihove rezidencije i gimnazije što govori da je od samog početka ta knjižnica bila namijenjena kolegiju i nastavi, odnosno imala je djelomičnu ulogu današnje školske knjižnice.

Ulogu ravnatelja Sveučilišne knjižnice Franjo Fancev preuzima 1919. godine od Velimira Deželića i obnaša je sve do 1927. godine. Nastavljajući se na Kostrenčića i Deželića, on se zalaže za to da općenarodna uloga knjižnice, uz dosadašnju prvenstveno školsku, dođe što više do izražaja.

Vjerujemo da su danas, u kontekstu cjeloživotnog obrazovanja, upravo školske i narodne knjižnice najvažniji partneri u provođenju svojih zadaća stvaranja i izgrađivanja čitalačkih temelja bez kojih o koncepciji i smislu cjeloživotnog učenja ne možemo govoriti. Ta sinergija narodnoga i školskoga, iz Fancevljeva naziva *Statuta knjižnice*, uvelike je vidljiva i prepoznatljiva i danas. Vjerujemo da bismo osmišljavanjem školsko-narodne uloge školskih knjižnica, koja podrazumijeva ravnopravnu raspodjelu sredstava za nabavu građe i pružanja ravnomyernih i usuglašanih usluga, postigli veliki iskorak u poticanju čitalačke kulture djece, mladih i njihovih obitelji, odnosno cijele nacije.

Potreba otvaranja lokalnoj zajednici

Još je 1999. godine objavljen UNESCO-ov *Manifest za školske knjižnice* u kojem se navodi kako je jedan od ciljeva školske knjižnice promicanje čitanja, izvora znanja i usluga školske knjižnice u školskoj zajednici i šire, tj. široj društvenoj zajednici. (usp. Manifest za školske knjižnice 2004: 2)

To je osobito važan cilj za školske knjižnice u ruralnim sredinama čijim je žiteljima odlazak u udaljene narodne/gradske knjižnice vremenski, financijski i organizacijski problem. Ovaj nedostatak donekle je riješen postojanjem bibliobusne službe narodnih knjižnica, no bibliobusna mreža nije razvijena podjednako u svim hrvatskim županijama i njezin razvoj zahtijeva dodatna velika financijska sredstva. Osim toga, ako u mjestu i postoji usluga bibliobusne službe, ona je ograničena na kratke periodične dolaske putujuće knjižnice (npr. svaka dva tjedna bibliobus se u mjestu zadrži po dva sata).

Istovremeno, gotovo u svim seoskim općinama postoje škole, dakle postoje i školske knjižnice koje imaju više ili manje sve osnovne uvjete za pružanje knjižničnih usluga (visokoobrazovanog knjižničara, prostor, opremu, fond) i otvorene su 15 ili 30 sati tjedno (ovisno je li knjižničar zaposlen na puno radno vrijeme ili na pola radnog vremena). U dosta seoskih sredina ne postoje vrtići pa se i program predškolskog odgoja provodi u osnovnim školama. Time su na školu upućena sva djeca od 6 do 15 godina, ali i njihovi članovi obitelji (roditelji, djedovi i bake). Otvaranjem školske knjižnice upravo ovoj populaciji djetetovih bližnjih može se, uz minimalna financijska ulaganja u fondove školskih knjižnica, bitno pridonijeti čitalačkim navikama svih mještana.

Nacionalna strategija za poticanje čitanja već u svom uvodnom dijelu progovara o *promicanju kulture čitanja među građanima svih dobi i osiguravanju uvjeta za razvoj čitanja od najranije dobi*. (usp. Nacionalna strategija za poticanje čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine 2017: 4) Dakle, školske knjižnice imaju vrlo vrijednu, ali nedovoljno prepoznatu ulogu. Njihov je zadatak pozitivno utjecati na cjelokupnu lokalnu zajednicu tako što će ponuditi svoje usluge ne samo svojim učenicima i predškolskoj djeci, već i lokalnoj zajednici, tj. građanima svih dobi. Razne su mogućnosti, a u osnovi svega treba biti poticanje čitanja na svim razinama. Na taj se način lokalna zajednica povezuje, a školska se knjižnica percipira kao pokretač i *osnova svake dugoročne strategije razvoja pismenosti, obrazovanja, pružanja informacija, društvenog i kulturnog razvoja*.¹⁰⁹

Jedna uspješna suradnja

U već spomenutoj *Nacionalnoj strategiji za poticanje čitanja* kao jedan od specifičnih ciljeva spominje se i potreba *poticanja međugeneracijskih programa koji uključuju čitanje i pripovijedanje u obitelji i lokalnoj zajednici*.¹¹⁰

¹⁰⁹ UNESCO-ov manifest za školske knjižnice. 2006. 1.

¹¹⁰ Ministarstvo kulture. 2017. *Nacionalna strategija za poticanje čitanja od 2017. do 2022. godine*. 22. (pristupljeno 19. siječnja 2017.).

Građanska akcija *Biblioceker* – školska knjižnica putuje u područne škole, iako je završena mjesec dana prije objavljivanja *Nacionalne strategije*, ostvarila je upravo navedene ciljeve. Školska knjižnica OŠ Sokolovac prijavila se na natječaj *Naš doprinos zajednici* koji je objavila Regionalna zaklada za lokalni razvoj *Zamah* i dobila financijsku podršku u iznosu od 10 000 kn za provedbu spomenute akcije.

Kad govorimo o korištenju usluga školskih knjižnica, učenici područnih razrednih odjela nisu u ravnopravnom položaju u odnosu na učenike matičnih škola kao što to nisu ni čitatelji ruralnih krajeva u odnosu na čitatelje iz gradskih sredina. Ovom akcijom željeli smo da sva djeca imaju jednake mogućnosti.

Osim stvaranja knjigom bogatih kutaka za čitanje u svim područnim školama, cilj nam je bio povezati generacije promocijom čitanja. Tako smo u našu akciju uključili žene članice Društva žena *Sokolovac* koje su bez ikakvih dvojbi odlučile darovati našim učenicima svoje vrijeme i primjerom im pokazati koliko je čitanje važno. Četiri tjedna žene su dolazile u područne škole i čitale učenicima. Aktivnost smo nazvali *Priče iz cekera* jer smo kao zaštitni znak naše akcije uzeli starinske cekere u kojima smo donosili knjige učenicima područnih škola. Njih smo onda nazvali *bibliocekerima*.

Roditelji učenika područnih škola bili su sretni jer se i u njihovim malim četverogodišnjim školama događalo nešto vrijedno i važno, a oni su mogli dati svoj doprinos. Djeca su im donosila knjige koje su onda zajednički čitali. Učiteljice su primijetile poboljšanje početnog čitanja kod prvih razreda te veliki interes za slikovnice i knjige. Kutak za čitanje postao je omiljeno mjesto za provođenje slobodnog vremena. Lokalna zajednica zadovoljna je medijskom popraćenošću i promocijom mjesta, škole i čitanja. Žene su izrazile iznimno zadovoljstvo što su mogle dati svoj doprinos i biti aktivne sudionice odgojno-obrazovnog procesa te su i same poradile na svojim navikama čitanja u slobodno vrijeme. Rad školske knjižnice i knjižničarke postao je vidljiv onima kojima i treba biti, a prepoznata je i struka. Takva je poruka poslana i medijima koji su izvještavali o ovoj akciji.

Praktični dio radionice

Krajnji je cilj radionice dobiti bar četiri kurikularno planirana prijedloga suradnje školske knjižnice i lokalne zajednice u poticanju čitanja.

Sudionici radionice podijeljeni su u četiri skupine. Nakon upoznavanja i prikupljanja mogućih partnera u različitim lokalnim zajednicama, svaka skupina odabire jednog partnera (udrugu) s kojim bi mogla razviti projekt suradnje na temu poticanja čitanja te slijedeći korake kurikularnog planiranja izrađuje kurikulum za određenu aktivnost. Skupine koje nisu uspjele odabrati partnera, nasumce odabiru unaprijed pripremljen videozapis s potencijalnim partnerom koji se sam nudi školskoj knjižnici za suradnju u poticanju čitanja.

Upoznate s Bloomovom taksonomijom, skupine razrađuju idejnu aktivnost te je zajednički kurikularno planiraju vodeći brigu o potrebama, prioritetima i ciljevima planirane aktivnosti.

Plan provedbe kurikularnih ciljeva

Kurikulumsko područje: _____

1. Ciklus (razred): _____
2. Cilj: _____
3. Obrazloženje cilja (povezan s potrebama, interesima učenika i vrijednostima školske knjižnice): _____
4. Očekivani ishodi/postignuća (Učenik će moći...):
 - (pamćenje) _____
 - (razumijevanje) _____
 - (primjena) _____
 - (analiza) _____
 - (sinteza) _____
 - (evaluacija) _____
5. Način realizacije:
 - oblik: _____
 - sudionici: _____
 - način učenja: _____
 - što rade učenici: _____
 - što rade ostali sudionici/suradnici: _____
 - metode poučavanja (što rade učitelji): _____
 - trajanje izvedbe: _____
6. Potrebni resursi/moguće teškoće:
 - resursi: _____
 - teškoće: _____
7. Način praćenja i provjere ishoda/postignuća: _____
8. Odgovorne osobe: _____

Zaključak

O ideji proširivanja i osmišljavanja takozvane školsko-narodne uloge školskih knjižnica ruralnih krajeva prigodno je razmišljati u godini koju je EU parlament proglasio *Godinom europske kulturne baštine* jer baština živi u domovima naših učenika koji samo naizgled ne vole čitati. Tu su baštinu stvorili njihovi roditelji, bake i djedovi, a u temeljima njihova stvaranja jest upravo čitanje i knjiga.

Kao školske knjižničarke spremne za promjene, nova učenja i iskustva nastojimo misliti globalno, no djelovati lokalno te potičemo čitanje suradnjom školske knjižnice i lokalne zajednice.

Primjeri kurikularnih aktivnosti nastalih na ovoj radionici poslužit će kao poticaj školskim knjižničarima za sličan rad u njihovim sredinama. Nadamo se da će ujedno dati ideju cijeloj hrvatskoj knjižničarskoj zajednici za osmišljavanje mreže javnih knjižnica u koje će podjednako biti uključene i narodne i školske knjižnice.

Literatura

Fancev, Franjo. 1911. Naša Sveučilišna biblioteka. *Suvremenik: Mjesečnik društva hrvatskih književnika* 6. Ur. Vizner-Livadić, Branimir. Tisak dioničke tiskare. Zagreb. 273–277.

Ministarstvo kulture. 2017. *Nacionalna strategija za poticanje čitanja od 2017. do 2022. godine*. (pristupljeno 19. siječnja 2017.).

Omazić, Mislav Ante; Baljkas, Stipe. 2005. *Projektni menadžment*. Sinergija. Zagreb.

Saetre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. 2004. *IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

Stipanov, Josip. 1998. Franjo Fancev – ravnatelj Sveučilišne knjižnice. *Franjo Fancev: književni povjesničar i filolog: Zbornik radova sa znanstvenog skupa, Zagreb – Zadar, 20. – 22. ožujka 1997*. Ur. Maštrović, Tihomil. Hrvatski studiji Sveučilišta (etc.). Zagreb. 203–224.

UNESCO-ov manifest za školske knjižnice. 2006.

Piktochart – infografika, alat za vizualni prikaz informacija

Biljana Krnjajić

biljana.krnjajic@gmail.com

OŠ Siniše Glavaševića, Vukovar

Anita Tufekčić

ariana200@gmail.com

OŠ Antun i Stjepan Radić, Gunja

Sažetak

Radionica je predviđena za knjižničare osnovnih i srednjih škola. Sudionici će se upoznati s raznovrsnim mogućnostima aplikacije *Piktochart* kao što su: prezentacije, infografike, posteri, letci i izvještaji.

Piktochart je internetski alat pomoću kojega je jednostavno i zabavno izrađivati vizualni prikaz podataka - infografiku. Radionica je interaktivnoga tipa i predviđa aktivno sudjelovanje polaznika u izradi. U radionici će biti obrađeni primjeri uz osnovne korake izrade infografike, od prikupljanja podataka i osmišljavanja teksta do konačnoga dizajna.

Sudionici će u parovima ili pojedinačno odabrati jednu od ponuđenih tema s mnoštvom informacija koje se infografikom učenicima mogu učiniti zanimljivijima i razumljivijima. Svaki par izradit će infografiku o odabranoj temi te će na kraju radionice sudionici prikazati svoje uratke u prezentacijskom prikazu koji Piktochart nudi. Infografiku mogu koristiti svi učitelji, stručni suradnici i učenici u svim nastavnim predmetima. Učitelj ili knjižničar može, pomoću infografike na zanimljiv, vizualno jednostavan i privlačan način, učenicima lakše približiti određene sadržaje, a učenici mogu infografiku koristiti u predmetnim projektima, ponavljanju sadržaja i kreativnome izražavanju. Uz sve to, aplikacija nudi slobodu u izražavanju kreativnosti korisnika.

Ključne riječi: *Piktochart*, infografika, informacija, prezentacija, poster, letak, izvještaj

Abstract

The workshop is for librarians who work both in elementary and high schools. Participants will become familiar with various application possibilities such as presentations, infographic, posters, flyers and reports.

Piktochart is online design application for producing high quality visuals i.e. infographic. Workshop is interactive and participants should be active in creating. Creating infographics, collecting data, thinking out the texts and making the final design of an infographic.

Participants will choose topic and work in pairs or individually. Topics are full of information which are interesting and more understandable. Each pair will create infographic on chosen topic and represent it in a way that Piktochart offers. Teachers, expert assistant or pupils can use infographic in all school subjects. Teachers and librarians can explain particular contents in interesting, visually simple and attracting way, and pupils can use infographic in subject projects, revision and creative utterances. This application offers a freedom in user's expression.

Keywords: Piktochart, infographic, information, presentation, poster, flyer, report

Uvod

Svakodnevno se na internetu objavljuje više od 10 000 infografika. Iako ih je mnogo, nisu sve dizajnirane onako kako bi trebale biti da bi privukle što više ljudi. Istraživanja pokazuju da danas malo tko čita te da knjigu s koricama zamjenjuje e-knjiga, dostupna na e-čitaču i tablet-računalu.¹¹¹

Novine u tiskanome obliku i časopise sve češće zamjenjuju portali čije su obavijesti dostupne i na društvenim mrežama. Psiholozi naglašavaju¹¹² da su ljudi vizualna bića: vole gledati fotografije i slike, vole učiti i istraživati pomoću slika i grafikona. Slika vrijedi tisuću riječi pa, prema tome, infografike nose više tisuća riječi. S obzirom na to, infografika je prikladna za vizualni prikaz informacija i podataka pomoću grafikona ili dijagrama.

Prilikom usmenoga izlaganja, prosječna osoba zadržat će samo 10% informacija koje čuje. No, ako gleda prezentaciju, koja se sastoji od riječi i grafika, moći će zadržati i do 50% sadržaja.¹¹³ Infografika je način komuniciranja i prenošenja znanja, ona je vizualni prikaz informacija, podataka ili znanja. Koristimo ju kada složene informacije trebamo objasniti jednostavno, brzo i razumljivo. Ljudski mozak u stanju je konzumirati vizualne sadržaje 60 000 puta brže od teksta. Fotografije više nisu dovoljne jer se njima ne mogu prikazati statističke činjenice, numerički podatci ili koncepti. Infografike koriste grafičke elemente poput znakova, simbola, karata i članaka.

Danas se informacije brzo razmjenjuju i teško je duže zadržati pozornost. Zato je internetska zajednica objeručke prihvatila infografike, a istodobno su se počeli pojavljivati razni alati za njihovo kreiranje.

¹¹¹ Zubac, Andreja; Tominac, Andreja. 2014. Research on market movement of e-book: North America and the European Community. *Knjižnica* 58/2-3. 1-22.

¹¹² Marker. *7 razloga zašto objavljivati infografike na svom blogu*. (pristupljeno 5. siječnja 2018.).

¹¹³ BizIT. *Besplatni i zabavni online alati za kreiranje infografika*. (pristupljeno 5. siječnja 2018.).

Značenje pojma infografika

Informacijska grafika ili infografika vizualna je prezentacija informacija, podataka ili znanja.¹¹⁴

Infografike se često koriste u informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji, matematici i statistici kako bi se pojednostavnio postupak stvaranja i dijeljenja konceptualnih informacija. Infografika je sastavljena od univerzalnih simbola, likova i vizualizacije podataka, popraćenih kratkim tekstom, koji zajedno nastoje ispričati priču. Zapravo, koriste vizualne elemente poput znakova, dijagrama, karata i grafikona kako bi nam pomogle da bolje razumijemo tekstualni sadržaj.

Glavni smisao i svrha infografike jest da se, uz pomoć simbola, ilustracija i čiste vizualizacije podataka nešto predstavi ili ispriča priča.¹¹⁵ Postoje dvije vrste infografike – kvalitetna i nekvalitetna. Nekvalitetna je pretrpana podacima koji odvlače pozornost i fokus od važnih i ključnih točaka. Česta pogreška je krivo kreiranje ili kombiniranje grafikona. Nerijetko su presloženi pa ih je teško čitati. Dobre infografike su jednostavne i lako čitljive jer koriste slike, grafičke elemente, simbole i ikone bez prevelike količine teksta i bez previše detalja. Naglasak je stavljen upravo na glavnu poruku. Može ih se brzo pročitati pa tako odgovaraju prosječnoj sposobnosti održavanja pozornosti kod čitatelja. Koriste čist dizajn s dovoljno prostora među podacima. Shema boja jako je važna i treba biti jednostavna. Potrebno je pažljivo birati tipografiju i veličinu fonta jer pomoću njih ističemo bitnije podatke. Dizajn mora biti dosljedan i odgovarati temi.

Izrada infografike je proces koji ima nekoliko faza:¹¹⁶

- prikupljanje podataka/istraživanje
- pisanje teksta
- izrada nacрта
- konačan dizajn.

Piktochart – multimedijски alat

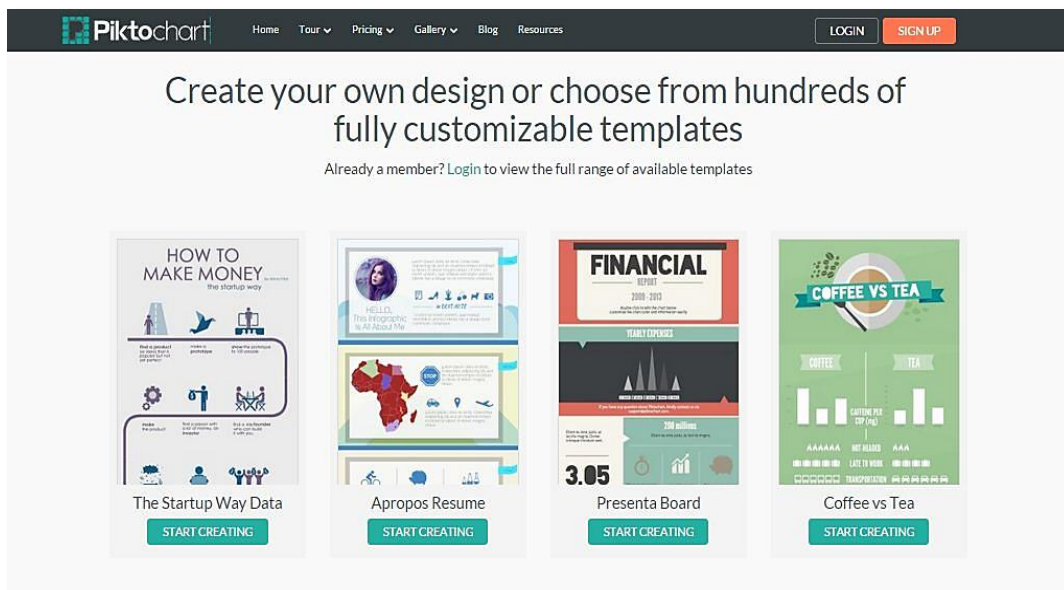
Piktochart je dio *Weba 2.0.*, alat koji pruža mogućnost stvaranja infografika koristeći kombinaciju različitih tipova vizualizacije: tema, ikona, vektora i slika. Pomaže u kreiranju infografike kao statičke slike ili HTML-a koji brzo i lako možete postaviti na mrežnu stranicu.

Piktochart nudi šest besplatnih tema za kreiranje jednostavnih infografika sa zadovoljavajućim mogućnostima oblikovanja. Sve ostalo dodatno se naplaćuje. Kao i kod većine sličnih servisa, prije uporabe, potrebno je obaviti prijavu. Korisno je proučiti *Piktochartov* blog koji pruža niz korisnih savjeta za kreiranje infografika.

¹¹⁴ Marker. *7 razloga zašto objavljivati infografike na svom blogu*. (pristupljeno 5. siječnja 2018.).

¹¹⁵ *The New Literacy Set Project 2015-2017. Organiziranje informacija: mentalne mape, vremenske lente, infografike*. (pristupljeno 7. siječnja 2018.).

¹¹⁶ BizIT. *Besplatni i zabavni online alati za kreiranje infografika*. (pristupljeno 5. siječnja 2018.).

Slika 14. Vizualni prikaz alata *Piktochart*¹¹⁷

Glavne značajke alata:¹¹⁸

- infografika, izvještaji, poster i prezentacije
- dostupno nekoliko besplatnih predložaka (free template)
- pri prvome korištenju pokreće se priručnik
- proračunske tablice za prikaz izvještajnih grafikona
- dodavanje vlastitih datoteka do maksimalno 40 MB
- pohrana samo u JPG i PNG formatu niske i srednje kvalitete za besplatne varijante
- u besplatnoj varijanti moguće je jedino javno objaviti izrađeni dokument.

Pregled funkcionalnosti

Korisnik se može prijaviti klasičnim načinom: upisivanjem korisničkoga imena, elektroničke adrese i zaporke ili *Facebook/Google* korisničkim računom. Nakon uspješne prijave, alat nudi odabir četiriju oblika infografike: infografika, izvještaj, poster ili prezentacija. Odabirom jednoga formata, ponuđeno je nekoliko besplatnih predložaka i mogućnost izrade bez predloška. Nakon odabira željenoga predloška ili prazne površine, alat prikazuje radnu površinu. Kod prvoga pokretanja izrade infografike, *Piktochart* će prikazati priručnik kako bi korisnika upoznao sa sučeljem i mogućnostima alata. Priručnik (tutorial) uvijek je dostupan u sklopu radne površine u donjem lijevom kutu. Od dostupnih mogućnosti ponuđene su grafike na kojima se može odabrati nekoliko osnovnih oblika i linija. Omogućene su i ikone s ponuđenim kategorijama ili se može pretraživati po željenome pojmu.

¹¹⁷ BizIT. *Besplatni i zabavni online alati za kreiranje infografika*. (pristupljeno 5. siječnja 2018.).

¹¹⁸ Valčić, Jelena. *Piktochart – izrada infografike, izvještaja, postera i prezentacija*. CARNet. Zagreb. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

Mogućnosti alata *Piktochart*

1 Alat može učitavati vlastite datoteke: slike, fotografije, ikone i sl. Veličina prostora za pohranu u sklopu besplatnoga korisničkog računa ograničena je na 40 MB. Ponuđena je i mogućnost odabira pozadine infografike, a mogu se birati boje i već postojeće slike. Mogućnost dodavanja teksta pruža odabir nekoliko formata: naslov, podnaslov ili obični tekst i dodavanje okvira za tekst. Uz ove formate dostupno je klasično formatiranje teksta: odabir vrste, veličine ili oblika fonta i poravnavanje teksta. Korisnik može dodavati i grafičke prikaze podataka (različite vrste grafova), videa i zemljopisne karte na koje se mogu dodati podatci. Posljednja je mogućnost ujedno i najnoviji dodatak alatu i omogućava korisniku povezivanje sa *SurveyMonkey* alatom i izravan uvoz podataka iz provedenih anketa ili upitnika od kojih će *Piktochart* jednostavnom *drag and drop* akcijom stvoriti grafikone.

2 Infografika se dijeli u blokove, a izrada novoga dokumenta automatski nudi tri bloka. Korisnik može proizvoljno smanjiti ili dodati broj blokova. Svakome bloku moguće je prilagoditi širinu i visinu. Na alatnoj traci radne površine dostupne su sljedeće akcije: vrati na prethodni korak (*undo*) i vrati na sljedeći korak (*redo*), izreži, kopiraj i zalijepi, izbriši i poravnaj s drugim objektima. Elemente se može učvrstiti unutar blokova da ih se slučajno ne pomakne. Može im se mijenjati boja i prozirnost, rotirati i pomaknuti ih ispred ili iza određenoga elementa. Korisnik u svakome trenutku može pregledati svoju infografiku opcijom *preview*.

3 Infografika se može pohraniti u JPEG ili PNG formatu, uz odabir niske ili srednje kvalitete slike korištenjem besplatnoga korisničkog računa, a *Piktochart* vodeni žig nije moguće ukloniti. Sve su izrađene infografike označene kao skica dok ih korisnik ne objavi, ali važno je napomenuti da uporabom besplatnoga korisničkog računa, infografika može biti objavljena samo s postavkom *javno*. Objavljivanje samo grupi korisnika ili privatno ograničeno je na plaćeni oblik korisničkoga računa. Korisnik svoju infografiku može podijeliti na društvenim mrežama, elektroničkom poštom ili u alatu *Evernote*.¹¹⁹

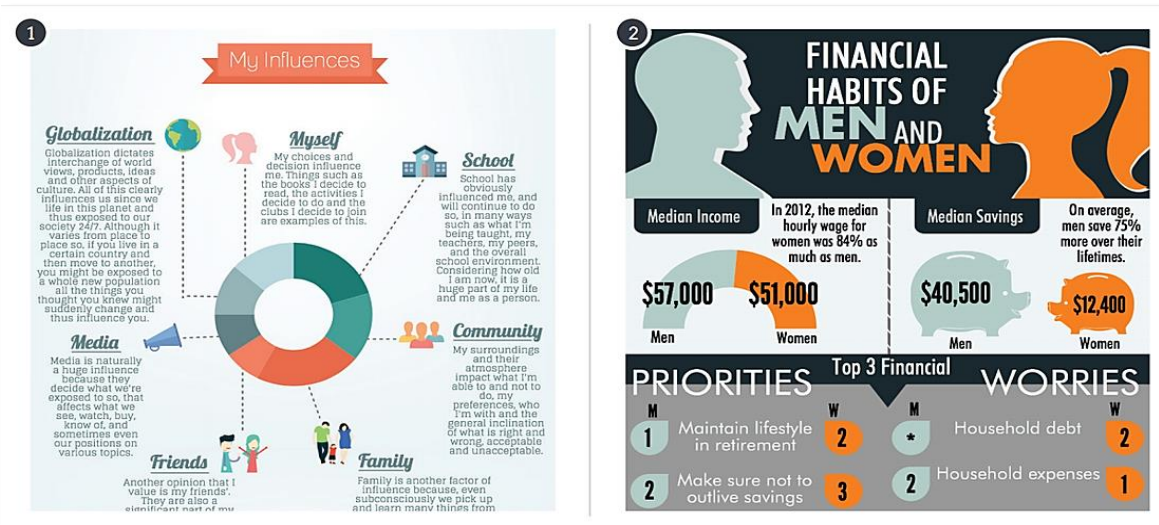
Upute za izradu kvalitetne infografike

Najprije trebate prikupiti podatke, a potom raditi na ideji. Ne morate sve reći odjednom. Odaberite koje su ključne informacije koje želite prenijeti i pokušajte ih podijeliti u elemente priče. Ponudite odgovore pomoću fotografija, postotaka, brojeva, kratkih rečenica.

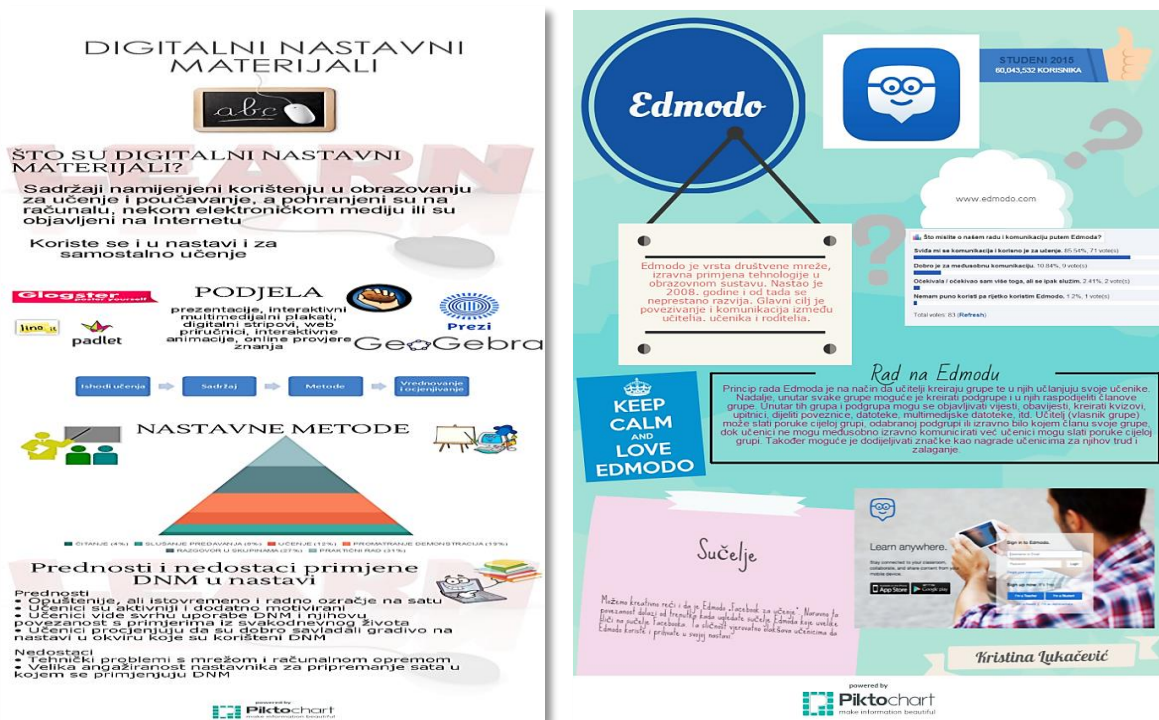
- budite zanimljivi, svoju infografiku zasnujte na zanimljivoj, informativnoj i korisnoj vijesti; budite vjerodostojni
- koristite najviše dva fonta: ako koristite više fontova, zanimljiv dizajnerski savjet je da jedan bude pisani, a drugi tiskani

¹¹⁹ Valčić, Jelena. *Piktochart – izrada infografike, izvještaja, postera i prezentacija*. CARNet. Zagreb. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

- boje: nikada ne koristite više od četiri boje u svojim infografikama, nakon što izaberete jednu ili dvije glavne boje, ostale neka budu prigušene.¹²⁰

Slika 15. Primjer loše i dobre slike infografike¹²¹

Slika 16. Primjeri učeničkih radova u aplikaciji Piktochart¹²²

¹²⁰ Bukovica, Ema. *Kako koristiti infografike u content PR-u*. Ebbecomms. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

¹²¹ Isto.

¹²² Pavlović Šijanović, Sanja. *Piktochart-svijet multimedije*. Pogled kroz prozor. (pristupljeno 7. siječnja 2018.).

Zaključak

Izrada infografike je nov i zanimljiv način prikazivanja različitih podataka i informacija. Stoga je primjenjiv i u obrazovanju. *Piktochart* blog ima posebnu kategoriju za obrazovanje u kojoj su skupljene izjave mnogih nastavnika i njihovo zadovoljstvo primjenom alata i infografike u obrazovanju. No, pretragom internetskih stranica mogu se naći brojni izvori i savjeti. *Piktochart* je koristan za prikaz podataka projektnoga zadatka ili kao drugačiji prikaz ponekad zamornih informacija. Činjenica je da *Piktochart* u besplatnome obliku ima i nedostatke kao što su javna objava infografike i ograničen broj predložaka. Ako usporedimo sve dostupne funkcije, nedostaci su neprimjetni i jednostavno se mogu prilagoditi. Učenicima će biti zabavno pamti informacije na ovakav način jer je velik naglasak na vizualnome prikazu. Također, bit će i motivirani za izradu vlastitih infografika jer je omogućen drugačiji i jednostavniji pristup obradi podataka. Suhoparne informacije više ne moraju nužno biti i dosadne.

Literatura

- BizIT. *Besplatni i zabavni online alati za kreiranje infografika*. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).
- Bukovica, Ema. *Kako koristiti infografike u content PR-u*. Ebbecomms. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).
- Marker. *7 razloga zašto objavljivati infografike na svom blogu*. (pristupljeno 5. siječnja 2018.).
- Pavlović Šijanović, Sanja. *Piktochart-svijet multimedije*. Pogled kroz prozor. (pristupljeno 7. siječnja 2018.).
- The New Literacy Set Project 2015-2017. *Organiziranje informacija: mentalne mape, vremenske lente, infografike*. (pristupljeno 7. siječnja 2018.).
- Valčić, Jelena. *Piktochart – izrada infografike, izvještaja, postera i prezentacija*. CARNet. Zagreb. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).
- Zubac, Andreja; Tominac, Andreja. 2014. Research on market movement of e-book: North America and the European Community. *Knjižnica* 58/2-3. 1-22.

Školski knjižničar: nositelj digitalne zrelosti odgojno-obrazovnoga procesa

Hrvoje Mesić

hmesic007@gmail.com

Graditeljsko-geodetska škola Osijek

Ivica Nikić

ivica.nikic@gmail.com

Škola primijenjene umjetnosti i dizajna Osijek

Sažetak

Digitalna se zrelost škola smatra ključnim konceptom primjene informacijsko-komunikacijske tehnologije. Digitalno uspješna škola podrazumijeva primjenu IKT-a u poučavanju kao i edukaciju nastavnoga i nenastavnoga osoblja. Priprema i provedba programa digitalnoga obrazovanja ključni je element za stvaranje digitalno pismenih korisnika, a školski knjižničar strateški je važan čimbenik uspješnoga rada škole.

Ključne riječi: digitalna zrelost školskih knjižničara, digitalne kompetencije, kurikulum za unapređenje digitalnih kompetencija korisnika u školama

Abstract

Digital maturity of schools is considered the key concept of application of information and communication technology. A digitally successful school implies the use of ICT in teaching as well as education of teaching and non-teaching staff. The preparation and implementation of the digital education program is a key element for creating digital literacy users, and the school librarian is a strategically important factor for successful school work.

Keywords: digital maturity of school librarians, digital competencies, curriculum for improving the digital competences of users in schools

Digitalna zrelost

Digitalna zrelost škola smatra se ključnim konceptom primjene informacijsko-komunikacijske tehnologije. Digitalno uspješna škola podrazumijeva primjenu IKT-a u poučavanju kao i edukaciju nastavnoga i nenastavnoga osoblja. Razvijanjem digitalnih kompetencija nastavnoga osoblja, a time i naših učenika, omogućuje učeničku konkurentnost na tržištu rada kao i nastavak školovanja na visokim učilištima.

Poznavanje primjene IKT-a nije dovoljno da bismo se smatrali digitalno pismenima, već je potrebno obrazovati za digitalno kompetentne korisnike. Digitalna kompetencija, kao jedna od osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje Nacionalnoga okvirnog kurikulumu, obuhvaća, između ostalog, i osposobljenost za sigurnu i kritičku upotrebu informacijsko-komunikacijske tehnologije za rad u osobnom i društvenom životu te u komunikaciji.

Preciznim čitanjem koncepta *Sustava digitalne zrelosti škola*¹²³ može se primijetiti nedostatak uključenosti stručnoga suradnika školskog knjižničara. Školski knjižničar važan je sudionik modernizacije nastave i mora obrazovati učenike za kritičko mišljenje, vrednovanje informacija te osmisliti obrazovne sadržaje kojima razvija digitalne kompetencije svojih korisnika. Osim toga, školski knjižničar zna izraditi digitalne materijale, razviti metapodatke te osigurati koncept interoperabilnosti.

Priprema i provedba programa digitalnoga obrazovanja ključni je element za stvaranje digitalno pismenih korisnika, a školski je knjižničar strateški važan čimbenik uspješnoga rada škole.

Digitalizacija

Digitalizacija je proces konverzije fizičkoga predmeta (rukopisa, knjige, dokumenta, fotografije itd.) ili analognoga zapisa (zvučnog, filmskog, slikovnog) u njegovu digitalnu inačicu (digitalni surogat). Digitalizacija se provodi radi *zaštite izvornika, povećanja dostupnosti i mogućnosti korištenja građe, radi stvaranja nove ponude, odnosno usluga korisnicima ili pak radi upotpunjavanja postojećega fonda*.¹²⁴

Digitalizacija radi zaštite izvornika obuhvaća dva čimbenika: korisnicima se može ponuditi elektronička verzija čime izvornik ostaje očuvanim, a drugi je prezervacijski, dakle u slučaju oštećenja izvornika, digitalni dokument može poslužiti kao sigurnosna kopija. Digitalizacija radi povećanja dostupnosti najviše koristi korisnicima jer je građa istovremeno dostupna većem broju korisnika. Jedan je od važnijih razloga digitalizacije stvaranje nove ponude i usluga korisnicima jer se prebacivanjem u digitalni oblik otvara niz mogućnosti – razmjena metapodataka među različitim tipovima institucija, pretraživanje tekstova, stvaranje multimedijalnih sadržaja, zajedničke virtualne izložbe, kao i upotpunjavanje fonda.¹²⁵ Za dokumentaciju digitalizirane građe važni su administrativni i strukturalni podatci. Administrativni podatci obuhvaćaju informacije o procesu digitaliziranja, slikovnoj datoteci, odnosno svemu što je korisnicima potrebno pri pregledavanju. Obuhvaćaju i podatke o izvorniku, vlasništvu te odgovornosti za skeniranje i unos podataka. Strukturalni su metapodatci središnji dio digitalnoga depozita koji je odgovoran za dugoročnu zaštitu

¹²³ Usp.: Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet. 2017. *Sustavan razvoj digitalnih kompetencija djelatnika u e-Školama*. Zagreb. (pristupljeno 31. siječnja 2018.).

¹²⁴ Stančić, Hrvoje. 2009. *Digitalizacija*. Zavod za informacijske studije. Zagreb. 10.

¹²⁵ Usp.: Stančić, Hrvoje. Nav. dj. 9–11.

elektroničke građe, a treba opisati intelektualni sadržaj, medij na kojemu je taj isti sadržaj pohranjen i uređaj koji omogućuje njegovu realizaciju.¹²⁶

Dodanu vrijednost digitalizirane građe čine:

- obavijesna pomagala
- mogućnost preuzimanja
- mogućnost ispisa
- poboljšana čitljivost umrljanih i izbljedjelih dokumenata
- mogućnost manipulacije digitalnim tekstovima i slikama
- poveznice na bibliografske zapise i druge izvore.¹²⁷

Digitalizirana građa može biti dostupna na četiri načina:

- lokalno u samoj ustanovi
- na prenosivome mediju
- putem mrežnih stranica
- u otvorenom ili ograničenom pristupu.

Digitalizacija i školski knjižničar

Projekti opremanja škole digitalnim tehnologijama provode se već dugi niz godina implementacijom različitih e-usluga kojima bi se poboljšao odgojno-obrazovni proces. No, osim digitalnih tehnologija, potrebna je sustavna edukacija odgojno-obrazovnih djelatnika kako bi se znali služiti navedenom tehnologijom, odnosno traže se načini kojima bi se podigle njihove digitalne kompetencije.

U podizanju razine digitalne zrelosti škole ključnu ulogu imaju upravo školski knjižničari koji svojim interdisciplinarnim obrazovanjem stvaraju platformu za digitalno kompetentne učitelje i nastavnike. Školski knjižničari trebaju pružiti podršku u razvoju e-učenja i digitalnih vještina. Stoga školska knjižnica može postati centar za podršku nastavnicima i učenicima. Razvijanjem digitalnih kompetencija školski knjižničar može pomoći nastavniku škole:

- kreirati digitalni sadržaj kao multimedijски obrazovni sadržaj
- primijeniti digitalnu tehnologiju u nastavi
- znati dijeliti digitalne materijale
- znati se sigurno služiti digitalnom tehnologijom.

Ishodi radionice

Stoga će sudionici radionice:

- osmisлити obrazovne sadržaje kojima će razviti digitalne kompetencije svojih korisnika

¹²⁶ Usp.: Zlodi, Goran. 2003. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. *Muzeologija* 40. Str. 35.

¹²⁷ Usp.: Šojat Bikić, Maja. 2013. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. *Muzeologija* 50. Str. 127.

- nadopuniti prijedlog Kurikuluma za unapređenje digitalnih kompetencija korisnika u školama
- planirati u provedbi nastavnoga procesa korištenje digitalnih alata i pomagala
- izraditi nastavnu pripremu prema zadanim ishodima
- steći osnovne kompetencije za primjenu digitalne tehnologije u odgoju i obrazovanju.

Sadržaj radionice

- Nacionalni dokumenti i projekti za razvoj digitalnih kompetencija
- Digitalne kompetencije u odgoju i obrazovanju
- Školski knjižničar – kreator digitalnih obrazovnih sadržaja
- Kurikulum za unapređenje digitalnih kompetencija korisnika u školama
- Nastavna priprema stvaranje digitalnih sadržaja za obrazovanje korisnika.

Zaključak

Nastavniku je potrebno osigurati sustavno stručno usavršavanje kako bi znao primjenjivati digitalnu tehnologiju u odgojno-obrazovnom procesu. Ne smije izostati kreativnost u njezinoj primjeni. Posebnu pozornost treba posvetiti našim učenicima u razvoju IKT-a jer će samo na taj način postati konkurentni u gospodarstvu i društvu. Školska je knjižnica mjesto susreta i centar za podršku nastavnicima i učenicima. Uspješna digitalna zrelost škole može se ostvariti samo uz uključenost školskoga knjižničara.

Literatura

e-Škole. 2018. *Digitalna zrelost škola*. Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet. Zagreb. (pristupljeno 31. siječnja 2018.).

Stančić, Hrvoje. 2009. *Digitalizacija*. Zavod za informacijske studije. Zagreb.

Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet. 2017. *Sustavan razvoj digitalnih kompetencija djelatnika u e-Školama*. Zagreb. (pristupljeno 31. siječnja 2018.).

Šojat Bikić, Maja. 2013. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. *Muzeologija* 50.

Zlodi, Goran. 2003. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. *Muzeologija* 40.

Kako zakoračiti u svijet rada

Maglica Plejić

maglicaplejic@gmail.com

Pomorska škola u Splitu

Sažetak

Radionica je predviđena za učenike maturalnih razreda Pomorske škole, kojom se želi od polaznika dobiti aktivno sudjelovanje u izradi molbe/životopisa. U uvodnom dijelu radionice, kratkom PPT prezentacijom učenici se upoznaju s važnošću, predradnjama i oglednim primjercima molbi/životopisa. Obrađuju se sadržaj i pravila vezana uz specifičnosti zanimanja. Ukazuje se na moguće probleme i kako ih riješiti. Učenici vježbom stječu znanje o tome kako pronaći što učinkovitiji način ulaska u svijet rada.

Ključne riječi: molba, životopis, izvori informacija

Abstract

This workshop is targeted for final year students of Nautical High School. It counts on active participation of attendants in creation of Letter of Application and Curriculum Vitae. In the introductory part of the workshop by using short Power Point Presentation the students are being introduced with the importance, preliminary work that needs to be done and representative samples of the Application letters and CV's.

The context and the rules of specific jobs are being elaborated, as well as possible problems that can arise and their solutions. The students are practising the best possible way of entering the business world.

Keywords: Letter of application, Curriculum Vitae, sources of information

Uvod

PPT prezentacijom se predstavlja tema radionice. Obrazlaže se njena važnost jer je to njihov prvi posao s punim radnim vremenom, ako žele doći do željenog cilja. Prikazuju im se mogućnosti s naglaskom na dalekosežne posljedice odabira te koje se predradnje i radnje trebaju obaviti (s primjerima dobrog i lošeg) za postizanje pozitivnog ishoda.

Radionica

Nakon uvodnog predavanja i odgovora na moguće nedoumice, učenici se podijele u pet grupa. Svaka grupa ima oko pet učenika koji između sebe izaberu jednog za izlaganje rezultata rada. Četiri grupe dobiju zadatak (mogu izabrati od ponuđenog, npr. putnički, kontejnerski, rasuti teret, LPG, HPG, RO-RO... brod ili za određenu tvrtku ili agenta) napisati najučinkovitiju molbu i životopis s obzirom na to za što apliciraju. Peta je grupa kontrolna, koja treba zapisati bitne odrednice aplikacija da bi procijenila radove grupa.

Kada su napisali svoju molbu/životopis, predstavnik svake grupe pročita obavljenu zadatak. Pošto su odslušali sve četiri grupe, predstavnik pete iznosi stavove o kakvoći i prijedloge za poboljšanje napisanoga. Zatim slijedi zajednička rasprava u kojoj svatko može iznijeti svoje viđenje rješavanja zadatka – problema ili rješenja.

Zaključak

Radionica bi trebala imati sljedeće ishode:

- definirati radno okruženje
- prepoznati nužnost/prednosti pisanja životopisa i molbe
- upoznati (moguće) načine pisanja životopisa i molbe
- razvijati vještine pisanja i svijest o važnosti osobnog doprinosa za uspjeh
- zastupati svoje stavove tijekom izvršavanja zadatka
- razvijati odgovornost kroz temeljitost u radu
- graditi sposobnost korištenja informacija iz različitih izvora
- povezati vlastitu osobnost (emotivnu, socijalnu i fizičku) u odnosu na izazove svijeta rada.

Korisne poveznice pri traženju posla

Jobbatical. *International Job Opportunities*. (pristupljeno 12. prosinca 2017.).

Experteer. *Find top executive jobs*. (pristupljeno 12. prosinca 2017.).

LinkedIn. *LinkedIn Recruiter*. (pristupljeno 12. prosinca 2017.).

Adecco. (pristupljeno 12. prosinca 2017.).

Job-applications.com. *All Job Categories*. (pristupljeno 12. prosinca 2017.).

Literatura

Bakić, Nenad ; Čubranić, Vera. 2007. *Karijere 2007*. Tau on-line. Zagreb.

Portal MojPosao. *Savjeti – zamolba za posao*. (pristupljeno 4. siječnja 2018.).

Martinuš, Marianne. 2018. *Kako napisati dobru molbu za posao i privući pažnju poslodavca?* Moja karijera. hr. (pristupljeno 4. siječnja 2018.).

Portal MojPosao. *MojPrviPosao – podrška mladima u traženju posla*. (pristupljeno 4. siječnja 2018.).

HINA. 2014. *Školovani pomorci na ukrcaj čekaju i do tri godine, interes učenika i studenata ne pada*. Index. hr. (pristupljeno 4. siječnja 2018.).

Pajić, Darko. 2016. *Na svjetskom brodarском tržištu neizvjesno i ove godine: pomorce bez posla osloboditi poreza*. Novi list. Rijeka. (pristupljeno 4. siječnja 2018.).

Oblikovanje digitalnih materijala: rad u mrežnim alatima *ISSUU* i *Storyjumper*

Ana Sudarević

ana.sudarevic@yahoo.ca

OŠ Dubovac, Karlovac

Sažetak

Cilj je radionice upoznati polaznike s besplatnim mrežnim alatima *ISSUU* i *Storyjumper*, pokazati primjere njihova korištenja u odgojno-obrazovnom i stručnom radu školskog knjižničara te dati smjernice za primjenu u knjižničnom poslovanju. Ovi alati omogućavaju jednostavno i privlačno oblikovanje dokumenata koji sadrže tekst, grafički i slikovni materijal. Nakon objavljivanja na internetu dokumenti postaju dostupni svim zainteresiranima.

Tijekom radionice sudionici će otvoriti korisnički račun i samostalno oblikovati digitalne materijale pomoću oba alata. Nakon održane radionice moći će koristiti predstavljene alate te odabrati odgovarajući sukladno potrebi, odnosno pripremljenom sadržaju. Također će moći svoja znanja i vještine prenijeti učenicima.

Ključne riječi: *ISSUU*, *Storyjumper*, digitalna pismenost, mrežni (*online*) alati, odgojno-obrazovni rad knjižničara

Abstract

The aim of the workshop is to introduce participants to free online tools *ISSUU* and *Storyjumper*, to show examples of their use in the educational and professional work of school librarians and to provide guidelines for application in library services. These tools enable easy and attractive design of documents that contain text, graphics and imagery. After publishing the documents on the web, they become available to all interested parties.

During the workshop participants will register an account and independently design digital materials using both tools. After the workshop, participants will be able to use the tools presented and select the ones according to their needs or content. Furthermore, they will be able to transfer their knowledge and skills to their students.

Keywords: *ISSUU*, *Storyjumper*, digital literacy, online tools, school librarians, educational role.

Uvod

U uvodnom dijelu radionice sudionici će poslušati kratko izlaganje o teoriji upotrebe suvremene tehnologije u radu s učenicima, ali i u profesionalnom radu knjižničara.

Potom će pogledati nekoliko postojećih primjera njihove primjene u praksi. Središnji dio radionice bit će samostalan rad sudionika. Oni će pomoću uputa isprobavati i istraživati alate rješavajući pripremljene zadatke. U završnom dijelu radionice sudionici će predstaviti svoje uratke, iznositi komentare o alatima i na kraju vrednovati radionicu.

Mrežni alati ISSUU i Storyjumper

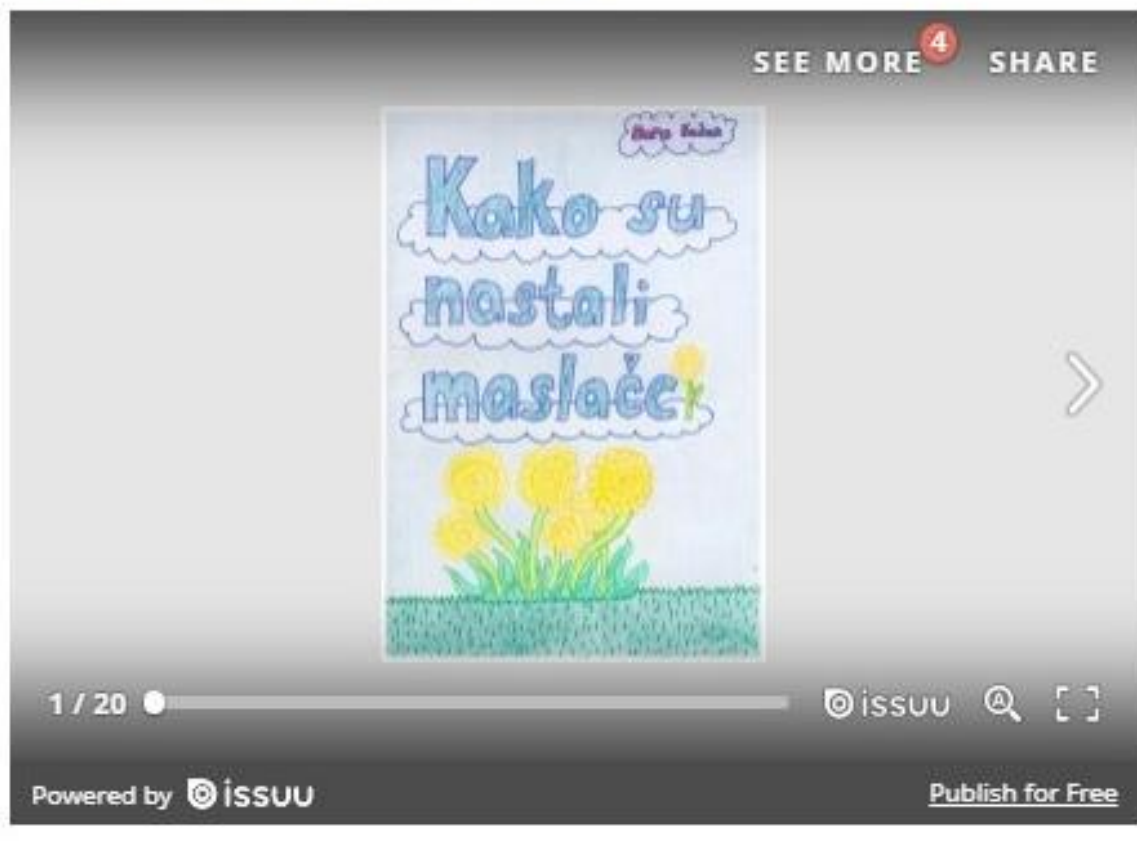
ISSUU je mrežni alat, a ujedno i mrežna stranica, koji omogućava objavljivanje vlastitih dokumenata na internetu. Tako objavljeni dokumenti postaju dostupni svim zainteresiranima. Alat je besplatan i vrlo jednostavan za korištenje, a zanimljiv je jer postavljenom dokumentu daje efekt *listanja* stranica.

The screenshot displays a digital portfolio page on the ISSUU platform. At the top, the title "DIGITALNA ZBIRKA UČENIČKIH SLIKOVNICA" is centered. Below it, a subtitle reads "Zbirka slikovnica koje su izradili naši učenici - sudionici natječaja [Moja prva knjiga](#)". The main content features a digital flipbook titled "Maja Milovanović: Prvi san, 2016." with the note "(Poticajna nagrada na natječaju Moja prva knjiga)". The flipbook is shown in a 3D perspective, revealing two pages of children's drawings. The left page depicts a family scene with a man, a woman, and a child in a stroller, set against a background of blue polka dots. The right page shows a child in bed with a thought bubble above them, set against a blue background with white clouds. The ISSUU interface includes navigation arrows, a "SEE MORE" button with a red notification badge containing the number "4", and a "SHARE" button. At the bottom, there is a progress indicator showing "4-5 / 20", the ISSUU logo, and the text "Powered by ISSUU" and "Publish for Free".

Dora Kučan: *Kako su nastali maslači*, 2015.

(3. nagrada na natječaju *Moja prva knjiga*)

Slika 17. Digitalizirane slikovnice učenika u *Digitalnoj zbirki* OŠ Dubovac¹²⁸ – primjer upotrebe alata ISSUU

Slika 18. Brošura s informacijama o radu Čitateljskog kluba OŠ Dubovac oblikovana pomoću alata Storyjumper

¹²⁸ *Digitalna zbirka*. OŠ Dubovac. Karlovac. (pristupljeno 15. siječnja 2018.)

Storyjumper je još jedan besplatni mrežni alat pomoću kojega možemo oblikovati digitalne slikovnice, albume, kraće knjige i slično, a konačan rezultat vrlo je sličan tiskanoj knjizi. Ima korice, naslovnice i stranice koje se *listaju*. Alat nudi gotove predloške, ali i mogućnost da korisnik sam dodaje vlastiti slikovni i audiomaterijal uz tekst. Nadalje, *Storyjumper* pruža mogućnost suradnje više autora na istom djelu što može biti vrlo zanimljivo učenicima prilikom grupnog rada, rada u paru, a može poslužiti i za promicanje međuvršnjačkog učenja.

Oba alata omogućuju jednostavno dijeljenje vlastitih materijala, njihovo postavljanje na vlastitu, odnosno knjižničnu mrežnu stranicu, a omogućuju i pretraživanje, pregledavanje materijala ostalih autora.

Zaključak

Nakon završetka radionice sudionici će upoznati mogućnosti, prednosti i ograničenja svakog alata te će biti spremni samostalno ih koristiti. Također, voditeljica će ih potaknuti da sami istražuju potencijale ovih alata. Stečena znanja i vještine moći će koristiti u radu s učenicima promičući i na taj način digitalnu pismenost.

Literatura

Digitalna zbirka. OŠ Dubovac. Karlovac. (pristupljeno 15. siječnja 2018.)

ISSUU. (pristupljeno 15. siječnja 2018.)

Storyjumper. (pristupljeno 15. siječnja 2018.)

Gamifikacija obrazovnog procesa

Dejan Šiptar

dejan.siptar.kr@gmail.com

OŠ Josipa Badalića, Graberje Ivaničko / OŠ Ludina, Velika Ludina

Sažetak

Tema je ovoga rada primjena koncepta *gamifikacije* u obrazovnom procesu. U početku se iznose definicije koncepta, nakon čega slijedi njegov opis i moguća primjena. U daljnjem tekstu prezentira se nekoliko IKT alata koji mogu pomoći u provedbi *gamifikacije* u obrazovnom okruženju, kao i prijedlozi aktivnosti koje se pomoću njih mogu provesti.

Ključne riječi: gamifikacija, IKT alati, novi modeli poučavanja, praktični primjeri

Abstract

This paper deals with the topic of applying the concept of gamification in the educational process. The definition of the concept is presented, as well as its description and application. The second part of the paper presents several ICT tools, which can aid in applying gamification in the classroom environment, as well as offer suggestions for activities using these tools.

Keywords: gamification, ICT tools, new teaching models, practical examples

Uvod

Postojanje knjižnica već je stotinama godina obilježeno promjenama i prilagodbom. Od ranih dana, kada su u svojoj osnovi bile ekskluzivni repozitoriji, promjene u društvu i potrebe korisnika potaknule su ih da se otvore javnosti i svoju građu ponude svima. Daljnji razvoj pretvorio ih je u obrazovna središta zajednice. Razvoj im je tehnologije dodao i multimedijalnu razinu. Potaknuti tim istim razvojem tehnologije i danas se prilagođavamo digitalizacijom i elektroničkim izvorima podataka.

No, promjenama tehnologije promijenilo se i društvo, a samim time i naši korisnici. Da je ta promjena sveobuhvatna, prožimajući sve razine korisnika, osjetili su i školski knjižničari. Današnji se učenici rađaju u digitalnom svijetu. Od najranije im je dobi tehnologija dostupna na svakom koraku. Roditelji nerijetko svojoj djeci u ranoj dobi daju na korištenje pametne telefone, tablete i računala da bi se igrala ili pogledala neki sadržaj. Dolaskom u školu takva djeca, naviknuta na digitalne alate, uglavnom ne pronalaze veliki interes u malo ili nimalo interaktivnim knjigama, časopisima, plakatima i listićima. Štoviše, za videoigre se općenito

može reći kako sadašnjim generacijama predstavljaju značajan kulturalni medij i izvor formativnih iskustava, kao što su za prethodne generacije to bili književnost, film i televizija.¹²⁹

Školski se knjižničari ovdje susreću s velikim problemom, posebice u području Knjižnično-informacijskog programa (KIP-a) namijenjenog nižim razredima koji se prvenstveno odnosi na fizičke primjere referentne građe, časopisa i knjiga. Nameće se pitanje kako djeci, koju najviše motiviraju zabava i interakcija koje pruža tehnologija, na zanimljiv način predstaviti građu u knjižnici za koju tehnologija nije potrebna? Odgovor možemo pronaći u IKT alatima, gamifikaciji i knjižničarevoj kreativnosti.

Definicija

Prilikom definiranja pojma i koncepta *gamifikacije* važno je u početku istaknuti bitnu razliku u značenju pojma *igre* u hrvatskom jeziku, koja se gubi prilikom prijevoda iz engleskog u hrvatski jezik. Dva pojma s kojima se susrećemo su *game* i *play*.¹³⁰ Izraz *game*, koji se koristi kada govorimo o *gamifikaciji*, u hrvatskom se prevodi kao *igra*. Međutim, u engleskom postoji i izraz *play*, koji se značenjem razlikuje, no u hrvatskom ćemo ga ponovno prevesti kao *igra*. U svrhu jednostavnijeg objašnjenja razlike konceptata prevesti ćemo ih kao *igra* i *igranje*. Igranjem možemo smatrati bilo koju aktivnost koju aktivni sudionik smatra zabavnom. Njen je bitan čimbenik što nema ustanovljena pravila, cilj niti svrhu. Promatramo li pse koji trče jedan za drugim po livadi, reći ćemo kako se oni igraju. Njihova aktivnost nema strukturirana pravila ni prethodno definiran završetak. Isto vrijedi i za mnoge aktivnosti djece u ranoj dobi. Mala će djeca, usvojivši potrebnu mehaniku, trčati za svojim roditeljima ili jedni za drugima iz čiste zabave koja proizlazi iz te aktivnosti. Odrastanjem, igranje će postupno pretvarati u igru dodavanjem pravila. Cilj će postati uloviti igrača, nakon čega dolazi do zamjene uloga. S vremenom će se dodavati i nova pravila; vremenska i prostorna ograničenja, bodovanje, nagrade. Ovim dodatcima koncept se mijenja i igranje (*play*) postaje igra (*game*). Aktivnost je i dalje zabavna, ali su joj dodani elementi koji je strukturiraju, usmjeravaju, definiraju njen cilj i završetak te bodovanje i pobjednika. Dodana su joj pravila, aspekt natjecanja, tj. težnja ostvarivanja određenih ishoda ili ciljeva.¹³¹

Sada dolazimo do definicije koncepta *gamifikacije* koji se razlikuje od autora do autora, pa čak i u različitim radovima istih autora. Brian Burke *redefinira gamifikaciju kao upotrebu mehanika igara i iskustvene izrade da bi se digitalno potaknulo sudjelovanje i motiviralo ljude na postizanje ciljeva*.¹³² Ovu definiciju smatram ograničavajućom zbog upotrebe pojma *digitalno*. Razlog tomu je nekoliko definicija stranih autora predvođenih Sebastianom

¹²⁹ Detering, Sebastian i dr. 2011. MindTrek '11 Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments. *From game design elements to gamefulness: Defining Gamification*. Tampere, Finland. 10. (pristupljeno 18. siječnja 2018.).

¹³⁰ Detering, Sebastian i dr. 2011. CHI Gamification workshop proceedings. *Gamification: Toward a definition*. Vancouver, BC, Canada. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

¹³¹ Isto. 11.

¹³² Burke, Brian. 2014. *Gartner redefines gamification*. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

Deteringom. Nekoliko godina prije Burkea oni *gamifikaciju* definiraju kao *upotrebu elemenata izrade igara u kontekstima koji nisu igra*.¹³³ ¹³⁴ U drugom radu proširuju definiciju dodajući *...kako bi se poboljšalo iskustvo korisnika ... i sudjelovanje korisnika*.¹³⁵ Ovim je dodatkom definicija približena Burkeovoj, no njena se osnova bitno razlikuje po tome što ne zahtijeva digitalni element. Detering i ostali nigdje ne napominju nužnu uporabu digitalnih alata kako bi se neka aktivnost *gamificirala*. Neki od čimbenika *gamifikacije* koje oni ističu su: značke za postignuća, rang-lista, razine, vremensko ograničenje, potezi i jasni ciljevi.¹³⁶ Nijedan od ovih elemenata ne zahtijeva implementaciju digitalne tehnologije. Savršen su primjer društvene igre koje implementiraju mnoge, pa čak i sve ove elemente bez ikakve potrebe za digitalnom tehnologijom.

No, ostaje činjenica da živimo u digitalnom dobu. Digitalnu tehnologiju pronalazimo u gotovo svim aspektima svakodnevnog života i njena je primjena postala uobičajena. Štoviše, često se događa, posebice kod djece, da su aktivnosti koje ne uključuju digitalnu tehnologiju shvaćene kao manje zanimljive i zastarjele. Što se tiče *gamifikacije*, primjena digitalne tehnologije može uvelike pomoći korisniku i olakšati mu implementiranje gamifikacije u svoje aktivnosti. Već postoji mnogo online aplikacija lako dostupnih svakom korisniku, a koje su dizajnirane s ciljem gamifikacije obrazovnih aktivnosti.

Alati

Alati za izradu kvizova

Socrative je alat u kojem učenici rješavaju kviz koji je prethodno izradio učitelj ili knjižničar. Učenici ga rješavaju u stvarnom vremenu, svaki za svojim računalom ili tabletom, ili u grupama. Njegova je posebna karakteristika što se na glavnom ekranu može pratiti napredak učenika; bilo prikazom tablice sa svim pitanjima i učenicima te njihovim postotkom točnosti i riješenosti kviza, bilo prikazom animacije koja samo prikazuje uspješnost svake grupe ili pojedinca. To je posebno zanimljivo učenicima jer animacija uzima oblik utrke i učenici cijelo vrijeme mogu pratiti svoj napredak, kao i napredak ostalih natjecatelja. Po završetku je aktivnosti moguće analizirati odgovore svih učenika u svakom pojedinom pitanju i otkriti u kojem ih je dijelu potrebno dodatno podučiti.

¹³³ Detering, Sebastian i dr. 2011. MindTrek '11 Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments. *From game design elements to gamefulness: Defining Gamification*. Tampere, Finland. 10. (pristupljeno 18. siječnja 2018.).

¹³⁴ Detering, Sebastian i dr. 2011. CHI Gamification workshop proceedings. *Gamification: Toward a definition*. Vancouver, BC, Canada. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

¹³⁵ Detering, Sebastian i dr. 2011. CHI '11 Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems. *Gamification: Using game design elements in non-gaming contexts*. Vancouver, BC, Canada. 2425. (pristupljeno 19. siječnja 2018.).

¹³⁶ Detering, Sebastian i dr. 2011. MindTrek '11 Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments. *From game design elements to gamefulness: Defining Gamification*. Tampere, Finland. 12. (pristupljeno 18. siječnja 2018.).

Kahoot! je alat za kvizove koji, za razliku od *Socrativea*, mjeri i brzinu odgovora te nagrađuje učenika i za brzinu i točnost. Pitanja i ponuđeni odgovori nude se na glavnom ekranu, dok se na ekranu učenika nude samo simboli vezani uz svaki ponuđeni odgovor, tako da učenici moraju pažljivo pratiti glavni ekran. Nakon svakog pitanja učenik dobije povratnu informaciju o točnosti svog odgovora, a na glavnom se ekranu ispiše ljestvica poretka s pet učenika koji su osvojili najviše bodova. Kahoot! pruža vrlo brzu i energičnu aktivnost koja lako zainteresira učenike i najprimjereniji je za individualno rješavanje, no moguće ga je koristiti i u skupinama.

Quizizz je alat vrlo sličan *Kahootu!* s nekoliko važnih razlika koje knjižničaru ili učitelju mogu više odgovarati u radu. U ovom alatu učenici također rješavaju kviz, no neovisni su o glavnom ekranu. Mogu ga rješavati u stvarnom vremenu - u tom će im slučaju rezultati i rang lista biti ispisani na glavnom ekranu, no sva pitanja i ponuđene odgovore dobivaju na ekranu na kojem rade. Dodatnu zanimaciju pruža i šaljiva slika koju će dobiti na svom ekranu nakon točnog ili netočnog odgovora. Ove kvizove nije potrebno rješavati u stvarnom vremenu. Učitelj ili knjižničar može pokrenuti kviz i dati učenicima upute o rješavanju kod kuće. Nakon zadanog vremena kviz više neće biti dostupan, a učitelj ili knjižničar moći će analizirati rezultate učenika.

Alati za upravljanje razredom

ClassDojo je alat u kojem knjižničar ili učitelj može izraditi razred ili grupu s kojom radi. Za svakog će učenika izraditi lik kojem će dodijeliti sličicu šarolikog čudovišta koje ga predstavlja. Kroz alat je moguće pratiti prisutnost učenika te ocjenjivati njihovu aktivnost ili neaktivnost dodavanjem ili oduzimanjem bodova. Alat funkcionira i kao zatvorena i kontrolirana društvena mreža kojoj učenici i roditelji mogu pristupiti od kuće, vidjeti aktivnosti koje su se radile u razredu te komunicirati jedni s drugima. Važno je napomenuti da je ovo virtualno okruženje, za razliku od ostalih društvenih mreža poput *Facebooka*, u potpunosti zatvoreno za javnost i njemu mogu pristupiti samo osobe kojima je odobren pristup učitelja ili knjižničara koji su stvorili virtualni razred. Stoga je ovo siguran prostor za učenike, a učitelj ili knjižničar može bez problema nadgledati njihovu aktivnost i primjerenost. Ovaj je alat koristan i učiteljima u čijim školama još nije uveden e-Dnevnik jer pomoću njega može roditeljima od kuće pružiti uvid u aktivnosti i uspjeh njihove djece.

Classcraft je još jedan alat za upravljanje razredom, no ovaj je dodatno obogaćen mogućnostima i tematikom. Knjižničar ili učitelj ponovno izrađuje lik za svakog od svojih učenika, no ovaj je put riječ o svijetu fantastike, mača i magije. Svaki će lik predstavljati ratnika, čarobnjaka ili klerika i u ponudi je široka paleta personalizacije likova. Svaki će učenik odabrati i jednu sposobnost dostupnu samo njegovom liku, a koja je istovremeno primjenjiva u stvarnom razrednom okruženju. S obzirom da učenici na satu izvršavaju svoje školske obaveze, učitelj ili knjižničar će ih nagraditi dodavanjem iskustvenih bodova (*experience points*). Kada ih prikupe dovoljno, njihov će lik napredovati na višu razinu (*level*) i moći će si odabrati još jednu sposobnost za korištenje. U slučaju neizvršavanja školskih obaveza knjižničar ili učitelj će im oduzeti bodove zdravlja (*health points*) što će oslabiti njihove likove. U ovome dijelu do posebnog izražaja dolaze sposobnosti kojih ima mnogo i omogućuju pozitivnu interakciju učenika. Ratnici imaju sposobnost preuzimanja štete na

sebe, čime prijatelja iz razreda mogu spasiti od gubitka bodova zdravlja. Klerici mogu izliječiti likove i povratiti izgubljene bodove. Što su učenici uspješniji i prikupljaju više iskustvenih bodova, nudi im se širi izbor sposobnosti, neke im omogućuju i napuštanje učionice na pet minuta. Alat, također, nudi i scenarije učenja u kojima učenici sudjeluju u nekoj obrazovnoj aktivnosti koja je opisana kao pustolovina i kroz rješavanje zadataka prikupljaju iskustvene bodove.

Ostali korisni alati

LearningApps je alat koji korisniku omogućuje izradu velikog broja interaktivnih aplikacija. Kvizovi, križaljke, igra vješala, osmosmjerke, određivanje parova, slagalice, igra Milijunaš - samo su neke od mogućnosti. Korisnik svoj sadržaj samo treba uklopiti u jedan od odabranih alata. Aplikacija nakon toga nudi ugradbenu poveznicu koju korisnik može ugraditi u mrežnu stranicu škole ili knjižnice. Tada učenici mogu izrađenoj igri jednostavno pristupiti od kuće, a sve što trebaju napraviti jest posjetiti stranicu škole ili knjižnice.

Plickers je još jedna aplikacija za izradu kvizova ili anketa, no način na koji učenici sudjeluju je drugačiji. Knjižničar ili učitelj u tom alatu izradi kviz. Nakon toga iz alata ispiše četverokute s različito nazubljenim stranicama i podijeli ih učenicima, svakome po jedan (u alatu ih može i individualno namijeniti pojedinačno svakom učeniku.). Svaka strana četverokuta predstavlja jedno slovo, A, B, C ili D. Na glavnom zaslonu učitelj ili knjižničar pokreće kviz i učenici vide pitanja s četiri ponuđena odgovora. Na svom četverokutu odabiru stranu sa slovom za koje smatraju da predstavlja točan odgovor i usmjeravaju je prema gore. Knjižničar ili učitelj nakon toga *Plickersovom* aplikacijom na pametnom telefonu skenira podignute četverokute, a na glavnom će se zaslonu automatski prikazati rezultati.

Primjena

Kako *gamifikaciju* primijeniti u radu školskih knjižničara s učenicima? Mogućnosti su brojne, a sve ovisi o kreativnosti knjižničara. Jednostavan primjer, no ništa manje učinkovit od ostalih je sljedeći: ako učenike želimo poučiti korištenju enciklopedije i potaknuti ih na istraživanje, sat možemo pretvoriti u natjecanje. Učenike podijelimo u grupe, pokažemo im kako se koristi kazalo i nakon toga im zadamo pojmove koje trebaju naći u što kraćem roku. Sat će biti dinamičan, a natjecateljska komponenta će ih potaknuti na aktivno sudjelovanje.

Sljedeći bi korak bio ukomponirati digitalnu komponentu kojoj su učenici izloženi i koja ih motivira. Koristeći interaktivne IKT alate u obradi tema učenicima možemo izaći u susret i stvoriti aktivnosti u kojima sudjeluju koristeći digitalnu tehnologiju. Ovdje je ponovno ključna kreativnost knjižničara kako bi osmislio aktivnost koja od učenika ne zahtjeva konstantno zurenje u ekran, nego ih potiče i na kretanje i traženje informacija u fizičkim izvorima u učionici. Prilagodba prethodnog primjera s enciklopedijama u tom bi slučaju izgledala ovako: koristeći online alate za kvizove kao što su *Socrative*, *Kahoot!* ili *Plickers* učenicima stvaramo zadatke kojima pristupaju koristeći digitalnu tehnologiju; odgovore na zadatke moraju pronaći u primjercima enciklopedija dostupnim u knjižnici i unijeti ih u alat koji koristimo.

Rezultat su dvostruko motivirani učenici; s jedne strane tehnologijom i interakcijom, a s druge strane zaigranom kompetitivnošću.

Alati za upravljanje razredom kao što su *Classcraft* i *ClassDojo* imaju funkciju e-imenika. Ako imate konstantnu skupinu učenika s kojom često radite, kreirajte ju u jednom od ovih alata. U daljnjem radu koristite alat da biste ih nagradili ili oduzeli bodove za njihove svakodnevne aktivnosti u učionici i na satu. Tematika, zabavne animacije i bodovi pomoći će im da se zainteresiraju za aktivnosti i potaknuti ih na sudjelovanje.

LearningApps i *Quizizz* omogućavaju stvaranje sadržaja koji je učenicima dostupan od kuće i na taj ih način potiču na izvršavanje zadataka u digitalnom okruženju u svoje slobodno vrijeme. U slučaju *Quizizza* dobivate i povratnu informaciju o njihovoj uspješnosti te u skladu s tim možete planirati daljnje djelovanje na određenu temu.

Naravno da se od knjižničara i učitelja ne očekuje da primjenjuju sve ove alate u svom radu. No primjena samo jednog učenika će pružiti drugačiji oblik nastave i potaknuti ih na sudjelovanje u aktivnosti, a samim time i usvajanje sadržaja. Najveća prednost gamifikacije je što, čineći ga zabavnim, u nastavni proces uključuje emocionalnu komponentu koja je od iznimne važnosti kod usvajanja gradiva i uvelike ga pospješuje.

Zaključak

Gamifikacija je koncept koji polako zalazi u različita područja – od proizvodnje, preko financija i zdravstva pa do obrazovanja i održivog razvoja.¹³⁷ Čak i u Hrvatskoj postoje udruge koje se bave društvenim igrama i koje nude usluge team buildinga kojima se želi postići podizanje kvalitetne radne okoline, učenje o preuzimanju rizika i odgovornosti te poticanje timskog rada i komunikacije.¹³⁸

Ovaj koncept prepoznaje važnost afektivnog pristupa pojedinca u izvršavanju zadataka i učinka koji takav pristup ima na ishod zadatka i na pojedinca. Posebice je primjenjiv u kontekstu obrazovanja gdje se sve više susrećemo s nedostatkom motiviranosti učenika za sudjelovanjem, kao i velikom nezainteresiranošću za mnoge teme koje se obrađuju. Promjenom metode, a posebice primjenom IKT alata izlazimo im u susret i pružamo aktivnosti kojima se većina bavi u slobodno vrijeme. Ozračje koje stvaramo natjecateljsko je i živopisno, a povratna informacija trenutačna. Zanimljiva će ih aktivnost privući nezanimljivoj temi, a afektivan pristup postići usvajanje vještina i znanja.

Svakako je važno uzeti u obzir i ovisnost djece o digitalnim tehnologijama i pobrinuti se da se naše aktivnosti ne svode na školski sat proveden očiju uprtih u ekran. Aktivnosti na računalu lako se može kombinirati s aktivnostima u učionici, osobito u slučaju provedbe KIP-a koji često zahtijeva upotrebu izvora kao što su referentna građa, časopisi i primjerci knjiga.

¹³⁷ Detering, Sebastian i dr. 2011. MindTrek '11 Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments. *From game design elements to gamefulness: Defining Gamification*. Tampere, Finland. 9-15. (pristupljeno 18. siječnja 2018.).

¹³⁸ Udruga Igranje. *Team building*. (pristupljeno 25. siječnja 2018.).

Zadatci mogu biti zadani u jednom od alata dok se rješenja nalaze u literaturi. Tijekom školskog sata učenici su aktivni, koriste više različitih izvora i alata, unaprjeđujući informacijsku i informatičku pismenost istovremeno, kao i socijalne vještine prilikom rada u skupinama.

No, vjerojatno je najbolji i najvažniji čimbenik koncepta gamifikacije u ovom slučaju činjenica što nije ograničena isključivom primjenom digitalnih alata. Kreativni i marljiv knjižničar ili učitelj sposoban je osmisliti gamificiranu aktivnost koja može sadržavati sve prethodno navedene elemente igara bez ijedne digitalne komponente. Ta široka paleta mogućnosti predstavlja srž ljepote gamifikacije. Njena primjenjivost, prilagodljivost i potencijal sredstvo su kojim se lako možemo približiti učenicima i obrazovni proces učiniti zanimljivim i učinkovitim.

Web 2.0 alati

Classcraft. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

ClassDojo. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

Kahoot!. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

Learning.Apps. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

Plickers. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

Quizizz. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

Socrative. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

Literatura

Burke, Brian. 2014. *Gartner redefines gamification.* (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

Detering, Sebastian i dr. 2011. MindTrek '11 Proceedings of the 15th International Academic MindTrek Conference: Envisioning Future Media Environments. *From game design elements to gamefulness: Defining Gamification.* Tampere, Finland. 9-15. (pristupljeno 18. siječnja 2018.).

Detering, Sebastian i dr. 2011. CHI Gamification workshop proceedings. *Gamification: Toward a definition.* Vancouver, BC, Canada. (pristupljeno 17. siječnja 2018.).

Detering, Sebastian i dr. 2011. CHI '11 Extended Abstracts on Human Factors in Computing Systems. *Gamification: Using game design elements in non-gaming contexts.* Vancouver, BC, Canada. 2425-2428. (pristupljeno 19. siječnja 2018.).

Udruga Igranje. *Team building.* (pristupljeno 25. siječnja 2018.).

Medijska pismenost – od Gutenberga do društvenih mreža

Denis Vincek

denis.vincek7@gmail.com

Osnovna škola Ante Kovačića, Zlatar

Sažetak

Radionica je predviđena za stručne suradnike knjižničare u osnovnim i srednjim školama te se očekuje aktivno sudjelovanje polaznika u svladavanju više razine medijske pismenosti. U sklopu radionice polaznici će analizirati, vrednovati i kreirati medijsku poruku i bit će im predstavljene mogućnosti odašiljanja poruke putem medija. Bit će dan naglasak na kritičke medijske kompetencije i ukazano kako se medijskim opismenjivanjem može smanjiti *cyberbullying* u zajednici.

Ključne riječi: medijska pismenost, mediji, medijski odgoj, poruka, *cyberbullying*

Abstract

The workshop is intended for elementary and high schools librarians. The workshop requires active participation from the participants for acquiring a higher level of media literacy. Within the scope of this workshop, the participants will analyze, evaluate and create a media message and will be shown the possibilities of transmitting the message through the media. Special emphasis will be put on critical media competencies and it will be shown how acquisition of media literacy can work to reduce the level of cyberbullying in a community.

Keywords: media literacy, media, media education, message, cyberbullying

Uvod

Medijske pismenosti i Odgoja za medije nema u dvama dokumentima iz kojih se izvode svi ostali pravilnici vezani za odgojno-obrazovni proces u osnovnoj školi, a riječ je o Zakonu o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi¹³⁹ i Nastavnom planu i programu za osnovnu školu.¹⁴⁰ Potonji dokument doduše, kada je riječ o nastavnom predmetu Hrvatski jezik, ima nastavno područje koje se dotiče medija i koje se u Nastavnom planu i programu prema kojemu rade sve škole u Republici Hrvatskoj naziva Medijska kultura. Uzme li se u obzir

¹³⁹ Narodne novine. 2008. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. (NN 87/08). (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

¹⁴⁰ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2013. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Ur. Vican, Dijana; Milanović Litre, Ivan. Zagreb. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

određenje da je medijska pismenost "sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i odašiljanja poruka posredstvom medija"¹⁴¹ i usporedi li se to s nastavnim područjem Medijska kultura iz predmeta Hrvatski jezik u aktualnom Nastavnom planu i programu za osnovnu školu, razvidno je da se u sklopu nastavnih sadržaja iz toga predmeta medijska pismenost uopće ne poučava. Iznimka, u pozitivnom smislu, ipak je nastavna tema Mediji koja se obrađuje u petom razredu, no to je tek jedan dio (sposobnost pristupa) onoga što se sve podrazumijeva pod medijskom pismenošću.

Tu prazninu i nepostojanje sustavnog medijskog opismenjavanja iskoristili su stručni suradnici školski knjižničari kako bi u sklopu svojega rada u školi razvijali medijske kompetencije kod učenika.

Usporede li se pak načini poučavanja informacijske pismenosti iz Nastavnog plana i programa iz 2006. s citiranom definicijom medijske pismenosti iz 1992., vidimo mnoge sličnosti. Ustvari, jedina je razlika u tome što naš školski sustav 2006. godine (a u službenim dokumentima još uvijek) ne poznaje i ne rabi pojam medijske pismenosti. Razlog tomu jest taj što medijska pismenost u našem obrazovnom sustavu tada još nije ni razmatrana kao samostalni pojam, nego se podrazumijevalo da medijska pismenost, uz bazičnu, tehnološku i knjižničarsku pismenost, čini sastavni dio modela informacijske pismenosti¹⁴².

Činjenica da stručni suradnici knjižničari u osnovnim školama medijski opismenjuju učenike do izražaja je došla kroz brojne radionice i primjere dobre prakse na XXVII. Proljetnoj školi školskih knjižničara RH, državnom stručnom skupu stručnih suradnika knjižničara osnovnih i srednjih škola i učeničkih domova, koji je održan u organizaciji Agencije za odgoj i obrazovanje i koji je bio posvećen temi Uloga medija u učenju i poučavanju u školskoj knjižnici. U zaključcima¹⁴³ te Proljetne škole navedeno je kako je razmjenom iskustava iz prakse, praćenjem plenarnih predavanja i rada u radionicama ostvaren cilj skupa: jačanje kompetencija stručnih suradnika knjižničara za izradu, primjenu i provedbu suvremenoga kurikuluma Knjižnični informacijsko-medijski odgoj i obrazovanje. Tim je prvi put uveden dodatak *medijski* u nekom službenom dokumentu (Agencije za odgoj i obrazovanje, ali i uopće), koji određuje aspekte odgojno-obrazovne djelatnosti stručnih suradnika knjižničara u osnovnim školama, no budući da je Nastavni plan i program iz 2006. još uvijek u primjeni, termin Knjižnični informacijsko-medijski odgoj i obrazovanje (KIMOO) nije zaživio, nego je i dalje u uporabi termin Knjižnično-informacijski odgoj i obrazovanje (KIOO).

Samim time, budući da dodatak *medijski* nije sustavno unesen ni u godišnje planove i programe rada stručnih suradnika školskih knjižničara, njima je medijsko opismenjavanje ostavljeno da ga samostalno (nastavne jedinice, broj sati) obrađuju u sklopu svojega neposrednog odgojno-obrazovnog rada.

¹⁴¹ Zgrabljic Rotar, Nada. 2005. Mediji – medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji. *Medijska pismenost i civilno društvo*. Ur. Zgrabljic Rotar, Nada. Mediacentar. Sarajevo.

¹⁴² Vidaček Haniš, Violeta; Kirinić, Valentina; Pletenac, Ksenija. 2007. Media Literacy as Compared to Other Elements of the Information Literacy Model. *Medijska istraživanja* 13/1. 69-85.

¹⁴³ Agencija za odgoj i obrazovanje. 2015. *Prezentacije sa stručnog skupa Medijska pismenost – Uloga medija u učenju i poučavanju u školskoj knjižnici*. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

Stoga će u radionici u sklopu XXX. Proljetne škole školskih knjižničara biti prikazana jedna nastavna epizoda u kojoj se učenici u osnovnoj školi mogu medijski opismenjivati.

Primjer medijskog opismenjivanja u osnovnoj školi

Radionica medijskog opismenjivanja u kojoj će sudjelovati stručni suradnici knjižničari, polaznici XXX. Proljetne škole školskih knjižničara, provodi se u Osnovnoj školi Ante Kovačića u Zlataru od školske godine 2011./2012. u sedmim i osmim razredima u obliku dvosata u korelaciji s Hrvatskim jezikom. Sastoji se od četiri dijela. Autor i voditelj radionice je stručni suradnik knjižničar Denis Vincek i radionica se provodi u školskoj knjižnici.

Uvod u radionicu

Kao uvod u radionicu, kako bi se kod polaznika postigla potrebna razina emocionalne i intelektualne motiviranosti,¹⁴⁴ održava se kviz o temi Gutenbergovo otkriće i povijest novinstva. Cilj je da se polaznici podsjetite na činjenice o Gutenbergu, prvoj tiskanoj knjizi, prvim tiskanim novinama i časopisima u svijetu te u Hrvatskoj. Polaznicima se putem ppt-prezentacije ponude pitanja višestrukog izbora odgovora, na koja oni odgovaraju na listu papira koji svaki polaznik dobije.

Primjeri pitanja – ovdje su dane točne tvrdnje:¹⁴⁵

1. Komuniciranje prije Gutenberga može se podijeliti u tri razdoblja (od najstarijeg prema mlađem): kinetičko-naturalno komuniciranje homo erectusa, verbalno komuniciranje homo habilisa, pismoslovno komuniciranje homo sapiensa.
2. Verbalno se može prenijeti više poruka u jedinici vremena nego kinetičkim jezikom.
3. Najveći je novinar staroga svijeta Pheidippides, glasoviti maratonac koji je pretrčavši 42 kilometra prenio u Atenu važnu vijest o grčkoj pobjedi na Maratonu 490. godine prije Krista.
4. Inke su do savršenstva razvili trodimenzionalno pismo u konopu (*quipus*).
5. Cezarova *Acta Diurna (populi Romani)* bile su prve prave novine i nastale su 59. godine prije Krista.
6. Johannes Gutenberg rođen je u Mainzu.
7. Johannes Gutenberg bio je iz bogate patricijske obitelji, no odlučio se za obrtništvo i izučio zlatarski zanat.
8. Gutenberga i njegovu Bibliju vežemo uz 1455. godinu.
9. Gutenbergova Biblija naziva se i Biblija na 42 retka.

¹⁴⁴ Matijević, Milan; Radovanović, Diana. 2011. Nastava usmjerena na učenika. Prinosi razvoju metodika nastavnih predmeta u srednjim školama. Školske novine. Zagreb.

¹⁴⁵ Vincek, Denis. 2010. Gutenbergovo otkriće i razvitak novinstva. Seminarski rad na kolegiju Povijest knjige i knjižnica na Studiju Bibliotekarstva na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. D. Vincek. Zagreb.

10. Prve novine tiskao je 1605. u Strassbourgu Johann Carolus. Bile su to *Relation aller Fürnemmen und gedenckwürdigen Historien*.
11. Prve dnevne tiskane novine izišle su 1. srpnja 1650. u Leipzigu. Bile su to *Einkommende Zeitungen*.
12. Prvi tiskani časopis je *Bureau d'adresses et des rencontres*, što ga u Parizu 1633. godine pokreće Théophraste Renaudot.
13. *Novine horvatske* izlaze od 1835. godine do dandanas, kada izlaze pod imenom *Narodne novine*.
14. *Novine horvatske* pokrenuo je Ljudevit Gaj.
15. Prve novine na hrvatskom jeziku bile su *Kraljski Dalmatin*, a izdavala ih je francuska vlast u Zadru od 1806. do 1810. godine.
16. Misal po zakonu rimskog dvora je prva hrvatska knjiga, tiskana 1483. godine.
17. *Gloria* je tjednik.
18. *SMIB* je mjesečnik.
19. *Modra lasta* je zabavno-poučni časopis.
20. *24 sata* su dnevne novine.
21. *MAK* izlazi jedanput na mjesec.
22. *Meridijani* su dvomjesečnik.
23. *Zlatarske Iskrice* su godišnjak
24. *Večernji list* i *Jutarnji list* izlaze jedanput na dan.

Nakon odgovaranja, polaznici s voditeljem radionice komentiraju odgovore i daju točna rješenja uz odgovarajuća objašnjenja.

✦ individualni rad, slušanje, gledanje, odgovaranje na pitanja, pisanje, govorenje, analiziranje, razgovor

Kao dodatnu motivaciju voditelj radionice na ploču nacрта zelenom kredom djetelinu s četiri lista i polaznici trebaju napisati na poleđinu dobivenoga lista papira na što ih to asocira.

✦ individualni rad, gledanje, oluja ideja, pisanje, govorenje, obrazlaganje

Voditelj radionice ističe kako je tema radionice medijska pismenost koja se može definirati pomoću djeteline s četiri lista i daje njezinu definiciju upisujući u listove riječi: pristup, analiza, vrednovanje, odašiljanje. Najavljuje da će polaznici tijekom radionice obraditi svaki od četiriju segmenata definicije medijske pismenosti (najava nastavne jedinice).

✦ frontalni rad, slušanje

Slika 19. Slika djeteline s četiri lista koja polaznicima služi kao motivacija u uvodnom dijelu radionice¹⁴⁶

1. list – analiza medijske poruke

Voditelj radionice uzima bocu iz koje vadi poruku na listu papira. Polaznici formiraju parove (tako da par tvore po redu kako sjede). Voditelj najavljuje da će morati biti precizni detektivi i morat će, nakon što pročita tekst poruke u boci, odgovoriti na pitanja.

Tekst poruke u boci: *Ja sam Roko Bošnjaković s otoka Lokruma. Imam 14 godina. Na otoku ima malo mojih vršnjaka i zato šaljem danas, 1. srpnja 2017., ovu poruku u boci sa željom da dođe do nekog dječaka ili djevojčice s kojim/kojom bih se želio dopisivati. Poruku sam bacio iz barke svojeg oca dok smo bili u ribolovu.*

Šest parova polaznika (jer je šest pitanja) čita odgovore koje su napisali na dobiveni list papira i analizira se jesu li svi točno odgovorili. Heurističkim razgovorom polaznici definiraju poruku kao sadržaj koji pošiljatelj šalje primatelju putem medija i zaključuju na koja pitanja poruka mora dati odgovor da bi bila potpuno razumljiva primatelju: tko, što, gdje, zašto, kada i kako (5W + H). Prisjećaju se vijesti kao najsažetije novinarske forme koja pruža potpunu informaciju o događaju i odgovara upravo na ova pitanja. Uspostavlja se suodnos pošiljatelj i primatelj i objašnjavaju pojmovi poruka (sadržaj smislenog značenja) i komunikacija (razmjena poruka).

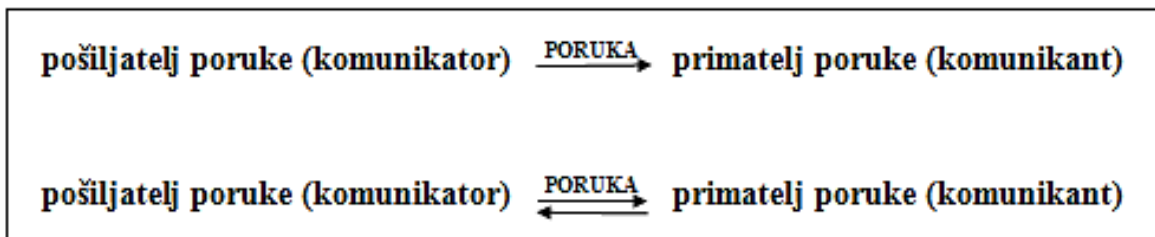
✦ rad u paru, slušanje, učenje kroz igru, odgovaranje na pitanja, pisanje, govorenje, analiza, heuristički razgovor, zaključivanje, prisjećanje

2. list – pristup medijskim sadržajima

Nakon analize poruke, voditelj radionice najavljuje prelazak na sljedeći list djeteline s četiri lista. Pita polaznike gdje se vijesti nalaze. Polaznici će se prisjetiti medija i definirati da je medij priopćajno sredstvo, sredstvo komunikacije, odnosno prijenosnik poruke. Voditelj ih pritom ispituje s kojim se medijima susreću kod kuće ili u školskoj knjižnici, odnosno u hotelu u kojemu se održava XXX. Proljetna škola školskih knjižničara i u prostoriji u kojoj se održava radionica. Polaznici zaključuju koji su mediji nastali prvi, a koji su se javljali poslije. Uočit će da postoji razlika između tradicionalnih i novih medija i imenovati ih. Imenovat će i pomagala kojima pristupaju medijima. Uočit će novu paradigmu u komunikaciji u odnosu pošiljatelj poruke – primatelj poruke.

¹⁴⁶ Izvor: *Pixabay*. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

- ✦ frontalni rad, slušanje, odgovaranje na pitanja, demonstracija, heuristički razgovor, zaključivanje)

Slika 20. Paradigma u procesu komunikacije putem tradicionalnih medija (gore) i putem novih elektroničkih medija (dolje). U potonjem slučaju primać poruke postaje istodobno i pošiljalac, a pošiljalac postaje primać.

3. list – odašiljanje medijske poruke

Voditelj radionice najavljuje kako je treći list kreiranje poruke. Polaznici sada formiraju parove ili grupe (ovisno o broju polaznika radionice), i to tako da se u pojedini par/pojedinu grupu okupljaju polaznici koji su na početku dobili papir iste boje. U ovom koraku očekuje se mnogo kreativnog rada polaznika i uključuju se *web 2.0* alati. Voditelj radionice upućuje polaznike na to da pomoću pametnog telefona očitaju QR kod, zadatak koji trebaju riješiti.¹⁴⁷ U sklopu QR koda dan je i horoskopski znak i njegovo razdoblje i svaki par/svaka grupa treba napraviti horoskop za zdravlje, školu i ljubav za mjesec u kojemu je taj znak – i to u obliku dva kratka stiha koji se rimuju te to napisati na poledini papira koji su dobili.

Slika 21. Primjer QR koda koji dobiva jedna grupa ili jedan par. U kodu je dan horoskopski znak koji je grupa dobila i njegovo razdoblje te zadatak koji treba napraviti. Od školske godine 2017./2018. ne izrađuje se horoskop za novac. Iako je učenicima taj segment horoskopa zanimljiv, stručni suradnik knjižničar zbog pedagoških je razloga odlučio da se horoskop izrađuje samo za zdravlje, školu i ljubav.

Potom polaznici predstavljaju svoj rad. Voditelj radionice naglašava polaznicima činjenicu kako se učenike može dodatno motivirati na kreativnost tako da se na školskim mrežnim stranicama otvori stranica ili modul *Horoskop* i da poruke koje kreiraju mogu svima biti dostupne putem toga medija. Druga je opcija da se horoskop za sljedeću školsku godinu objavi u školskom listu.

¹⁴⁷ Polaznicima je prilikom odabira radionice navedeno da na svoje pametne telefone instaliraju neku aplikaciju za čitanje QR kodova; preporučena aplikacija je *I-nigma*.

✂ rad u paru/grupni rad, suradničko učenje, rad pametnim telefonom, pisanje, izlaganje

Slika 22. Horoskop za školsku godinu 2016./2017. nastao je tijekom radionice medijskog opismenjivanja u 7. b razredu Osnovne škole Ante Kovačića Zlatar. Objavljen je u *Zlatarskim Iskricama*, školskom i time je ostvaren očekivani ishod učenja iz definicije medijske pismenosti koji govori o kreiranju poruke i njezinu odašiljanju putem medija.¹⁴⁸

Slika 23. Horoskop za strijelca, nastao tijekom radionice medijskog opismenjivanja u 7. b razredu OŠ Ante Kovačića iz Zlatara¹⁴⁹

¹⁴⁸ Izvor: Ožvald, Lana. 2016. Horoskop za šk. godinu 2016./17. *Zlatarske Iskrice*. 58. Osnovna škola Ante Kovačića. Zlatar. 62-63. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).

¹⁴⁹ Isto.

4. list – vrednovanje medijske poruke

Slijedi zadnji list djeteline s četiri lista. Voditelj radionice potiče polaznike na raspravu o izrađenim horoskopima. Cilj je da polaznici samostalno kritički promišljaju i donesu zaključke, konkretno, o tome zašto netko izrađuje horoskope, zašto uopće postoje horoskopi i u kolikoj mjeri može biti istinito ono što piše za pojedini horoskopski znak – imajući u vidu razdoblje na koje se horoskop odnosi.

U ovom koraku polaznici radionice također zaključuju da postoji edukativna, informativna, ali i zabavna uloga medija.

✂ frontalni rad, grupni rad, analiza, rasprava, vođeni razgovor, govorenje, zaključivanje

Zaključak

Na primjeru radionice koju kao dvosat u korelaciji s Hrvatskim jezikom od školske godine 2011./2012. provodi stručni suradnik knjižničar u Osnovnoj školi Ante Kovačića u Zlataru opisano je medijsko opismenjivanje učenika sedmih i osmih razreda u sklopu Knjižnično-informacijskog odgoja i obrazovanja, čime je pokazano da školski knjižničari u osnovnim školama mogu biti lučonoše medijskog opismenjavanja učenika.

Unatoč tomu, istraživanje provedeno među tom populacijom učenika u rujnu 2017. godine pokazuje da se njih 14 posto i dalje izjašnjava da su bili žrtve *cyberbullyinga*. Kada je riječ o medijskoj pismenosti, učenici drže da su kritičke kompetencije važnije od ostalih kompetencija, no još uvijek manje od polovine učenika ocjenjuje svoje vladanje kritičkim kompetencijama ocjenom 4 ili 5.¹⁵⁰

Zaključak je bio da treba nastaviti s medijskim opismenjivanjem, i to u području stjecanja kritičkih kompetencija. U Hrvatskoj su danas mediji svima dostupni, pa treba biti oprezan i procijeniti što je dobro, a što nije – ne samo kao konzument nego i kao kreator poruke.

Različita istraživanja pokazuju da gotovo svi učenici danas imaju svoje profile na jednoj društvenoj mreži ili više njih. Tu činjenicu kao i to što stručni suradnik knjižničar u OŠ Ante Kovačića Zlatar već sedmu godinu vodi izvannastavnu skupinu Zlatarske Iskrice koja u školi sadržajno i tehnički (do kreiranja pdf datoteke za tiskaru) priprema školski list, spojio je iznjedrivši na početku školske godine 2017./2018. iz izvannastavne skupine Zlatarske Iskrice i izvannastavnu skupinu koja okuplja učenike koji se bave fotografijom. Dosadašnje višegodišnje neformalno vođenje Fotografske skupine i činjenicu da su fotografije, koje su pod mentorstvom knjižničara snimili učenici bile izlagane na državnim izložbama i osvajale prva, druga i treća mjesta na državnim natjecajima, stručni suradnik knjižničar iskoristio je kao emocionalnu motivaciju za održavanje prve radionice medijskog opismenjivanja čiji je cilj stjecanje kritičkih kompetencija.

¹⁵⁰ Vincek, Denis. 2018. Fotografiranjem do prevencije cyberbullyinga i medijski pismenog učenika (rad predan na recenziju). D. Vincek. Zagreb.

Od učenika, članova Fotografske skupine, zatraženo je na prvoj oglednoj radionici da se stave u situaciju u kojoj žele na nekoj društvenoj mreži objaviti fotografiju. Stručni suradnik knjižničar pozvao je svakog sudionika da napiše barem jedno pitanje koje bi si tinejdžer trebao postaviti prije objavljivanja fotografije na *Facebooku*, *Instagramu* ili nekom drugom mediju. Učenici su pročitali napisano i zajednički su analizirali pitanja. Stvorio se niz pitanja o kojima bi uvijek trebalo razmisliti prije objavljivanja fotografije na društvenoj mreži na kojoj učenik ima svoj profil:

1. Je li fotografija dobra?
2. Gdje je snimljena fotografija?
3. Slaže li se osoba na fotografiji da to bude objavljeno?
4. Može li dospjeti u nevolju?
5. Može li se loše osjećati?
6. Hoće li plakati?
7. Mogu li ja dospjeti u nevolju?
8. Jesam li svjestan da svatko može dalje dijeliti tu fotografiju?
9. Jesam li svjestan gdje sve ta fotografija uopće može završiti?
10. Hoće li biti sve u redu ako netko iz moje obitelji vidi tu fotografiju?
11. Hoće li biti sve u redu ako netko iz obitelji osobe koja je na fotografiji vidi tu fotografiju?
12. Kako ću se osjećati za godinu dana kad vidim tu fotografiju?
13. Kako ću se osjećati za sedam godina kad vidim tu fotografiju?

✂ individualni rad, slušanje, pisanje, govorenje, analiza

Heurističkim razgovorom knjižničar navodi učenike na to da zakluče kako je zapravo riječ o medijskom odgoju koji, konkretno u ovom slučaju, služi kao prevencija *cyberbullyinga*.

✂ heuristički razgovor, sinteza

Taj zadatak stoga je ujedno i završni zadatak koji moraju napraviti polaznici radionice Medijska pismenost – od Gutenberga do društvenih mreža na XXX. Proljetnoj školi školskih knjižničara.

Kao rezultat radionice, očekuje se da polaznici steknu višu razinu medijske pismenosti. Polaznici će moći putem medija pristupiti medijskoj poruci, analizirati ju, evaluirati te samostalno kreirati medijsku poruku i tako steći višu razinu praktičnih, tehničkih i kritičkih kompetencija medijske pismenosti. Sve to moći će primijeniti i u radu s učenicima pa se u konačnici očekuje i smanjenje *cyberbullyinga* u zajednici, ali i dublje stjecanje kritičkih kompetencija, što uključuje bolje razumijevanje medijskih sadržaja, bolju sposobnost tumačenja medijskih sadržaja i razvijenije vještine kritičkog vrednovanja medijskih sadržaja, a to bi trebalo rezultirati medijski pismenijim učenikom.

Literatura

- Agencija za odgoj i obrazovanje. 2015. *Prezentacije sa stručnog skupa Medijska pismenost – Uloga medija u učenju i poučavanju u školskoj knjižnici*. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).
- Matijević, Milan; Radovanović, Diana. 2011. Nastava usmjerena na učenika. Prinosi razvoju metodika nastavnih predmeta u srednjim školama. *Školske novine*. Zagreb
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2013. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Ur. Vican, Dijana; Milanović Litre, Ivan. Zagreb. (pristupljeno 6. siječnja 2018.).
- Narodne novine. 2008. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. (NN 87/08). (pristupljeno 6. siječnja 2018.).
- Vidaček Haniš, Violeta; Kirinić, Valentina; Pletenac, Ksenija. 2007. Media Literacy as Compared to Other Elements of the Information Literacy Model. *Medijska istraživanja* 13/1. 69-85.
- Vincek, Denis. 2010. *Gutenbergovo otkriće i razvitak novinstva*. Seminarski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
- Vincek, Denis. 2018. *Fotografiranjem do prevencije cyberbullyinga i medijski pismenog učenika* (rad predan na recenziju). Zagreb.
- Zgrabljic Rotar, Nada. 2005. Mediji – medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji. *Medijska pismenost i civilno društvo*. Ur. Zgrabljic Rotar, Nada. Mediacentar. Sarajevo.

Primjeri dobre prakse

U sridu OŠ Mitnica

Darija Benaković

darijabe1@gmail.com

Osnovna škola Mitnica, Vukovar

Sažetak

Školska je knjižnica programsko i organizacijsko središte škole tijekom pripreme i provođenja školskih projekata. Ovim primjerom dobroga iskustva prikazani su sadržaji integriranoga nastavnog dana na temu Sinjske alke, kao nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske, te aktivnosti koje je osmislila i koordinirala školska knjižničarka. Sadržaji su primjenjivi na svim odgojno-obrazovnim razinama, od predškolske do srednjoškolske, uz prilagodbu zadataka razini učeničkih vještina i znanja.

Ključne riječi: hrvatska baština, domoljublje, Sinjska alka, integrirani dan

Abstract

The School library is the curricular and organizational centre of the school during the preparation and implementation of school projects. This example of a positive experience depicts the activities of an integrated school day on the theme of The Alka Tournament of Sinj (*Croatian traditional equestrian tournament*) as the non-material cultural heritage of the Republic of Croatia, as well as the activities created and coordinated by the school librarian. The activities are widely applicable at all educational levels, from pre-school to high school, with the adaptation of assignments to the level of pupils' skills and knowledge.

Keywords: Croatian heritage, patriotism, the Alka Tournament of Sinj (*traditional equestrian competition*), integrated day (The Integrated School Day)

Uvod

Zadaća je osnovne škole, ali i svih drugih stupnjeva školovanja, ponuditi učenicima informacije i znanja iz raznih područja koja će im pomoći u postizanju što više razine osobnoga razvoja. Suvremena nastava, u duhu kurikularnih promjena, zahtijeva i primjenu raznovrsnih oblika, metoda i sredstava poučavanja čime nastava postaje zanimljivijom, a nastavni sadržaji pamtljivijima. Školski knjižničar *koristeći se multimedijским mogućnostima školske knjižnice, kao komunikacijskog središta škole, a uz pomoć suvremene tehnologije i u suradnji sa svim nastavnicima, učenicima i stručnim suradnicima, osuvremenjuje odgojno-*

-obrazovni proces, stavljajući u funkciju sve izvore znanja, od knjige do internet-informacije.¹⁵¹ Brojne su mogućnosti osuvremenjivanja tradicijskih tema u nastavi kako bi bile primjerenije naraštajima budućnosti. U Osnovnoj školi Mitnica u Vukovaru integriranim smo nastavnim danom učenike upoznali (ili podsjetili) s tradicijskom viteškom igrom Alkom koja se više od 300 godina održava u Sinju. Slijedi prikaz organizacije i ishoda integriranoga dana.

Zašto Alka u Osnovnoj školi Mitnica u Vukovaru?

Gradovi Vukovar i Sinj njeguju prijateljske i suradničke odnose već niz godina, a povezala ih je slična povijest. Ono što se Sinju dogodilo u davnoj prošlosti, prije 300 godina, kada su hrabri Sinjani branili Cetinsku krajinu od turskih osvajača, Vukovaru se dogodilo u nedavnoj prošlosti, tijekom Domovinskoga rata, kada su branili Domovinu od srpskoga agresora. I Sinj i Vukovar ponosni su na svoje domoljublje i doprinos u obrani i stvaranju samostalne Republike Hrvatske. Kako bi se ta povezanost još više naglasila, gradske uprave Vukovara i Sinja te Viteško alkarsko društvo dogovorili su održavanje Sinjske alke u Vukovaru, u okviru obilježavanja Dana grada Vukovara 6. svibnja 2017. godine.

Održavanje Alke u Vukovaru u OŠ Mitnica prihvatili smo kao dobar poticaj za učenje:

- o povijesti Alke, Sinja, Cetinske krajine
- o običajima toga dijela Republike Hrvatske
- o pravilima viteške igre
- tradicionalnoga, dijalektalnog nazivlja vezanoga uz Alku
- o glazbi koja prati svečanost Alke.

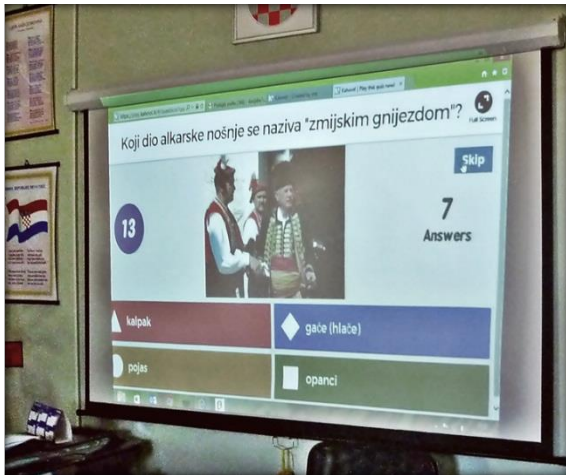
Brojnost sadržaja koje smo željeli obuhvatiti uvjetovala je organizaciju integriranoga nastavnog dana koji su činile sljedeće sastavnice: učenička alkarska utrka, likovni izraz i kviz znanja izrađen u programu *Kahoot!*

Kviz znanja o Sinjskoj alki

Kako bi učenici bili što bolje informirani o Alki i svim sastavnicama te viteške igre, bilo je potrebno istražiti izvore znanja te o njima informirati učitelje i učiteljice, koji su na taj način zajedno sa svojim učenicima učili i pripremali se za razredno natjecanje. Svaki je učitelj proveo razredno natjecanje na način koji je osmislio uz pomoć knjižničarke, a troje najboljih u razrednome natjecanju postali su ekipa u školskome kvizu.

Kviz znanja izrađen u programu *Kahoot!* održan je u školskoj knjižnici. Natjecale su se tročlane ekipe razrednih odjela i to posebno razredna nastava s pitanjima primjerenima mlađim učenicima, a nakon njih ekipe predmetne nastave s nešto zahtjevnijim pitanjima.

¹⁵¹ Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. 2004. *Školska knjižnica – korak dalje*. Zavod za informacijske studije – Altagama. Zagreb.

Slika 24. Kahoot! kviz u školskoj knjižnici

Slika 25. Učenici predmetne nastave tijekom kviza

U natjecanju ekipa razredne nastave pobijedila je ekipa 4. a razreda, dok je u kvizu predmetne nastave najuspješnija bila ekipa 8. b razreda.

Uloga knjižničarke u ovim aktivnostima bila je višestruka. Pripremila je izvore znanja i s učiteljima i razrednicima koordinirala načine predstavljanja Sinjske alke učenicima. Sudjelovala je u pripremanju raznih modela razrednih natjecanja koja su provedena kako bi se odabrala tročlana ekipa za školsku razinu kviza. Pripremila je dva kviza u programu *Kahoot!*, jedan za razrednu nastavu, a drugi, sa zahtjevnijim pitanjima, za predmetnu nastavu. Organizirala je i pripremila prostor knjižnice za provođenje kviza.

Brojni su ishodi za učenike postignuti ovom aktivnosti: učenici znaju definirati i opisati Sinjsku alku, nabrojiti i imenovati dijelove alkarske opreme te uloge u alkarskome natjecanju. Vjerojatno je najvažniji ishod razvijanje sposobnosti povezivanja povijesnih događanja u davnoj i bliskoj hrvatskoj prošlosti.

Slika 26. Alka na školskom igralištu

Alkarske slavodobitnice

Desetak dana prije održavanja integriranoga dana u OŠ Mitnica domari su izradili željeznu alku i koplje.

Svi su se razredni odjeli, u tjednu koji je prethodio integriranome danu, na satovima tjelesne i zdravstvene kulture pripremali i uvježbavali trčanje Alke bez konja. Te su pripreme iznjedrile tročlane razredne ekipe alkara koje su sudjelovale u alkarskom natjecanju u školskome dvorištu.

Svaki je alkar trčao dvije utrke, a u pripetavanje su išli učenici koji su se osvojenim brojem punata izdvojili kao mogući pobjednici. Za razliku od prave Sinjske alke u kojoj sudjeluju samo muškarci, u Alki OŠ Mitnica sudjelovale su, i postale slavodobitnicama, dvije djevojčice.

Slika 27. Mali alkar u trku

U konkurenciji razredne nastave slavodobitnica je bila učenica 3. a razreda, a u utrci predmetne nastave, s tri pogotka *u sridu* pobijedila je učenica 7. a razreda.

Alkarsko natjecanje pratili su zvukovi *Marša u sridu*, *Zov trube* te zvuk mačkula.

Knjižničarka je izradila vremenik treninga svih razreda te s domarima koordinirala postavljanje alke. Za završno natjecanje pripremila je glazbene sadržaje koji su nezaobilazni i u pravoj Alki.

Ishodi za učenike u ovoj aktivnosti pripadaju psihomotoričkome području. Učenici su oponašali alkarsku utrku, demonstrirali svoju sposobnost pogađanja alke te pokušali postići najbolji rezultat.

Sinjska alka kao motiv likovnog izraza

Kako doživljavaju Sinjsku alku i što o njoj znaju, učenici su pokazali i likovnim izrazom. Na satovima likovne kulture raznim su tehnikama prikazali pojedinosti vezane uz alkarsko natjecanje. Neki su razredi izrađivali plakate o održavanju Alke u OŠ Mitnica.

Knjižničarka je dogovarala s učiteljicama i profesoricom likovne kulture motive likovnih radova te sadržaj plakata, a, naposljetku, organizirala izložbu likovnih radova i estetsko uređenje škole u duhu Alke.

Ovom su aktivnosti postignuti sljedeći ishodi: učenici znaju izdvojiti prepoznatljive motive Alke, dizajnirati vlastiti rad, primijeniti znanje o slikarskim tehnikama i postupcima.

Slavodobitnici u trčanju i u znanju

Na kraju ovako bogatoga i dinamičnoga integriranog nastavnog dana treba spomenuti da su slavodobitnici u utrci i u kvizu znanja bili nagrađeni posebno pripremljenim nagradama, čijom je izradom koordinirala knjižničarka. Nastavnica matematike ispekla je velike medenjake u obliku alke koje su kao medalje bile ovješene o vrat pobjednika, a Mali tehničari, koje vodi učitelj tehničke kulture, izradili su drvenu plaketu u obliku alke s trobojnicom. S obzirom na to da je o integriranome danu bio obaviješten Grad Vukovar, pročelnice za kulturu i društvene djelatnosti, koje su i nazočile cijelom događaju, darovale su pobjednicima majice posebno tiskane kao suvenir Sinjske alke u Vukovaru.

Zaključak

Integrirani nastavni dan ispunio je svoj cilj: proširivanje znanja o Sinjskoj alki kao nematerijalnoj kulturnoj baštini RH uvrštenoj u UNESCO-vu listu reprezentativne baštine čovječanstva te razvijanje osjećaja zajedništva i domoljublja. Ostvareno je međupredmetno povezivanje i suradnja svih predmeta i razreda. Nevenka Puh u priručniku *Integrirani dani u razrednoj nastavi* navodi kako je dobrobit svakog integriranog nastavnog dana u objedinjavanju odgojnih i obrazovnih sadržaja.¹⁵² Učenici su tako, osim konkretnih informacija o Sinjskoj alki i zanimanja za hrvatsku kulturu i povijest, razvili i osjećaj pripadnosti vlastitome narodu, povezanosti svih krajeva Lijepa Naše, privrženosti razrednom kolektivu uz suradničko ozračje.

U današnje vrijeme globalizacije, razlike među narodima i kulturama postaju sve slabije vidljive i sve se više potiskuju. To može doprinijeti snošljivosti, no postoji opasnost da se zaborave lijepi običaji i kulturna baština pojedinih naroda. „Kako sve više postajemo svijet jedinstvene ekonomije, tako sve više razvijamo globalni životni stil, ali ćemo sve više biti svjedocima suprotnog pokreta ka onome što Naisbitt naziva kulturalnim nacionalizmom. On kaže: *Što se više globaliziramo i postajemo ekonomski neovisnima, to više činimo duboko*

¹⁵² Puh, Nevenka. 2009. *Integrirani dani u razrednoj nastavi*. Školska knjiga. Zagreb.

*Ljudsku stvar: sve više težimo izvojevati svoju različitost, sve se više želimo držati svoga jezika, svojih korijena i svoje kulture. Čak i tijekom ekonomskog udruživanja Europe, mislim da će Nijemci postajati sve više Nijemcima, a Francuzi sve više Francuzima.*¹⁵³

Literatura

Dryden, Gordon; Vos, dr. Jeannette. 2001. *Revolucija u učenju*. Educa. Zagreb.

Hrvatski pravopis. 2013. Ur. Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.

Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. 2004. *Školska knjižnica – korak dalje*. Zavod za informacijske studije – Altagama. Zagreb.

Mattes, Wolfgang. 2007. *Rutinski planirati – učinkovito poučavati*. Naklada Ljevak. Zagreb.

Puh, Nevenka. 2009. *Integrirani dani u razrednoj nastavi*. Školska knjiga. Zagreb.

Strugar, Vladimir. 2003. Aktivno stjecanje znanja: poučavanje i učenje u svijetu koji se mijenja. *Promjenama do uspješnog učenja i kvalitetne škole*. 27. škola pedagoga. Priredio Vrgoč, Hrvoje. Hrvatski pedagoško-književni zbor. Zagreb.

¹⁵³ Dryden, Gordon; Vos, dr. Jeannette. 2001. *Revolucija u učenju*. Educa. Zagreb.

Zavičajna zbirka školske knjižnice kao dio tradicijskih vrijednosti

Jelena Cvrković

jcvrkovic@gmail.com

Osnovna škola Josipa Kozarca, Vinkovci

Sažetak

Zavičajna zbirka, kao dio tradicijskih vrijednosti, osvještava važnost poticanja i promoviranja kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice. U očuvanje lokalne baštine uključeni su učenici, učitelji, roditelji, školska knjižnica te kulturne i javne ustanove. Cilj je našega projekta što bolje ukazati na tradiciju kao dio Građanskoga odgoja. Učenici zajedno sa školskom knjižničarkom, osim što stvaraju zavičajnu zbirku u školskoj knjižnici, uređuju i šokačku kuću (dio slavonske baštine) koja krasi potkrovlje škole.

Ključne riječi: zavičajna zbirka, tradicijske vrijednosti, europska kulturna baština

Abstract

The local collection as part of the traditional values enhances the importance of encouraging and promoting the cultural and public activities of the school library, which is an inevitable part of traditional values. In preserving the traditional values, pupils, teachers, parents, school libraries and cultural and public institutions are involved to show the value of tradition that is part of Civic Education. The students together with the school librarian create a local collection in the school library as well as a part of Slavonian heritage - a traditional house that is the roof top of the school.

Keywords: local collection, traditional values, European cultural heritage

Uvod

U cilju popularizacije zavičajne zbirke i jačanja interesa za zavičaj, njegovu prošlost, sadašnjost i budućnost, školska knjižnica treba surađivati s kulturnim i javnim ustanovama te organizirati različite projekte posvećene očuvanju tradicijskih vrijednosti.

Zavičajna zbirka školske knjižnice kao dio tradicijskih vrijednosti

Građanski je odgoj dio odgojno-obrazovnog procesa koji se u osnovnim školama provodi međupredmetno u tri ciklusa. Navedeni primjer proveden je kroz tematsko područje Kulturna i povijesna baština, kulturne vrijednosti i stvaralaštvo s učenicima 5. i 6. razreda, u suradnji s članovima Vijeća učenika naše škole. Uz školsku knjižničarku učenici su se upoznali s pojmom kulturne baštine te njezinim očuvanjem. Propitivanjem mišljenja naših učenika

zaključili smo kako učenici imaju vrlo malo znanja o važnosti kulturne baštine te su i slabo informirani o njezinu očuvanju. Potaknuti činjenicom da je Hrvatska dio Europske unije i kako su oni, kao građani Europske unije, obvezni čuvati kulturnu baštinu, učenici su s velikim interesom počeli raditi na projektu. Knjižničarka je upoznala učenike s tradicijskom baštinom tako što su posjetili Muzej grada Vinkovaca, točnije, Etnološki odjel Muzeja, u kojem je izložena tradicijska kultura vinkovačkoga kraja. Osim toga, Odjel sadrži i jedinstvenu zbirku narodnih nošnji naše okolice za koju možemo reći da simbolički povezuje cijelu našu domovinu. Na prijedlog školske knjižničarke, a u suradnji s ravnateljem, učiteljicama razredne nastave, vjeroučiteljicom i roditeljima u potkrovlju škole napravljen je stalni postav *šokačke kuće*. Postav sadrži oko 50 ukrasnih i uporabnih predmeta te nekoliko primjeraka narodnih nošnji vinkovačkoga kraja. On predstavlja dio zavičajne baštine i tradicijsku vrijednost s kojom se učenici upoznaju tijekom školske godine. Osim navedene zbirke, knjižničarka je zajedno s učenicima načinila i zasebnu zbirku – zavičajnu zbirku koja se nalazi u školskoj knjižnici. Tijekom školske godine učenici stječu znanje o pojmovima zavičajne zbirke i baštine, što ona predstavlja, koja je njezina uloga, te naposljetku razgledavaju Zavičajnu zbirku Gradske knjižnice i čitaonice Vinkovci. Navedeni se primjer provodi tijekom svake školske godine kao dio Građanskog odgoja: zavičajna zbirka kao dio knjižnično-informacijsko-medijskog odgoja i obrazovanja.

Zaključak

Zavičajna zbirka dio je sustava informiranja i nezamjenjiv izvor informacija svim političkim, društvenim, obrazovnim te kulturno-povijesnim institucijama zaduženim za proučavanje prošlosti, izradu zavičajnih bibliografija, izložbi itd. Puno je načina promoviranja tradicijskih vrijednosti, a jedan je od njih i stvaranje zavičajne zbirke, a time i zavičajne baštine koja se tako bogati i širi granice svojega postojanja i korištenja.

Literatura

Kurikulum građanskog odgoja. 2012. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb.

Ljubek, Jelena. 2005. Zavičajna zbirka Gradske knjižnice i čitaonice Vinkovci. *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja* 23. 275-308.

Narodne novine. 1997. *Zakon o knjižnicama Republike Hrvatske* (NN 105/97). (pristupljeno 29. rujna 2017.).

Smotra projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo. 2012. Ur. Mićanović, Miroslav. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb.

Tadić, Katica. 1994. *Rad u knjižnici*. Benja. Opatija.

Vuković-Mottl, Srna i dr. 2009. *Preporuke za ustroj zavičajne zbirke u narodnim knjižnicama i drugim knjižnicama (ustanovama) koje prikupljaju knjižničnu zavičajnu građu*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. (pristupljeno 29. rujna 2017.).

EU projekti – inovativna, kreativna, održiva i učinkovita rješenja u kojima školski knjižničar može biti koordinator

Alida Devčić Crnić

alidadevi@gmail.com

OŠ Podmurvice, Rijeka

Sažetak

Primjer dobre prakse *EU projekti – inovativna, kreativna, održiva i učinkovita rješenja u kojima školski knjižničar može biti koordinator* namijenjen je knjižničarima osnovnih i srednjih škola, ali i svim učiteljima razredne i predmetne nastave koji se žele okušati kao koordinatori ili članovi tima u europskim projektima. Prisustvujući ovom primjeru dobre prakse knjižničar/ka će naučiti kako surađivati na međunarodnoj razini, kako implementirati ekološke teme u kurikulum knjižnice, pobuditi motivaciju za europske projekte i putovanja te kako raditi na europskoj dimenziji knjižnice i škole.

Ključne riječi: knjižničar – koordinator, inovacije u knjižničnom kurikulumu, međunarodna suradnja, promicanje multikulturalnosti, zelena knjižnica.

Slika 28. Učitelji iz zemalja sudionica Erasmus+ projekta, posjet Toledu, Španjolska

Abstract

An Example of Good Practice EU Projects - innovative, creative, sustainable and effective solutions in which school librarian can be a coordinator. It is intended for primary and secondary school librarians, but as well as for all classroom and subject teachers who want to work as coordinators or team members in European projects. By attending this example of good practice, the librarians will learn how to collaborate on international level, how to implement ecological topics in the library curriculum, stimulate motivation for European projects and travel, and how to work on the European dimension of libraries and schools.

Keywords: librarian – coordinator, innovative library curriculum, international cooperation, promoting multiculturalism, green library.

Uvod

Pitate li se: *Može li knjižničar/ka sudjelovati u međunarodnim projektima?* odgovor je: *Može, i to ne kao statist nego vrlo aktivno.* Kroz knjižnicu prolaze svi učenici škole, knjižničar/ka ih sve poznaje, a u samom prostoru mogu se odvijati brojna događanja vezana uz sam projekt. Školske 2012./2013. godine bila sam aktivna suradnica Comenius tima, a 2015./2016. postala sam koordinatoricom Erasmus tima OŠ Podmurvice. Što konkretno znači biti koordinator jednog tako zahtjevnog projekta? Biti koordinator puno je odgovornije nego biti dio tima. Suradnja knjižničara – koordinatora s učenicima i nastavnicima koji sudjeluju u projektu traje od ideje do realizacije.

Osnovni podatci o projektu

KA2 (ključna aktivnost 2) – suradnja za inovacije i razmjenu dobre prakse – strateška partnerstva pod imenom *Environment surrounding us as a challenge and responsibility/ Priroda koja nas okružuje kao izazov i odgovornost.*

Vrijeme trajanja projekta: dvije godine, od 1. listopada 2015. do 1. listopada 2017.

Financijska potpora komisije EU-a po zemlji: 21 800 eura, sveukupni proračun za sedam zemalja: 173 990 eura.

Osnovna škola Podmurvice sudjelovala je dvije godine u Erasmus+ projektu *Priroda koja nas okružuje kao izazov i odgovornost* sa šest zemalja partnera: Španjolskom – Colegio Pureza De Maria, Madrid; Poljskom – Gimnazjum Marii Konopnickiej w Szydłowie u Grabici; Češkom – Základní škola Mníšek pod Brdy, okres Praha; Latvijom – Ogres Valsts Gimnazija; Grčkom – Primary School of Naousa Paros i Turskom – Karakeşli İlkokulu/Ortaokulu/Mersin. Glavna koordinatorica cijelog projekta bila je češka profesorica Ivana Širkova Šifelova, koordinatorica u OŠ Podmurvice bila je Alida Devčić Crnić, knjižničarka, uz Erasmus tim: Aidu Marković Kranjčec, učiteljicu matematike, Želimira Lalića, učitelja biologije, Marina

Bogičevića, tajnika, Tamaru Turić, učiteljicu likovne kulture, Biljanu Grbić, učiteljicu razredne nastave, Krešimira Špralju, učitelja češkog jezika, i uz veliku podršku ravnateljice Dubravke Dužević.

Slika 29. Zajednička fotografija učenika i učitelja, gostiju i domaćina Erasmus+ projekta ispred OŠ Podmurvice u Rijeci

Učitelji su s učenicima OŠ Podmurvice posjetili Grčku i Poljsku, Latviju, Španjolsku i Češku Republiku. Putovalo je osam učitelja i četrnaest učenika. Erasmus partneri bili su u Rijeci u ožujku 2017. godine. Ugošćena su 32 učenika različitog uzrasta od 11 do 16 godina i 15 učitelja. Strane učenike ugostilo je 27 naših učenika i njihovih roditelja.

Slika 30. Učenici sudjeluju u likovnoj radionici, Madrid, Španjolska

Učinkovitost knjižničara koordinatora

Vrijeme rada koordinatora međunarodnih projekata, unutar radnog vremena i izvan njega, nemjerljivo je, pa ako ga ipak pokušate staviti na papir, doći ćete do zaključka da taj angažman nije isplativ financijski jer nikakav dodatni novac ne dobivate. No, korist je u inovativnim aktivnostima koja knjižničar uvodi u svoj rad, upoznavanju rada europskih knjižnica, putovanju u europske zemlje, upotrebi novih tehnologija, boljoj motivaciji za nove izazove i projekte, jačanju europske dimenzije škole i knjižnice te poboljšavanju komunikacije na engleskom jeziku.

Slika 31. Učenci koji su sudjelovali u izradi čestitaka za Erasmus+ partnere u knjižnici

Osim toga, učenicima knjižnica postaje popularnija jer u njoj provode velik broj projektnih aktivnosti, putuju u europske zemlje i ugošćuju nove prijatelje koji za njih prestaju biti stranci. Na samim putovanjima naglasak nije na turizmu nego na upoznavanju škole, školskog sustava, obitelji koja našim učenicima pruža domaćinstvo, kulture i običaja Španjolaca, Poljaka, Grka, Latvijaca, Čeha. Životom u obitelji svog domaćina učenik izlazi iz svog uobičajenog životnog okruženja, savladava jezičnu barijeru, prilagođava se drugačijoj hrani, a u školi izvršava i zadane zajedničke ekološke aktivnosti. U svoju zemlju dolaze kao novi ljudi, s boljim znanjem engleskog jezika, boljom motivacijom i drugačijim stavovima prema strancima. Zaista postaju europski građani jer upoznaju novi kutak Europe u kojem još nisu bili, poštuju različitosti na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini.

Partneri iz sedam europskih zemalja još uvijek kontaktiraju mailovima, djeca se dopisuju preko *Facebooka*, i dalje se listaju stranice *e-Twinninga*, šalju si međusobno čestitke. Mnogi se dogovaraju za nove susrete.

Što knjižničar može naučiti kao koordinator EU projekta?

Najprije izabire tim koji će raditi na projektu, određuje ovlasti pojedinih članova tima: tko će raditi na administrativnim, statističkim podacima, tko će objavljivati na internetskim stranicama škole, projekta, *e-Twinninga*, *Facebooka*, tko će raditi s djecom na pojedinim aktivnostima koje se moraju provoditi mjesečno, tko je zadužen za proračun i njegovo ravnomjerno trošenje, dnevnicu učitelja i učenika, troškove hotela, priređivanje priredbi i popratnih događanja.

Koordinator jednom tjedno, a po potrebi i češće, održava sastanke školskog Erasmus tima na kojima planira zadane aktivnosti po mjesecima i provjerava njihovo izvršenje. Samo dobrim planom postižu se rezultati. Erasmus projekti u zadnje dvije godine velik naglasak stavljaju na kvalitetno izvođenje zajedničkih aktivnosti svih partnerskih škola jer je to, osim provedenih mobilnosti – putovanja u određene zemlje, najvažnija odrednica po kojoj se može oduzeti novac zemlji koja ga nije namjenski potrošila.

Netko mora voditi i statistiku o tome tko je sve sudjelovao i kolika je kratkoročna i dugoročna korist za učenike, učitelje, roditelje, školu, lokalnu zajednicu. Roditeljima, učenicima i učiteljima kao i gostima daju se ankete i upitnici kako bi se provjerilo zadovoljstvo putovanjem, domaćinstvom ili vrijednošću cijelog projekta. Nakon evaluacije cijelog projekta od strane EU komisije ocijenjeni smo s 90 od 100 bodova, što je vrlo dobar rezultat.

Na koji način knjižničar-koordinator poboljšava svoje kompetencije: razvojem menadžerskih, suradničkih i pregovaračkih vještina, rješavanjem problema i raspoređivanjem proračuna u suradnji s Erasmus timom. To je ujedno bio i najveći izazov.

Provođenje aktivnosti u projektu *Priroda koja nas okružuje* kao izazov i odgovornost

Sljedeće bih poglavlje posvetila ekološkim temama kojima je, na što upućuje i naziv *Priroda koja nas okružuje kao izazov i odgovornost*, bio posvećen ovaj međunarodni projekt. Aktivnosti i teme koje smo obrađivali i provodili implementirala sam u kurikulum knjižnice, što se može vidjeti i na stranicama škole. Isto su učinili i učitelji Erasmus tima sa svojim predmetima: likovnom kulturom, razrednom nastavom, biologijom i češkim jezikom. Boljim znanjem o zaštiti okoliša i nabavom te izradom ekoloških materijala obogaćena je knjižnica i započelo je stvaranje *zelene knjižnice*.

Tijekom provođenja projekta učenici su na radionicama u knjižnici u suradnji s učiteljima razredne nastave, likovne kulture, biologije i ekologije učili o novim načinima zaštite okoliša. Poboľjšali su vještinu pisanja mailova, korištenja *chata*, *Skypa* i *online* brošura i kvizova.

U međusobnom razgovoru kao i razgovarajući sa svojim domaćinima i gostima učenici su shvatili i prihvatili kulturne i socijalne različitosti između zemalja partnera. Učitelji i učenici u projektu su međusobno komunicirali, prezentirali rezultate svojih aktivnosti, rješavali probleme zajedno i bili upućeni na različite izvore informacija: tradicionalne i moderne.

Tijekom projekta knjižničarka je otvorila posebnu rubriku na internetskoj stranici Osnovne škole Podmurvice: *Mobilnosti, evaluacije i diseminacije*. Profesorica iz Latvije izradila je međunarodnu internetsku stranicu projekta: *Environment surrounding us as a challenge and responsibility*. Otvorena je i *e-Twinning* stranica, a rezultate projekta objavili smo na *Erasmus+ Project Result* platformi.

Na međunarodnoj *Wiki* stranici predstavljena je svaka škola, grad i država. Provedeno je suradničko učenje knjižničara, učenika i učitelja geografije i engleskoga jezika koje je rezultiralo prezentacijom, fotografijama i kvizom o našoj školi, gradu i državi.

Pod mentorstvom učiteljice likovne kulture učenici su izradili logo, provedeno je glasanje među svim zemljama za najbolji logo.

Slika 32. Logo projekta, izradili učenici iz Madrida

U vrijeme Božića učenici su pripremali poklone, čestitke za Božić, sezonske dekoracije od prirodnih materijala. Priređena je izložba čestitaka, ukrasa i čokoladnih bombona u holu škole. Poštom na tradicionalan način razmijenjene su čestitke s ostalim zemljama. U knjižnici je organizirana izložba o božićnim običajima u zemljama partnerima.

Provođene su radionice na temu flore i faune: mlađi učenici crtali su zaštićene životinje u Hrvatskoj. Čitane su prikladne slikovnice o toj temi, pronalazili su podatke na internetu i crtali na likovnim radionicama. Izrađena je digitalna slikovnica i prezentacija o zaštićenim životinjama i biljkama u Hrvatskoj.

Slika 33. Ekološka radionica u knjižnici: Zaštićene životinjske i biljne vrste u Hrvatskoj

Učenici su izrađivali kućice za ptice, kupovali hranu za njih te je stavljali u postavljene kućice. Kreirali su *online* brošuru o zaštićenim životinjama i biljkama koja je objavljena na *e-Twinning* stranici projekta te izradili memorijske kartice zaštićenih biljaka.

Slika 34. Susret i uručivanje poklona (memorijske kartice, kravate suveniri) Erasmus partnerima u Mnyšku pod Brdy, Češka Republika

Slika 35. Postavljanje kućica i hranjenje ptica u školskom dvorištu

Diseminacija i vidljivost projekta ostvarene su na više načina: objavljivanjem članka u *Školskim novinama*, *online* časopisu *Knjižničar/Knjižničarka*, sudjelovanjem u emisiji na lokalnoj TV postaji Kanal Ri te brojnim predavanjima na županijskim vijećima.

Na radionici *Zime naših djedova i baka* učenici su uspoređivali zime u prošlosti i usporedili ih sa sadašnjim vremenom te izradili PPT prezentaciju o iskustvima naših umirovljenika vezanima za zime nekad. Proučavali su stare novine, slike i fotografije, raspravljali o promjenama vremena nekad i sad, razmijenili iskustva s učenicima zemalja partnera.

Provedeno je natjecanje za najbolju fotografiju *Spring is coming*. Učenici su fotografirali prirodu tako da je vidljiv jedan od četiriju elemenata: voda, zrak, vatra, zemlja, ili flora i fauna. Osmišljen je cijeli ciklus: od promidžbenih aktivnosti preko informacija o pravilima natječaja u školi do prikupljanja fotografija. O svim se akcijama informiralo na internetskoj stranici škole. Odaziv je bio velik pa je izabrano dvadesetak najboljih učeničkih fotografija koje su objavljene na plakatu u holu škole zajedno s obilježjima loga i imenom projekta. Prethodno je provedeno glasanje za najbolju fotografiju.

U Mjesecu knjige povezano je čitanje i ekologija. Jedna od zadanih aktivnosti bila je posaditi memorijsko stablo u okolišu škole. To je stablo koje će podsjećati na Erasmus+ projekt i sve zemlje partnere. I logo projekta je stablo. Izabrano je stablo planike jer je crnogorično, autohtono i može doživjeti 150 godina. Kako bismo se o njemu pravilno brinuli, predavanje je održao inženjer agronomije Hrvoje Krivošić, a sve o stablu istražili su mali ekolozi te informacije objavili na posteru. Čitali smo priču *Dobro stablo* Shela Silversteina, a mali knjižničari pripremili su i igrokaz. Rezultat ovog susreta bila je sadnja stabla ispred škole, a svi su pridonijeli bacanjem jedne lopate zemlje. Nakon toga nastala je i *online* slikovnica *story book*:

Slika 36. Naslovnica zajedničke slikovnice svih partnera projekta *Happy tree*

Našim partnerima trebalo je predstaviti poznatu osobu koja, kao izrazito pozitivan model oličenja humanosti, predstavlja Hrvatsku. Izabrali smo Ivanu Brlić-Mažuranić. Naši su Erasmus partneri za vrijeme boravka u Rijeci posjetili i Spomeničku knjižnicu Mažuranić-Brlić-Ružić.

Slika 37. Erasmus partneri ispred Vile Ružić

Slika 38. Španjolski prof. Ramiro upisuje dojmove

Zaključak

Najveća je vrijednost ovoga projekta što se knjižnica predstavila na inovativan, kreativan, održiv i učinkovit način. Postala je mjestom sastanka Erasmus tima, planiranja, realiziranja aktivnosti i radionica, ali i mjestom susreta s našim malim EU gostima. Pokušali smo napraviti i turističku promidžbu našega kraja i zainteresirati potencijalne turiste. Svi sudionici Erasmus projekta OŠ Podmurvice postali su mali ambasadori turizma s ciljem da neki od naših partnera jednog dana ponovno posjete našu zemlju. Rezultati našeg projekta bili su višestruki: razmjena dobre prakse, ideja, bolje međusobno razumijevanje unutar Europske unije i tolerancija. Stvorena je priča koja ujedinjuje kolektivni duh učenika, ponos i želju za predstavljanjem naših vrijednosti učenicima i učiteljima iz stranih zemalja – našim Erasmus partnerima. Multikulturalnost je vrijednost koju bi trebao imati svaki učenik, učitelj i knjižničar u današnjem svijetu.

Španjolski učenik, gost u našoj zemlji, odgovorio je zašto se uključuje u Erasmus+ projekte: *Because I feel like I need to open my mind and get to know more about the world and different cultures and also about myself out of my comfort zone and this was the perfect oportunity*, odnosno, u prijevodu: *Zato što želim otvoriti vidike i saznati više o svijetu i različitim kulturama, ali i o sebi kada sam izvan svog uobičajenog životnog okruženja i to je zaista izvanredna prilika.*

Literatura

Agencija za mobilnost i programe Europske unije. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

Environment surrounding us as a challenge and responsibility. (pristupljeno 12. siječnja 2018.)

Funding, Tenders. *European Commission.* (pristupljeno 15. siječnja 2018.)

Glasser, William. 1994. *Kvalitetna škola.* Educa. Zagreb.

Glasser, William. 2001. *Svaki učenik može uspjeti.* Alinea. Zagreb.

Međuškolski književni kviz

Julija Dujić

julija.panjicanin@skole.hr

Osnovna škola Odra, Zagreb

Sažetak

Suočeni s činjenicom da učenici sve manje čitaju, knjižničari i učitelji pozvani su stalno organizirati projekte za poticanje i razvijanje čitanja i čitalačke pismenosti pomoću kojih će im biti usađeni temelji za daljnje obrazovanje. Vodeći se time, knjižničarke triju škola došle su na zamisao provoditi međuškolski književni kviz osnovnih škola Grada Zagreba i Zagrebačke županije. Iz uvjerenja kako je čitanje u osnovnoškolskoj dobi od neprocjenjive vrijednosti, nastao je projekt koji spaja tradicionalno čitanje sa suvremenim pristupom rješavanju zadataka.

Ključne riječi: kviz, poticanje čitanja, književni susret, suradnja knjižnica, suvremeni pristup rješavanju zadataka

Abstract

Facing the fact that students read less, librarians and teachers are urged to constantly organize projects which will encourage and develop reading and therefore literacy and which then will be grounded for further education. Consequently, the librarians from three schools came up with the idea of implementing an interschool literary quiz of elementary schools of the City of Zagreb and the Zagreb County. Of beliefs that reading in elementary school is of invaluable value, a project that combines traditional reading with modern approach to solving tasks was created.

Keywords: quiz, encouraging reading, literary meeting, library collaboration, modern approach to solving tasks

Uvod

U svijetu novih tehnologija knjiga zauzima sve niže mjesto u dječjoj svakodnevici. Želeći približiti knjigu mladim čitateljima, osmišljen je projekt kojim bismo poticali učenike na čitanje u slobodno vrijeme. Kviz je, također, dobar alat za razvijanje socijalnih kompetencija, natjecateljskoga duha, ali i za približavanje važnosti pisane riječi.

Ideja, plan, provedba

Međuškolski književni kviz projekt je koji vode tri školske knjižničarke, Darija Jurič iz OŠ Josipa Račića, Ružica Rebrović-Habek iz OŠ braće Radića i Julija Dujić iz OŠ Odra. Ideja je nastala 2013. godine kada se kviz prvi put održao u školi OŠ braće Radića. Školske godine 2016./2017. pridružili su nam se kao gosti i učenici OŠ Klinča Sela uz mentorstvo knjižničarke Sanje Šušnjare Raić. Nit vodilja bila je upravo knjiga i knjižnica kao informacijsko, medijsko i komunikacijsko središte, mjesto gdje se pronalazi inspiracija i potiče kreativnost. Smatrali smo da je književni kviz odličan način za obilježavanje Dana dječje knjige u travnju, oko godišnjice rođenja Hansa Christiana Andersena.

Odabir knjige za čitanje kreće već početkom školske godine kada se sastajemo i predložimo naslove te uzrast učenika koji će sudjelovati u kvizu. Nakon dogovora slijedi analiza svake knjige i krajnji odabir. U suradnji s učiteljima hrvatskoga jezika upoznajemo učenike s projektom i knjigom koju će čitati. Dajemo im točne upute o načinu čitanja i realizaciji kviza. Za čitanje imaju oko dva mjeseca, a u tom vremenu sastajemo se po potrebi i provjeravamo tijek aktivnosti te dajemo smjernice za daljnje čitanje.

U školskoj godini 2016./2017. uvod u projekt svim školama bio je čitanje knjige *Twist na bazenu* Jadranka Bitenca. Druženje je započelo književnim susretom tijekom kojega je autor otkrio mnoge tajne nastanka svojih djela s posebnim naglaskom na karakterizaciju likova, povezujući ih s osobama iz vlastitoga okruženja. Učenici su imali mnogo pitanja vezanih za određena mjesta i događaje iz knjige na koja je autor rado i iscrpno odgovarao, što je rezultiralo dugim i ugodnim dijalogom između književnika i učenika.

Usljedilo je natjecanje u kvizu kojemu je prisustvovao i autor Jadranko Bitenc. Svaka škola imala je ekipu od pet članova koji su vrlo spretno i pripremljeno odgovarali na raznovrsna pitanja. Prvi dio kviza napravljen je u *PowerPointu*, a učenici su imali pripremljene palice za odgovaranje na ABC pitalice, točno-netočno, da-ne pitalice, pisali su puni odgovor na pitanje te izbacivali uljeza u ponuđenim odgovorima.

Zadnji krug pitanja napravljen je u *online* programu *Kahoot!* gdje su učenici odgovarali koristeći se prijenosnim računalom za koji je bila potrebna internetska veza. Bodove je dodjeljivao program, vodeći se točnošću i brzinom odgovora. Upravo su ti bodovi bili presudni za proglašenje pobjednika.

Nakladnička kuća koja je podržala cijeli projekt pripremila je nagradni paket s knjigama. Svim natjecateljima uručeni su darovi, zahvalnice za sudjelovanje te diplome za osvojena mjesta.

Ovaj projekt svakako ima tendenciju širenja na veći broj škola. Problem na koji smo naišli jest pronalazak odgovarajućega prostora. Još uvijek nijedna škola nema dovoljno kapaciteta za smještaj velikoga broja učenika koji bi sudjelovali u kvizu. Razmišljamo o ovome problemu i očekujemo da ćemo u dogledno vrijeme osmisliti plan koji bi zadovoljio potrebu međuškolskoga kviza županijske razine.

Zaključak

Iako je potrebno poticati zdrav natjecateljski duh kod djece, ono čemu se težilo i na čemu je bio naglasak jest na zabavan način približiti važnost pisane riječi, što su djeca i prepoznala. Osim toga, vrijeme koje zajedno provode upoznavajući se i družeći se s drugim učenicima neprocjenjivo je za socijalan i emocionalan razvoj djece te stvaranje platforme za druge vrste suradnje i projekte školskih knjižnica.

Literatura

Bitenc, Jadranko. 2010. *Twist na bazenu*. Alfa. Zagreb.

CARNet. *E-laboratorij*. (pristupljeno 14. prosinca 2017.)

Stipanov, Josip. 2000. Knjižnice i novi mediji. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43/4.

Stropnik, Alka. 2013. *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

Web 2.0 i knjižnične usluge za mladež. 2009. *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*. Ur. Barbarić, Ana. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb

Pričljive čajanke u školskoj knjižnici Gospodarske škole Varaždin

Barbara Dukarić

barbaradukaric@net.hr

Gospodarska škola Varaždin

Sažetak

U ovom će radu biti riječi o projektu *Pričljive čajanke* školske knjižnice Gospodarske škole Varaždin u sklopu kojega se organiziraju književni susreti s piscima iz lokalne zajednice tijekom Mjeseca hrvatske knjige. Uz čaj, kolačiće, ali i glazbene, interpretativne, glumačke i druge kreativne sposobnosti učenika u razgovoru s piscima i promociju njihovih djela, nastoji se skrenuti pozornost na kulturu čitanja i stjecanje navike redovitog dolaska u školsku knjižnicu. Svrha takvog oblika kulturne i javne djelatnosti jest upoznati učenike strukovnih škola s piscima iz lokalne sredine – u neposrednoj interakciji mladi aktivno sudjeluju u organizaciji susreta dajući prednost neformalnim oblicima druženja. *Pričljive čajanke* se u Gospodarskoj školi Varaždin provode gotovo cijelo desetljeće, a u ovom će radu biti prikazan presjek posljednjih pet godina. Književni susreti nisu rezultat suradnje s promotorima i nakladničkim kućama nego, ponajprije, izravne komunikacije knjižničara i učenika s autorima. Tražimo ih putem interneta, *Facebooka* ili Varaždinskog književnog društva, a katkad se i sami jave kako bi predstavili svoju knjigu. Svi književni susreti su besplatni.

Ključne riječi: kulturna i javna djelatnost školske knjižnice, književni susreti, kultura čitanja, Mjesec hrvatske knjige

Abstract

This paper is about the project Talkative tea parties of Gospodarska school library in Varaždin. Literary meetings with the writers of the local community are being organised during the time of Croatian book month as a part of this project. The purpose of this is to turn the attention on reading culture as well as getting the habit of regulary visiting school library. All this with tea, cookies together with music and interpretive, acting and other creative abilities of students in their talks to writers and the promotion of their works. Such form of cultural and public activity serves to get students from vocational schools know the writers form the local community-in direct interaction young people actively participate in organisation of these meetings, preferring informal forms of socialising. Talkative tea parties in Gopodarska school Varaždin have been taking place almost a decade, and this paper will show the section of the last five years. Literary meetings are not the result of cooperation with promoters and publishing houses, but mostly of direct communication of librarians and students with authors. We are searhcng for them via the Internet, Facebook or Varaždin literary society and sometimes the autors contact us by themselves to present their book. All literary meetings are free.

Keywords: cultural and public activity of Gospodarska school Varaždin, literary meeting, reading culture, Croatia bookmonth

Uvod

Jedno od osnovnih područja rada školske knjižnice (kulturnog središta škole) je kulturna i javna djelatnost. Upravo njome najviše utječemo na razvoj osobnog i kulturnog identiteta mladih; potičemo njihovu maštu, kreativnost i znatiželju, proširujemo znanje, razvijamo interes za novo i nepoznato. Rad s učenicima u strukovnoj školi predstavlja izazov utoliko što ih nije lako motivirati za kulturna događanja u knjižnici, ali nakon što se motivacija jednom potakne, sve drugo ne predstavlja poteškoću nego međusobnu potporu i suradnju. U, sad već tradicionalnim, književnim susretima upoznaju pisce iz lokalne zajednice, obično nakon što autor objavi novi naslov, a i sama vrsta djela vrlo je važna. Pomno planirajući svako gostovanje tijekom Mjeseca hrvatske knjige, učenike se potiče na čitanje, a neke pojedince i na samostalno pisanje. U susretima s autorima različitih vrsta djela doznaju ponešto o tome kako pisati i predstavlja li knjiga u tiskanom obliku još uvijek veći užitak za čitanje nego ona u elektroničkom. Kako bismo stvorili slobodne, samostalne, kreativne i znatiželjne čitatelje, učenike valja maksimalno uključiti u organizaciju i provedbu književnih susreta.

Priprema književnog susreta

Na početku školske godine stručni suradnik knjižničar u svojem kurikulumu kulturne i javne djelatnosti u dogovoru s ravnateljem, planira književni susret i autora kojeg će pozvati u školsku knjižnicu.

POZIVNICA

Pozivamo zainteresirane da dođu u školsku knjižnicu u petak 13. studenoga 2015. u 12.30 sati.

U Mjesecu hrvatske knjige ugostit ćemo varaždinsku spisateljicu Matildu Mance i poblize se upoznati s njezinim romanima.

Pokušat ćemo zajedno razotkriti zločine. Krenuvši od zagonetki o ubojicama, prateći istrage, nastojat ćemo doći do rješenja.

Program pripremaju učenici 3. o razreda.

Dobro došli!

Slika 39. Pozivnica za književni susret s Matildom Mance

Knjižničar prema vremeniku o susretu obavještava lokalne medije, a učenici pripremaju pozivnicu za profesore, djelatnike i učenike, koju postavljaju na oglasnu ploču, internetsku stranicu škole i Facebook-stranicu knjižnice.

Na pozivnici pišu vrijeme, datum i mjesto književnog susreta, osnovni podatci o gostu autoru i knjizi o kojoj će se razgovarati, imena voditelja te učenika moderatora zaduženih za ugodniji ambijent, interpretaciju ulomaka, glazbene točke. Na zanimljivo i primamljivo osmišljenoj pozivnici je i fotografija korica te neki zgodni citat iz knjige. Posebno je naznačeno kojoj vrsti djelo pripada. Nakon toga uređujemo pano o gostu autoru na ulazu u školsku knjižnicu, koji je ujedno pozivnica i podsjetnik na književni susret. Učenici izdvajaju glavne crtice iz njegove biografije, ulomke iz knjige, kritike i recenzije.

Slika 40. Pano na ulazu u knjižnicu

Zatim slijedi dogovor o razgovoru s piscem. Zainteresirani učenici (uglavnom djevojke) moraju pročitati knjigu i pripremiti dinamična i zanimljiva pitanja. Desetak pitanja je dovoljno budući da gostovanje obično traje jedan školski sat. Namjera je razotkriti autora, iz njegovih odgovora doznati sve o njegovu pisanju; kako je knjiga nastala, koji su mu uzori, razmišljanja, poruke mladima i motivacija da i drugi pročitaju to djelo. Zatim slijede pitanja iz autorova osobnog života: *Jeste li praznovjerni? Što ste u horoskopu? Volite li kuhati? Najdraži film? Vaš životni moto?* Dio učenika priprema se za interpretaciju ulomaka iz autorova djela. Tu je važna suradnja s nastavnikom Hrvatskoga jezika.

Gostovanje može, ali i ne mora, biti popraćeno izložbom u knjižnici ili radionicom (primjer putopis *Japanske bube*). Naši učenici, polaznici Glazbene škole, na takvim susretima vrlo rado sviraju i pjevaju, što uvelike pridonosi ugodnijem ozračju. Dio učenika zadužen je za prezentaciju prema crticama iz autorova života te ostalima detaljnije predstaviti vrstu djela.

Za susret treba pripremiti i knjižnicu – složiti stolce, cvijeće, servirati čaj i kekse.

✂ Shema hodograma književnog susreta s Matildom Mance

- Kratak uvod i dobrodošlica – knjižničarka
- Crtrice iz biografije i predstavljanje kriminalističke vrste – prezentacija (učenici)
- *Pink Panther* – skladba na flauti (učenica)
- Pitanja za intervju:
 - Gospođo Mance, mi najviše volimo čitati kriminalističku vrstu, pa nas zanima što Vas je potaknulo na to da se i vi okušate u njoj? Jeste li imali književne uzore?
 - Kako je kod nas prihvaćen krimić, koliko se ta vrsta traži i čita?
- Slijedi ulomak iz Vašeg prvog romana *Smrtonosna zamka* (str. 60/61)
 - U knjizi opisujete posljedice uzimanja droge na život i zdravlje. Jeste li tako htjeli mlade upozoriti na smrtonosnu zamku ovisnosti?
- Slijedi ulomak iz romana *Nijemi svjedok* (str. 53/54)
 - U romanu opisujete život tajkuna. Kako ste uspjeli objektivno prikazati taj svijet, nama učenicima možda nepoznat?
- Slijedi skladba *Russishes Zigeunerlied* (učenica)
 - Koliko dugo pišete jedan roman i možete li nam opisati pripreme za pisanje?
 - Koje doba dana Vam najviše odgovara za pisanje?
 - Postoji li određeno mjesto na kojem pišete?
 - Jedna naša profesorica prvi je roman objavila pod pseudonimom. Pitali smo je zašto, a ona je odgovorila: *Knjige stranih pisaca prodaju se bolje nego domaće*. Kako to komentirate?
 - Je li teško biti pisac u malom gradu?
 - Vratimo se još na Vaše dvije posljednje knjige. U romanu *Djevojka s Bručošijade* prikazali ste našu zbilju (poduzetnike, *celebrityje*...)
 - Smatrate li, poput Pavla Pavličića, da je krimić zapravo socijalna slika društva?
- Slijedi *Radezky March* (učenica)
- Čitanje ulomka iz romana *Ubojstvo na sjajnom balu* (str. 5)
 - Slušajući ovaj ulomak pitamo Vas – može li se doista Varaždin nazvati malim Bečom?
 - Ulažu li naši sugrađani dovoljno u kulturu i ima li uopće u Varaždinu kulture (manifestacija, koncerata, izložbi, predstava)?
- Na kraju smo pripremili nekoliko brzinskih, laganih pitanja:
 - Budući da je danas 13. i još k tomu petak – jeste li praznovjerni?
 - Što ste u horoskopu?
 - Kako biste se opisali u tri riječi?
 - Jutro započinjete s?
 - Volite li kuhati?
 - S kojim biste glumcem rado otišli na večeru?
 - Najdraži film?
 - Knjiga koju biste voljeli više puta pročitati?
 - Vaš životni moto?
 - Što ste oduvijek željeli, a niste učinili?
- Pitanja učenika
- Zahvala

Književni susret

Knjižničar autoru na početku zaželi dobrodošlicu, a sve ostalo vode učenici. Nakon uvodne riječi, slijedi kratka prezentacija o autoru i knjizi, zatim razgovor s gostom uz glazbene stanke i na kraju zahvala (cvijeće ili kakva druga sitnica). Pitanja autoru vrlo su različita – najčešće o osobnom životu; kako je danas biti pisac u maloj sredini i isplati li se uopće pisati. Zadaća jednog ili dva učenika je bilježiti i napisati novinski članak za školsku internetsku stranicu, Facebook-stranicu knjižnice i lokalni tiskani medij. Gotovo svi napišu i dojmove, što je i vrednovanje i motivacija za idući susret. Autor knjižnici uvijek pokloni nekoliko primjeraka knjige, a škola ih nekoliko kupi u znak zahvale. Posljednje dvije godine autor je poklonio knjige i učenicima organizatorima susreta. Na samom kraju slijedi neformalan razgovor te fotografiranje s autorom.

Svi su pisci dosad bili zadovoljni ovakvim načinom predstavljanja knjiga – smatraju da su mladi važan dio njihove čitalačke publike pa se i zbog toga rado odazivaju. Takva promocija je dobrodošla s obzirom na to da se radi o lokalnim piscima. Može se zaključiti da su takva gostovanja korisna – knjižnica je često puna radoznalih učenika i nakon što susret završi. Tamo provode sve više slobodnog vremena, čitaju i redovito traže djela s književnih susreta. Takva pozitivna povratna informacija najbolji je pokazatelj kako se pridonosi kulturi čitanja.

Osvrti učenika na održane *Pričljive čajanke* tijekom Mjeseca hrvatske knjige

✧ Zoran Lisjak: *Savršeni ustroj* (triler)

Godine 2017. u školskoj knjižnici organizirano je predstavljanje Lisjakova romana *Savršeni ustroj*. U mjesecu koji promiče knjigu i potiče čitanje, učenici su s pozornošću i zanimanjem pratili književni susret.

Slika 41. Književni susret sa Zoranom Lisjakom: *Savršeni ustroj*

U organizaciji su sudjelovali učenici trećeg razreda, smjer turistička gimnazija. Riječ je o uzbudljivom, do kraja neizvjesnom i uvjerljivom trileru, kriminalističkoj priči koja povezuje Dubrovnik i London, o nestanku studentice podrijetlom iz Dubrovnika u tom gradu i o dvjema znanstvenicama koje se bave genetičkim inženjerstvom. Više o ovom štivu vrijednom vašeg vremena nećemo otkrivati – pročitajte ga sami.

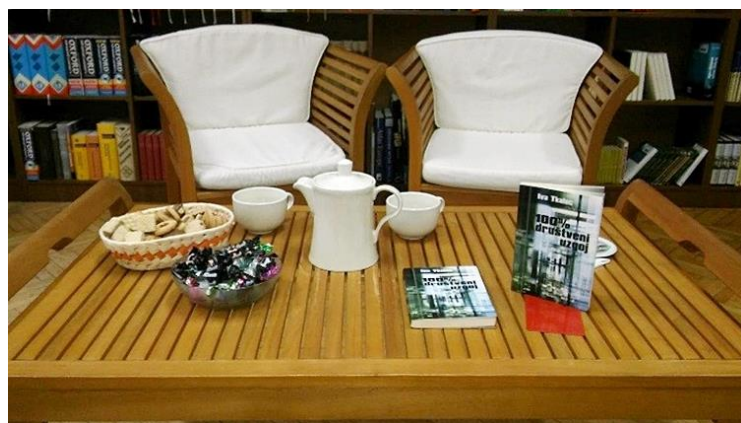
✧ **Iva Tkalec: 100% društveni uzgoj** (kratke priče)

Godine 2016. u druženju s književnicom i blogericom Ivom Tkalec učenici su doznali kako je počela pisati, čime se u životu bavi, što je inspirira za pisanje. Susret su pripremili hotelijersko-turistički tehničari drugog razreda.

Kratke priče teško je pisati, prvu je napisala 17. ožujka 2011., a objavljena je nakon samo tri dana. Pripreme za pisanje ne postoje, za jednu priču treba otprilike dva do četiri sata i treba stalno bilježiti. Emocije se, kaže autorica, ovisno o njihovom tipu, mogu i ne mogu kupiti. Dodaje da je društvo previše materijalističko i, nažalost, to je jedino važno. Radimo da što više zaradimo i kupimo predmete koje za mjesec dana zaboravimo. Sami smo sebi postali previše bitni. Upravo dovršava roman, no trebalo joj je više vremena jer je ova zbirka priča još uvijek aktualna. Predstavila se i na ovogodišnjem Međunarodnom sajmu knjiga u Frankfurtu. Pred kraj susreta, učenicima je poručila da čitaju i pišu te uvijek vjeruju u sebe, a odgovorila je i na njihova mnogobrojna pitanja.

Slika 42. Književni susret s Ivom Tkalec: 100% društveni uzgoj

Slika 43. Priprema ambijenta za susret s književnicom Ivom Tkalec

✧ **Matilda Mance: Smrtonosna zamka, Nijemi svjedok, Djevojka s brucosijade i Ubojstvo na sjajnom balu** (kriminalistički romani)

Godine 2015. ovaj su književni susret vodili ekonomisti trećeg razreda. Doznali smo više o tome zašto se spisateljica bavi baš kriminalističkim romanom, koji su joj književni uzori, što misli kako je ta vrsta prihvaćena u nas i koliko se čita. U njima puno piše o drogama, alkoholu i ostalim porocima upravo zato što želi upozoriti mlade na smrtonosnu zamku u koju bez razmišljanja upadaju. Odala nam je i tajne gdje, kako i u koje doba najradije piše. Razgovarali smo i o tome što misli koliko je Varaždin grad kulture i koliko se ulaže u kulturu, je li teško biti spisateljica u malom gradu.

Slike 44. i 45. Susret s književnicom Matildom Mance i promocija njezinih kriminalističkih romana

Doznali smo i pokoju pojedinost iz Matildina privatnog života – naša je gošća Vaga u horoskopu, smatra se optimističnom, upornom i poštenom, obožava brzu vožnju i životinje, a skuplja i male džepne kalendare. Sada piše novi roman. Nadamo se što skorijoj objavi i ponovnom gostovanju. Komentar gospođe Mance o susretu u školskoj knjižnici:

Danas sam provela ugodna dva sata u druženju s profesoricama i srednjoškolicima Gospodarske škole u Varaždinu. U povodu Mjeseca hrvatske knjige održali smo književni susret. Bila sam ugodno iznenađena posjetom, tražio se stolac više. Razgovor sa mnom vodila je, znalački i vrlo profesionalno, Lana (učenica 3. razreda), a ulomke iz romana također su čitale djevojke trećih razreda. U glazbenom dijelu dvije lijepe numere na flauti odsvirala je maturantica Valentina. Bilo je i pitanja iz publike, a nakon službenog dijela nastavili smo međusobno čavrljati. Poklonila sam im knjige, a dobila divan buket ruža. Želim im svima sreću i puno zadovoljstva u školi. Neka od svojih dragih profesorica i knjiga, koje će im predložiti da pročitaju, nauče da je život kao poklonjene ruže – posut trnjem, ali i ljepotom, ljubavlju, prijateljstvom i radostima u susretima s novim ljudima. I neka im ne bude teško odvojiti malo vremena za učenje i čitanje, jer dobitak je golem. Da, lektira nije uvijek zanimljiva, ali iz svake se knjige ponešto nauči. A što više znaš, više vrijediš. I na kraju, (na)pustimo one reality zvijezde što pred kamerama traže svojih pet minuta slave. Do pravih zvijezda teže je stići, ali sjajiš ljepše.

Idućeg dana posjetili smo zagrebački Interliber i kazalište.

✧ Sanja Željeznjak: *Japanske bube* (putopis)

Godine 2014. predstavljene su *Japanske bube*. Treći razred hotelijersko-turističkih tehničara potrudio se i okupio mnoštvo zainteresiranih. Autorica je govorila o dojmovima, vlastitom iskustvu i doživljajima života u Japanu u kojem je provela pet godina. Ispočetka je vodila mrežni dnevnik *Kućanica u Japanu*, no elektroničko izdanje se pretvorilo u tiskanu knjigu od 300 stranica pod naslovom *Japanske bube*. Pripremila je i prezentaciju o tradiciji i običajima Japana, japanskim vrtovima, kuhinji, glazbi, kupkama, jeziku, mini knjižnicama...

Slike 46. i 47. Književni susret sa Sanjom Željeznjak

O Zemlji Izlazećeg Sunca napisala je ono što ne piše u turističkim vodičima – osvrnula se na čitalačku kulturu Japanaca i još mnogo toga. Književnom susretu je prethodila radionica origamija – učenici su izrađivali ždralove s japanskim izrekama i na kraju ih podijelili sudionicima. Koristeći se referentnom zbirkom i časopisima u školskoj knjižnici, istraživali su zanimljivosti o Japanu i uredili pano. Pokazali su interpretacijske i glazbene sposobnosti, ali i ideje za estetsko uređenje knjižnice. Uoči susreta ozračje je bilo vrlo pozitivno i kreativno. *Japanske bube* je jedna od najčitanijih knjiga u našoj knjižnici. Dobili smo DVD s autoričnim videosnimkama pripremanim za lokalnu televiziju. Pogledali smo ga na satima razrednika. Još jedna preporuka za čitanje!

✧ Gordana Kokanović-Krušelj: *Alkor* (povijesni roman)

Godine 2013. književni susret pripremili su maturanti smjera upravni referent. Roman tajanstvenog naslova *Alkor* smješten je u 13. stoljeće i dobar je primjer kako povijesna građa može poslužiti kao predložak da se na nov način ispričaju stare istine o potrazi pojedinca za životnim smislom.

Alkor, ja-pripovjedač, što je najsugestivnije, ali i najsubjektivnije pripovijedanje, uvjerljiv je i neposredan. Prisjeća se mladosti kada je, tjeran radoznalošću i žudnjom za životom, slučajno krenuo u Peti križarski rat. Uz ljubav dogodilo mu se i koješta drugo, manje lijepo. Osim romana, autorica piše i znanstveno-fantastične priče.

Slika 48. Promocija povijesnog romana *Alkor*

Zaključak

Pričljive čajanke primjer su književnih susreta koji se u knjižnici mogu organizirati bez promotora i nakladničkih kuća. Takav je način poticanja čitanja i dolaska u školsku knjižnicu multidisciplinarnan, zahtijeva veće zalaganje knjižničara i učenika koji su motivirani, radoznalo sudjeluju u organizaciji, kreativni, dosjetljivi. Uvijek je opravdan, nikada ne zastarijeva i trebao bi pronaći mjesto u svakoj školskoj knjižnici. Pozornost se posvećuje i književnim vrstama. Samim time što je riječ o lokalnim autorima mladi im se mogu bolje približiti i uvidjeti da pisanje ne mora biti samo hobi, nego i profesionalno zanimanje. Suradnja s profesorima Hrvatskog jezika dobrodošla je pomoć u pripremi učenika za interpretaciju odabranih ulomaka. Sreća je i čast što u našoj školi neki kolege pišu i objavljuju knjige. Nismo dvojili hoćemo li ih ugostiti, a oni su se rado odazvali pozivu (Sanja Željeznjak, Gordana Kokanović-Krušelj). Ove se godine veselimo susretu s poznatim piscem Kristianom Novakom koji će nam približiti dvije uspješnice (prema mišljenju i čitatelja i kritičara) – romane *Črna mati zemla* i *Ciganin, ali najljepši*.

Izvori

Kokanović-Krušelj, Gordana. 2013. *Alkor*. Naklada Bošković. Split.

Lisjak, Zoran. 2017. *Savršeni ustroj*. Belestra. Zagreb.

Mance, Matilda. 2008. *Nijemi svjedok : kriminalistički roman*. Modernist. Varaždin.

Mance, Matilda. 2013. *Ubojstvo na Sjajnom balu : kriminalistički roman*. Tiva Tiskara. Varaždin.

Mance, Matilda. 2006. *Smrtonosna zamka : kriminalistički roman*. Varaždinske vijesti. Varaždin.

Tkalec, Iva. 2014. *100% društveni uzgoj*. Algoritam. Zagreb.

Željeznjak, Sanja. 2011. *Japanske bube*. Zigo. Rijeka.

Tradicionalni običaji Učeničke zadruge *Kotačica* u suvremenom životu knjižnice OŠ Kloštar Podravski

Bernarda Ferderber

bferderber@gmail.com

OŠ Kloštar Podravski, Kloštar Podravski

Sažetak

Uloga školskog knjižničara kao odgojno-obrazovnog radnika poticanje je istraživačkog i projektnog učenja, timskog rada i suradnje, empatije te multikulturalizma. Samim time, školska knjižnica postaje ishodište svake projektne aktivnosti i istraživanja te ključno mjesto za početak svakog učenja. Projektna će nastava učenicima omogućiti da budu aktivni u procesu učenja, što podrazumijeva partnerski odnos učenika i učitelja, otvorenost prema problemskim situacijama i zadacima, korelaciju s drugim područjima ljudske djelatnosti, kao i razvijanje komunikacijskih i organizacijskih sposobnosti učenika te primjenu novih nastavnih metoda poučavanja.

Projektna aktivnost školske knjižnice i Učeničke zadruge *Kotačica* pokazuje primjer dobre i uspješne suradnje školske knjižničarke, učenika polaznika izvannastavnih aktivnosti i njihovih voditelja koji su zajedničkim radom, trudom i zalaganjem, kroz nekoliko projekata različite tematike, tijekom jedne školske godine osvijestili važnost očuvanja tradicijske kulture svoga zavičaja, koristeći pri tome suvremene metode i oblike učenja i poučavanja.

Ključne riječi: tradicija, suvremenost, školska knjižnica, učenička zadruga, projektna nastava

Abstract

The role of a school librarian as an educational worker is to encourage studying through researches and projects, team work and collaboration, empathy and multiculturalism.

This way, the school library becomes the starting point of each project and research activity and the key spot for the beginning of every kind of studying. Project teaching will allow all students to be active in the process of studying, which implicit the partnership relation between students and their teachers, the open mind towards the problem situations and tasks, correlation with different areas of human activities as well as developing communication and organization skills of the students and implementation of new teaching methods.

The activities of the school library and Students' cooperative through projects shows an example of high quality and successful collaboration among the school librarian, students who attend extracurricular activities and their tutors who made others aware of importance of keeping up to the traditional culture of some place. They managed to do that with their

collaborative work, by putting a lot of effort in it and being hardworking with the help of modern teaching methods.

Keywords: tradition, contemporary, a school library, students' cooperative, project teaching

Uvod

Tradicijsku kulturu nekog mjesta čine sadržaji i očitovanja (materijalna, društvena, umjetnička i simbolička) utemeljeni na tradiciji neke zajednice. Sredstvima vlastite tradicijske kulture stanovnici nekog mjesta izražavaju svoj osebujni (kulturni i socijalni) identitet prema drugim kulturama i zajednicama, a na taj način suvremeno društvo postaje svjesno velike vrijednosti tradicijske kulture u različitim stvaralačkim aspektima. Na taj način tradicijska kultura postaje sredstvo za prepoznavanje i očuvanje vlastitog identiteta.¹⁵⁴

Tradicionalni običaji Učeničke zadruge Kotačica

Učenička zadruga *Kotačica*, koja u školi postoji od 2004. godine i sudjeluje na mnogobrojnim izložbama, natjecanjima i državnim smotrama, pravi je primjer očuvanja tradicije našeg mjesta. Suradnjom s mnogobrojnim udrugama koje njeguju i promoviraju običaje ovog kraja, voditeljice izvannastavnih skupina, a sudjeluju u radu učeničke zadruge, prenijele su ljubav prema tradicionalnom i na mlađe naraštaje. Istinska volja, zalaganje i trud učiteljica i učenika doveli su do nastanka ovog velikog projekta.

U rad učeničke zadruge uključeno je nekoliko skupina koje prema svom planu i programu rada djeluju u različitim područjima. U nastavku će biti spomenute izvannastavne grupe koje su bile uključene u projekt, bit će imenovani njihovi pojedinačni projekti, bit će opisani ciljevi i sadržaji, definirani ishodi učenja te će biti prikazani krajnji rezultati i proizvodi projekata.

Mali kreativci i likovna skupina: Tradicijski podravski vez na suvremenim uporabnim predmetima u školskoj knjižnici

Ciljevi projekta:

- osvijestiti važnost tradicije u suvremenom životu
- prilagoditi tradicijsku kulturu našeg kraja svagdanjim uporabnim predmetima
- prepoznati i razlikovati elemente podravskog veza od vezova drugih krajeva Republike Hrvatske
- demonstrirati i primijeniti tehniku veza na suvremenim uporabnim predmetima
- proizvesti unikatne proizvode tradicijskim podravskim vezom
- koristiti nastale kreativne uratke u svagdanjem životu.

¹⁵⁴ Tradicijska kultura. 2017. *Hrvatska enciklopedija*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Zagreb.

Slika 49. Mali kreativci s voditeljicom u izradi unikatnih kreativnih uradaka

Ishodi učenja

Učenici će:

- cijeniti važnost tradicije u suvremenom društvu
- prilagoditi tradicijsku kulturu svog kraja svagdanjim uporabnim predmetima
- modificirati elemente podravskog veza na vlastite kreativne uratke
- usvojiti tehniku veza kroz izradu suvremenih uporabnih predmeta
- dizajnirati i proizvesti unikatne proizvode tradicijskim podravskim vezom
- primijeniti unikatne proizvode u svagdanjem životu.

Vrijedne učenice i svi zainteresirani zaposlenici škole, tijekom ugodnog i veselog druženja jednom u tjednu tijekom cijele školske godine, pretvarali su omote knjiga, straničnike, spomenare, korice za umatanje spisa i *košuljice* za čuvanje članskih iskaznica u prava mala umjetnička djela. Okosnica svih nastalih unikatnih kreativnih uradaka bio je materijal *žutica*, na koju smo tehnikom veza, koristeći konce različitih boja, a prema prenesenom uzorku, utkali tradicionalne oblike podravskog veza. Najčešće su to bili cvjetići i razni geometrijski oblici tipični za naš podravski kraj. Na kraju procesa dobili smo uporabne predmete koje učenici i svi zaposlenici škole mogu koristiti u svom životu - pri posjetu školskoj knjižnici, za čuvanje članskih iskaznica od oštećenja, za ulaganje materijala potrebnih za referate i učenička istraživanja, za omote najdražih knjiga ili spomenara... Od kreativnih uradaka nastala je i izložba radova.

Cvjećarska skupina: Biljke u Bibliji

Ciljevi projekta:

- definirati i opisati Bibliju kao knjigu nad knjigama
- raspraviti i sažeti naučene sadržaje o nastanku prve Biblije
- prepoznati i opisati biljke koje se spominju u Bibliji

- izdvojiti i analizirati najvažnije biljke Biblije
- prikupiti i odabrati fotografije biljaka i osmisliti poster za prezentaciju istih
- povezati sadržaje knjižnično-informacijskog obrazovanja s planom i programom rada izvannastavne aktivnosti.

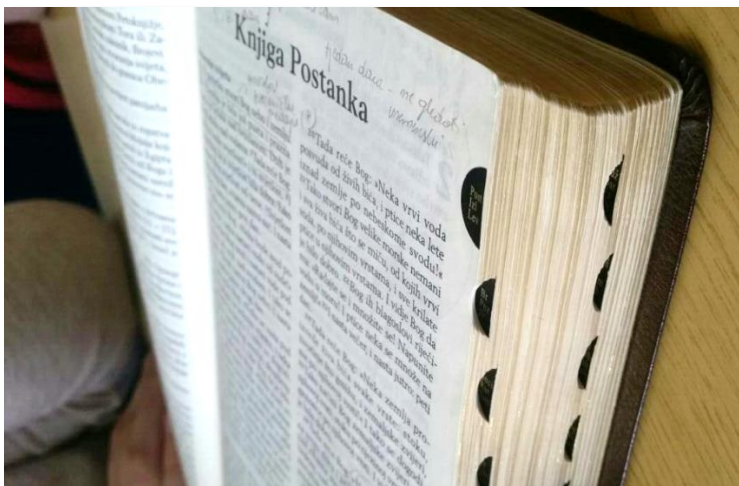
Slike 50. i 51. Straničnici, omoti spomenara i knjiga te korice za umetanje spisa

Ishodi učenja

Učenici će:

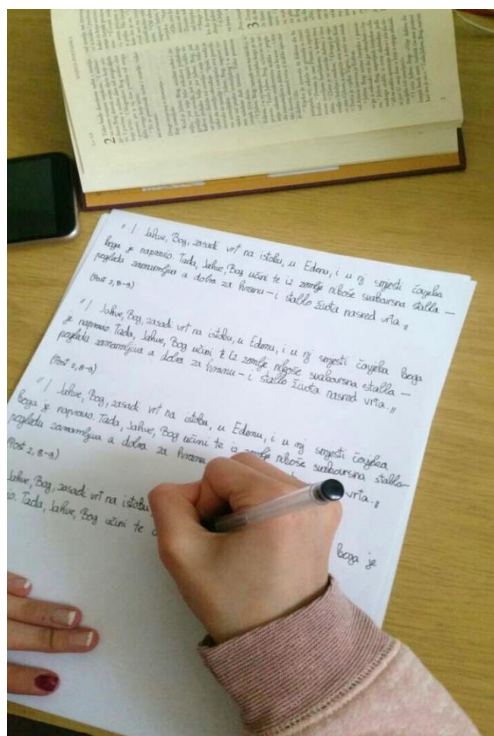
- prepoznati Bibliju kao knjigu nad knjigama
- procijeniti i izdvojiti najvažnije podatke o nastanku prve Biblije
- pokazati i razlikovati biljke koje se spominju u Bibliji koristeći fotografije tih biljaka
- urediti prikupljene fotografije biljaka i na temelju njih dizajnirati pokazni poster
- osmisliti kviz kojim će utvrditi stečene informacije
- procijeniti i prosuditi važnost projektne aktivnosti za izvannastavnu aktivnost koju pohađaju.

Vjeroučiteljica, koja je voditeljica cvjećarska skupine, osim što svaki dan s polaznicima skupine brine o cvijeću koje krase našu školu i njen okoliš, vrlo vješto i temeljito povezuje i prenosi svoje znanje o Bibliji na mlađe naraštaje. Za ovaj projekt trebalo je prevesti knjigu – herbarij Donne Frawley: Herbs of the Bible, pa smo u projekt uključili i učiteljicu engleskog jezika. Taj je prijevod bio dobro polazište i osnova za daljnje provođenje projekta. Učenicima je putem prezentacije definirana i opisana Biblija kao knjiga nad knjigama te su sažeti osnovni sadržaji o nastanku prve Biblije, nakon čega su učenici rješavali kratak kviz kojim su provjerili usvojenost najvažnijih informacija.

Slika 52. Opis i analiza Biblije kao knjige nad knjigama

Isto tako, prezentacijom je prikazan kronološki redosljed spominjanja biljaka u Bibliji, nakon čega su učenici te biljke pokazali i prepoznali na fotografijama koje su bile pred njima (aloe vera, korijander, kumin, kopar, tamjan, menta, gorušica...). Izdvojili smo one koje se u Bibliji najviše spominju i pomoću različitih izvora znanja (časopisi, enciklopedije, internet, dokumentarni filmovi) analizirali njihov izgled, karakteristike i značenje. Iz prikupljenih fotografija, kratkih opisa i karakteristika proučavanih biljaka, učenici su napravili prezentaciju i pokazni poster koji su pokazali na javnom predstavljanju projekta u povodu Dana škole. Učenici su osmislili i pitanja za kviz kojim su htjeli provjeriti kakvo je znanje okupljenih na javnom predavanju o Bibliji. Olikali su straničnike biljkama koje su upoznali tijekom ovog projekta i na njih ispisali citate iz Biblije koji su vezani uz proučavane biljke.

Slike 53. i 54. Pretraživanje informacija o biljkama u Bibliji u školskoj knjižnici i ispisivanje citata koje ćemo ispisati na straničnike

Slika 55. Dio geografsko-botaničkog rezervata *Đurđevački peski*

Ciljevi projekta:

- imenovati i navesti Đurđevačke peske kao poseban geografsko-botanički rezervat
- posjetiti spomenuti rezervat i uz stručnu pomoć otkriti i prepoznati biljke koje su jedinstvene u biljnom svijetu
- osvijestiti važnost Đurđevačkih peski kao područja specifične flore i faune
- ponašati se u skladu s pravilima zaštite okoliša
- izdvojiti i analizirati biljke koristeći različite izvore informacija
- prikupiti i urediti fotografije nastale na području ovog rezervata.

Ishodi učenja

Učenici će:

- prepoznati i opisati Đurđevačke pijeske kao poseban geografsko-botanički rezervat
- izdvojiti i analizirati biljke koristeći različite izvore informacija
- proučiti i istražiti, koristeći različite izvore informacija, specifičnu floru ovog područja
- prikupiti i urediti fotografije nastale na području ovog rezervata
- osmisliti i održati prezentaciju pred zainteresiranom javnošću
- koristiti stečeno znanje u svagdanjem životu.

Da bi učenici mogli prepoznati i opisati Đurđevačke pijeske kao poseban geografsko-botanički rezervat, posjetili smo to područje u dva navrata. Prvi posjet odradili smo uz stručnu pomoć profesora geografije Marina Ferderbera od kojeg smo doznali što znači pojam geografsko-botanički rezervat, koju ulogu imaju Đurđevački pijesci za naš kraj i koja su geografska obilježja ovog područja.

Slika 56. Voditeljice izvannastavnih aktivnosti s profesorom geografije Marinom Ferderberom

Tijekom drugog posjeta pridružila nam se profesorica biologije Ananda Glavica Ostojić koja nam je pričala o specifičnoj i jedinstvenoj flori tog područja. Pokazala nam je biljke koje rastu samo na tom području, a koje smo povratkom u školu proučavali i istraživali pomoću referentne građe koju posjeduje školska knjižnica (trava gladica, vlasulja bradica, majčina dušica pješčarka, poljski pelin, grm zečjak...). Također nas je uputila na pravila ponašanja koja moraju biti u skladu s ovim zaštićenim područjem. Prilikom posjeta, članovi foto-video skupine, koji su se priključili ekološkoj skupini, sve su fotografirali pa smo od prikupljenih fotografija izradili fotoalbum koji će koristiti i drugim učenicima i učiteljima škole u nastavnom procesu. Učenici su napravili poster kojim su stečeno znanje prenijeli i okupljenima na javnom predstavljanju projekta.

Slika 57. Specifična flora – vlasulja bradica

Ljekovito bilje: Ljekovito bilje đurđevačke Podravine u referentnoj građi

Ciljevi projekta:

- prepoznati i definirati područje đurđevačke Podravine koristeći referentnu građu
- svrstati i klasificirati ljekovito bilje koje raste na spomenutom području
- istražiti i otkriti koje se ljekovito bilje najčešće koristi u ljekovite svrhe koristeći referentnu građu
- uz pomoć stručne osobe prilagoditi, stvoriti i koristiti proizvode (kreme) nastale od ljekovitog bilja.

Ishodi učenja

Učenici će:

- prepoznati i opisati područje đurđevačke Podravine koristeći referentnu građu
- razlikovati i izdvojiti ljekovito bilje koje raste na spomenutom području
- izdvojiti i analizirati neko od ljekovitog bilja koje se koristi u ljekovite svrhe koristeći referentnu građu
- uz pomoć stručne osobe stvoriti i koristiti proizvode nastale od ljekovitog bilja koje su učenici zasadili i uzgojili u školi
- dizajnirati i napraviti vodič s informacijama i fotografijama ljekovitog bilja koje smo proučavali.

Slika 58. Polaznici izvannastavne skupine Ljekovito bilje sa zasađenim ljekovitim biljem

Pomoću referentne građe (atlasa, zemljovida i karata), uz profesora geografije, definirali smo i analizirali područje đurđevačke Podravine. To je područje koje se prostire od Novigrada Podravskog do Pitomače, a omeđeno je rijekom Dravom i gorom Bilogorom.

Slika 59. Polaznici Ljekovitog bilja sa svojom voditeljicom u školskoj knjižnici

Sljedeći je zadatak bio prepoznati koje ljekovite bilje raste na tom području. Osnovno polazište bila nam je knjiga Radovana Kranjčeva *Priroda Podravine*, iz koje smo saznali koje se biljke najčešće koriste u ljekovite svrhe, a rastu na spomenutom području (kopriva, stolisnik, neven, crni gavez, poljska preslica, bijeli sljez, matičnjak...).

Izdvojili smo ih i analizirali pomoću *Atlasa Ljekovitog bilja*, Josipa i Jasenke Gelenčir, te smo dizajnirali i napravili kratak vodič s opisima i fotografijama najčešćeg ljekovitog bilja đurđevačke Podravine. U goste smo pozvali bivšu učenicu naše škole koja je završila srednju školu za farmaceutskog tehničara i koja nam je pokazala postupak izrade kreme od gaveza, ali i objasnila svojstva, djelovanje i učinke te biljke. Tijekom provođenja ovog projekta, u rad svake izvannastavne aktivnosti uključivali su se i učenici koji polaze Foto-video skupinu. Oni su, upotrebljavajući *web 2.0* alate, koje su detaljno upoznali i upotrebljavali u prijašnjem radu svoje izvannastavne aktivnosti, stvarali umne mape pomoću alata *Mindomo*, zanimljive postere pomoću alata *Glogster* te su izrađivali videomaterijale pomoću alata *Animoto*. Koristeći spomenute alate prikazali su tradicijske običaje naše učeničke zadruge na drukčiji i zanimljiviji način.

Zaključak

Zajednički projekt školske knjižnice i učeničke zadruge pokazao je da se tradicionalni običaji koji se njeguju i podučavaju u radu s učenicima mogu obraditi i predstaviti na nešto drukčiji način - primjenom novih nastavnih metoda i oblika učenja i poučavanja.

Kroz ovaj projekt učenici su postali aktivni sudionici u rješavanju različitih problemskih situacija i zadataka, razvijali su svoje komunikacijske i organizacijske sposobnosti u korelaciji

s različitim područjima ljudske djelatnosti te su sudjelovali na mnogobrojnim radionicama, predavanjima i stručnim ekskurzijama. Projektom smo osvijestili važnost očuvanja tradicijske kulture nekog mjesta i zavičaja, ali isto tako tu tradiciju provodili i proživjeli kroz suvremenost u radu školskog knjižničara. Time smo pokazali da je školska knjižnica kao informacijsko, medijsko i kulturno središte škole jedna od najvažnijih poveznica svih oblika nastavnog procesa i sudionika koji djeluju u njemu.

FLO-FA-FIL u školskoj knjižnici: prikaz radionice s darovitim učenicima 4. razreda

Gordana Gregurović Petrović
gordana.gregurovic@skole.hr

Osnovna škola Augusta Cesarca, Krapina

Sažetak

Školska knjižnica usmjerena je na podupiranje i unapređenje odgojno-obrazovnog rada škole pružajući pritom širok spektar mogućnosti za stjecanje znanja. Čitanje, istraživanje, razmišljanje, mašta i kreativnost važni su za poučavanje i učenje, a ujedno su i ključne sastavnice kvalitetnog programa školske knjižnice. Cilj navedenih aktivnosti jest osobni, društveni i kulturni razvoj učenika. Ostvarivanje zadaća školske knjižnice podrazumijeva korelacijski pristup, kreativnu suradnju i timski rad učitelja i stručnih suradnika. Važno je i udruživanje ustanova i/ili udruga lokalne zajednice u provođenju nekih aktivnosti. To potvrđuje i provedena radionica FLO-FA-FIL ostvarena suradnjom stručnih suradnica škole i tajnika filatelističkog društva. Razvijanje kritičkog mišljenja i kreativnosti darovitih učenika poticalo se korištenjem enciklopedija i poštanskih maraka kao izvora znanja o flori, fauni i važnosti očuvanja i zaštite prirode. Tome je pridonijelo i korištenje raznovrsnih metoda rada i informacijsko-komunikacijske tehnologije.

Radionicom i filatelističkom izložbom u školskoj su knjižnici povezane tradicija i suvremenost s ciljem razvijanja informacijskih kompetencija kao temelja cjeloživotnog učenja.

Ključne riječi: enciklopedija, dječja enciklopedija (abecedno kazalo), rijetke biljne i životinjske vrste (flora i fauna) u RH, poštanska marka, filatelija

Abstract

School libraries focus on supporting and improving educational system by providing students with insights to the wide range of different sources of knowledge. Reading skills, research, cognitive thinking, imagination and creativity are as important in teaching as are in studying. These activities are the most important parts of any quality school library's program and their goal is to support students' personal, social and cultural growth. Achieving these goals requires correlation approach, creative cooperation and team work among teachers and expert assistants. It is also necessary to include appropriate institutions of the local community. This was the case with the philately group in the FLO-FA-FIL project during which the group's secretary and school's expert assistants worked together. The gifted students learnt about flora and fauna and the importance of the environmental protection. The sources of knowledge were encyclopaedias and stamps which were used to prompt

cognitive thinking and creativity. Furthermore, they worked using different methods and information technology.

The results of the workshop was an exhibition in the school library where we saw tradition and modernity joined in actual time. The goal was to realize the importance of lifelong learning.

Keywords: encyclopaedia, children's encyclopaedia (alphabetic index), rare plants and animals (flora and fauna) in Croatia, postal stamp, philately

Uvod

Povodom obilježavanja Mjeseca hrvatske knjige posvećenog enciklopedistici u školskoj je knjižnici organizirana radionica u kojoj su sudjelovali daroviti učenici 4. razreda, polaznici grupe izvannastavnih aktivnosti KLIK-KLAK. Radionicu su osmislile i pripremile stručne suradnice – knjižničarka, pedagoginja i defektologinja u suradnji s tajnikom Filatelističkog društva Zaboky. S obzirom na to da su prošle školske godine u sklopu knjižnično-informacijskog odgoja i obrazovanja obrađene enciklopedije, učenici su tijekom radionice ponovili usvojena znanja i primijenili stečenu informacijsku pismenost.

Tijek aktivnosti

U cilju izražavanja dobrodošlice i stvaranja ugodnog ozračja, susret je započeo predstavljanjem učenika odabirom dviju *memory*-kartica s pojmovima pozitivnih osobina. Suradničkoj atmosferi i stvaranju preduvjeta za daljnji rad pridonijelo je međusobno aktivno slušanje. Radionica se sastojala od dva dijela.

U prvom dijelu susreta učenici su pronalazili zanimljive informacije o rijetkim biljnim i životinjskim vrstama (flori i fauni) u RH služeći se različitim enciklopedijama u tiskanom i elektroničkom obliku. Rješavajući radne listiće, pronađene su informacije uspoređivali i nadopunjavali novima. Ujedno ih se poticalo na razvijanje pozitivnog odnosa prema prirodi kao i važnosti njezine zaštite i očuvanja. Zadatke su rješavali radeći u paru i skupini te su zajednički prezentirali svoje radove. Na kraju prvog dijela susreta uslijedio je kviz izrađen u mrežnom alatu Kahoot koji je pobudio natjecateljski duh, ali i veliku pozornost i zanimanje učenika. Korištenjem pametnih telefona u kvizu pokazali su stečena znanja i opću informiranost o rijetkim, zaštićenim biljnim i životinjskim vrstama, njihovoj korisnosti i ugroženosti.

U drugom dijelu susreta učenici su, slušajući predavanje tajnika Filatelističkog društva Zaboky, upoznali pojam filatelije te važnost i neprocjenjivu vrijednost poštanskih maraka. Uz njihovu primarnu ulogu, upoznali su i važnost promicanja različitih nacionalnih vrijednosti među kojima je i zanimljiv svijet biljaka i životinja. Na kraju susreta sudjelovali su u otvorenju

filatelističke izložbe u školi na temu biljnog i životinjskog svijeta u Republici Hrvatskoj. Tom prigodom dobili su dodatne informacije i odgovore na pitanja o sadržaju izložbe.

Susret je završio rješavanjem zagonetke koja se krila u nazivu radionice FLO-FA-FIL u čemu su bili uspješni. Tako su ujedno usvojili i nove pojmove - FLOra-FAuna-FILatelija te ih prikazali izradivši plakat.

Učenici su sudjelovanjem i druženjem na radionici proširili spoznaje te su radionicu vrednovali kao korisnu, zanimljivu i zabavnu. Izrazili su želju za sličnim načinom rada i ubuduće.

Izložbu maraka nakon radionice posjetili su i ostali učenici razredne nastave u pratnji svojih učiteljica kao i učenici predmetne nastave u pratnji učiteljica Prirode i Biologije.

Zaključak

Radionicom su povezane tradicija i suvremenost u traženju, prikupljanju i prezentiranju informacija i stečenih znanja kao i tradicionalni i suvremeni način komunikacije među ljudima. Primjerom se potvrđuje važnost veze između tradicije i suvremenosti u radu školskog knjižničara čime se pobuđuje interes darovitih učenika i ostvaruju ciljevi knjižnično-informacijskog odgoja i obrazovanja te se potiče razvijanje informacijskih kompetencija kao temelja cjeloživotnog učenja.

Literatura

IFLA-ine smjernice za školske knjižnice. 2016. Ur. Schultz-Jones, Barbara; Oberg, Dianne. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

Jarebica, Sonja. 2014. *Socijalne vještine: priručnik za učitelje i pedagoške djelatnike*. Udruga *Ti si OK*. Velika Gorica.

Kozina, Filip. 2007. *Pošta: knjiga odgovora na dječja pitanja*. Hrvatska pošta. Zagreb.

Lau, Jesús. 2011. *Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju: završna verzija*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

Librić, Ivan. 2017. *Otkrivam poštanske marke*. Hrvatska pošta. Zagreb.

Saetre, Tove Pemmer; Willars, Glenys. 2004. *IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.

Špiranec, Sonja. 2003. *Informacijska pismenost - ključ za cjeloživotno učenje*. *Edupoint*. CARNet. Zagreb. 5–15. (pristupljeno 13. listopada 2017.)

Winebrenner, Susan. 2016. *Želim znati više: kako poučavati darovitu djecu u suvremenoj nastavi*. Naklada Kosinj. Zagreb.

Od informacij do osvajanja znanja: vloga šolske knjižnice pri medpredmetnem povezovanju učnih enot

dr. sc. Lidija Janeš

lidija.janes1@guest.arnes.si

Leopoldina Poli Hočevar Eve

polihocevar@gmail.com

OŠ Danile Kumar, Međunarodni odjel, Ljubljana, Republika Slovenija

Povzetek

V zadnjih letih težimo k prijaznejši šoli, ki naj bi učence razbremenila, vendar pa zagotovila bolj življenjski in osmišljen pouk, učinkovitejše učenje in posledično trajnejše in bolj uporabno znanje. S sodobnim didaktičnim pristopom omogočamo medpredmetne povezave, s katerimi presežemo raven enostranskega in v izolirane podatke usmerjenega poučevanja. S takšnim načinom poučevanja in učenja potrdimo, da je bolj kot znanje, vezano na posamezni predmet, pomembno znanje za obvladovanje informacij in prepoznavanja povezav med njimi. Ob jasno prepoznavnih in zastavljenih ciljnih predmetov oz. disciplin, skrbnem načrtovanju in primerni organizaciji dela, je uspeh zagotovljen. V učni proces enakovredno vstopa šolska knjižnica, ki učenca usmerja na poti od iskanja informacij do pridobivanja in uporabe znanja v novih, neznanih situacijah. Zastavljanje problemov in nalog, povezanih z realnim življenjem, se odraža na učenčevi motiviranosti za samostojno (raziskovalno) delo z jasno zastavljenim končnim ciljem. Uresničitev teoretične podlage v praksi dokaže, da transferi znanja obogatijo učne vsebine in učni proces.

Ključne besede: učni proces, medpredmetno povezovanje, šolska knjižnica, transfer znanja, didaktični pristop, aktivno učenje

Abstract

In the last few years there have been tendencies in education towards a student-oriented school atmosphere that relieves students from their obligations, makes the lessons and learning authentic and builds the permanent and practical knowledge of students. This is enabled by interdisciplinary connections since the teaching is not focused on information gathering and not biased. Aside from the usual methods that focus on subject specific knowledge, the mastering of information and recognizing pieces of information is being focused on in the interdisciplinary connections. By setting clear subject specific goals, carefully planning and organizing work, the success is guaranteed. The school library equally enters into the learning process which is directing the student on the path of looking for information and using knowledge in new situations. Setting real-life tasks and activities with a specific final product reflects a student's motivation for independent (research) work. This

provides evidence that the transfer of knowledge from theory into practice leads to an enrichment of subject content and the learning process.

Keywords: teaching process, interdisciplinary connections, school library, transfer of knowledge, didactical approach, active learning

Uvod

Sodobna knjižnica vse bolj postaja metodološko središče vsake šole in nudi podporo učenju. Knjižničar s timskim delom omogoča medpredmetno povezovanje posameznih vsebinskih sklopov ali učnih enot, hkrati pa pritegne učence k raznolikim dejavnostim, ob katerih osvajajo temeljna znanja vseživljenjskega učenja. Knjižničar izbira svoje cilje in informacijske veščine, ki jih želi obdelati znotraj določenega učnega procesa, med katerim učenci postajajo produktivni posamezniki, ki se zelo dobro znajdejo v morju informacij. Učenje iz virov je predpogoj, ki ga zahteva sleherni predmet in sodobni kurikulum. Slednji je poln dejavnosti, vezanih na razvoj kritičnega in kreativnega mišljenja, ki jih prinašajo le dinamični programi in nove metode, potrebne za preobrazbo v skladu s spreminjajočo se vlogo knjižničarja.

Navedena dejstva je mogoče doseči v praksi, zato bo predstavljen šolski primer, ki bo osvetlil proces izvajanja takšnega pouka ter opozoril na nekatere prednosti.

Standardi za šolsko knjižnico in njene naloge

Osrednja naloga knjižnice v mednarodni šoli z IBO programom¹⁵⁵ je promocija in omogočanje učinkovitega poučevanja v skladu z učnim načrtom (napisanim kurikulumom). Knjižnica zagotavlja pristop do relevantnih in stimulativnih gradiv, ki so potrebna za raziskovalni način pedagoškega dela, in do informacij, ki omogočajo in podpirajo učenje.¹⁵⁶ Poleg tiskanih in ilustriranih besedil nudi dostop do kvalitetnih digitalnih virov.¹⁵⁷

Vsekakor je šolska knjižnica več kot le ponudnik različnih virov; je tudi prostor za učenje in pomembni člen sodelovalnega dela, je spodbujevalec pridobivanja smiselnega in uporabnega

¹⁵⁵ Mednarodni program Osnovne šole Danile Kumar se uvršča med programe več kot 3.665 šol, ki so razpršeni v več kot 146 državah po svetu. Tovrstne šole so članice International Baccalaureate Organisation (IBO), neprofitne izobraževalne organizacije s sedežem v Švici. Organizacija IB povezuje šole, vlade, in preostala mednarodna združenja zaradi razvijanja programov, ki predstavljajo izzive v pedagoški praksi in učnem okolju.

Filozofija učenja in poučevanja temelji na ustvarjanju situacij, ki zahtevajo razmislek, razumevanje in poznavanje širše problematike, zato so učenci aktivno vpeti v raziskovalne dejavnosti, delo je usmerjeno na učenca, učitelj pa je usmerjevalec učnega procesa.

¹⁵⁶ Poslanstvo knjižnice je vsekakor tudi nabava in zagotavljanje dostopa do leposlovja različnih žanrov, vendar je zaradi narave članka nekoliko bolj izpostavljeno poučno in strokovno gradivo.

¹⁵⁷ Hočevar Eve, Leopoldina Poli. 2016. Pedagoški pogled na vlogo knjižnice na Mednarodni šoli (IBO) Danile Kumar. *Šolski razgledi* 17. 7.

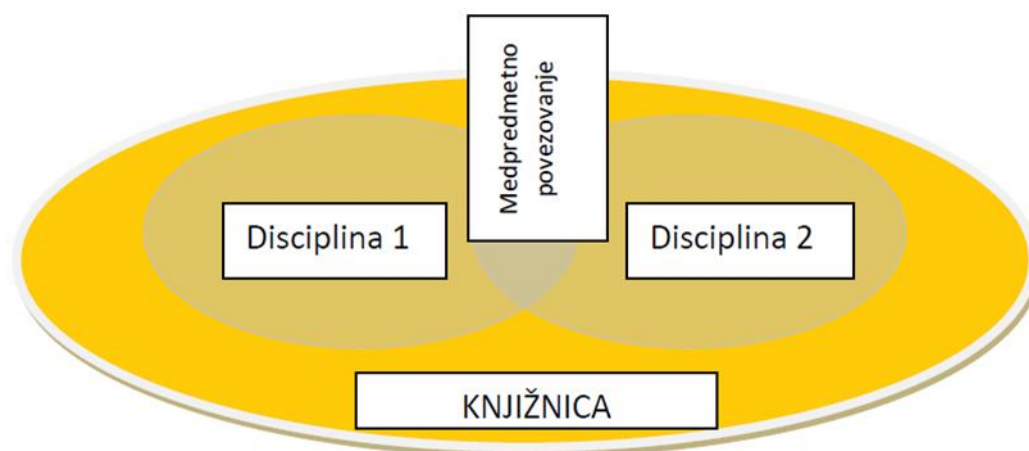
znanja skozi nove metode in načine dela.¹⁵⁸ Pogosto ravno knjižnica utira pot medpredmetnemu povezovanju učnih vsebin, skozi katere knjižničar uresničuje cilje knjižnično informacijskih znanj.

Gledano s praktičnega vidika se mora knjižnica nenehno razvijati in slediti tako kurikularnim spremembam kot tudi tendencam sodobne tehnologije. Percepcija knjižnice se očitno spreminja, njene primarne naloge so nadgrajene in zajemajo premik od izposoje do učinkovitega poučevanja.

Smernice¹⁵⁹ za delovanje IB šolske knjižnice razberemo iz dokumenta z naslovom *Programme standards and practices*. Le-te niso ostro ločene od preostalih smernic, ki narekujejo delovanje šol s tovrstnim programom. Že iz samega zapisa ugotovimo, da šolska knjižnica predstavlja aktivni del šolskega ustroja in je vpeta v različne dejavnosti, skratka skrbi za implementacijo programa v celoti.

Medpredmetno povezovanje na MYP programu (ali v zadnjem triletju osnovne šole)

Ena od temeljnih značilnosti MYP-ja (*Middle Years Programme*)¹⁶⁰ je njegov poudarek na medpredmetnem/interdisciplinarnem poučevanju in učenju.

Grafikon 2. Prikaz medpredmetnega povezovanja

¹⁵⁸ Hočevar Eve, Leopoldina Poli. 2016. Pedagoški pogled na vlogo knjižnice na Mednarodni šoli (IBO) Danile Kumar. *Šolski razgledi* 17. 7.

¹⁵⁹ Standard B2 – *Resources and support. Programme standards and practices*. 2014. International Baccalaureate Organization. Cardiff. 4.

- 6 – *The library/multimedia/resources play a central role in the implementation of the programme.*
- 7 – *The school ensures access to information on global issues and diverse perspectives.*
- 4 – *The school provides dedicated time for teachers' collaborative planning and reflection.*

¹⁶⁰ Na šoli izvajamo dva programa, in sicer:

- PYP program ali *Primary Years Programme* (od vrtca do vključno petega razreda),
- MYP program ali *Middle Years Programme* (od šestega do osmega razreda, prvi trije razredi MYP-a).

Ta značilnost se pojavi kot posledica izzivov in priložnosti pri poučevanju učencev skozi prepletene in kompleksne teme vsakdana in obstoja. Mlajši učenci pogosto naravno povezujejo znanje za razumevanje delovanja sveta okoli njih. V nekaterih primerih tudi zato, ker še niso bili dovolj seznanjeni s perspektivami posameznih predmetov, kot so organizirane v akademskem svetu. Ko se znanje in informacije množijo, morajo kritični misleci uspešno vključiti disciplinarne perspektive, da lahko razumejo kompleksne ideje in izzive.¹⁶¹

Učitelji pri načrtovanju in izvajanju pouka uporabljamo različne didaktične metode in strategije, vedno pa učenca postavimo v središče pedagoškega procesa. Se pravi, da frontalno zastavljeno poučevanje ni dovolj, učenca ne opolnomoči za samostojno delo. Pomembno je, da je učenec aktivni člen pridobivanja znanja. V grobem lahko rečemo, da učenec išče in zbira informacije, jih analizira in združuje v nove celote, kontekste. Tako prihaja do uporabnega znanja, znanja, ki je nepogrešljivo na njegovi življenjski poti.

Za doseg želenega cilja moramo torej preseči predmetno razdrobljenost vzgojno-izobraževalnih programov in zagotoviti razvoj kompleksnih, a ključnih veščin, kar pa terja večjo avtentičnost učnega procesa in globlje povezave med šolskimi predmeti oz. disciplinami. Odločiti se je potrebno za cilje, vsebine, oblike in načine medpredmetnega povezovanja. Ob pravilnem načrtovanju slednje učencem omogoča doseganje taksonomsko višjih učnih ciljev.

Kompleksnost povezav

Kompleksnost medpredmetnega povezovanja poteka na ravni vsebin, konceptov/pojmov in procesnih znanj.¹⁶²

Tabela 4. Primeri medpredmetnih povezav po ravneh

Raven povezave	Predmeti ¹⁶³
vsebinska	<i>šege in navade, prazniki</i> – zgodovina, državljska vzgoja in etika, slovenščina, tuji jeziki <i>sluh</i> – biologija, glasbena vzgoja <i>stilna obdobja</i> – likovna vzgoja, glasbena vzgoja, zgodovina, slovenščina, tuji jeziki
konceptualna/ pojmovna	<i>ritem, refren, rima, verz</i> – glasbena vzgoja, slovenščina, tuji jeziki <i>lestvica, harmonija, disharmonija, celota</i> – likovna vzgoja, glasbena vzgoja <i>zvok, ton, šum</i> – naravoslovje, glasbena vzgoja
procesna	<i>primerjanje, razlikovanje, razvrščanje, urejanje predmetov in pojmov glede na dano lastnost</i> – npr. lastnih imen pri slovenščini, zvočnih barv glasbil pri glasbeni vzgoji, števil pri matematiki ...

¹⁶¹ Fostering interdisciplinary teaching and learning in the MYP. 2014. International Baccalaureate Organization. Cardiff.

¹⁶² Vir: Sicherl-Kafol, Barbara. *Medpredmetno povezovanje v osnovni šoli*. Radovljica. (pridobljeno 26. 5. 2017.).

¹⁶³ Imena predmetov so na MYP programu nekoliko drugačna, predmeti se združujejo v 8 predmetnih skupin (Language and Literature, Language Acquisition, Mathematics, Sciences, Individuals and Societies, Design, Arts, Physical and Health Education). Zaradi lažjega razumevanja so predmeti poimenovani tako, kot jih predpisuje nacionalni kurikulum.

Posebno pozornost torej velja nameniti opredeljevanju in zapisu skupnega pričakovanega rezultata, saj je le ta jedro, okoli katerega tkemo medpredmetno povezavo. Za izhodišče lahko prevzamemo cilje posameznega predmeta ali pa splošne cilje in veščine, ki si jih deli več predmetov skupaj. Kadar zapisujemo pričakovane rezultate, jasno povemo, kaj želimo, da učenec doseže, zmore, zna, kakšno razumevanje in katero veščino naj bi ozavestil ali razvil. Jasno predvidimo razliko na konkretnem področju med začetnim in končnim stanjem.¹⁶⁴

Osmišljeno znanje, ki ga zahteva preprosti *zakaj*, vezan na konkretne situacije realnega sveta, popelje učence do osebnega uspeha.¹⁶⁵ Na poti pa jih usmerja knjižničar z veščinami uspešnega raziskovanja. Velikokrat jih popelje od informacij do znanja po korakih modela Big6¹⁶⁶ (opredelitev teme, metode iskanja primernih informacijskih virov, dostopanje in zbiranje potrebnih informacij, uporaba informacij, sinteza, vrednotenje), čeprav lahko izbere kateri koli drugi model. Učitelj predmeta jih opremi s strokovnimi znanji specifičnih učnih enot ali sklopov.

V procesu načrtovanja ali med samo izpeljavo se nam nemalokrat porodi vprašanje, ki posega na področje količine povezovanja. Razmišljamo o primerni količini linearno pridobljenega znanja pri posameznem predmetu v primerjavi z znanjem, ki je plod izpeljanih, povezovalnih učnih situacij. Skrbi nas ustrezno razmerje med *tradicionalnim* oz. linearnim poučevanjem in kompetenčnim pristopom. Vendar vsak učitelj (in knjižničar) sam najboljše ve, koliko časa ima na voljo, s kom bo sodeloval, kaj bo načrtoval in kaj pričakoval od učencev.

Sprašujemo se tudi, ali smo bili uspešni v konkretnem učnem procesu. O uspešnosti kompleksnih povezav smo lahko vsi vključeni prepričani takrat, ko učenci dosežejo sledeče standarde:¹⁶⁷

- znanje posameznih predmetov/disciplin (poznavanje dejstev, konceptov, procedur),
- sintezo znanja (združitev znanja posameznih predmetov za medpredmetno razumevanje obravnavane snovi),
- komunikacijske veščine (uporaba strategij za učinkovito komuniciranje o medpredmetnem razumevanju snovi, dokumentiranje virov),
- veščine raziskovalnega dela,
- refleksijo (razmislek o njihovi razvojni poti, ocena pridobitev in omejitev pri osvajanju disciplinarnega in interdisciplinarnega znanja v specifičnih situacijah).

¹⁶⁴ Rutar Ilc, Zora. 2010. Medpredmetne in kurikularne povezave v kontekstu učnociljnega in procesnega načrtovanja in izvajanja pouka: priporočila za zapis priprave za medpredmetne in kurikularne povezave. *Medpredmetne in kurikularne povezave: priročnik za učitelje*. Ur. Rutar Ilc, Zora; Pavlič Škerjanc, Katja. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.

¹⁶⁵ Šteblaj, Irena. 2015. *Inquiry based teaching: Learning and teaching methods*. Workshop Booklet. Danila Kumar International School. Ljubljana.

¹⁶⁶ Svojestven učni načrt za informacijsko pismenost, vezan je na proces reševanja problemov, vključuje veščine, potrebne za učinkovitost pri zadovoljevanju informacijskih potreb.

¹⁶⁷ *Fostering interdisciplinary teaching and learning in the MYP*. 2014. International Baccalaureate Organization. Cardiff.

Uresničitev medpredmetnih povezav v praksi s knjižničarjeve perspektive

Knjižničar igra pomembno vlogo pri ustvarjanju šolskega učnega etosa. Nenehno vzpodbuja raziskovanje, refleksijo in akcijo v knjižnici in zunaj nje.

Namen šolske knjižnice je razvijanje vseh vrst pismenosti s poudarkom na informacijski pismenosti.¹⁶⁸ Knjižnično informacijsko znanje pri poučevanju in posledično pri osvajanju znanj vpliva na celotno raven kakovosti pouka.

Na mednarodnem oddelku nas vodijo predpisani dokumenti in smernice IBO programa, znotraj katerih so določene veščine, ki jih učenec spoznava, uporablja. Imenujemo jih ATL skills ali Approaches to learning. Deljene so v 5 glavnih skupin,¹⁶⁹ med njimi so za knjižnico najpomembnejše veščine raziskovalnega dela, ki zajemajo informacijsko pismenost v celoti.

Tabela 5. Prikaz knjižničnih standardov znanj¹⁷⁰

Raziskovanje	
Informacijska pismenost	
Standardi informacijske pismenosti	<p>Iskanje, interpretacija, presojanje in uporaba informacij</p> <ul style="list-style-type: none">• zbiranje, shranjevanje in preverjanje podatkov• dostopanje do informacij z namenom biti informiran in informirati druge• povezovanje različnih virov in informacij• razumevanje osebnih pridobitev in omejitev zaradi senzornega učenja pri dostopanju, procesiranju in priklicu informacij• uporaba zapomnitvenih tehnik za razvijanje dolgoročnega spomina• predstavitev informacij v različnih formatih• zbiranje in analiziranje podatkov za odkrivanje rešitev in pravilno odločanje• procesiranje podatkov in poročanje o rezultatih• ocenjevanje in izbor informacijskih virov in digitalnih orodij, primernih za specifično nalogo• razumevanje in uporaba različnih tehnologij• uporaba kritičnega mišljenja za analiziranje in interpretiranje medijske komunikacije• razumevanje in vključevanje pravic intelektualne lastnine• oblikovanje referenc in citatov, navajanje opomb, izdelava bibliografije• določanje primarnih in sekundarnih virov

¹⁶⁸ Steinbuch, Majda. 2007. Šolska knjižnica v kurikulumu. *Šolska knjižnica* 3/4. 123–129.

¹⁶⁹ MYP: *From principles into practice*. 2014. International Baccalaureate Organization. Cardiff.

Skupine ATL skills so naslednje:

- komunikacijske,
- socialne (veščine sodelovanja),
- veščine samoorganizacije (organizacijske, veščine samokontrole, veščine refleksije),
- raziskovalne (veščine informacijske pismenosti, veščine medijske pismenosti),
- veščine razmišljanja (kritično razmišljanje, kreativno razmišljanje, prenos znanja).

¹⁷⁰ Vir: MYP: *From principles into practice*. 2014. International Baccalaureate Organization. Cardiff.

Medijska pismenost

Standardi medijske pismenosti	<ul style="list-style-type: none">• lociranje, organiziranje, analiziranje, evalvacija, sinteza in etična uporaba informacij iz različnih virov in medijev (vključujoč digitalne socialne medije in elektronska omrežja)• ozaveščanje medijske interpretacije dogodkov in idej (vključujoč digitalne socialne medije)• preiščena izbira vsebin• razumevanje vplivov medijev in načinov prezentacije• odkrivanje perspektiv iz različnih medijev in različnih virov• učinkovito komuniciranje o informacijah in virih, namenjeno raznoliki javnosti/publiki, uporaba različnih medijev in formatov• primerjava, iskanje nasprotij in prinašanje zaključkov med (multi)medijske vire
-------------------------------	--

Tako kot navaja že Sicher-Kafol¹⁷¹ je uresničevanje medpredmetnih povezav povezano tudi z zagotovljenostjo ustreznih pogojev: fleksibilno organizacijo pouka, pripravljenostjo za sodelovalno delo, poznavanjem ciljev in vsebin različnih predmetov/disciplin, timskim načrtovanjem, ustrezno didaktično usposobljenostjo, prilagojenostjo razvojni stopnji in predznanju otrok, možnosti za projektno delo. Vsekakor imajo velik doprinos na končno uspešnost konstruktivna izmenjava mnenj, reflektivni dialog in skupinski fokus.

Primer iz prakse ali pot od informacij do uporabnega znanja

Sodobne šole ne bi bilo, če ne bi teorija uspešno prerasla v prakso. Spodnji primer medpredmetne povezave je bil realiziran večkrat, in sicer z rahlimi variacijami na mednarodnem programu naše šole. Učencem je bila izvedena povezava v izziv in ponos, učiteljem pa v potrditev izbire pravilnega pristopa poučevanja in učenja ter sodelovalnega dela. V namene pričujočega članka je primer predstavljen v nekoliko poenostavljeni in spremenjeni obliki.

Primer medpredmetnega povezovanja je vezan na celotno izvedbo lutkovne predstave, in sicer od ideje, pisanja besedila do končne izvedbe na odru. V proces ustvarjanja so torej vključeni učitelji angleškega jezika, drame, likovne vzgoje, tehnike in tehnologije ter knjižničar.

Knjižničarjevo delo lahko najlažje predstavimo in razdelamo po fazah informacijskega procesa.

• **Opredelitev teme**

V prvi fazi učence navaja, da premislijo, kaj že vedo o temi in tako izhajajo iz svojega predznanja. Knjižničar jih spodbudi, da izluščijo podteme, ključne besede za predmet učenja, ki jih bodo uporabili pri iskanju informacij (drama, lutkovna predstava, lutke, lutkarji, pisanje skripte ...). Pomembno je, da imajo učenci na voljo primerne informacijske vire in dovolj časa za obdelavo podatkov.

¹⁷¹ Sicherl-Kafol, Barbara. *Medpredmetno povezovanje v osnovni šoli*. Radovljica. (pridobljeno 26. 5. 2017.).

- **Metode iskanja primernih informacijskih virov**

V drugi fazi raziskovanja učenci najprej predelajo osnovno literaturo (npr. učbenike, enciklopedije, ipd.), si pridobijo temeljno znanje. Pri izbiranju med primernimi informacijskimi viri imajo knjižničar in učitelji pomembno vlogo, saj učencem pomagajo pri selekciji oziroma dodatnih predlogih za literaturo. Tu se pogosto povežejo tudi z učiteljem za računalništvo, ki jih uči kritičnega izbiranja kvalitetnih spletnih strani. Učence navajamo, da sprti izdelujejo delovno bibliografijo (*Drama in the Classroom ...*).

- **Dostopanje in zbiranje potrebnih informacij**

V tej fazi se učenci učijo iskanja podatkov v izbranih virih, kjer uporabijo različne tehnike branja in urejanja informacij. Pri pouku angleščine je poudarek je na tem, kako napisati skripto; pri tehniki in tehnologiji – izbira tipa lutke in postopki ustvarjanja lutke; pri drami obravnavajo npr. tehnike govora.

- **Uporaba informacij**

Zdaj učenci zbrane podatke temeljito pregledajo, primerjajo in povzamejo. Pomembno je, da jih nenehno opozarjamo in učimo citiranja ter navajanja virov. Učenci preverjajo, ali imajo vse potrebne informacije in ocenjujejo zanesljivost le-teh.

- **Sinteza**

V peti fazi učenci informacije organizirajo in sintetizirajo v smiselno celoto. Razmislijo, kakšna bo predstava, komu bo namenjena, kakšen bo slog predstave, kako napisati skripto, kako si smiselno razdeliti vloge, se pripraviti na nastop. Pridobljena teoretična znanja vseh predmetov združijo in uporabijo v konkretni situaciji, saj morajo za izvedbo predstave pokazati, kaj so se naučili pri dramskem pouku, kaj pri angleškem jeziku, praktično morajo izdelati lutko pri tehničnem/likovnem pouku. Ta del je verjetno za učence najbolj zahteven, saj se tu res pokaže, kako so sposobni svoje znanje prenesti v ustvarjalno prakso. Izkušnje pa pokažejo, da so učenci zelo ustvarjalni, blizu jim je takšen način dela, zato celo pri pouku glasbene vzgoje pripravijo spremljavo za predstavo, sicer sledenje večkrat v 8. razredu, saj takrat na oder postavijo klasično dramsko igro.

- **Vrednotenje**

V zadnji fazi učenci ovrednotijo svoje delo in premislijo, kako je za njih osebno potekal celotni proces od začetka (zbiranje virov in podatkov), prek priprav, generalke, do končne predstave. Refleksija je zelo pomembna, saj učenci premislijo, kako uspešni so bili pri posameznem predmetu, pri različnih korakih raziskovanja in kako uspešna je bila končna predstavitev. Refleksija jim poda tudi smernice za nadaljnje delo.

Tabela 6. Lutkovna predstava: tabelarna ponazoritev primera iz prakse s ključnimi elementi učnega sklopa

Sodelujoči predmeti	angleščina, drama, likovna vzgoja, tehnika in tehnologija, knjižnica
Cilj	izpeljava lutkovne predstave v angleškem jeziku po prirejenem originalnem besedilu
Raziskovalna trditev/teza	Struktura in pripovedništvo vplivata na kvaliteto zgodbe v lutkovnem gledališču.

Ključni koncepti	ustvarjalnost, perspektiva, pripovedništvo, predstava
Raziskovalna vprašanja	<i>Kaj so značilnosti dobrega zapisa besedila, namenjenega lutkovni predstavi?</i> <i>Kako mi pomaga ustvarjalnost pri pretvorbi besedila v drugačen žanr?</i> <i>Kakšne lutkovne predstave so nepozabne za občinstvo?</i> <i>Kakšna naj bo lutka, da vizualno pritegne gledalca in izraža svoj karakter?</i>
Vsebina	Učenci opazujejo in raziskujejo, kako različni žanri in stili pisanja vplivajo na bralce/poslušalce/publiko. Razvijajo razumevanje in ozavestijo pomen jezika in vpliv lutk ter njihove vizualne podobe na sporočilnost. Spoznajajo kompleksnost dramske zasnove, pripravljajo potrebne zapise in ustvarijo lutkovne junake.
Razvoj veščin in spretnosti	organizacijske, socialne, komunikacijske, raziskovalne , razvoj kritičnega mišljenja
Pomembni koraki procesa učenja	tvorba vprašanj za raziskovanje = vprašaj, od znanega k novemu = predznanje, raziskovanje teme = raziskuj, odkrivanje novih perspektiv = ustvari, podajanje naučenega = predstavi, soočanje z razlikami = diskutiraj, refleksija = ovrednoti

In če se po končanem procesu vrnemo k standardom znanj (*ATL skills*) za knjižnice, ki so bili predstavljeni na začetku poglavja, ugotovimo, da smo skozi uresničevanje medpredmetne povezave v praksi dosegli knjižnično informacijske cilje in pokrili posamezne standarde znanj, in sicer v večjem številu in kvalitetneje, kot bi to uspeli storiti znotraj izolirane učne enote/izoliranih učnih enot.

Prednosti multiperspektivne obravnave učne snovi

Trdimo lahko, da so medpredmetne povezave del sodobnega pojmovanja znanja in učenja, posegajo na območje konstruktivizma ter sovpadajo z najučinkovitejšimi didaktičnimi pristopi k učenju in poučevanju – aktivno učenje, avtentične učne situacije.¹⁷² Definiramo jih lahko kot učni proces, v katerem učenci razumejo temeljno znanje, vendar modificirajo svoje razmišljanje z vzornega kota dveh ali več predmetov/disciplin, pri čemer vključujejo, ponotranjijo novo razumevanje.¹⁷³

Prednosti, ki jih ima takšno pedagoško delo, so:¹⁷⁴

- dopuščanje možnosti različne interpretacije in različnih stališč,
- spodbujanje učenčevega osebnega interesa in povečanje motivacije za učenje,

¹⁷² Pavlič Škerjanc, Katja. 2010. Smisel in sistem kurikularnih povezav. *Medpredmetne in kurikularne povezave: priročnik za učitelje*. Ur. Rutar Ilc, Zora; Pavlič Škerjanc, Katja. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.

¹⁷³ MYP: *From principles into practice*. 2014. International Baccalaureate Organization. Cardiff.

¹⁷⁴ Isto.

- razširitev zavesti o okoliščinah, ki imajo vpliv na vsakega posameznika,
- razvijanje veščine kritičnega mišljenja z zbiranjem, evalviranjem relevantnih podatkov, analiziranjem alternativ, s preišljanjem o potencialnih posledicah in z delanjem zaključkov,
- poglobitev analize in sinteze pri reševanju kompleksnejših nalog,
- pestrost starosti primernih dejavnosti,
- razvijanje dispozicij za odgovorno ravnanje (na lokalni, nacionalni ali globalni ravni).

Poudariti velja, da *morajo [medpredmetne povezave] vključevati vse korake učenja in vse faze učnega procesa vključno s preverjanjem in ocenjevanjem učnih rezultatov.*¹⁷⁵ Vsekakor je medpredmetno povezovanje smiselno takrat, ko en predmet/disciplina ali en učitelj ne bi mogel doseči pričakovanega rezultata sam ali pa vsaj ne tako dobro.

Zaključek

Pri odločanju o izvedbi medpredmetnih povezav moramo jasno opredeliti skupne vstope in definirati pričakovane rezultate, ki so kompleksni, neuresničljivi znotraj posameznega predmeta/discipline. Brez povezav njihova kvaliteta ne bi bila na visoki ravni, nikakor je ne bi mogli utemeljeno označiti s presežnimi pridevniki. Medpredmetne povezave presegajo primere posameznih prispevkov, nastalih znotraj enega predmeta, zahtevajo pa obilo prepričljivosti, avtentičnosti, konsistentnosti. Kljub heterogenosti sodelujočih predmetov/disciplin ohranjajo jasno rdečo nit ali določajo pričakovani končni rezultat.

Da smo uspešno zastavili povezavo predmetov/disciplin, si lahko priznamo, če učenci pokažejo razumevanje teme, so zmožni podati nazoren odgovor na raziskovalno vprašanje, uspešno rešijo obstoječi ali zadani problem, so ustvarjalni in izdelajo končni izdelek ali znajo tvoriti vprašanja, ki so del nadgradnje znanja.

Medpredmetne povezave so s svojo namenskostjo, integrativno noto in vpetostjo ter dopolnjevanjem različnih znanj in veščin potrebni del pedagoškega procesa današnje šole, saj preprosto temeljito predrugačijo in obogatijo vzgojno-izobraževalno delo. In znanje, pridobljeno skozi proces informacijske pismenosti, je tisto, ki ga prispeva knjižničar kot popotnico na poti vseživljenjskega učenja.

¹⁷⁵ Pavlič Škerjanc, Katja. 2010. Smisel in sistem kurikularnih povezav. *Medpredmetne in kurikularne povezave: priručnik za učitelje*. Ur. Rutar Ilc, Zora; Pavlič Škerjanc, Katja. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana. 32.

Literatura

Bevc, Vera. 2005. Medpredmetno načrtovanje in povezovanje vzgojno-izobraževalnega dela. *Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu: zbornik prispevkov*. Ur. Rupnik Vec, Tanja. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.

Fostering interdisciplinary teaching and learning in the MYP. 2014. International Baccalaureate Organization. Cardiff.

Hočevar Eve, Leopoldina Poli. 2016. Pedagoški pogled na vlogo knjižnice na Mednarodni šoli (IBO) Danile Kumar. *Šolski razgledi* 17. 7.

Learning stories. Cardiff. (pridobljeno 23. 1. 2018.).

MYP: From principles into practice. 2014. International Baccalaureate Organization. Cardiff.

Pavlič Škerjanc, Katja. 2010. Smisel in sistem kurikularnih povezav. *Medpredmetne in kurikularne povezave: priročnik za učitelje*. Ur. Rutar Ilc, Zora; Pavlič Škerjanc, Katja. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.

Programme standards and practices. 2014. International Baccalaureate Organization. Cardiff.

Rutar Ilc, Zora. 2010. Medpredmetne in kurikularne povezave v kontekstu učinkovitega in procesnega načrtovanja in izvajanja pouka: priporočila za zapis priprave za medpredmetne in kurikularne povezave. *Medpredmetne in kurikularne povezave: priročnik za učitelje*. Ur. Rutar Ilc, Zora; Pavlič Škerjanc, Katja. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.

Sicherl-Kafol, Barbara. *Medpredmetno povezovanje v osnovni šoli*. Radovljica. (pridobljeno 26. 5. 2017.).

Steinbuch, Majda. 2004. Učenje z informacijskimi viri. *Informacijsko opismenjevanje: priročnik za delo z informacijskimi viri*. Ur. Steinbuch, Majda. Zavod Republike Slovenije za šolstvo. Ljubljana.

Steinbuch, Majda. 2007. Šolska knjižnica v kurikulumu. *Šolska knjižnica* 3/4. 123–129.

Šteblaj, Irena. 2015. *Inquiry based teaching: Learning and teaching methods*. Workshop Booklet. Danila Kumar International School. Ljubljana.

Štemberger, Vesna. 2008. Načrtovanje in izvajanje medpredmetnih povezav. *Učitelj v vlogi raziskovalca: akcijsko raziskovanje na področjih medpredmetnega povezovanja in vzgojne zasnove v javni šoli*. Ur. Janez Krek. Pedagoška fakulteta. Ljubljana.

Zavičajna zbirka kao promotor kulturnog turizma

Ksenija Kesegi-Krstin

ksenija.kesegi.krstin@gmail.com

Ugostiteljsko-turistička škola, Osijek

Sažetak

U ovom se primjeru dobre prakse nude se odgovori na pitanja: Kako knjižnice/knjižničari mogu biti promotori kulturno-povijesne baštine i može li zavičajna zbirka biti turistički zanimljiv proizvod? Rad će predstaviti provedene aktivnosti nastale u projektu *U Ossiku slovima Ivana Martina Divalda* čiji je osnovni cilj bio oživljavanje tiskarskoga zanata i zavičajne zbirke Ivana Martina Divalda, prvog svjetovnog tiskara u Osijeku. Istražujući kulturnu povijest svoga grada i njegove znamenite osobe, školski knjižničar ostvaruje višeslojne zadaće svoga rada. U ovom je slučaju naglasak na kulturnoj i javnoj djelatnosti, povezivanju s institucijama lokalne zajednice i promociji škole.

Ključne riječi: zavičajna zbirka, kulturno-povijesna baština, kulturna i javna djelatnost

Abstract

This example of good practice answers the following questions: How can libraries/librarians be the promoters of cultural and historical heritage and can tourism benefit from a product like the collection of regional items? The paper presents activities carried out as part of the project named *In Ossik through words of Ivan Martin Divald*, whose primary goal was the revival of the printing craft as well as the collection of regional items by Ivan Martin Divald, the first secular printer in Osijek. By exploring the distinguished individuals and cultural heritage of his town, the school librarian follows through with a variety of his assignments. In this case, the emphasis is laid on cultural and public activity, connecting with the local institutions and promoting the school.

Keywords: the collection of regional items, cultural and historical heritage, cultural and public activity

Uvod

Kulturna je baština temelj nacionalnoga identiteta svakog naroda. Hrvatska je zemlja bogate tradicijske kulture koju treba očuvati i predstaviti. Tko je pozvan graditi kulturni identitet učenika i njegovati ljubav prema zavičajnicima? Osim nastavnika, svakako svoju zadaću u tom poslu imaju i knjižničari. Njihove su aktivnosti propisane Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi u kojem se ističe da je škola dužna:

*osigurati sustavan način poučavanja učenika, poticati i unapređivati njihov intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni i duhovni razvoj u skladu s njihovim sposobnostima i sklonostima; razvijati učenicima svijest o nacionalnoj pripadnosti, očuvanju povijesno-kulturne baštine i nacionalnog identiteta.*¹⁷⁶

I Nacionalni okvirni kurikulum ističe sljedeće:

*Odgoj i obrazovanje pridonose izgradnji osobnoga, kulturnoga i nacionalnog identiteta pojedinca. Danas u doba globalizacije, u kojem je na djelu snažno miješanje različitih kultura, svjetonazora i religija, čovjek treba postati građaninom svijeta, a pritom sačuvati svoj nacionalni identitet, svoju kulturu, društvenu, moralnu i duhovnu baštinu.*¹⁷⁷

Djelatnosti i aktivnosti školskog knjižničara proizlaze iz činjenice da je knjižnica u sastavu odgojno-obrazovne ustanove. Njezini su ciljevi i zadaće usklađeni s vizijom i misijom škole, školskim kurikulumom i godišnjim planom i programom rada. Namijenjena je svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa i stručna je potpora svim nastavnim, izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima.¹⁷⁸ Upravo zbog toga je ovaj projekt primjer međupredmetnoga povezivanja jer su u njega uključeni predmeti: Povijest, Marketing u turizmu i Engleski jezik.

Kao odgovor na javni natječaj *Promocija i jačanje kompetencija strukovnih zanimanja za turizam* nastao je projekt *U Ossiku slovima Ivana Martina Divalda*.

Ciljevi su projekta bili:

- oživjeti zavičajnu zbirku Ivana Martina Divalda i promovirati Osijek kao odredište kulturnog turizma
- postaviti spomen-ploču na zgradu prve svjetovne tiskare u gradu Osijeku s QR kodom
- pokrenuti inicijativu *opisnog naziva* ulica na primjeru: Ivan Martin Divald, prvi svjetovni tiskar, 18. stoljeće.

Tko je Ivan Martin Divald?

O životu prvoga osječkog svjetovnog tiskara Ivana Martina Divalda, prije dolaska u Osijek, zna se vrlo malo. Nisu nam poznati njegovi rodbinski odnosi, ali postoje zapisi o Divaldovoj lozi u slovačkoj i mađarskoj povijesti. Vjerojatno zbog toga postoji i nekoliko varijanti prezimena (Diwaltd, Divalt, Divald). Poznato je da je rođen 1743. te da je tipografski zanat izučavao u Beču. U Osijek je došao 1775. godine iz tadašnjeg Budima. Iste je godine dobio carski privilegij (dozvolu) za tiskarski zanat od *velike kraljice i prosvijećene vladarice* Marije Terezije. Tiskara je u svojim početcima služila za potrebe crkve i dušobrižništva što se djelomično očituje u tematici njegovih knjiga. S druge strane, Divald je odmah nastupio i u

¹⁷⁶ Zakon.hr. 2017. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Članak 4. stavak 1. i 2. (pristupljeno 1. rujna 2017.).

¹⁷⁷ Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. 2011. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Zagreb. 14.

¹⁷⁸ Kesegi-Krstin, Ksenija. *Uloga knjižnice u školskom kurikulumu*. Knjižnica Ugostiteljsko-turističke škole. Osijek. (pristupljeno 1. rujna 2017.).

polju prosvjete tiskajući latinski udžbenik i Reljkovićevu *Ovčaricu*, gospodarski priručnik u kojemu je dao savjete o uzgoju ovaca. Prva tiskana knjiga u Divaldovoj tiskari bila je *Illirien* na njemačkom jeziku već 1777. godine. Osječani su prepoznali vrijednost njegovoga rada i 1789. godine ga izabrali za gradskog vijećnika. Ženio se dva puta. Prva mu je supruga Ana Marija rodila tri kćeri koje su vrlo brzo umrle. Njegova mu je druga supruga Magdalena Kihler, rodila petoricu sinova i jednu kćer. Sinovi su naslijedili tiskaru, a njegov je unuk Dragutin Karlo tiskaru preselio u Šamačku ulicu i 1849. godine tiskao prve osječke novine *Der Volksredner*. Osječka je tiskara bila jedina na cijelom području Slavonije sve do 1862. kada je Miroslav Kraljević otvorio tiskaru u Požegi. Nakon 1857. tradiciju Divaldova tiskarstva u Osijeku nastavljaju mnogi privatni tiskari (Dragutin Lehmann, Gustav Wagner i Jakob Frank...) sve do Prve hrvatske dioničke tiskare.¹⁷⁹

Ivan Martin Divald prvi je svjetovni tiskar u Osijeku. Njegova je tiskara omogućila širenje prosvjetiteljstva i kulturni napredak Slavonije. U drugoj je polovici 18. st. Ivan Martin Divald postavio temelje grafičkoj industriji u Osijeku. Tiskarski je obrt u obitelji Divald bio punih osamdeset godina, a jedna od najdužih osječkih ulica nosi njegovo ime još od davne 1925. godine. Preminuo je 28. veljače 1806. godine u 63. godini. Sahranjen je na osječkom groblju Novi grad, a grob je u vrlo lošem stanju.

Zavičajne zbirke *Essekiana* i *Divaldiana*

Zavičajna zbirka predstavlja pisanu baštinu zavičaja. Ona očituje kulturnu i društvenu povijest određene sredine. Zavičajne zbirke osnivaju sve vrste knjižnica, ali najčešće narodne knjižnice. Prema zemljopisnom području koje obuhvaća, zbirka može biti: lokalna, subregionalna ili regionalna. Zavičajna zbirka prikuplja građu zabilježenu na svim vrstama medija. Jednom uključena građa čuva se trajno.

Essekiana obuhvaća tiskarsko-izdavačku djelatnost Osijeka i njegovih zavičajnika od samog početka osječkog tiskarstva 1742., intenzivno do 1945. godine. Nastala je na temelju Osječke bibliografije Marije Malbaša, reprezentativno je i do sada jedino djelo takve vrste na slavonskom području. Zbirka je digitalizirana i obuhvaća 2500 jedinica građe. Velika je znanstvena vrijednost zbirke. Upravo su ex librisi, različite bilješke na marginama i koricama, posvete, autorski potpisi i ilustracije, ukrasi, uvezi i slični elementi oni koji knjižnoj građi, a posebno zavičajnoj, daju drugu dimenziju– pridonose njezinoj muzeološkoj vrijednosti i ulozi.¹⁸⁰ Zavičajna građa ne svjedoči samo o povijesti Osijeka, već progovara i o prethodnim vlasnicima samih knjiga, o poznatim i manje poznatim Osječanima, o njihovim navikama, područjima zanimanja, intelektualnoj znatiželji, literarnom ukusu i sl. Unutar *Essekiane* posebno je zanimljiva i značajna *Divaldiana*.

¹⁷⁹ Krpeljević, Ljiljana; Špoljarić, Marijana. 2013. Iz spomeničkog blaga Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske Zagreb*. 56, 1/2. 250. (pristupljeno 1. rujna 2017.).

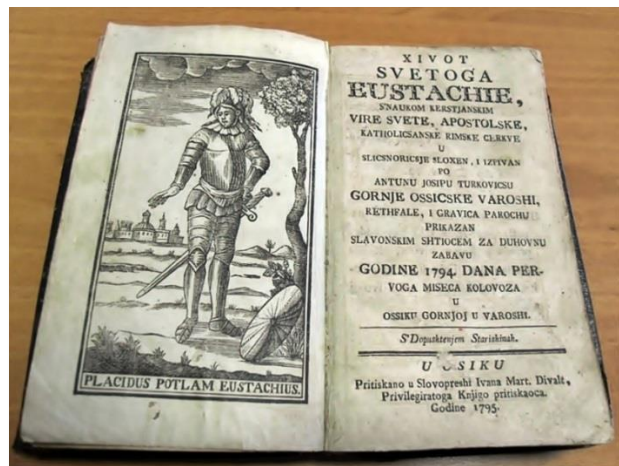
¹⁸⁰ Knežević, Ivana. 2012. Muzejska uloga Zavičajne zbirke *Essekiane* u Muzeju Slavonije. *Muzeologija* 48/49. 255. (pristupljeno 1. rujna 2017.).

Divaldiana sadrži djela tiskana u Divaldovoj tiskari od 1775. do 1856. godine i to: 278 latinskih, 203 hrvatska i 72 njemačka izdanja. S Divaldovom tiskarom započinje tiskarsko-izdavačka djelatnost širenja prosvjetiteljstva u Slavoniji. Najpoznatiji prosvjetitelji tiskali su svoja djela u Divaldovoj tiskari: Matija Antun Reljković, Antun Kanižlić, Josip Antun Turković. Primjerci su dobro očuvani, zaštićeni u kartonskim kutijama i smješteni u trezoru. Zbirka je katalogizirana i dostupna kroz knjižnični katalog. Iz zbirke izdvajamo:

- *Satir iliti divji čovik*, Matije Antuna Reljkovića, prvo djelo hrvatske književnosti sa svjetovnim sadržajem, nastankom vezano za Slavoniju, tiskano 1775. godine
- *Život sv. Eustahija*, Josipa Antuna Turkovića, tiskano 1795. godine. Sastoji se od dva sveska i prva je ilustrirana knjiga tiskana u Osijeku, donosi ex libris svih svojih vlasnika

Slika 60. *Satir iliti divji čovik*

Slika 61. *Život sv. Eustahija*

Metode rada na projektu

U vrijeme sveopće digitalizacije i otuđenosti čovjeka od njegovih socijalnih i kulturnih korijena, činilo se da je pravo vrijeme za pokretanje ovoga projekta. U razgovoru s profesoricom povijesti, koja je obrađivala gradivo Zavičajna povijest, rodila se ideja o istraživanju života i rada Ivana Martina Divalda, prvoga svjetovnog tiskara u Osijeku.

1

U prvoj je fazi voditeljica projekta potaknula nastavnike te im predstavila ciljeve i metode rada, pronašla moguće suradnike u gradskim i županijskim institucijama. Projekt smo započeli u školskoj knjižnici istražujući literaturu o povijesti grada i kulturnom turizmu.

Istraživali smo dokumente u tiskanom i elektroničkom izdanju:

- Strategiju razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine¹⁸¹
- Strategiju kulturnog razvitka grada Osijeka 2014. - 2020. godine¹⁸²

¹⁸¹ Narodne novine. 2013. *Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine* (NN 55/13). (pristupljeno 1. rujna 2017.)

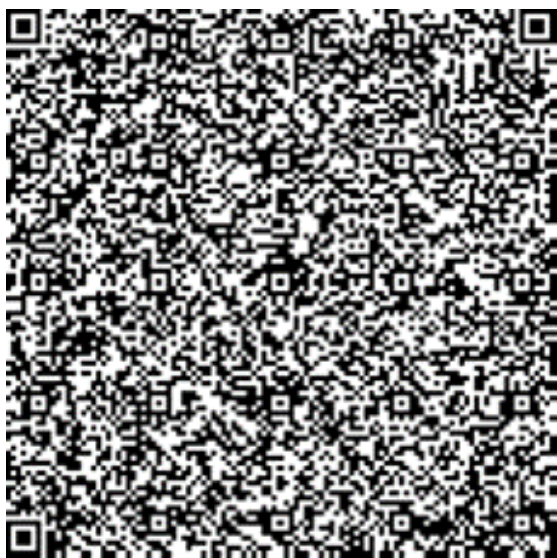
¹⁸² Oskultura. *Strategija kulturnog razvitka grada Osijeka 2014. - 2020.* (pristupljeno 1. rujna 2017.)

- Strateški i akcijski plan obnove osječke Tvrđe 2014. - 2020. godine¹⁸³

Istraživanje smo nastavili u Državnom arhivu, Muzeju Slavonije, Franjevačkom samostanu i Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek. Ondje su učenici imali priliku upoznati se s načinom korištenja arhivske i muzejske građe, pravom na pristup informacijama, autorskim pravom, citiranjem i navođenjem.

2 U drugoj smo fazi podijelili učenike u nekoliko interesnih skupina. Svaka je skupina dobila određeni zadatak, a istraživanje su provodili po metodi Big6.

- **A tim** je proveo anketu o poznavanju rada I. M. Divalda i mogućnosti uključivanja starih zanata u turističku ponudu grada. Anketirali su građane, učenike i obrtnike. Rezultati su bili poražavajući. Od sto ispitanika samo je jedna djevojka, studentica, znala da se Divald bavio tiskarstvom. Od dvadeset anketiranih obrtnika na anketu je odgovorilo njih četvero. Rezultati su potvrdili početnu hipotezu o slabom poznavanju lokalne povijesti.
- **B tim** se bavio vizualnim identitetom projekta. U ovoj smo fazi surađivali s kolegicom koja predaje Marketing u turizmu. Dogovorili smo što će biti turistički proizvod (brošura i svitak otisnut na grafičkom klišeju koji smo dali izraditi). Učenici su radili prijedlog dizajna, odabir fotografija i teksta. Pripremili su tekst za spomen-ploču u QR formatu.

Slika 62. QR kod sadrži biografske podatke o I. M. Divaldu

Slika 63. Spomen-ploča s QR kodom

- **C tim** je pripremljene materijale preveo na engleski jezik. Za lektoriranje njihovih prijevoda zamolili smo kolegicu koja predaje Engleski jezik. Snimili smo i promotivni film o životu i djelu Ivana Martina Divalda.

¹⁸³ Agencija za obnovu osječke Tvrđe. 2015. *Strateški i akcijski plan obnove osječke Tvrđe 2014. - 2020. godine.* (pristupljeno 1. rujna 2017.)

3

U trećoj su fazi učenici osmislili i organizirali predstavljanje projekta i postavljanje spomen-ploče. Posjetili su grob obitelji Divald i razočarani zatečenim stanjem (zapuštenost humka i slomljen spomenik) poslali pismo namjere Družbi hrvatskoga zmaja. Na javnom predstavljanju projekta sudjelovali su učenici Glazbene škole Franje Kuhača, partneri projekta, predstavnici turističkih vodiča i medija.

Ishodi

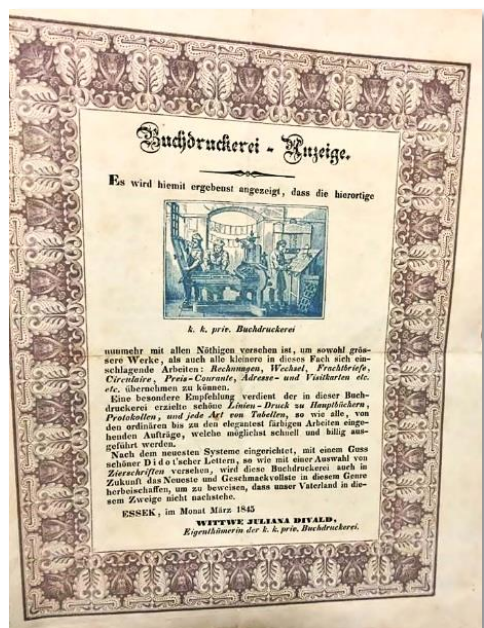
S obzirom na odgojno-obrazovnu djelatnost školske knjižnice, sudjelujući u ovom projektu, učenici su ostvarili predviđene ishode:

- **kognitivni:**
 - usvojiti faze istraživačkoga rada po metodi Big6
 - definirati pojmove autor, autorsko pravo, citat i parafraza
 - vježbati pravilno napisati popis korištenih izvora
 - naučiti izraditi e-knjigu u *Flip* PDF formatu
- **afektivni:**
 - usvojiti vještine timskoga rada
 - njegovati ljubav prema kulturno-povijesnoj baštini svoga zavičaja
 - usvojiti elemente građanskoga odgoja (svjesnost kulturnog pluralizma)
- **psihomototorički:**
 - uspješnije pronalaziti informacije u tiskanim i elektroničkim izvorima
 - unaprijediti vještine rada u skupinama
 - uvježbati vještine javnoga predstavljanja
 - primijeniti stečena znanja u daljnjem pisanju radova.

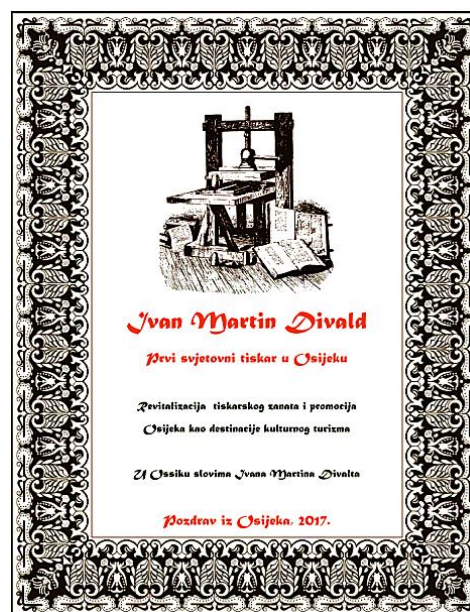
Rezultati projekta

Kao turistički proizvod:

- ponudili smo prostor za buduću tiskaru (zgrada Caritasa)
- izradili grafički klišej na kojem smo otisnuli dio originalnog dokumenta iz Divaldove tiskare
- postavili smo spomen-ploču s opisom i *QR* kodom na kuću u kojoj je djelovala prva svjetovna tiskara
- izradili smo informativni letak s lentom vremena, turističku brošuru na hrvatskom i engleskom jeziku i edukacijske postere koje ćemo koristiti u nastavi
- snimili smo promocijski film o životu i djelu Ivana Martina Divalda te otisnuli *rolo banner* kao reklamni dio projekta.

Slika 64. Original dokumenta tiskanog u Divaldovoj tiskari iz 1845.

Slika 65. Turistički proizvod, svitak otisnut na grafičkom klišeju

Vrednovanje projekta

Provedeno je samovrednovanje i vanjsko vrednovanje projekta (anketni listići za goste na predstavljanju projekta i praćenje medija). Predstavljanju su se odazvali predstavnici turističkih zajednica, svi konzultanti projekta i predstavnici lokalnih medija. Posebno nas veseli činjenica što su se gosti uključili u raspravu o istaknutome problemu. Većina nazočnih vidi Tvrdū kao središte kulturnoga turizma, a naš projekt, oživljavanje specijaliziranih zanata, shvaćaju kao veliko poboljšanje turističke ponude grada Osijeka.

Kulturni turizam

Teme našega projekta, knjižnica, tiskarstvo i zavičajna zbirka, odredile su kategoriju turističke ponude u kojoj smo prijavljivali projekt. Kulturni turizam smatra se turizmom specijalnih interesa te se definira kao posjete osoba izvan njihova stalnog mjesta boravka, motiviranih u cijelosti ili djelomično interesom za povijest, umjetnost, naslijeđe ili stil života lokaliteta, regije, grupe ili institucije.¹⁸⁴ Kulturni turizam, prema kriteriju atraktivnosti, ulazi u skupinu potencijalno vodećih proizvodnih grupa hrvatske turističke ponude. Za Hrvatsku relevantni proizvodi kulturnog turizma definirani su Strategijom razvoja turizma RH do 2020. i uključuju: gradski turizam, turizam baštine, turizam događanja, kreativni turizam i vjerski turizam. Rast potražnje za kulturnim turizmom uvjetovan je socio-demografskim promjenama kao i promjenama životnog stila i većim stupnjem obrazovanja, porastom broja starijih stanovnika koji imaju izražen interes za kulturu. Uloga knjižnica u turizmu može biti informacijska,

¹⁸⁴ O kulturnom turizmu. *Portal za kulturni turizam*. (pristupljeno 1. rujna 2017.).

obrazovna, atrakcijska i druga, kao mjesto interkulturalne interakcije između turista i domaćina gdje do izražaja dolazi njihova funkcija nositelja i čuvatelja kulturnog identiteta.¹⁸⁵

Zaključak

Ovim smo projektom ponudili novi turistički proizvod – oživjeli smo tiskarski zanat i predstavili Osijek kao odredište kulturnoga turizma. Ponudili smo suradnju Udruženju obrtnika jer projekt pokreće uključenost i ostalih specijaliziranih zanata (šeširdžija, ljekarnik, urar, zlatar, medičar).

Postavili smo spomen-ploču na zgradu prve svjetovne tiskare u Osijeku s QR kodom.

Dokazali smo da Osijek ima neiskorištene turističke potencijale (kulturno-povijesna i industrijsko-obrtnička baština) te da može ponuditi nove turističke proizvode. Školski je knjižničar, kao autor projekta, promovirao kulturnu baštinu koristeći informacijsko-komunikacijsku tehnologiju i marketing za promociju knjižničarstva kao profesije.

¹⁸⁵ Špoljarić-Kizvat, Marijana; Krpeljević, Ljiljana; Petković, Siniša. 2016. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek–knjižnica s pričom. *Zbornik radova 1. Stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem* Knjižnice i kontinentalni turizam Beli Manastir. Ur. Kretić Nađ, Marija; Benić, Renata. Gradska knjižnica Beli Manastir. Beli Manastir. 35.

Literatura

- Agencija za obnovu osječke Tvrđe. 2015. *Strateški i akcijski plan obnove osječke Tvrđe 2014. - 2020. godine*. (pristupljeno 1. rujna 2017.)
- Bösendorfer, Josip. 1942. Divaldiana u Osijeku. *Osječki zbornik 1*. Osijek.
- Divald Ivan Martin. *Essekeri*. (pristupljeno 1. rujna 2017.)
- Essekiana. *Muzej Slavonije Osijek*. (pristupljeno 1. rujna 2017.)
- Kesegi-Krstin, Ksenija. *Uloga knjižnice u školskom kurikulumu*. Knjižnica Ugostiteljsko-turističke škole. Osijek. (pristupljeno 1. rujna 2017.)
- Knežević, Ivana. 2012. Muzejska uloga Zavičajne zbirke Essekiane u Muzeju Slavonije. *Muzeologija* 48/49. 255. (pristupljeno 1. rujna 2017.)
- Krpeljević, Ljiljana; Špoljarić, Marijana. 2013. Iz spomeničkog blaga Gradske i sveučilišne knjižnice Osijek. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 56. 1/2. (pristupljeno 1. rujna 2017.)
- Laver, James. 1996. *Costume and fashion a concise history*. Thames and Hudson. London.
- Malbaša, Marija. 1978. *Povijest tiskarstva u Slavoniji*. Hrvatsko bibliotekarsko društvo. Zagreb.
- Mažuran, Ive. 1996. *Od turskog do suvremenog Osijeka*. Zavod za znanstveni rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti - Gradsko poglavarstvo. Osijek. Školska knjiga. Zagreb.
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. 2011. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*. Zagreb.
- Narodne novine. 2013. *Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine* (NN 55/13). (pristupljeno 1. rujna 2017.)
- O kulturnom turizmu. *Portal za kulturni turizam*. (pristupljeno 1. rujna 2017.)
- Oskultura. *Strategija kulturnog razvitka grada Osijeka 2014. - 2020.* (pristupljeno 1. rujna 2017.)
- Špoljarić-Kizvat, Marijana; Krpeljević, Ljiljana; Petković, Siniša. 2016. Gradska i sveučilišna knjižnica Osijek– knjižnica s pričom. *Zbornik radova 1. Stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem* Knjižnice i kontinentalni turizam Beli Manastir. Ur. Kretić Nađ, Marija; Benić, Renata. Gradska knjižnica Beli Manastir. Beli Manastir. 35.
- Zakon.hr. 2017. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. (pristupljeno 1. rujna 2017.)

Mogućnosti školske knjižnice u promociji zavičajne baštine

Ivan Klasnić

ivan.klasnic3@skole.hr

OŠ Josipa Zorića, Dugo Selo

Sažetak

U ovome članku autor predstavlja provedbu dvogodišnjeg školskog projekta posvećenog zavičajnoj baštini dugoselskoga kraja. Projekt je započeo razradom ideja o projektnim aktivnostima i pisanjem dokumentacije za apliciranje na javni natječaj. U glavnome dijelu teksta predstavljene su projektne aktivnosti i njihova uklopljenost u kalendar kulturne i javne djelatnosti škole. U izvođenju pojedinih aktivnosti pretpostavka su bile kompetencije učenika iz područja knjižnično-informacijske pismenosti, ali i druge medijske vještine koje su stekli putem resursa knjižnice i dopunskim radom s voditeljem ili suradnicima na tome projektu.

Ključne riječi: zavičajna baština, školska knjižnica, kulturni proizvod

Abstract

In this paper, the author presents the implementation of a two-year school project dedicated to the homeland heritage of the Dugo Selo region. The project started with the elaboration of ideas on project activities and the preparation of documents for the public tender. In the main part of the text, project activities and their inclusion in the culture calendar and the school public activities are presented. The competences of students in the field of literary-information literacy as well as other media skills acquired by the resources of the school library and supplementary work with the librarian or associates of the project were all taken into account during the performance of certain activities.

Keywords: native heritage, school library, cultural product

Uvod

Zavičajna baština otvara brojne mogućnosti u planiranju odgojno-obrazovnih aktivnosti u školskoj knjižnici. Teme iz područja kulturnog nasljeđa mogu biti obrađene u okviru programa Knjižnično-informacijske pismenosti, primjerice da se književna djela vezana za određenu sredinu koriste u provedbi zadanih tema Programa,¹⁸⁶ no one su posebno prikladne za planiranje i realizaciju programa Kulturne i javne djelatnosti škole. Dobro osmišljen program stoga bi, osim tema i obljetnica vezanih za svjetsku baštinu, trebao

¹⁸⁶ Informacijska pismenost i poticanje čitanja. *UDK02*. (pristupljeno 28. prosinca 2017.).

sadržavati i elemente zavičajne kulture, osobito u sredinama gdje su škole pretpostavljeni generator kulturnih sadržaja. U središtu ovih aktivnosti uvijek treba biti učenik i realizacija odgojno-obrazovnih ciljeva koji pridonose razumijevanju kulturne raznolikosti među narodima i boljem poznavanju identiteta i obilježja svoga zavičaja. Uloga knjižničara je osiguranje poticajnog okvira za upoznavanje zavičajne baštine i stvaranje novih kulturnih proizvoda na razini škole.

Projekti u odgojno-obrazovnim ustanovama

Projekti u hrvatskim školama nisu novost i veliki broj škola uključen je u projekte na međunarodnom ili nacionalnom nivou. Osobiti interes privlače međunarodni projekti koje zastupa Agencija za mobilnost i programe Europske unije. Tako su krajem 2017. godine u program Erasmus+ bile uključene 192 škole i odobrena su novčana sredstva za ukupno 324 projekta.¹⁸⁷ Uz mnogobrojne pogodnosti po pitanju razmjene iskustava i promocije sredine ovi projekti otvaraju mogućnost materijalne potpore raznovrsnim idejama koje obogaćuju školske programe. Osim ovih platformi školama su na raspolaganju i drugi izvori financiranja, natječaji i donacije, ali ti se iznosi rijetko približavaju i minimumu doznačenog novca iz EU fondova. Stoga uloga knjižničara u provedbi određenog projekta nerijetko podrazumijeva i osiguranje izvora za ostvarenje predviđenih aktivnosti. U članku autor donosi primjer provedbe školskog projekta u području zavičajne baštine uz potporu sredstva dobivenih na natječaju MZO-a.

Od ideje do školskog projekta

Ideja provedbe školskog projekta na temu zavičajne baštine, u ovome slučaju dugoselskoga kraja, proizlazi iz potrebe osvještavanja bogatstva lokalne baštine u promjenama globalizacije, utjecaja masovnih medija i interneta na oblikovanje svijesti o vlastitome identitetu, kao i manjku interesa za poznavanje povijesti i kulturoloških obilježja sredine. Ipak, treba reći da primarna svrha ovog projekta nije bilo odvratanje učenika od upotrebe modernih medija i pomagala, već potaknuti ih na kreativno preoblikovanje tradicionalnih elemenata u novi kontekst.¹⁸⁸ S obzirom na širinu područja, projektom je bilo zadano 10 aktivnosti koje su bile namijenjene učenicima za provedbu u okviru izvannastavnih aktivnosti i darovitim učenicima¹⁸⁹ pod vodstvom knjižničara, učitelja razredne i predmetne nastave ili vanjskih suradnika. Osmišljavanje aktivnosti, izrada natječajne i provedbene dokumentacije, upravljanje i javna promocija bio je zadatak školskog knjižničara pri čemu je složenost nekih

¹⁸⁷ AMPPEU obavijesti za prosinac 2017. 2017. *Agencija za mobilnost i programe EU*. (pristupljeno 29. prosinca 2017.).

¹⁸⁸ Miliša, Zlatko; Tolić, Mirela; Vertovšek, Nenad. 2010. *Mladi - odgoj za medije : priručnik za stjecanje medijskih kompetencija*. M.E.P. Centar menadžerske knjige. Zagreb. 111. – 113.

¹⁸⁹ Vrgoč, Danica. 2002. Rad s darovitim učenicima. *Poticanje darovite djece i učenika*. Ur. Vrgoč, Hrvoje. Hrvatski pedagoško-književni zbor. Zagreb. 58. – 63.

poslova zahtijevala i rad izvan radnog vremena.¹⁹⁰ U nastavku donosimo opis najznačajnijih aktivnosti u projektu.

Projektne aktivnosti

Prikupljanje etnografskih predmeta za formiranje trajnog postava Zavičajne zbirke

1 Prikupljanje etnografskih predmeta provele su voditeljice Povijesno-zavičajne grupe uz sudjelovanje učenika. Njihov je zadatak bio prikupiti i izložiti karakteristične etnografske predmete te izraditi materijalne opise predmeta koristeći se resursima školske knjižnice. Izložci su pohranjeni u izložbenoj vitrini u predvorju škole te je uz pomoć knjižničara izrađena knjiga inventara školske zavičajne zbirke. Povodom otvorenja postava organizirana je kulturno-umjetnička priredba.

Izrada tematskih fotoalbuma škole

2 Uz vodstvo školskog knjižničara i nastavnice povijesti prikupljene su i razvrstane fotografije iz života škole kronološkim redoslijedom ili s obzirom na druge karakteristike. Zbirka jezgrovito svjedoči o stoljetnoj povijesti škole te je ujedno i poticaj za izradu digitalnih materijala ili tematskih filmova s ciljem razvijanja medijskih kompetencija učenika.

Obilježavanje školskih svečanosti s naglaskom na tradiciju dugoselskoga kraja

3 Tijekom godine organizirane su brojne svečanosti sukladno programu kulturne i javne djelatnosti škole. Ističemo poklade kao primjer suradnje školske knjižnice i voditelja dramskih sekcija. Zadatak je bio obnoviti tradicionalne protokole suđenja Princu Fašniku na dijalektalnom govoru te povezati ga s aktualnostima iz života sredine. Učenici su pod vodstvom školskog knjižničara koristeći se rječnikom dijalektalnoga govora¹⁹¹ stvorili tekst koji su potom pripremili za izvedbu s voditeljicom školske dramske skupine. Polaznici knjižničarske skupine snimili su i kratki film.

Fotografiranje povijesnih građevina, elemenata tradicionalne arhitekture i motiva iz prirode

4 Organizirano je s ciljem sudjelovanja učenika na fotonatjecajima i natjecajima drugih ustanova.

Dokumentiranje svjedočanstava o postojanju, razvoju i odumiranju starih obrta i zanata

5 Novinarska je skupina istraživala postojanje starih obrta te pripremila radijsku emisiju i novinarske članke za školski list Joško. Tema 6. broja bila je provedba projekta o zavičajnoj baštini.¹⁹²

¹⁹⁰ Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. 2012. *Školski knjižničar*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 143. – 164.

¹⁹¹ Šatović, Franjo; Kalinski, Ivo. 2012. *Rječnik Cerja zagrebečkoga – Domjanićevo prigorje*. POU Sveti Ivan Zelina. Sveti Ivan Zelina.

¹⁹² Osnovna škola Josipa Zorića. 2017. *Joško* 6. Dugo Selo. (pristupljeno 27. prosinca 2017.).

Formiranje Zavičajne zbirke knjiga

6 Zbirka uključuje novija izdanja te odabrane stare knjige iz tzv. zatečenog fonda knjižnice. U provedbi Knjižnično-informacijskog opismenjavanja za peti razred¹⁹³ kao primjeri upoznavanja učenika sa signaturom koristile su se knjige tematski vezane za dugoselski kraj, odnosno izdanja biblioteke Terra sancti Martini Gradske knjižnice Dugo Selo.¹⁹⁴ Članovi knjižničarske skupine dodatno su upoznati s postupkom i stvarnim uvođenjem novih knjiga u program Metel te s postupcima i materijalima za obnovu starih knjiga. Novim zadatkom knjižničarske skupine predviđa se izrada digitalnih sažetaka knjiga izdanih do 1900. godine.

Kulinarska radionica

7 Idejno je nastala u okviru čitanja tekstova o hrani u dječjim romanima povodom Noći knjige i primjer je interdisciplinarnog povezivanja među predmetima. Naime, od početne književne potrage za tipičnim jelom dugoselskog kraja u tekstovima, ideja je uz sudjelovanje učitelja razredne i predmetne nastave razvijena do radionice kuhanja za učenike osmih razreda. Učenici su uz pomoć voditelja i vanjskih suradnika dobili priliku naučiti kako skuhati ručak od određenih prehrambenih namirnica te kakve su njihove prehrambene odlike i kako utječu na ljudsko zdravlje. Snalaženje učenika u pripremi hrane potvrdilo je opravdanost odgoja u području domaćinstva u hrvatskim školama. Knjižničarska skupina izradila je prilog za radijsku emisiju.

Likovna kolonija

8 Likovnu koloniju na temu dugoselske baštine inicirala je školska knjižnica s ciljem uključivanja učenika susjednih škola u naš školski projekt. Uz suradnju učitelja likovne kulture i likovnog umjetnika Ivu Ostojića polaznici kolonije u slobodnoj su tehnici izrađivali motive iz povijesti grada i elemente tradicionalne arhitekture. Za polaznike knjižničarske skupine organizirana je radionica o pripremi izložaba s voditeljicom gradskog galerijskog prostora.

Terensko istraživanje o dugoselskim bunarima

9 Započelo je istraživanjem povijesnih zapisa o razvoju vodoopskrbnog sustava na području grada u dostupnoj literaturi. Sudjelovala je mješovita skupina učenika sedmih i osmih razreda koji su uz pomoć knjižničara i učitelja povijesti tražili odgovor o porijeklu starinskih bunara na različitim mjestima u gradu. Metoda rada knjižničara s učenicima bilo je istraživanje i opisivanje stanja te traženje rješenja za njihovo zbrinjavanje. Čitanjem dokumenata i uvidom u mjesni katastar otkriveno je postojanje planskog sustava bunara pitke vode za ondašnje građanstvo. Pod vodstvom knjižničara izrađena je brošura o istraživanju i pripremljen je materijal za postavljanje na mrežne platforme. Istraživanje je predstavljeno TZ Grada Dugo Selo i Uredu gradonačelnika s optimističnim ishodom o financiranju tiskanog izdanja brošure.

¹⁹³ Informacijska pismenost i poticanje čitanja. *UDK02*. (pristupljeno 28. prosinca 2017.).

¹⁹⁴ Izdanja. *Gradska knjižnica Dugo Selo*. (pristupljeno 28. prosinca 2017.).

Svojevrsna evaluacija istraživanja bila je osvojeno 3. mjesto na Natječaju Zanemarena baština u organizaciji Hrvatske radiotelevizije.

Učenici su sudjelovanjem u projektnim aktivnostima razvijali različite oblike pismenosti i stjecali kompetencije u području primjene digitalnih alata. Zavičajna baština kao tema projekta pokazala je široke mogućnosti istraživačkog rada s učenicima i korelacije među predmetima te potrebu timskog rada na nivou škole. Tijekom provedbe projekta, osim planiranih aktivnosti, ostvareno je i nekoliko suradnji, primjerice između pjevačke i filmske skupine pri snimanju videospota za tradicionalnu skladbu Ftiček veli, koji je prikazan na 4. Smotri hrvatskoga školskoga filma. Kreativne skupine svoje su ruketvorine povezali s etnološkim i povijesnim motivima iz zavičajne baštine te ih predstavile na organiziranim manifestacijama u gradu. O tijeku provedbe članovi knjižničarske skupine izvještavali su na školskim stranicama ili putem lokalnih medija.

Zaključak

Provedba projekta na temu zavičajne baštine otvorila je brojne mogućnosti planiranja kulturne i javne djelatnosti škole. Pretpostavka za provođenje određenih aktivnosti s učenicima jest minimum kompetencija koje stječu programom knjižnično-informacijskog opismenjavanja ovisno o uzrastu. Projekt po svojoj naravi podrazumijeva više uloženog vremena i dodatnog rada voditelja i njegovih suradnika nego li je to predviđeno propisanom satnicom. Provedba nekih aktivnosti pokazala je manjak kompetencija u produkciji video-materijala te je uloženo dodatno vrijeme za poduku učenika o osnovnim tehnikama montiranja slikovnih zapisa iz različitih medija i stvaranja filmskih uradaka. Manjkavost projekta bilo je nepovezivanje na međunarodnoj ili nacionalnoj razini, međutim okvir njegove provedbe to nije pretpostavljao, stoga su partneri u provedbi specifičnih aktivnosti bile lokalne osnovne škole i gradske ustanove. Financiranje projekta bilo je dovoljno za polovicu troškova, a ostatak je namiren donacijama i vlastitim sredstvima škole.

Literatura

AMPPEU obavijesti za prosinac 2017. 2017. *Agencija za mobilnost i programe EU*. (pristupljeno 29. prosinca 2017.).

Bibliografske jedinice. 2013. *Hrvatski pravopis*. Ur. Jozić, Željko. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb. (pristupljeno 29. prosinca 2017.). Informacijska pismenost i poticanje čitanja. *UDK02*. (pristupljeno 28. prosinca 2017.).

Izdanja. *Gradska knjižnica Dugo Selo*. (pristupljeno 28. prosinca 2017.).

Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. 2012. *Školski knjižničar*. Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

Miliša, Zlatko; Tolić, Mirela; Vertovšek, Nenad. 2010. *Mladi - odgoj za medije: priručnik za stjecanje medijskih kompetencija*. M.E.P. Centar menadžerske knjige. Zagreb.

Osnovna škola Josipa Zorića. 2017. *Joško 6*. Dugo Selo. (pristupljeno 27. prosinca 2017.).

Šatović, Franjo; Kalinski, Ivo. 2012. *Rječnik Cerja zagrebečkoga – Domjanićevo prigorje*. POU Sveti Ivan Zelina. Sveti Ivan Zelina.

Vrgoč, Danica. 2002. Rad s darovitim učenicima. *Poticanje darovite djece i učenika*. Ur. Vrgoč, Hrvoje. Hrvatski pedagoško-književni zbor. Zagreb.

Projekt Razotkrivena lektira

Snježana Kovačević

knjiznica.zlatarbistrica@gmail.com

OŠ Zlatar Bistrica, Zlatar Bistrica

Sažetak

U radu se opisuje projekt *Razotkrivena lektira*. Riječ je o školskom projektu u kojemu sudjeluju učenici od 5. do 8. razreda, a provodi se od rujna 2017. godine. U projektu prevladavaju aktivnosti vezane za motivaciju i poticanje čitanja lektire kako bi se lektirna djela obradila na kreativan način, koristi se informacijska i komunikacijska tehnologija jer se neke projektne aktivnosti provode uz pomoć digitalnih alata (učenici izrađuju digitalne umne mape, prezentacije, rješavaju križaljke napravljene pomoću *web 2.0* alata i sl.) te se provode kreativne radionice vezane za djela koja učenici čitaju tijekom projekta.

Ključne riječi: lektira, kreativna obrada lektire, motivacija za čitanje

Abstract

This paper describes the project Revealed reading. This is a school project involving students from the 5th to the 8th grade, with whom we started in September 2017. The project prevails on activities related to motivation and encouragement of lecture reading in order to take creative work in a creative way, information and communication technology is used because some project activities are carried out with the help of digital tools (students create digital mind maps, presentations, solve crossword puzzles made by using online digital tools, etc.) and creative workshops are being conducted related to literature works that students read during the project.

Keywords: reading, creative reading processing, motivation for reading

Uvodno o projektu

Školski projekt *Razotkrivena lektira* namijenjen je učenicima od 5. do 8. razreda, provodi se u Osnovnoj školi Zlatar Bistrica od školske godine 2017./2018. Projekt je pokrenula stručna suradnica knjižničarka Snježana Kovačević, a koordinatorice projekta su i dvije učiteljice Hrvatskoga jezika. Projekt je nastao iz potrebe da se učenicima približe književna djela za djecu i mlade koja su na popisu lektire, a za koja često čujemo kako su teška za čitanje, dosadna, nemotivirajuća i zbog toga ih djeca ne vole čitati. Cilj je projekta korelacijskim pristupom između školske knjižnice i Hrvatskoga jezika obraditi neka književna djela na

kreativan način kako bi učenici promijenili svoje stavove prema čitanju i interpretaciji istih te kako bi ih se motiviralo na čitanje obavezne lektire, ali i knjiga koje mogu čitati u slobodno vrijeme.

Odabir književnih djela za projekt

Književna djela koja učenici čitaju tijekom projekta odabrana su zajedničkim odabirom stručne suradnice knjižničarke i učiteljica Hrvatskoga jezika. To su romani za djecu i mlade: *Zvižduk s Bukovca*, *Strah u Ulici lipa*, *Trojica u Trnju*, *Suvišan u svemiru*, *Charlie i tvornica čokolade*, *Zagrebačka priča*, *Bijeli klaun*, *Gumi-gumi*, *Djevojčica iz Afganistana*, *Dobri duh Zagreba*, *Bilješke jedne gimnazijalke*, *Kad pobijedi ljubav*, *Sasvim sam popubertetio*, *Kći Lotrščaka*, *Branka i Začuđeni svatovi*. Odabrani romani čine određene tematske cjeline koje su bile polaznica za raspravu nakon čitanja djela, izradu prezentacija i plakata, održavanje radionica i drugo. Učenici su tijekom projekta čitali pustolovne romane za djecu i mlade, fantastične romane, kriminalističke romane i romane za mlade koji progovaraju o njima bliskim temama. Također su se upoznali i sa životnim temama koje se kroz njih provlače.

Ciljevi projekta

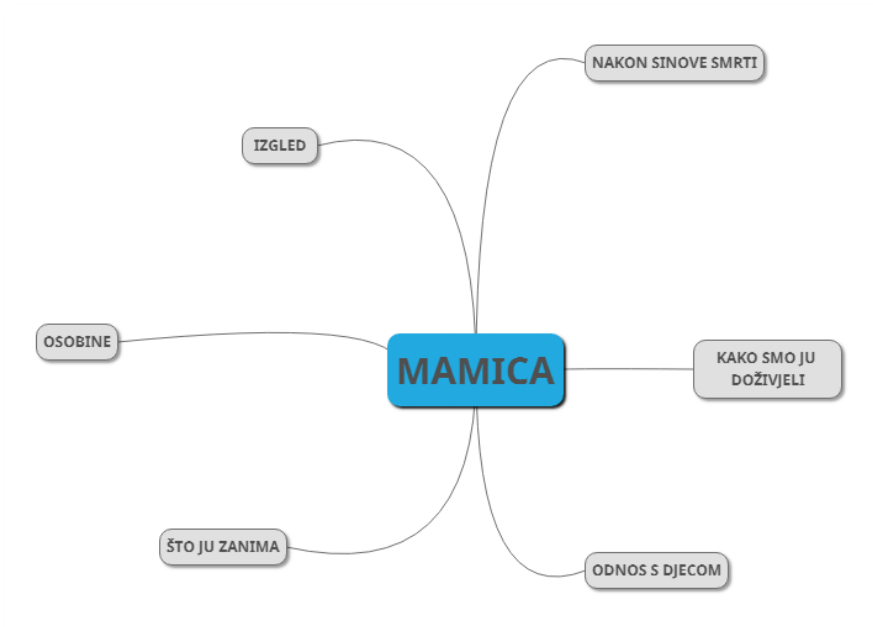
Glavni je cilj projekta poticanje čitanja lektirnih djela te razvijanje vještina za cjeloživotno učenje.

Ostali su ciljevi projekta: motivirati učenike na čitanje djela za djecu i mlade, obraditi lektirna djela na kreativan način u međupredmetnom povezivanju školske knjižnice i Hrvatskoga jezika, naučiti koristiti *web 2.0* alate za potrebe učenja i stjecanja znanja u sigurnom digitalnom okruženju, koristiti suvremene metode i pristupe u podučavanju, približiti učenicima školsku knjižnicu kao multimedijalno središte škole u kojemu se čuvaju djela različitih razdoblja dječje književnosti dostupna učenicima za čitanje, istraživački rad, učenje i korištenje u slobodno vrijeme.

Projektne aktivnosti podijeljene su u dvije cjeline. Tijekom projekta pročitana su i obrađena djela *Zvižduk s Bukovca*, *Strah u Ulici lipa*, *Trojica u Trnju* u 5. razredu; *Zagrebačka priča* u 6. razredu; *Bijeli klaun*, *Gumi-gumi*, *Djevojčica iz Afganistana* u 7. razredu te *Bilješke jedne gimnazijalke*, *Kad pobijedi ljubav* i *Sasvim sam popubertetio* u 8. razredu. Učenici su dobili zadatak pročitati zadana književna djela nakon čega je dogovoren zajednički nastavni sat u školskoj knjižnici. Podijeljeni u skupine, učenici su tijekom čitanja lektire vodili bilješke uz zadatke za rad kod kuće kako bi rezultate predstavili na samom satu lektire. Pustolovni romani, koje su čitali učenici 5. razreda, obrađeni su na nastavnom satu nazvanom *Pustolovina u knjižnici*. Učenici su surađujući rješavali zadatke, križaljke, spajalice i pitalice te se uputili u *bookhunting*¹⁹⁵ - zabavnu potragu za knjigama.

¹⁹⁵ [Going on a Book Hunt](#). (pristupljeno 30. studenog 2017.)

Kod obrade djela *Zagrebačka priča* učenici su bili podijeljeni u skupine *Zagreb*, *Srče*, *Taubeki*, *Gartlic*, *Rožica* i *Šestine*. Zadatci su bili: ispisati i objasniti izraze na kajkavštini, pronaći u tekstu primjere iz kojih se vidi da je Kečkica nestašna djevojčica, opisati Mamičine prijateljice, napraviti umnu mapu o književnici Blanki Dovjak-Matković i njezinim djelima, ispisati nazive dječjih časopisa spomenutih u djelu, opisati život na selu kod Milke i Tomaša, pratiti uspon i pad obitelji...

Slika 66. Primjer umne mape u obradi teksta¹⁹⁶

Djela *Bijeli klaun*, *Gumi-gumi* i *Djevojčica iz Afganistana* čitali su učenici 7. razreda. Bili su podijeljeni u tri skupine sa zadatkom u kojem će osmisliti pitanja za glavne likove spomenutih romana te napisati reportažu koju su zatim pročitali ostalim učenicima u razredu. Rezultati spomenute projektne aktivnosti pokazali su da su učenici istražili potrebne informacije o leukemiji, daltonizmu i ratnim zbivanjima u svijetu koja negativno utječu na djecu te su sukladno tome postavljali pitanja glavnim likovima.

Nadalje, u školskoj je knjižnici organizirana panel-rasprava tijekom koje su učenici 8. razreda raspravljali o njima bliskim temama kao što su: pubertet, zaljublivanje, prijateljstvo, odnosi u obitelji, odnosi s roditeljima, provođenje slobodnog vremena, škola i druge. Za to su im poslužili prethodno pročitani romani *Bilješke jedne gimnazijalke*, *Kad pobijedi ljubav* i *Sasvim sam pubertetio*.

Rezultati, vrednovanje i promicanje projekta

Vrednovanje je provedeno nakon svakog održanog nastavnog sata. Učenici su dobili nastavni listić s pitanjima na koja su trebali odgovoriti. Opisali su svoje osjećaje za vrijeme čitanja,

¹⁹⁶ Kovačević, Snježana. 2017. *Mamica*. *MindMup Atlas*. (pristupljeno 30. studenog 2017.)

naveli događaje iz romana koji su ih se najviše dojmili, odgovorili na pitanje sviđa li im se kreativno okruženje u kojem su izvršavali zadatke te predložili koja bi još djela mogli zajedno čitati i obraditi na zabavan i kreativan način. Pokazalo se da su osmišljene aktivnosti potaknule učenike na aktivan rad, kritičko i kreativno razmišljanje o pročitanim djelima te da bi i u budućnosti htjeli sudjelovati u sličnim projektima. Učenici, stručna suradnica knjižničarka i učiteljice Hrvatskoga jezika kao koordinatorice projekta uživali su u pozitivnom radnom okruženju, razmjeni informacija i iskustava.

Po završetku projekta provest će se vrednovanje među učenicima i voditeljicama projekta koja će pokazati rezultate i ishode spomenutog. Kao rezultat projekta objavit ćemo digitalnu brošuru s primjerima dobre prakse kreativne obrade lektire i poticanja čitanja. U svrhu promicanja projekta objavljena je vijest o provođenju projekta na mrežnoj stranici Osnovne škole Zlatar Bistrica. U svibnju 2018. godine organizirat ćemo *Dan lektire* na koji ćemo pozvati roditelje, predstavnike lokalne zajednice i medija kako bismo predstavili rezultate rada. Tijekom projekta izrađena je platforma za suradnju i komunikaciju *Padlet* na koju smo postavili fotografije i tekstove nastale tijekom projekta.

Slika 67. Predstavljani rezultati rada pomoću *Padleta*¹⁹⁷

¹⁹⁷ Kovačević, Snježana. 2017. *Projekt Razotkrivena lektira*. (pristupljeno 30. studenog 2017.)

Slika 68. Učenički plakat

Održivost projekta

Kreativan pristup planira se do kraja ove školske godine realizirati i u obradi dječjih fantastičnih, kriminalističkih i povijesnih romana: *Suvišan u svemiru*, *Charlie i tvornica čokolade*, *Dobri duh Zagreba*, *Kći Lotrščaka*, *Branka i Začuđeni svatovi*. Aktivnosti osmišljene u ovom dijelu projekta potiču učenike na istraživački rad o znanosti, znanstvenicima, povijesti Zagreba, legendama i mitovima; kreativno pisanje kriminalističke i fantastične priče, korištenje fotografije kao motivacije za pisanje i drugo.

Projekt planiramo provoditi i sljedeće školske godine. Želimo u njega uključiti europske škole kao partnere preko *eTwinninga* kako bismo projekt provodili i *online* te ga proširili aktivnostima međunarodne suradnje u sigurnom digitalnom okruženju.

Zaključak

Romani koje su učenici čitali tijekom ovog projekta dobro su odabrani što je vidljivo iz njihove pozitivne reakcije na tijek čitanja i na pročitano. U potpunosti su izvršili zadatke nakon čitanja i uspješno predstavili rezultate rada surađujući u skupinama. U školskoj knjižnici je tijekom nastavnih sati lektire vladalo motivirajuće i pozitivno ozračje što se odrazilo na aktivnost učenika u raspravama o književnim djelima, likovima i njihovim postupcima. Zbog toga se nadam da će ovakav pristup obradi lektire motivirati učenike na čitanje, kako za potrebe nastave, tako i za korisno provođenje slobodnog vremena uz knjigu.

Lektirna djela

- Brajko-Livaković, Maja. 2007. *Kad pobijedi ljubav*. Alfa. Zagreb.
- Dahl, Roald. 2015. *Charlie i tvornica čokolade*. Znanje. Zagreb.
- Dovjak-Matković, Blanka. 2002. *Zagrebačka priča*. Znanje. Zagreb.
- Ellis, Deborah. 2015. *Djevojčica iz Afganistana: Hraniteljica*. Znanje. Zagreb.
- Jurić-Zagorka, Marija. 1993. *Kći Lotrščaka*. Katarina Zrinska. Zagreb.
- Kumičić, Eugen. 2002. *Začuđeni svatovi*. Školska knjiga. Zagreb.
- Matošec, Milivoj. 1975. *Strah u Ulici lipa*. Mladost. Zagreb.
- Matošec, Milivoj. 2006. *Suvišan u svemiru*. Znanje. Zagreb.
- Mihelčić, Nada. 2005. *Bilješke jedne gimnazijalke*. Naklada Ljevak. Zagreb.
- Milčec, Zvonimir. 1977. *Zvižduk s Bukovca*. Mladost. Zagreb.
- Miloš, Damir. 2014. *Bijeli klaun*. Meandarmedia. Zagreb.
- Pavličić, Pavao. 2006. *Dobri duh Zagreba*. Mozaik knjiga. Zagreb.
- Pavličić, Pavao. 1996. *Trojica u Trnju*. Znanje. Zagreb.
- Pilić, Sanja. 2010. *Sasvim sam popubertetio*. Mozaik knjiga. Zagreb.
- Pongračić, Zoran. 2013. *Djevojčica koja je preskočila nebesa ili Gumi-Gumi*. Knjiga u centru. Zagreb.
- Šenoa, August. 1999. *Branka*. Naklada Fran. Zagreb.

Literatura

- Gorman, Michael. 2006. *Postojana knjižnica: Tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. Zagreb.
- Kovačević, Snježana. 2017. Mamica. *MindMup Atlas*. (pristupljeno 30. studenog 2017.)
- Kovačević, Snježana. 2017. *Projekt Razotkrivena lektira*. (pristupljeno 30. studenog 2017.)
- Kurtak, Marica. 2017. *Vizualni predložak u obradi lektirnih djela: priručnik za hrvatski jezik u srednjoškolskom obrazovanju*. Školska knjiga. Zagreb.
- Listeš, Srećko; Grubišić Belina, Linda. 2016. *Kompetencijski pristup nastavi Hrvatskoga jezika*. Školska knjiga. Zagreb.
- Machala, Dijana. 2015. *Knjižničarske kompetencije: pogled na razvoj profesije*. Hrvatska sveučilišna naklada. Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Zagreb.
- Matijević, Milan; Topolovčan, Tomislav. 2017. *Multimedijska didaktika*. Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Školska knjiga. Zagreb.
- Visinko, Karol. 2014. *Čitanje, poučavanje i učenje*. Školska knjiga. Zagreb.

Vrtni festival: stapanje tradicije i inovacija putem iskustvenog učenja

Antonija Lujanac

alujanac@gmail.com

OŠ Dobriše Cesarića, Zagreb

Sažetak

Vrtni je festival nastao kao rezultat projekta *Green fingers* čija je implementacija u školski kurikulum omogućena putem kulturne i javne djelatnosti školske knjižnice. Zahvaljujući festivalu ostvareni su novi vrijedni projekti koji doprinose daljnjem razvoju škole, školske knjižnice i cijele lokalne zajednice. U pripremi festivala koji je promovirao zdrav život sudjelovali su učenici, učitelji, roditelji, nakladnici i volonteri raznih udruga.

Ključne riječi: održivi razvoj, volontiranje u školskoj knjižnici, vrtni festival

Abstract

The Garden Festival was created as a result of the project *Green Fingers* which implementation in the school curriculum is enabled through the cultural and public activities of the school library. Thanks to the festival, the school accomplished the new projects that contribute to further development of the school, the school library and the local community. For two months a lot of pupils, teachers, parents, publishers and volunteers from various associations participated in the preparation of the Garden festival.

Keywords: a sustainable development, a volunteering at the school library, the School Garden Festival

Uvod

Školska knjižnica može imati velik utjecaj na razvoj lokalne zajednice ako ostvaruje izvrsnu suradnju s pojedincima, udrugama, ustanovama, tvrtkama i ostalim organizacijama koje djeluju na području škole. Narodne knjižnice u urbanim sredinama često provode velike projekte, programe i inicijative kojima doprinose kulturnom i građanskom razvoju svojih korisnika. U školskoj knjižnici se u slične aktivnosti mogu uključiti učenici, učitelji, roditelji i ostali članovi obitelji koji žele volonterski djelovati bez obveza koje formalno volontiranje često podrazumijeva. Vrtni je festival u Osnovnoj školi Dobriše Cesarića u Zagrebu bio izvrsna

prilika za iskustveno učenje,¹⁹⁸ druženje, diseminaciju projekata i promoviranje pozitivnih vrijednosti poput održivog razvoja, zdravog života, poštivanje različitosti, zaštitu okoliša i tradicijskih vrijednosti.

Volontiranje putem školske knjižnice

Zahvaljujući suradnji školske knjižnice s udrugom O.A.ZA. koja realizaciju projekta *Green fingers* ostvaruje uz pomoć volontera Europskog volonterskog servisa (EVS-a), u školi su od betonskih blokova napravljene prekrasno oslikane visoke grede za urbano vrtlarenje. Učenici su tijekom dvaju mjeseci druženja s volonterima iz Bugarske, Portugala, Italije, Srbije, Makedonije i Grčke upoznali jezik i kulturu tih zemalja, sudjelovali u raznim radionicama i upoznali vrijednost volontiranja. Sporazumijevajući se na engleskom jeziku, učenici su usavršili svoje jezične kompetencije, a zahvaljujući raznim radnim akcijama naučili mnogo o bojanju zidova, obnovi drvenog namještaja, uređenju kamenjara i zaštiti biljnih i životinjskih vrsta koje žive u školskom dvorištu. Volonterima su se rado pridružili školski susjedi koji su željeli doprinijeti svojim resursima. Primjerice, izviđači su učenicima pomogli izraditi *Ježevu kućicu*, hotel za kukce i hranilice za ptice. Arhitekti su pomogli prilikom radova na visokim gredicama i planiranja školskog krajobraza, a mjesni je odbor poklonio stolove i klupe za učionicu u prirodi.

Školska je knjižničarka koordinirala svim radnim akcijama, sudjelovala u izradi plakata i putem mrežnih stranica redovito izvještavala o radnim akcijama zahvaljujući čemu se još veći broj volontera uključio u pripremu Vrtnog festivala. Sam festival bio je medijski izvrsno popraćen zahvaljujući posjetu gradonačelnika i ostalih poznatih gostiju. O festivalu su javnost izvijestile razne TV emisije i novine, a objavljeno je i nekoliko članaka na raznim portalima. Neki od najatraktivnijih sadržaja na festivalu bili su: sportske aktivnosti (odbojka na pijesku, *capoeira*, ples na svili, nogomet, *street workout*), radionice (izrada gigantskih balona i domaćeg plastelina, oslikavanje tijela, izrada lutaka, staza osjetila), promocija čitanja iz užitka (*More knjiga* u suradnji sa Školskom knjigom, kvizovi znanja u suradnji s Profilom, uvod u portugalsku književnost), štandovi (zamjena sadnica za sjemenje, prezentacija životnih ciklusa biljaka, životne navike mrava) i glazbeno-scenska priredba na otvorenom.

Projekti nastali nakon Vrtnog festivala

Najvažnija je vrijednost Vrtnog festivala svakako veća povezanost škole s lokalnom zajednicom koja je školu prepoznala kao mjesto pozitivnih vrijednosti, a školsku knjižnicu kao vrijednog partnera u ostvarivanju novih projekata. Neki od novih projekata koji su nastali nakon Vrtnog festivala su suradnja s Rotary-klubom i ostalim donatorima koji žele podupirati kreativnost i inovacije škole i školske knjižnice, nove aktivnosti unutar Erasmus+ i eTwinning projekata i nastavak suradnje s udrugom O.A.ZA. s kojom nastaje malo ekoselo u školskom

¹⁹⁸ Kolb, David A. 2015. *Experimental learning: experience as the source of learning and development*. Pearson Education. New York.

dvorištu čime se nastavljaju promovirati pozitivne tradicijske vrijednosti, predstavljene u duhu novih, modernijih vremena.

Literatura

Baričević, Filip. *Green fingers: kratkoročni EVS*. Zagreb. (pristupljeno 16. siječnja 2018.).

Grad Zagreb. *Vrtni festival u povodu Dana Osnovne škole Dobriše Cesarića*. (pristupljeno 16. siječnja 2018.).

Green fingers EVS 2017. Zagreb. (pristupljeno 16. siječnja 2018.).

Kolb, David A. 2015. *Experimental learning: experience as the source of learning and development*. Pearson Education. New York.

Lujanac, Antonija. *Kako urediti urbani školski vrt*. Zagreb. (pristupljeno 16. siječnja 2018.).

Nenković, Magdalena. *Održan prvi vrtni festival*. Zagreb. (pristupljeno 16. siječnja 2018.).

Glazbeno-scenski igrokaz *Začnimo jutro: od legendi o ljekovitom i začinskom bilju do agroturističke ponude*

Mirna Luketin

mirna.luketin@gmail.com

Srednja škola *Braća Radić*, Kaštel Štafilić – Nehaj

Sažetak

Učenici drugog razreda, agroturistički tehničari, odlučili su učiti o ljekovitim i začinskim biljkama na svoj način. Pretražujući literaturu u školskoj knjižnici došli su do relevantnih informacija. Od odabranih podataka kreirali su dva dramska teksta: *Biljke pričaju* i *Legenda o lovoru* namijenjena javnoj izvedbi. Nakon izvedbe glazbeno-scenskog igrokaza u školskom vrtu ljekovitog i začinskog bilja, održana je agroturistička radionica za publiku s izradom eko-suvenira.

Tako je u timskom radu učenika, dviju nastavnica i knjižničarke, u svibnju 2016. godine, ostvaren strukovni projekt u kojem su učenici pokazali svoje znanje iz botanike, umijeće stvaranja dramskog teksta, snalaženje u scenskom izrazu te doživjeli zadovoljstvo i ponos zbog uspješnog nastupa.

Primjena multidisciplinarnog pristupa u učenju i savladavanju zadataka, suočavanje s izazovima i zahtjevima struke, otkrivanje osobne kreativnosti i jačanje pozitivne slike o sebi, značajna su polazišta za njihovo cjeloživotno učenje.

Ključne riječi: legende, školska knjižnica, školski vrt ljekovitog i začinskog bilja, glazbeno-scenski igrokaz, ishodi učenja, zavičajnost, agroturizam

Abstract

The 2nd grade secondary school students of agritourism have decided to learn about aromatic plants in their own way. Having searched the literature in the school library they found the relevant information. They used the selected data to create two drama texts: *Herbs Are Talking* and *The Legend of Laurel* intended for public performance. After the iractingand instrumental performance in the school garden of aromatic plants, they organised the agroturistic workshop inviting the audience to make their own eco-souvenir.

In that way, in the team work of students, two teachers and the school librarian, an educational project was released in May 2016 in which the students presented their botanical knowledge, skillfulness in theatrical expressions and experienced satisfaction and pride in their successful performance.

The implementation of the multidisciplinary approach to learning and carrying out tasks, facing challenges and demands of their future profession, the discovery of personal creativity and self-esteem building is a significant starting point for their life-long learning.

Keywords: legends, school library, school garden of aromatic plants, school play with drama and instrumental performance, learning outcomes, homeland, agritourism

Uvod

Ovaj primjer dobre prakse prikazat će nastajanje jednog projekta u strukovnoj školi, od učeničke inicijative do konačne realizacije. Učenici koji su zaslužni za ideju i provedbu ovog projekta pohađali su drugi razred strukovnog programa agroturistički tehničar Srednje škole *Braća Radić* u Kaštel Štafiliću – Nehaju.

Zadnjih godina agroturizam postaje sve značajnija gospodarska djelatnost u Hrvatskoj zahvaljujući zanimanju turista, ne samo za očuvane prirodne ljepote naše zemlje, njenu kulturnu i povijesnu baštinu, već i ekološku proizvodnju poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda na obiteljskim gospodarstvima, zdravu hranu i čisti okoliš.

Nastavni program za agroturističkog tehničara jedan je od novijih programa i objedinjuje strukovna obrazovna područja u poljoprivredi, turizmu i ugostiteljstvu. Između ostalog, agroturistički tehničari usvajaju znanja i vještine vezane uz ekološku poljoprivredu, uzgoj domaćih životinja, tradicionalno ugostiteljstvo, značajke seoskog turizma...

Cilj je nastavnog programa obrazovati ih za kvalitetno pružanje usluga u agroturizmu i pripremiti za zahtjeve tržišta. No, je li nam i nastava u skladu sa zahtjevima vremena? Današnji učenici imaju svoje viđenje kakvu bi nastavu željeli, njihov glas se čuje i svakako ga treba uzeti u obzir.

Knjižničar u srednjoj strukovnoj školi

Knjižnicu Srednje škole *Braća Radić* u Kaštel Štafiliću – Nehaju najvećim dijelom (oko 80 %) koriste učenici strukovnih zanimanja u programu poljoprivrede, prehrane i veterine te u međustrukovnom programu za zanimanje agroturistički tehničar. Među tim korisnicima su i učenici škole smješteni u našem Učeničkom domu. Preostala petina korisnika su učenici gimnazijskih odjeljenja koja se nalaze u dislociranoj zgradi u obližnjem Kaštel Novom.

Problem s nastavnim predmetima u mnogim strukovnim obrazovnim programima nedostatak je udžbenika i nastavnih materijala. Realizacija nastave prepuštena je sposobnosti, odgovornosti i domišljatosti nastavnika.

Školski knjižničar blisko surađuje sa strukovnim nastavnicima. U skladu s nastavnim planom i programom pojedinih struka nabavlja stručnu građu i brine za izgradnju kvalitetnog stručnog fonda. Također, učenicima nastoji pomoći u rješavanju školskih obveza, pisanju dnevnika

prakse, raznih školskih radova, završnog rada, podržavajući ih u pretraživanju i korištenju tiskane i on-line stručne građe.

Od bilja u školskom vrtu do bilja u izvorima školske knjižnice

U obrazovanju naših učenika, poljoprivrednih i agroturističkih tehničara, važnu ulogu ima i školski vrt ljekovitog i začinskog bilja. On se nalazi pored školske zgrade, uz javni put koji vodi na plažu, trokutastog je oblika i napravljen na kosom terenu. Unutar vrta su stara kamena kućica i stara murva (dud), za obje pretpostavlja se da su preko sto godina stare, te dvije kamenjare, jedna prirodna, druga izgrađena. Vrtom dominiraju terase na kojima raste više od 70 biljnih vrsta. Zidiće terasa učenici su izgradili od benkovačkog kamena, a istim kamenom popločene su i stazice u vrtu. Sve je u dalmatinskom tradicionalnom ozračju.

Vrt je zamišljen kao učionica na otvorenom u kojoj učenici stječu praktična znanja iz botanike, no u vrtu se učenici svih struka rado zadržavaju i za vrijeme velikog odmora ili nakon nastave, uživajući u mirnom i zelenom okružju.

U nastavnom planu i programu za zanimanje agroturistički tehničar, među izbornim predmetima nalazi se i Ljekovito bilje s tjednom satnicom 1 + 1, odnosno satom teorije i satom vježbi. Vježbe, kao i dio praktične nastave, odvijaju se u školskom vrtu, a sat teorije održava se u razredu.

U nedostatku udžbenika, već je uobičajeno iz generacije u generaciju pisanje referata i njihovo izlaganje pred razredom. Po uputi nastavnice strukovnih predmeta programa poljoprivrede Ranke Prnjak, referati bi trebali obuhvatiti *sve o biljci*: od legendi, mitova, izreka, do njenih svojstava i mogućnosti uporabe.

Učenici dolaze u školsku knjižnicu u potrazi za literaturom. Ova suradnja već je uhodana: sve naučeno na teorijskoj nastavi u razredu ili na praktičnoj nastavi u školskom vrtu učenici mogu provjeriti u stručnoj literaturi u školskoj knjižnici i čitaonici, utvrditi ili proširiti svoja znanja. Tako svoje osobno iskustvo i predznanje učvršćuju novim informacijama i grade znanje koje ostaje.

Mi ne bismo pisali referate...

Međutim, u veljači 2016. godine dogodilo se nešto neobično. Učenici agroturistički tehničari, njih četrnaest, izjavili su da bi željeli drugačiju nastavu, manje suhoparnu, više kreativnu, oni baš i ne bi pisali referate, a o ljekovitom bilju željeli bi učiti na drugačiji način. Razgovarajući s nastavnicom došli su na ideju o scenskom uprizorenju neke legende ili mitske priče o aromatičnom bilju.

Učenici su krenuli u potragu za zanimljivom pričom. Pretražujući literaturu doznali su da zaista veliku većinu biljaka prati neka legenda iz pučke tradicije ili nacionalnih mitologija. Izdvojili su tri legende: o lovoru, kadulji i lavandi. Izabrali su priču iz grčke mitologije o lovoru jer je sadržaj prilagodljiv srednjoškolskom uzrastu i nije prezahtjevan za scensku izvedbu.

Pretpostavili su da će izvedba vremenski kratko trajati, stoga su odlučili pripremiti jedan uvodni dio, koji će prethoditi scenskom uprizorenju legende i nazvati ga *Biljke pričaju*. U tijeku rada na dramskim tekstovima, nastavnica im je predložila da iza javne izvedbe igrokaza slijedi eko-radionica za publiku što su učenici prihvatili.

Stvaranje dramskog teksta *Biljke pričaju*

Po zamisli učenika i nastavnice Ranke u prvom dramskom tekstu biljke će se predstaviti, stoga su taj dramski tekst nazvali *Biljke pričaju*. Nakon pretraživanja tiskanih i online izvora informacija, učenici su uvidjeli da gotov tekst ne postoji i da će ga morati sami napisati. Uzevši u obzir podatke iz stručne literature, morali su odrediti biljke iz školskog vrta o kojima će biti riječ. Izabrali su ružmarin, lavandu, kadulju, pelin, rutu, stolisnik, origano, mirtu, estragon i lovor. Svakoj biljci pridodali su točan latinski naziv.

Zamišljeno je da svaki učenik bude smješten, bolje reći poluskriiven, u vrtu uz svoju biljku. U dramskom tekstu koji su osmislili biljke govore o sebi, često u hvalospjevima, no ulaze i u međusobne razgovore ili rasprave te uspostavljaju kontakt s publikom postavljajući joj pitanja. Ako nitko iz publike ne odgovori na postavljeno pitanje, predviđeno je da uskoče biljke dajući odgovor.

Slika 69. Lavanda priča s publikom

Evo kako to izgleda u sljedećem primjeru:

IVANA (lavanda): ...Koristite me kao lijek, a volite me i u jelima naći. Vrtove vam svojom ljepotom krasim.

MIRKO (pelin): Ma, čujete vi ovu lavandu što se voli hvaliti? A znate li tko sam ja?

PUBLIKA: Pelin.

MIRKO (pelin): *Artemisia absinthium*, pelin, jedan od kraljeva biljnog svijeta. Mojoj gorčini treba pristupiti s oprezom i poštovanjem. (...)

NIKOLINA (ruta): Ni tebi, peline, skromnost nije jača strana. I ja bih se malo hvalila. Ali čime kad me ne poznajete? Ili možda griješim?

PUBLIKA: Ruta.

Scenska igra Legenda o lovoru

Drugi dramski tekst vezan je uz legendu o lovoru. Lovor je vrlo raširena biljka u dalmatinskim vrtovima, parkovima i dvorištima, a lovorov list čest kulinarski začim. Učenicima se svidjela priča iz grčke mitologije o zaljubljenom Apolonu i nesretnoj nimfi Dafne (grč. *loror*).¹⁹⁹ Apolon, bog ljepote, zaljubio se u Dafne, prelijepu nimfu, kćerku riječnoga boga Peneja. No priča nema sretan kraj: Apolon se narugao Erosovom zlatnom luku pa ga je Eros iz osвете pogodio strelicom koja izaziva ljubav. Erosov brat Anteros pogodio je Dafne drugačijom strelicom, strelicom mržnje, stoga ona ne prihvaća Apolonovu naklonost i bježi od njega. Dafne je zamolila oca Peneja da joj pomogne i da je spasi od Apolonovog progona. Otac ju je pretvorio u lovorovo stablo. Silno rastužen, Apolon je ispleo vijenac od lovora i nikad ga nije skidao s glave.

Pronađeni tekst iz Ovidijevih *Metamorfoza*²⁰⁰ bio je prezahtjevan za prijenos u dramsku formu. Na Internetu su našli pojednostavljenu verziju, prepričan ep kojeg je trebalo staviti u dramski oblik, adaptirati, skratiti i jezično urediti.²⁰¹ Iako se radi o priči iz grčke mitologije, dali su joj naziv *legenda*.²⁰² Predviđeno je da u scenskoj igri uz pripovjedača sudjeluje pet učenika koji glume Apolona, Erosa, Anterosa, Dafne i Peneja, a dvoje učenika je maskirano u zmaja Pitona.

Pripovjedač najavljuje i tumači događaje, a njegove rečenice svojom liričnošću pojačavaju dramatičnost priče. Evo kako to izgleda iz nekoliko završnih rečenica *Legende*:

NARATOR (Marija): Penej je, dakako, poslušna i pretvori u drvo lovora. Dafnino predivno tijelo prekri kora drveta, noge joj obamru i postanu korijenje, a nježne ruke preobliče se u grane koje pokri zeleno lišće.

NARATOR (Marija): Apolona silno obuzme tuga za nimfom pa on dugo stajaše tužan pored stabla lovora...

Slika 70. Dafne se preobražava u grm lovora, a Apolon stavlja vijenac lovora na glavu

¹⁹⁹ *Dafne*. Hrvatska enciklopedija. (pristupljeno 7. siječnja 2018.).

²⁰⁰ Ovidije Nazon, Publije. *Metamorfoze*. eLektire. (pristupljeno 7. siječnja 2018.).

²⁰¹ Mitologija. 2006. *Grčka mitologija*. (pristupljeno 7. siječnja 2018.).

²⁰² Koji termin upotrijebiti: legenda ili mit? Legenda je pripovijest u prozi ili stihu u kojoj su povijesno-bibliografski podaci isprepleteni s fantastičnim događajima ili priča o životu neke osobe ili o nekom događaju, najčešće izmišljena ili obogaćena maštom. Mit je priča iz narodne tradicije, govori o nadnaravnim bićima, precima ili junacima. Budući da se radi o priči iz grčke mitologije, koja uključuje natprirodna bića (bogove), vjerojatno bi pravilnije bilo upotrijebiti termin mitološka priča. Ipak, s obzirom na to da i legendu obilježavaju nadnaravni elementi, odabran je ovaj termin. Vidi natuknice *legenda* i *mit* na [Hrvatskom jezičnom portalu](#). (pristupljeno 5. siječnja 2018.).

Aktivnosti u pripremi igrokaza

Stvarajući igrokaz, učenici su prošli kroz niz koraka:

Određivanje i davanje imena dijelovima javne izvedbe

Javna izvedba nazvana je glazbeno-scenskim igrokazom i dobila je ime *Začnimo jutro*.

Odlučeno je da će se sastojati od nekoliko dijelova: *Uvod* s pozdravom i najavom događanja, *Biljke pričaju*, *Legenda o lovoru* i radionica *Komponirajte svoju mirisnu simfoniju*.

Stvaranje i uređenje teksta

U stvaranju teksta sudjelovali su svi: učenici, nastavnica strukovnih predmeta poljoprivrede, a u konačnom uređenju teksta pomogla je knjižničarka. Više puta tekst je mijenjan, skraćivan i prilagođavan. Pisan je mješavinom standardnog jezika i lokalnog govora, a uvršteni su i latinski nazivi biljaka. U grafičkom uređenju surađivala je odgajateljica u našem Učeničkom domu nastavnica Benka Trošelj.

Podjela uloga

Predviđeno je da dvije učenice u uvodnom dijelu pozdrave publiku i najave događanja. Deset učenika *oživjelo* je biljke. Scenska igra uključila je naratora, petoro učenika koji glume svoje uloge, dvoje svirača na glazbenim instrumentima te dvoje učenika zamaskiranih u zmaja Pitona.

Vježbe čitanja i uvježbavanja zadanih uloga

Primijećeno je da dosta učenika nerazgovijetno ili neizražajno čita ili izgovara svoj tekst. Dio njih iskazao je strah od javnog nastupa. Upornim vježbanjem s nastavnicom i knjižničarkom te stalnim poticanjem postigli su napredak. Probe čitanja održavale su se u knjižnici i na nastavnom satu, odnosno dijelu praktične nastave iz Ljekovitog bilja. S približavanjem datuma izvođenja predstave učenici su uvježbavali svoje uloge u školskom vrtu.

Glazbena podloga

Planirano je da dva učenika sviraju – jedan na gitari, drugi na sintesajzeru. Učenicima je prepušteno da sami odaberu što će svirati, glazba mora služiti kao podloga i biti lagana i nenametljiva. Učenik na sintesajzeru odabrao je Vivaldijevo *Proljeće*.

Izbor i izrada kostima

Željelo se ujednačiti kostime bez većih financijskih troškova. U knjižnici su pretraživali kako su se odijevali stari Grci, budući da se radi o priči iz grčke mitologije. Odlučili su se za bijele plahte s pojasom, kao najjednostavnije rješenje, iako to nije izvorno grčka odjeća. Učenicima je omogućeno da posude plahte u Učeničkom domu. Djevojke su isplele vjenčiće od cvijeća i zatakle ih u kosu.

Izrada rekvizita

Rekviziti se odnose na likove Apolona, Erosa i Anterosa. Za Erosa i njegova brata Anterosa učenici su napravili luk i drvene strjelice. Krila su mu izrezali od hamer-papira i povezali ih

žicom. Pomoću silikonskog ljepila zalijepili su na hamer perje iz starog jastuka. Apolonu su ispleli vijenac od lovorova lišća. U igrokazu se spominje da je Apolon ubio strašnog zmaja Pitona. Njega su zamislili kao crno čudovište pa je poslužila velika crna vreća ispod koje su se sklopčala dva učenika. Budući da *Legenda o lovoru* ima naratora, izradili su svitak s kojeg narator čita.

Scena

Iskorišteno je prirodno okružje školskoga vrta i sve prednosti vanjskog prostora kao savršene kulise za igrokaz. Postavljena je drvena ploča na kojoj je kredom u boji napisan naziv igrokaza.

Izrada pozivnica

U dogovoru s ravnateljicom definiran je datum i vrijeme izvedbe (9. svibnja 2016. u 10 sati). Odlučeno je da će biti pozvani svi učenici škole iz jutarnje smjene, nastavnici, umirovljeni nastavnici i susjedi – lokalno stanovništvo. Za umirovljene djelatnike škole i stanovnike u susjedstvu školske zgrade napravljene su pozivnice, dok su djelatnici škole pozvani preko obavijesti na oglasnoj ploči u zbornici.

Glazbeno-scenski igrokaz: ZAČINIMO JUTRO!

PROGRAM:

<p><i>Uvod</i></p> <p><i>Biljke pričaju...</i></p> <p><i>Legenda o lovoru</i></p> <p><i>Radionica:</i> <i>Komponirajte vlastitu</i> <i>mirisnu simfoniju</i></p>		<p><i>Lijepo Vas molimo</i></p> <p><i>da nam se</i></p> <p><i>9. svibnja 2016. g.</i></p> <p><i>u 10.15 sati</i></p> <p><i>pridružite u školskom vrtu</i> <i>da zajedno</i> <i>z a č i n i m o j u t r o !</i></p>
--	---	--

☼ u izvedbi učenika 2. e razreda - agroturistički tehničar ☼

Slika 71. Pozivnica

Javna izvedba i agroturistička radionica

Za publiku su donesene drvene klupice za sjedenje i improvizirano je gledalište. Javna izvedba je imala jedan vrlo jaki adut – krasno proljetno sunčano jutro uz cvrkut ptica, u vrtu punom boja i mirisa gdje buja život. Igrokaz se pretvorio u jednu malu čaroliju, pozdrav proljeću, prirodi i druženju. Sve se odvijalo kako je zamišljeno i uvježbano, nije bilo neočekivanih iznenađenja. U svakom trenutku izvedbe bilo je očigledno da je predstava

učnički rad, njihov trud i njihov uspjeh. Učenici su bili jako ponosni na svoje postignuće i nisu krili zadovoljstvo odigranim ulogama i lijepim prijemom kod publike.

Nakon izvedbe igrokaza predviđeno je druženje s učenicima – izvođačima u školskom vrtu te, kako je napisano na pozivnici, *komponiranje vlastite mirisne simfonije*. Na praktičnoj nastavi učenici su izradili košarice od pruća vinove loze i pripremili male jutene vrećice. Velike košare sa suhim biljem i laticama cvijeća postavili su na zidiće unutar vrta. Publika je pozvana da slobodno prošetava vrtom, ubere svježe bilje ili koristi sušeno i sve što izabere posloži u košaricu ili stavi u vrećicu.

Radionica koja je uslijedila oduševila je publiku jer nisu očekivali da će brati svježe bilje ili izabrati sušeno po svojoj želji i ponijeti kući zgodnu ekokošaricu ili ekovrećicu koja ostaje trajni suvenir. Na prigodno postavljenim štandovima mogli su dobiti dodatne informacije o svojstvima i uporabi ljekovitog bilja iz raznih brošura, letaka, knjiga, no i u razgovoru s učenicima i nastavnicom Rankom.

Knjižničar kao promotor školskih aktivnosti

Knjižničar je bio stalna potpora i aktivni suradnik u svim aktivnostima u tijeku pripreme igrokaza. Na samoj javnoj izvedbi bio je ne samo gledatelj iz publike i potom sudionik radionice, već i promatrač zbivanja te, uz nastavnicu Benku, i fotograf.

Nakon izvedbe, slijedilo je pisanje članaka i slanje fotografija na razne adrese: mrežne stranice škole, kaštelanske portale, školski portal, *Školske novine*. Svi članci su objavljeni.

O učeničkoj aktivnosti objavila je crticu i fotografiju i *Slobodna Dalmacija*, naša najvažnija županijska tiskovina. Razred je posjetila novinarka Ivona Jakić s Radio *Splita* i snimila prilog za emisiju *Doma je najbolje*.²⁰³ Izvedba igrokaza ponovljena je u školskom vrtu još nekoliko puta u raznim prigodama, no bez agroturističke radionice.

Knjižničarka je potakla prijavu ove učeničke aktivnosti na natječaj Europskog centra za razvoj strukovnog obrazovanja *Cedefop Photo Award 2017*. Naša aktivnost, kojoj smo dali ime *Let's Spice Up the Morning*, nije ušla u uži izbor za nagradu, no učenicima je ipak značila i sama prijava na ovaj međunarodni natječaj kao još jedna potvrda njihovog uloženog truda i kreativnih postignuća.

²⁰³ Mozaična emisija koja donosi zanimljive i neobične priče iz obiteljskog i društvenog života te aktualne reportaže iz malih mjesta širom Dalmacije. Prilog iz škole emitiran je 8. veljače 2017.

Slika 72. Prizor iz školskog vrta pred početak igrokaza

Ciljevi i ishodi učenja u ostvarivanju igrokaza i agroturističke radionice

Po Bloomovoj taksonomiji, ishodi učenja (engl. *Learning Outcomes*) su kompetencije (znanja i vještine te pripadajuća samostalnost i odgovornost) koje stječemo učenjem. To su jasno iskazane tvrdnje kojima se izražava što učenik treba znati, razumjeti ili biti u stanju pokazati nakon što završi određeni proces učenja.²⁰⁴

Ciljevi i očekivani ishodi učenja u stvaranju glazbeno-scenskog igrokaza *Začinimo jutro i* organiziranju ekološke radionice proizlaze izmeđuusobne povezanosti više odgojno-obrazovnih područja:

- strukovnih sadržaja (botanika)
- knjižnično-informacijsko-medijskog odgoja i obrazovanja
- dramskog odgoja i obrazovanja.

Najvažniji odgojno-obrazovni ciljevi su:

- usvajanje gradiva iz botanike
- razvijanje vještina pretraživanja literature – informacijska pismenost
- razvijanje kreativnosti u pisanju dramskog teksta i njegovoj izvedbi
- razvijanje socijalnih i organizacijskih vještina
- razvijanje pozitivnih stavova prema našoj tradiciji, zavičajnosti, ekologiji
- promidžba struke (agroturizam).

²⁰⁴Prirodoslovno-matematički fakultet u Zagrebu. *Učenička postignuća*. (pristupljeno 15. prosinca 2017.).

Ishodi učenja:

✿ Očekivani ishodi učenja u intelektualnoj (kognitivnoj) domeni nakon sudjelovanja u stvaranju i izvođenju igrokaza te u organizaciji ekološke radionice - od učenika se očekuje da će biti osposobljeni:

- prepoznati i imenovati biljne vrste u školskom vrtu ljekovitog i začinskog bilja
- moći odabrati izvore informacija u školskoj knjižnici i pretražiti stručnu literaturu, priručno-referentni fond i književna djela gdje će naći potrebne informacije o biljkama
- uspješno proširiti postojeća znanja iz botanike novim informacijama
- po određenim kriterijima (važnost, zanimljivost, svrsishodnost) izdvojiti najznačajnije biljke
- usporediti i analizirati dobivene podatke (opis svojstava biljke, legende i izreke) o odabranim biljkama iz više izvora informacija
- dosjetiti se kako bi scenski mogli predstaviti ljekovito i začinsko bilje koristeći dramske tehnike
- osmisliti pojedine dijelove cijele predstave – igrokaza i prateće radionice
- u timskom radu, na osnovi pretraživanja literature i dobivenih podataka, kreirati ciljane dramske tekstove
- promišljati i definirati sve aktivnosti, poslove ili bitne elemente neophodne u stvaranju igrokaza (tekst, podjela uloga, probe, organizacija, scena, rekviziti, kostimi, muzička podloga, pozivnice, publika)
- usvojiti dramski tekst i interpretirati ga različitim dramskim postupcima
- prepoznati važnost služenja literaturom i ulogu knjižnica u obrazovnom procesu i cjeloživotnom učenju
- za provedbu i organizaciju sličnih odgojno-obrazovnih i strukovnih sadržaja.

✿ Na psihomotoričkom području učenici bi trebali:

- iskazati vještinu snalaženja u izboru i ciljanom pretraživanju knjižničnih fondova
- uspješno uočiti i izdvojiti podatke koji će biti najzanimljiviji za opis biljke
- iskazati domišljatost i kreativnost u stvaranju dramskog teksta
- iznositi svoje mišljenje i zapažanja u kreativnom radu
- nastojati se uživjeti u lik biljke ili likove iz mitologije
- uvježbati izražajno čitati i/ili govoriti dramski tekst
- pokazati ustrajnost u uvježbavanju i usavršavanju problematičnih dijelova
- razvijati svoje govorne sposobnosti: nastojati postići razgovjetnost i izražajnost u govoru te odgovarajuću glasnoću
- sa sigurnošću rabiti različite sastavnice dramskog izraza: glas i govor, gestu i mimiku, kretanje u prostoru i sl.u skladu sa zahtjevima interpretacije
- razvijati koncentraciju u učenju teksta za scensku izvedbu
- prema vlastitim sklonostima i sposobnostima sudjelovati u izradi kostima, rekvizita, postavljanju scene
- savladati nelagodu od javnog nastupa i sa što većom sigurnošću sudjelovati u skupnom javnom nastupu i izvođenju
- pokazati kreativnost u nastupu i izvedbi igrokaza.

✧ Na afektivnom području učenici će biti pripremljeni ili osposobljeni:

- iskazati spremnost na zajednički rad na predstavi: pripremi teksta, uvježbavanju teksta, dolascima na probe, zajedničkoj izvedbi
- razvijati motivaciju i pozitivan stav prema svim poslovima koji uključuju rad na izvedbi i suradnju s učenicima i nastavnicama
- u skladu sa svojim mogućnostima, odgovorno se potruditi doprinijeti zajedničkom cilju – realizaciji igrokaza
- prihvatiti da svatko ima drugačiju sposobnost dramskog izražavanja te nastojati pomoći kolegama koji pokazuju poteškoće u tom području empatijom i prijateljskom podrškom
- mirnim putem rješavati moguće razmirice
- razvijati pozitivne odnose uvažavanja i poštivanja unutar grupe, međusobno se pomagati
- razvijati samokritični odnos prema vlastitom radu i sposobnost prihvatanja dobronamjernih primjedbi s ciljem poboljšanja izvedbe
- moći kritički sagledati svoje scensko ostvarenje te prihvaćenost od strane publike
- osjetiti radost i zadovoljstvo stvaralačkim procesom i zajedničkom dramskom igrom
- na osnovi novog iskustva i savladanih prepreka u njegovom ostvarenju, steći samopouzdanje i razvijati pozitivnu sliku o sebi
- usvojiti pozitivan odnos prema dramskoj kulturi i stvaralaštvu te literarnoj baštini.

Razmišljanja i zapažanja knjižničara

Projekt ili...?

Kako definirati *Začinimo jutro*? Je li to projekt ostvaren u timskom radu? Projekt je po definiciji svaki zaokružen, cjelovit i složen posao čija se obilježja i cilj mogu definirati, a mora se ostvariti u određenom vremenu te zahtijeva koordinirane napore nekoliko ili većeg broja ljudi.²⁰⁵

U našoj pedagoškoj praksi, projekt doživljavamo kao poseban oblik nastavnog ili izvannastavnog rada. Trebao bi biti planiran, imati unaprijed definiran naslov i određenu temu, voditelja, sudionike, određeno vremensko trajanje, plan ostvarivanja pojedinih etapa ili aktivnosti, ciljeve, objavu rezultata i dr. te sve to planirano i upisano u školski kurikulum za tekuću školsku godinu.

Projekt obilježava aktivno učenje, on traži motiviranost svih sudionika, potiče kreativnost, a njegovi rezultati najčešće su javno prikazani putem izložbi, javnih nastupa ili posredstvom medija. Stvaranje ovog igrokaza potakli su sami učenici, zato su oni glavni nositelji aktivnosti. Pokazali su inicijativu, prilagodljivost i spremnost na suradnju. Tijekom rada, učenici, nastavnica struke, školska knjižničarka te, na samom kraju realizacije igrokaza, i nastavnica stručnih predmeta iz programa šumarstva – odgojiteljica u Učeničkom domu, mijenjaju pozicije: iz suradničkih u voditeljsku, ovisno o određenoj aktivnosti. Učenici su najčešće u kontaktu sa svojom nastavnicom struke i zasigurno je doživljavaju kao koordinatora većine aktivnosti.

²⁰⁵Projekt. Hrvatski jezični portal. (pristupljeno 5. siječnja 2018.).

Začinimo jutro naprosto se dogodio. Pojavio se slučajno inicijativom učenika. Bez obzira na početnu neplaniranost, ova aktivnost je ipak osmišljena kao jedna cjelina s više dijelova, sa svrhom i ciljem te se s pravom može nazvati projektom. Uključuje multidisciplinarni pristup, odnosno korelaciju više predmetnih područja (Botanika, Ekologija, Čovjek i zdravlje, Hrvatski jezik i književnost, Praktična nastava) što je odlična prilika za povezivanje odgojno-obrazovnih sadržaja i aktivno učenje.

Budući da su učenici čitali o biljkama, razgovarali o biljkama, radili u vrtu njegujući biljke, pisali tekst o biljkama, naučili ga čitati ili izgovoriti, u dramskoj igri oživjeli svoju biljku, slušali svoje kolege na probama i samoj izvedbi kako pričaju o svojoj biljci itd., velika je vjerojatnost da će im ta usvojena znanja trajno ostati pohranjena u memoriji. Podsjetimo se na poznatu tablicu:²⁰⁶

Naučimo:

- 10 % od onoga što pročitamo
- 20 % od onoga što slušamo
- 30 % od onoga što vidimo
- 50 % od onoga što vidimo i čujemo
- 70 % od onoga što izgovorimo
- 90 % od onoga što izgovorimo i učinimo.

Svrha ovog projekta bio je rad, učenje, razvoj vještina, suradnja, osobni napredak u znanju, stručnim sposobnostima, stavovima i emocijama. Također, projekt nosi didaktičku poruku da je nastava živi odgojno-obrazovni proces koji uključuje spremnost na izazove i prilagodbu.

O dramskom odgoju

Dramski odgoj u nastavi može biti dio raznih odgojno-obrazovnih sadržaja. Cilj dramskog odgoja je *odgoj za život*, odnosno razvoj cjelokupne djetetove ličnosti. Kroz ovaj oblik učenja učenik ponavlja gradivo, usvaja i proširuje znanje, razvija govorne i izražajne sposobnosti, motoričke sposobnosti i vještine te uči izraziti i razviti svoje osjećaje, maštu, sklonosti i stavove. Dramski odgoj pomaže razvijanju samokritičnosti, odgovornosti, tolerancije, komunikacijskih vještina, dijete stječe sigurnost i samopouzdanje, uči surađivati i cijeniti sebe i svoje vršnjake.²⁰⁷

U ovom primjeru dobre prakse svi učenici odjeljenja su uključeni u dramsku aktivnost. Možemo s velikom vjerojatnošću pretpostaviti da nisu svi jednako nadareni za dramsku igru, no ta nadarenost uopće nije važna. Svaki čovjek ima dramsku sposobnost. To je kombinacija raznih vještina: jezičnih (verbalnih), kinestetskih (sposobnost izvođenja i koordinacije tjelesnih pokreta) i socijalnih (razumijevanje sebe, razumijevanje drugih).²⁰⁸

²⁰⁶ Stanišić, Esmeralda. 2015. Dramske metode u nastavi hrvatskog jezika. *Hrvatski* 13/2. 67-77. (pristupljeno 23. prosinca 2017.).

²⁰⁷ Usp. Lugomer, Valentina. *Dramski odgoj u nastavi*. Portal Hrvatski centar za dramski odgoj. (pristupljeno 22. prosinca 2017.).

²⁰⁸ Isto.

Od učenika očekujemo da pokažu trud u izvršavanju postavljenih zadataka. Kroz dramske metode učenici mogu čuti, vidjeti, izgovoriti, razumjeti i iskazati različite sadržaje u skladu sa svojim mogućnostima i osjećati se uspješnim dijelom skupine. Nije nužno i nitko ne očekuje savršene glumce. Prilika je pružena svima, i vještijima i manje vještima, a očekuje se sudjelovanje u radu, u procesu stvaranja. *Za dramski odgoj važniji je proces rada od samog rezultata.*²⁰⁹ Sama predstava može biti više ili manje uspješna od očekivanog, no prije svega treba je vrednovati kroz učenička postignuća u procesu učenja.

Jedna od naših sudionica igrokaza ima ozbiljniju govornu manu i teško ju je razumjeti. To nije razlog da bude izostavljena iz grupe i ne sudjeluje u zajedničkom radu. Jer i *njena biljka* jednako je važan dio školskoga vrta.

Ponašanje (afektivna domena)

U tijeku priprema igrokaza primijećeno je da su učenici,²¹⁰ od kojih se to baš i nije očekivalo, pokazali odgovornost u izvršavanju svojih obveza te su iznenadili razredne kolege i nastavnicu ozbiljnim pristupom radu, angažiranošću i pozitivnim promjenama. Njihovo odgovornije ponašanje je primijećeno i u drugim nastavnim predmetima.

Drugo zapažanje nastavnika odnosi se na kolebanja u motiviranosti učenika. Ponekad su učenici znali biti izvrsni u ostvarivanju svojih zadataka, puni snage i energije, emotivno uzbuđeni zbog stvaralačkih mogućnosti koje im se nude, a ponekad su djelovali nezainteresirano kao da žele od svega odustati.

Slično je i s međusobnim odnosima, od poticajnih, kolegijalnih odnosa do razmirica i prepirki. Tu je uloga voditelja (nastavnika ili knjižničara) presudna u smislu psihološke podrške i mirnog rješavanja sukoba. Iz svakog problema izašli smo jači, a i to je priprema za život, zar ne?

Zavičajnost kao inspiracija

Što je zavičaj? Za većinu ljudi to je mjesto odrastanja i uspomena na djetinjstvo. Zavičajnost povezujemo uz sve ono što taj prostor čini posebnim, što mu daje identitet, a to su njegovi stanovnici, sadašnji ili iz prošlih vremena, jezik, narječja, govori, krajolik, običaji, kulturna baština.

Postoji više vrsta kulturne baštine, no možda nam je u školskim aktivnostima najzanimljivija nematerijalna kulturna baština. Ona uključuje dijalekte i govore, usmenu književnost, folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, tradicionalne pučke vrednote, tradicijska umijeća, vještine i obrte, pripreme tradicijskih jela.²¹¹

²⁰⁹ Lugomer, Valentina. *Dramski odgoj u nastavi*. Portal Hrvatski centar za dramski odgoj. (pristupljeno 22. prosinca 2017.).

²¹⁰ Riječ *učenik* je neutralnog značenja i može se odnositi na oba spola.

²¹¹ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. *Kulturna baština*. (pristupljeno 8. siječnja 2018.).

Posebno su nam omiljene zavičajne legende: povijesne, vjerske, ljubavne. U kaštelanskoj regiji najpoznatija je legenda o Miljenku i Dobrili, nesretnim ljubavnicima iz 17. stoljeća, koji nas podsjećaju na čuvene mlade ljubavnike iz Verone, Romea i Juliju.

Međutim, zašto ne iskoristiti i druge resurse koje Kaštela nude za razvijanje i njegovanje zavičajnog identiteta pogotovo u strukovnoj školi? Uzmimo za primjer Staru maslinu (*Olea europaea subsp. europaea var. sylvestris*), spomenik prirode u Kaštel Štafiliću, staru više od 1500 godina. U korelaciji obrazovnih programa i KIMOO, mogu se provesti mnogobrojne aktivnosti u primjerice sljedećim nastavnim predmetima:

- Povijest (Što je sve Stara maslina doživjela, kojim događajima u našem mjestu je svjedočila?)
- Hrvatski jezik i književnost (legende o maslini, lijepe misli, izreke; lirika domaćih autora posvećena maslini)
- Glazbeni odgoj (klapske pjesme s temom masline, istražiti i pojam *klape*)
- strukovni predmeti u programu poljoprivrede (Kako se određuje starost masline? Koje sorte maslina nalazimo u kaštelanskoj regiji?)
- Praktična nastava učenika u programu poljoprivrede (sudjelovanje u berbi)
- strukovni predmeti za zanimanje agroturistički tehničar (agroturizam i Stara maslina, ulje kao suvenir)
- strukovni predmeti u programu prehrane (uporaba ploda i ulja).

Rezultati aktivnosti mogu biti prezentirani u radionicama, dramskim igrama, klapskoj pjesmi, literarnom i likovnom izrazu, medijskim izvješćima.

Kaštelanski zavičaj pun je biljaka, drveća, trava, samoniklog bilja, aromatičnog bilja, autohtonih sorti vinove loze i vrsta voćaka, raznih vrsta vrtova, parkova i perivoja koji mogu biti zanimljivi u agroturističkoj prezentaciji.

Zaključak

Agroturizam, gospodarska djelatnost koja postaje sve važnija u našoj zemlji, objedinjuje dva cilja: zaštitu prirodnog i kulturnog nasljeđa, a s druge strane ostvarenje gospodarske koristi kroz specifičan oblik turizma.

Obrazovni program za agroturističkog tehničara zamišljen je kako bi osposobio učenike za kvalitetno pružanje usluga u agroturizmu, a tu pripadaju i prezentacije zavičajnih i nacionalnih običaja, kulturne i povijesne baštine, osmišljavanje sadržaja i ponude.

Kroz projekt *Začinimo jutro* učenici su povezali teorijska znanja iz botanike stečena na nastavi i u školskoj knjižnici s praktičnim znanjima u školskom vrtu predstavivši ih publici na zanimljiv način. Također, uključili su publiku u svijet *čarobnih* ljekovitih i začinskih biljaka našeg školskog vrta priredivši im radionicu izrade eko-suvenira.

Možda će jednog dana na svom obiteljskom gospodarstvu uprizoriti za svoje goste sličnu dramsku igru, npr. legendu o rogaču, ponuditi ih pogačicama od začinskog bilja ili kolačem od rogača, omogućiti degustaciju domaćeg likera od ljekovitog bilja ili rakije rogačuše?

Kroz odgojno-obrazovni proces učenici stječu kompetencije i vještine za uključivanje na tržište rada. Školski projekti koji uključuju multidisciplinarni pristup i iskustveno učenje su odlična prilika za ostvarivanje tog cilja.

Slika 73. Uspjeli smo!

Literatura

Agencija za odgoj i obrazovanje. 2010. *Nacionalni okvirni kurikulum*. (pristupljeno 20. prosinca 2017.).

Lugomer, Valentina. *Dramski odgoj u nastavi*. (pristupljeno 22. prosinca 2017.).

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. *Kulturna baština*. (pristupljeno 8. siječnja 2018.).

Poturiček, Nada. *Dramski odgoj u knjižnici*. (pristupljeno 22. prosinca 2017.).

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu. *Učenička postignuća*. (pristupljeno 15. prosinca 2017.).

Stanišić, Esmeralda. 2015. Dramske metode u nastavi Hrvatskog jezika. *Hrvatski* 13/2. 67-77. Zagreb. (pristupljeno 23. prosinca 2017.).

Udruga zaposlenika poljoprivrednih škola Hrvatske. *Prijedlog programa za zanimanje agroturistički tehničar*. (pristupljeno 15. prosinca 2017.).

Jedinstveni razredni projekt u Republici Hrvatskoj: Čudo u 3. a razredu

Koraljka Mahulja-Pejčić

koraljkamp@gmail.com

OŠ Ivana Zajca, Rijeka

Sažetak

U 3. a razredu OŠ Ivana Zajca iz Rijeke učiteljica i knjižničarka su tijekom školske godine provele zanimljiv i jedinstven projekt koji je oduševio učenike, roditelje i učitelje. Potaknuta knjigom *Čudo* autorice R. J. Palacio, koju je pročitala tijekom ljeta, učiteljica je odlučila svakoga jutra svojim učenicima čitati ovu knjigu. Stranicu po stranicu, poglavlje po poglavlje i učenici su upoznali dječaka neobičnog izgleda, njegovu obitelj i prijatelje. Svakoga jutra proživljavali su s njim njegove boli i strahove, ali i veselje te nove spoznaje.

Knjiga *Čudo* potiče djecu na toleranciju i ljubaznost, uči ih da različitosti nisu prepreka, već poticaj za zbližavanje i prijateljstvo. Svakog čitatelja, a posebno djecu, knjiga poučava mnogim moralnim vrednotama, što je danas vrlo važno. Svi naši učenici složili su se kako je knjiga u njima probudila razne osjećaje, a dječak Auggie približio im je mnoštvo problema koje jedno drugačije dijete ima na putu svoga odrastanja. Načela ljubaznosti učitelja gospodina Browna, koja se u knjizi pojavljuju svakih nekoliko stranica, istinski su iskrena, topla i edukativna načela koja odgajaju djecu i potiču ih na razmišljanje i suočavanje sa svakodnevnim problemima.

Knjiga je lako čitljiva, topla, moderna priča o različitostima i njihovu prihvaćanju. Potiče na razmišljanje i činjenje dobra. Edukativna je i pogodna za desetogodišnju djecu, adolescente, roditelje i učitelje. Važnu ulogu u knjizi imaju ravnatelj, učitelji i osoblje škole, a posebno učitelj gospodin Brown. On svojim učenicima nudi izbore, načela za svaki mjesec, a prvo od njih glasi: *Ako možete birati da budete u pravu ili da budete ljubazni, izaberite ljubaznost.*²¹² To je načelo tema i ideja knjige.

Cilj: Smatram kako je ovakva akcija provedena u jednom razrednom odjelu dala odlične rezultate na više razina: učenici su zajednički čitali knjigu naglas, upoznali su se s novom knjigom i temom, poticali su jedni druge na čitanje. Zajedničkim promišljanjem usvojili su pravila i načela lijepog i ljubaznog ponašanja, važnost iskrenog prijateljstva i života bez predrasuda.

Pohvalno je kako je ovaj razredni projekt prerastao granice jednog razreda jer se dobre vibracije koje je izazvao prenose i na druge učenike škole, na njihove roditelje i prijatelje u drugim školama. Ljubaznost se dijeli i na društvenim mrežama jer je učiteljica oformila *Facebook*-grupu. Dobar glas o knjizi prenosi se diljem zemlje s ciljem poticanja čitanja,

²¹² Palacio, Raquel Jaramillo. 2016. *Čudo*. Fokus komunikacije. Zagreb. 54.

dijeljenja ljubaznosti te širenja tolerancije. Bilježenje ljubaznih djela jako je dobra ideja. Pozitivno je što se osvještava nečija ljubaznost i što se ona ne prihvaća olako.

Ključne riječi: prihvaćanje različitosti, tolerancija, ljubaznost, poticanje čitanja, razredni projekt

Abstract

Wonder in our classroom

During this school year, our teacher and her 3.a class had a wonderful classroom project that managed to motivate and engage students, parents and teachers. Inspired by novel *Wonder* by American author R. J. Palacio Mrs. Borščak decided to read the book to her class every morning. Page by page, chapter by chapter students got to know a little boy who looked different, his family and friends. The novel is about a ten years old boy August who is about to start school for the first time. Due to his rare genetic condition and related medical problems August was home schooled and spend most of his childhood in hospitals. He has been through 27 surgeries, but he still looks different and causes a bit of fear and unease in people. But, this wonderful little boy is full of positive energy, friendship and kindness. He is able to change the lives of people around him, to make friends, inspire teachers and to teach everybody around him how to be better people. The novel starts with: ...my name is August. I won't describe how I look like. Whatever you're thinking it's probably worse.²¹³ The story of this book lasts through one school year and is based on August's school experiences, with classmates and teachers. The book also talks about his family, his parents and sister, their family life. There are many moments for a reader to cry, to smile, to laugh, to reflect about his personal life. The main idea and theme of this book is quote by Dr. Wayne Dyer: *When you have the choice between being right and being kind just choose kind*. The quote is used by one of the teachers in the book to inspire kindness in his students. We used the same quote to inspire kindness with our students and to teach them why is kindness so important. This book started as a little reading classroom project, but in time it managed to become a school project that involved Mrs. Borščak and her class, parents, other teachers and students, school librarian, headteacher and many more. Mrs. Borščak's class has 28 students and sometimes it's hard to motivate them all for some activities. This book is short, easy to read, it promotes tolerance, friendship and kindness. It's perfect tool for teachers to teach all of these things to students in a gentle and easy to understand way. *Wonder* and many activities related to this book (involving other students and teachers, involving parents, international cooperation and participation in US based *100 acts of kindness* project) became our own little wonder.

Keywords: accepting differences, tolerance, kindness, age appropriate reading project, classroom activities

²¹³ Palacio, Raquel Jaramillo. 2016. *Čudo*. Fokus komunikacije. Zagreb. 54.

Uvod

Na početku svake školske godine pred učiteljima se otvara čitav niz pitanja, odluka i obveza koje treba odraditi. Najčešće su vezane za školsku dokumentaciju i planiranje rada, uključujući i odluke o tome što će učenici čitati. Učitelj sam odlučuje na koji će način motivirati učenike za čitanje, što je danas velik problem i izazov. Naizgled jednostavno, no odabir treba biti prilagođen uzrastu i mogućnostima učenika, sadržavati obrazovnu i odgojnu komponentu rada, a u idealnim uvjetima biti zanimljiv djeci, čime se postiže visoka razina motivacije.

Zajedničko čitanje romana učenicima našeg trećeg razreda nešto je novo i drugačije od uobičajenog, a u okviru ovog projekta jedinstveno u Hrvatskoj. Možemo li reći da je čitanje kreativno? Čitanje je alat za poticanje kreativnosti što je u ovom projektu rezultiralo mnoštvom novih kreativnih aktivnosti koje su proizlazile jedna iz druge. Ideje su se nizale jedna za drugom kako se u projekt uključivao sve veći broj ljudi. Važnost projekta vidljiva je i u široj zajednici. Nakon formiranja *Facebook*-grupe, uključivanja učitelja i roditelja u projekt i objavljivanja u medijima, dobili smo pozitivne povratne informacije od raznih subjekata koji su podržali naš projekt (npr. donacija knjiga izdavačke kuće, medijsko praćenje projekta, lokalna zajednica...).

Zajedničko čitanje

U 3. a razredu OŠ Ivana Zajca iz Rijeke učiteljica Valentina Borščak i knjižničarka tijekom školske godine provele su zanimljiv i jedinstven projekt koji je oduševio učenike, roditelje i sve učitelje. Potaknuta knjigom *Čudo* autorice R. J. Palacio, koju je pročitala tijekom ljeta, učiteljica je odlučila svakoga jutra svojim učenicima čitati ovu knjigu. Stranicu po stranicu, poglavlje po poglavlje i učenici su upoznali dječaka neobičnog izgleda, njegovu obitelj i prijatelje. Svakoga jutra proživljavali su s njim njegove boli i strahove, ali i veselje te nove spoznaje.

Knjiga govori o desetogodišnjem Augustu koji prvi put kreće u školu, u peti razred. August nije sasvim obično dijete. Rodio se s rijetkom genetskom bolešću koja mu je u potpunosti deformirala lice, slabo čuje, teško govori i jede. Prvih deset godina uglavnom je proveo u bolnici. Prošao je 27 plastičnih operacija, ali izgled mu je i dalje vrlo neobičan te kod ljudi izaziva čuđenje i nelagodu. Augustov ulazak u svakodnevan, stvaran svijet, ulazak je u svijet u kojem ga svi gledaju pomalo sa zgražanjem i gađenjem. Nositi se s takvim pritiskom i pogledima nikome nije lako, a naročito nije lako desetogodišnjem dječaku. Međutim toplina koju on širi oko sebe te prijateljstvo i ljubaznost koje nesebično dijeli sa svima u školi mijenjaju sve likove u knjizi. Predrasude se ruše, problemi prevladavaju, a zaziranje djece od novog i drugačijeg prerasta u iskreno prijateljstvo i prihvaćanje.

Knjiga *Čudo* potiče djecu da budu tolerantna i ljubazna te da nauče kako različitosti nisu prepreka, već poticaj za zbližavanje i prijateljstvo. Svakog čitatelja, a posebno djecu, knjiga poučava mnogim vrijednim i moralnim stvarima, što je danas vrlo važno. Svi naši učenici složili su se kako je knjiga u njima probudila razne osjećaje, a dječak Auggie približio im je sve

probleme koje jedno drugačije dijete ima na putu svoga odrastanja. Mnoštvo je situacija koje izazivaju reakcije čitatelja: tuga, smijeh, zgražanje, osuda, sreća, empatija. Djeca su izvrsno, različito, ali ispravno reagirala na sve postupke likova, bilo pozitivne ili negativne. Nakon pročitanih poglavlja razgovarali su, nekada kratko, a nekada duže. Sjajno su opisivali dojmove i izražavali svoje mišljenje. U mašti su oživljavali prizore iz knjige što je oduševilo učiteljicu i knjižničarku jer tako dobivamo buduće zaljubljenike u knjigu i čitanje. Povremeno su ih pitale o tome kako zamišljaju nastavak radnje. Učenici su većinom očekivali čudesno ozdravljenje. Djeca su bila zainteresirana i živo su se, afirmativno uživljavala u Augustov život, njegovu različitost, sklapanje prijateljstava, školovanje, u njegove boli, obiteljske tuge i veselja. Nevjerojatno je kako do kraja knjige svi zaboravljaju dječakov izgled. Ostaje samo snažan dojam ljubavi, prihvaćanja i veselja zbog Augustova uspjeha.

Slika 74. Povelja ljubaznosti

Knjiga je lako čitljiva, topla, moderna priča o različitosti i njezinu prihvaćanju. Potiče na razmišljanje i na činjenje dobra. Edukativna je i pogodna za desetogodišnjake, za adolescente koji se mogu poistovjetiti sa sestrom Vijom, njezinim dečkom i prijateljicom, za roditelje i učitelje. Važnu ulogu u knjizi imaju ravnatelj škole, učitelji, osoblje, a posebno profesor gospodin Brown, lik koji objedinjuje čestitost i moralnost pravog učitelja otvorenog srca za svakog učenika. On svojim učenicima nudi izbore, načela za svaki mjesec, a prvo načelo glasi: *Ako možete birati da budete u pravu ili budete ljubazni, izaberite ljubaznost.*²¹⁴ To je načelo tema i ideja knjige.

Načela ljubaznosti učitelja gospodina Browna, koja se u knjizi pojavljuju svakih nekoliko stranica, istinski su iskrena, topla i edukativna načela koja odgajaju djecu i potiču ih na razmišljanje i suočavanje s problemima koji ih svakodnevno okružuju.

²¹⁴ Palacio, Raquel Jaramillo. 2016. *Čudo*. Fokus komunikacije. Zagreb. 54.

Učiteljica, knjižničarka i učenici puno su razgovarali o knjizi, sređivali dojmove i kritički promišljali o bitnim elementima i vrijednostima ove knjige. Svi sudionici ovog posebnog čitanja napisali su svoje dojmove o knjizi koje smo izložili na panou u školskom hodniku. Bio je to neformalan poziv svima na čitanje i urodio je plodom. Čitanje se brzo proširilo izvan 3. a razreda pa su se uključili drugi učenici, učitelji, roditelji, ali i prijatelji i poznanici. Cijela priča poprimila je posve novu dimenziju: na školskim hodnicima, u učionicama i obiteljima govori se o knjizi i neobičnom dječaku. Smatramo da je to uspjeh i ponosni smo što je nakon dugo vremena knjiga postala tema mnogih razgovora. Stariji učenici posuđuju je kao slobodnu lektiru, bake i mame čitaju iako se neke, kako same priznaju, dugo nisu družile s knjigom.

Dojmovi o knjizi učenika i roditelja 3. a razreda

Učenički dojmovi:

David: *Knjiga mi se svidjela jer je za sve uzraste. Bila mi je zabavna i smiješna. Ja bih bio prijatelj Augustu jer mi izgleda da je dobar i zabavan prijatelj. Sviđalo mi se kad je Auggie dobio medalju i kad je Justin prestrašio dječake da nosi strojnicu. Naučio sam da kakav god da si, uvijek će te netko voljeti. Preporučio bih knjigu roditeljima da nauče nešto o načelima gospodina Browna. Nadam se da je baki i Daisy lijepo u raju.*

Elena: *Knjiga mi je bila jako zanimljiva. Lijepo je bilo kada je učiteljica čitala, a mi svi slušali. Najviše sam voljela slušati kada su August, Jack i Summer pričali za ručkom. Nasmijala me priča o Auggijevom rođenju. Tužno je bilo kada su se djeca igrala ,kuge'. Bila sam jako sretna na kraju jer je Auggie bio sretan i osjećao se kao da je normalan dječak. Naučila sam da postoje djeca s ovom bolesti i zato bi bilo dobro da knjigu pročitaju i roditelji.*

S obzirom na to da su učenici mislili da bi i roditeljima knjiga bila zanimljiva, učiteljica je posudila knjigu jednoj mami. Val čitanja se pokrenuo i ubrzo se knjiga našla u mnogim domovima učenika 3. a razreda. Svi su roditelji zahvalili, preporučili knjigu svojoj široj obitelji, izrazili pozitivne stavove i ganutost. Ujedno su osjetili i zadovoljstvo nakon čitanja dobre knjige.

Roditeljski dojmovi:

Petrina mama: *Plakala sam na svakom poglavlju, sa svakim likom, koji put od sreće, uglavnom od tuge. Knjiga me neopisivo dirnula. Svaki me lik vjerno uveo u svoje misli i osjećaje. Veselilo me i utješilo što je u Augustovoj okolini puno ljudi dalo najbolje od sebe da mu pomognu. August je doista čudesan dječak. Radovala sam se njegovom uspjehu i sretnom završetku. Igra ,kuge' pretvorila se u lanac prijateljstva. Djeca su naše čudo, odraz nas roditelja, obitelji, doma. Moramo ih učiti da različito nije loše nego dobro, da moraju pomagati, voljeti, dijeliti, biti tolerantni, bez predrasuda, uvijek dati šansu, da je izrugivanje i prezir sramota za onoga tko to čini. Nastojim da moja obitelj uči djecu tim vrijednostima. Hvala vam što ste im pročitali priču, zaista je ČUDO.*

Filipova mama: *Ovo nije knjiga koja se pročita i zaboravi. Ova je knjiga podsjetnik na ono što putem znamo zaboraviti: empatiju, ljubaznost, prihvaćanje i ljudsku dušu. Ovo je knjiga o*

drugačijima i izgledom i srcem, o pravim borcima i pravoj ljubavi, o istinskim vrijednostima. Najljepše od svega je, kako se priča bližila kraju, u mojim je mislima August imao jedno od najljepših dječjih lica.

Slika 75. Učenici s likovnim radovima na temu knjige

Dojmovi učitelja OŠ Ivana Zajca o provedenom projektu i knjizi

Nositeljica projekta, učiteljica **Valentina Borščak**: *Volim čitati, volim imati knjigu u rukama. Knjiga plavih korica koju sam posudila i pročitala krajem ljetnih praznika na mene odraslu ostavila je snažan dojam. Kupila sam je i odlučila čitati svojim učenicima. Njihovu je pažnju teško održati (ima ih 28), ali već na prvom poglavlju sam ih „dobila“. Početak je šaljiv, bez obzira na težinu Augustova dječjeg života. Knjiga je lako čitljiva i razumljiva. Djeca su izvrsno i ispravno reagirala na sve postupke likova, bilo pozitivne ili negativne. Do kraja prvog polugodišta pročitali smo knjigu. Djeca su je preporučila svojim roditeljima koji su je također čitali i svima se svidjela. Tražeći na internetu postoji li nastavak knjige, otvorio mi se internetski svijet Wondera, humanitarni pokreti, udruge djece s posebnim potrebama, razredi koji potiču ljubaznost... Kad smo već knjigu i Auggija tako lijepo prihvatili, poslala sam u New York naše radove i popis provedenih aktivnosti. Izdavačka kuća Wonder, koja izdaje romane spisateljice R. J. Palacio, poslala nam je certifikat da smo razred koji promiče ljubaznost i dobrotu. Naše male ljubaznosti zapisujemo i dalje, Augusta nismo zaboravili i osim 100 ljubaznosti, blizu smo brojke 100 ljudi koji su imali knjigu u rukama, čitali je, smijali se i plakali. Ja sam sretna i ponosna učiteljica.*

Školska knjižničarka **Koraljka Mahulja-Pejčić**: *Svakoga jutra tijekom ove školske godine u 3. a razredu, koji je preko puta moje knjižnice, tišina. Jednoga jutra pokucam i uđem znatiželjno unutra, a djeca sjede na kraju učionice, na podu. Pitam ih zašto tamo sjede, zašto nisu u klupama. Oni složno odgovaraju da je prvi sat vrijeme za knjigu koju im čita učiteljica Valentina i kako nestrpljivo čekaju svako novo poglavlje i svaku novu avanturu malenog dječaka neobičnog izgleda. Ostala sam u tom razredu i zajedno s učenicima sačekala početak sata. Učiteljica je ušla i počela čitati. Svi smo pozorno slušali. Knjiga je bila zanimljiva. Već nakon nekoliko stranica shvatila sam da je Čudo stvarno čudo. Atmosfera koju sam doživjela u tom razredu dok je učiteljica čitala priču neopisiva je. Djeca, njihovi pogledi puni čuđenja i suosjećanja te pokoji uzdah ispunili su cijelu učionicu. Vratila sam se u svoju školsku knjižnicu i pomislila kako je šteta što na policama nemam tu knjigu. Kada učenici knjižničarki preporuča knjigu, onda znate da je morate pročitati. I tako, knjiga plavih korica našla se i u mojim rukama. Stranicu po stranicu, poglavlje po poglavlje... Što reći: pročitala sam je u jednom dahu. Hvala učenicima i učiteljici što su mi preporučili knjigu i omogućili mi da postanem dio Auggijeva svijeta ljubaznosti!*

Čitajući dojmove nakon provedenog projekta vrlo je lako uočiti vrijednosti i važnost koju je ovaj projekt imao za međuljudske odnose učenika, učitelja i roditelja. U velikim gradskim sredinama i školama suradnja s roditeljima i lokalnom zajednicom uvijek je izazov i vrlo se često ideje i pokrenuti projekti ne ostvare jer su ljudi zauzeti, a ponekad i nezainteresirani za suradnju. Na početku projekta nismo mogli ni zamisliti kako će upravo zajedničko čitanje i dirljiva priča o Augustu ujediniti i motivirati ovako velik broj sudionika koji se iz dana u dan i dalje povećava.

Natječaj 100 ljubaznosti

Natječaj *100 ljubaznosti* predviđen je samo za škole i razrede u SAD-u kojima se dodjeljuje novčana humanitarna nagrada, zastava, certifikati i *pizza*. No, kako je 3. a naše škole ispunio sve zahtjeve i dostavio sve što je potrebno, nakladnička kuća nam je zahvalila te podržala trud i želju za širenjem dobrote i ljubaznosti i izvan granica SAD-a. Učenici su dobili certifikat ljubaznosti koji je potpisala autorica knjige i ponosno ga izložili u razredu, a učiteljica ih je počastila *pizzom* koju su pojeli u slast.

Učenici i njihovi roditelji bilježili su svoja razmišljanja i dojmove o knjizi te su ih poslali u Sjedinjene Američke Države. Tamo je formirana *Facebook*-grupa koja potiče ljubaznost, a vezana je za ovu knjigu. Priključili su se grupi te nakon svojih objava zaslužili certifikat ljubaznosti i plakat prijateljstva. Smatramo kako je ovakva akcija provedena u jednom razrednom odjelu dala odlične rezultate na više razina: učenici su zajednički čitali knjigu naglas, upoznali su se s novom knjigom i temom, poticali su na čitanje jedni druge. Zajedničkim promišljanjem usvojili su pravila i načela lijepog i ljubaznog ponašanja te važnost iskrenog prijateljstva i života bez predrasuda.

Za sudjelovanje na natječaju trebalo je učiniti 100 ljubaznosti, zapisivati ih, za svaku ljubaznost ubaciti dugme u staklenku.

Ljubaznosti su se nizale, a mi smo ih radosno i ponosno zapisivali na velikom panou:

Kad sam bila bolesna, prijatelji su mi slali zadaću.

Petra

Dorian mi je pokazao matematiku.

Dino

Prijatelji su me bodrili kad sam išao na natjecanje u Omiš.

Dorian

Bilježenje ljubaznosti je jako dobra ideja. Pozitivno je što se osvještava nečija ljubaznost i ne prihvaća se olako. Djeca su sve vrijedno bilježila. Pisali su dojmove, ilustrirali naslovnice knjige. Objedinili smo radove, fotografirali i objavili s poveznicom na *Facebooku*. Američki tim Wonder poslao nam je certifikate koje dodjeljuju ljubaznim razredima u SAD-u uz poruku da ljubaznost širimo i dalje. Mi to i činimo. I dalje smo aktivni na *Facebook*-stranici, objavljujemo u medijima, preporučujemo knjigu. *Čudo* se čita u OŠ Ivana Zajca, ali i šire. Knjiga završava dječjim načelima ljubaznosti koja šalju svome učitelju, a jedno od najupečatljivijih je načelo Augusta Pullmana: *Svatko na svijetu trebao bi dobiti ovacije barem jednom u životu jer svi zajedno pobjeđujemo svijet.*²¹⁵

Razred 3. a je čitao, otišao daleko i doživio ovacije. O cijelom projektu, u početku usmenom predajom, pročulo se i izvan škole pa smo dobili povratne informacije kako čitaju i djeca u drugim školama, na Učiteljskom fakultetu, ali i u pošti i bolnici. Potaknuti dobrim reakcijama svih čitatelja, prezentirali smo projekt u raznim tiskanim medijima, a promocija je rezultirala i donacijom nakladničke kuće Fokus komunikacije koja nam je donirala trideset knjiga za školsku knjižnicu. Zahvaljujući izdavačkoj kući cijeli se projekt nastavlja jer sada imamo dovoljno knjiga za sve zainteresirane prijatelje čitanja.

I ove školske godine nastavili smo projekt. Osvježili smo učenička sjećanja na dječje dogodovštine, cijela je škola pogledala film u kinu, usporedili smo knjigu i film, uočili razlike i vodili evidenciju ljubaznosti. Naravno, počeli smo čitati i nastavak knjige koji se zove *Auggie i ja*.

Propozicije natječaja za škole su kratke: objaviti poveznicu #choosekindwonder na *Facebooku*, pročitati knjigu, zapisati provedenih 100 ljubaznosti i dostaviti fotografiju s popunjenom staklenkom u kojoj je 100 predmeta. Mi smo to učinili i otišli korak dalje. Djeca i roditelji napisali su dojmove, oslikali smo naslovnice knjige, čitali su djelatnici škole. Sve smo aktivnosti fotografirali i opisali, preveli na engleski jezik i poslali u nakladničku kuću.

²¹⁵ Palacio, Raquel Jaramillo. 2016. *Čudo*. Fokus komunikacije. Zagreb. 318.

Slika 76. Certifikat kojim je 3. a službeno proglašen razredom ljubaznosti

Zaključak

Pohvalno je kako je ovaj razredni projekt prerastao granice jednog razreda jer se dobre vibracije koje je izazvao prenose i na druge učenike škole kao i na njihove roditelje i prijatelje u drugim školama. Čitanje se nastavlja i iskreno se nadamo kako smo stvorili nove zaljubljenike u knjige koji će uživati u čitanju i istraživati nove čudesne svjetove, ali i pomicati granice, širiti horizonte te dijeliti lijepe trenutke, ljubaznosti i pravo prijateljstvo. Osim što šalje snažnu poruku, ova je knjiga i zabavna. Humor je blizak i razumljiv djeci. Projekt koji je trajao cijelu godinu (i nastavlja se) širio je oko sudionika dobro raspoloženje i pozitivne vibracije. Djeca su bila zadovoljna dok smo čitali, involvirali su se u priču, malo su se odmakli od školske svakodnevnice, uživali su u *slavi* kojom su obasipani u medijima. Roditelji su pokazali zadovoljstvo što se njihovoj djeci poklanja dodatna pažnja i izvan propisanog školskog programa, povezali su se međusobno dijeleći knjigu i čekajući red za čitanje, osjećali su se uključeno u naš ponekad zatvoren školski svijet.

Izvor

Palacio, Raquel Jaramillo. 2016. *Čudo*. Fokus komunikacije. Zagreb.

Školski program poticanja čitanja i razvijanja čitalačke pismenosti

Ivana Ostrički

ivana.ostricki@gmail.com

OŠ kralja Tomislava, Našice

Sažetak

Čitanje je temeljna generička vještina potrebna za uspjeh u životu, stoga je čitalačku pismenost nužno sustavno razvijati u odgojno-obrazovnom procesu učenika. Ovaj rad donosi prikaz institucionalnoga primjera programa poticanja čitanja i razvijanja čitalačke pismenosti, koji objedinjuje odgojno-obrazovni rad školskoga pedagoga, psihologa, defektologa i knjižničara. Program obuhvaća sljedeća područja čitalačke pismenosti: motivaciju za čitanje, aktivno čitanje (strategije čitanja koje potiču kritičko mišljenje, povezivanje i zaključivanje), vježbanje čitanja, svakodnevno čitanje u slobodno vrijeme te kvalitetno provođenje vremena u razrednom čitateljskom kutiću.

Ključne riječi: motivacija za čitanje, strategije čitanja, aktivno čitanje, vježbe čitanja, igre čitanja

Abstract

Reading is elementary generic practice required in leading a successful life. Therefore, reading literacy needs to be systematically developed through educational process. This paper presents an example of institutional reading literacy program based on reading motivation, active reading (reading strategies that stimulate critical thinking, associating and deductive reasoning), reading practice, a day-to-day reading and spending quality time in a classroom reading nook.

Keywords: reading motivation, reading strategies, active reading, reading practice, reading games

Uvod

Čitanje je složena *jezična, komunikacijska i stvaralačka djelatnost*²¹⁶ te temeljna generička vještina potrebna za ostvarivanje cjelovitog osobnog razvoja.²¹⁷ Poučavanje čitanja, stoga, podrazumijeva *odgoj angažiranoga i/ili strastvenoga čitatelja koji će se lako i vješto služiti*

²¹⁶ Visinko, Karol. 2014. *Čitanje, poučavanje i učenje*. Školska knjiga. Zagreb. 265.

²¹⁷ Vidi: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2017. *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. listopad 2017. Zagreb. 16. (pristupljeno 11. prosinca 2017.).

*pisanim tekstem za dobivanje podataka, učenje o svijetu i za uživanje u ljepoti riječi i misli.*²¹⁸ U današnjem digitalnom okruženju proces čitalačkoga opismenjavanja doživljava svoj preobražaj jer je vještine razumijevanja, korištenja i promišljanja o pisanim tekstovima nužno razvijati u interakciji s promjenjivim informacijsko-komunikacijskim okruženjem, kako bismo razvili kompetencije za aktivno sudjelovanje u oblikovanju društva sutrašnjice.^{219, 220} Strategije čitanja kojima trebamo osnažiti čitatelje uvjet su *da bismo učili, istraživali, analizirali, tumačili, pisali, stvarali.*²²¹ Strategije koje potiču razumijevanje teksta definiraju se *kao svjesna, namjerna uporaba misaonih postupaka kako bi se uspostavilo razumijevanje teksta koji čitamo.*²²² Cilj je longitudinalne upotrebe ovakvih strategija u osnovnoškolskom obrazovanju osnaživanje učenika za samoregulirano čitanje u kojem *čitatelj nadzire, upravlja i regulira svoju aktivnost prema cilju prikupljanja podataka, širenja znanja i samoaktualizaciji.*²²³

Razvoj čitalačke pismenosti i poticanje čitatelja na aktivno i kritičko čitanje jedan su od tri ključna strateška cilja Nacionalne strategije poticanja čitanja. Budući da je izravno vezan uz odgojno-obrazovnu djelatnost, njegov je specifičan cilj osmisliti i provoditi programe poticanja čitanja u školskoj dobi različitim mjerama, poput osnaživanja učitelja i stručnih suradnika na metodičke pristupe koji potiču aktivno čitanje i motiviraju učenike na čitanje iz užitka, poticanja oblikovanja razrednih knjižnica i kreiranja natječaja za programe poticanja čitanja.²²⁴

Školski program poticanja čitanja i razvijanja čitateljske pismenosti

Školski program poticanja čitanja i razvijanja čitateljske pismenosti u Osnovnoj školi kralja Tomislava u Našicama objedinjuje odgojno-obrazovni rad školskoga pedagoga, psihologa, defektologa i knjižničara. Pokrenule su ga psihologinja i knjižničarka radi osnaživanja učitelja na promišljanje o kreativnome pristupu čitanju, u svrhu razvoja čitalačke pismenosti učenika. Program je rezultat zajedničkih sastanaka stručnih suradnica s učiteljicama razredne nastave i hrvatskoga jezika na kojima su izneseni praktični problemi i primjeri rada te izvedeni zajednički zaključci o pristupu čitanju. Posebnu pozornost u području čitanja treba posvetiti motivaciji, obradi teksta i razvijanju vještina za kvalitetno čitanje: koncentracije, meditacije (opuštanja) i vizualizacije. Motivacija treba biti prilagođena svakom tekstu prema njegovim

²¹⁸ Čudina-Obradović, Mira. 2014. *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Golden marketng - Tehnička knjiga - Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 209.

²¹⁹ Vidi: Braš Roth, Michelle i dr. 2010. *PISA 2009: čitalačke kompetencije za život*. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar. Zagreb. 36.

²²⁰ Visinko, Karol. 2014. *Čitanje, poučavanje i učenje*. Školska knjiga. Zagreb. 265.

²²¹ Isto. 94.

²²² Čudina-Obradović, Mira. 2014. *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Golden marketng - Tehnička knjiga - Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 207.

²²³ Isto. 209.

²²⁴ Vidi: Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2017. *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. listopad 2017. Zagreb. 22. (pristupljeno 11. prosinca 2017.).

književno-umjetničkim ili informativnim vrijednostima, a nužno ju je primijeniti neposredno prije čitanja, tj. uz najavu teksta koji učitelj planira analizirati s učenicima. Klasičnu analizu testova valja zamijeniti obradom specifičnih vrijednosti teksta (npr. posvetiti se samo glavnome liku, događaju i sl.), a posebnu pozornost treba posvetiti učenikovom osobnom doživljaju teksta temeljenom na njegovu emocionalno-spoznajnom iskustvu. Budući da današnja generacija odrasta u složenom medijsko-komunikacijskom okruženju, u kojemu dominira internet kao *ekosustav tehnologija prekidanja*,²²⁵ mijenjaju se njezine kompetencije, navike i očekivanja u odgojno-obrazovnome procesu. Učenici očekuju dinamiku u metodama poučavanja zbog brojnih senzornih podražaja kojima su tijekom dana izloženi. Području ovladavanja čitanjem potrebno je posvetiti posebnu pozornost jer je riječ o vještini koja zahtijeva koncentraciju i mentalnu disciplinu, tj. nadvladavanje stanja rasute pažnje, kakvo potiče internet:²²⁶ *U današnje su doba djeca izložena velikoj količini kratkih informacija, koje se prebrzo izmjenjuju i ne zahtijevaju dubinsko uključivanje u sadržaj. Upravo ih je stoga važno naučiti kako se opustiti i mentalno pripremiti na rad u školi.*²²⁷

Navedene pristupe aktivnome čitanju koriste učitelji razredne nastave i hrvatskoga jezika u svakodnevnoj praksi u području čitanja, a program koji provode stručne suradnice obuhvaća sljedeća područja čitalačke pismenosti: motivaciju za čitanje, aktivno čitanje (strategije čitanja koje potiču kritičko mišljenje, povezivanje i zaključivanje), vježbanje čitanja, svakodnevno čitanje u slobodno vrijeme te kvalitetno provođenje vremena u razrednom čitateljskom kutiću. Radionice s učenicima drugoga i trećega razreda provode psihologinja i knjižničarka, defektologinja provodi igre i vježbe čitanja s učenicima koji imaju teškoće pri čitanju, a pedagoginja održava roditeljske sastanke na kojima informira i savjetuje roditelje kako pomoći djetetu u razvoju čitalačke pismenosti. Svaka učiteljica sa svojim učenicima oblikuje razredni čitateljski kutić kao poticajno i kreativno okruženje u kojemu se izmjenjuju zanimljivi materijali, zadatci i igre za poticanje čitanja i razvoja jezičnih vještina.

Roditeljski sastanak

Temeljni je cilj roditeljskog sastanka prikazati roditeljima složenost čitalačkog opismenjavanja i potaknuti ih na aktivan doprinos razvoju djetetovih čitalačkih vještina. Uz prikaz *Školskoga programa*, roditelje se upoznaje s potrebnim preduvjetima za nesmetan razvoj čitanja, naglašavaju se brojne vrijednosti čitanja, potiče ih se na zajedničko čitanje s djecom, navode se aktivnosti koje motiviraju na čitanje, posebice svakodnevno čitanje u slobodno vrijeme te se roditeljima objašnjava kako postupiti ako dijete ima teškoća pri čitanju, s posebnim osvrtom na pogrešne oblike roditeljske pomoći. Roditeljima se obraćamo i letcima koji donose primjere poticajnih metoda za zajedničko čitanje.

²²⁵ Doctorov, prema Carr, Nicholas. 2011. *Plitko: Što internet čini našem mozgu*. Jesenski i Turk. Zagreb. 126.

²²⁶ Carr, Nicholas. 2011. *Plitko: Što internet čini našem mozgu*. Jesenski i Turk. Zagreb. 91.

²²⁷ Kuric, Ana; Ostrički; Ivana. 2017. Školski program informacijske pismenosti i razvijanja vještina čitanja i učenja. *Dijete, knjiga i novi mediji: Zbornik radova Znanstveno-stručnog skupa s međunarodnom suradnjom*. Ur. Mendeš, Branimir; Vidović-Schreiber, Tea-Tereza. Filozofski fakultet - Savez društava Naša djeca Hrvatske. Split – Zagreb. 199.

Vježbe čitanja

Vježbe čitanja osmišljava i provodi defektologinja s učenicima koji sporije svladavaju čitanje ili imaju teškoće u čitanju i pisanju. Cilj je ovih vježbi poticanje učenika da zavole čitanje i steknu naviku čitanja, nauče tehnike koje će im olakšati čitanje i razumijevanje pročitano. Svaki je susret osmišljen sustavnim metodičkim slijedom od početne motivacije, rada na tekstu, igara, razgovora, demonstracije, odgovaranja na pitanja i likovnog izražavanja. Vježbe uključuju sljedeća područja: razvoj prostorne orijentacije (usvajanje pojmova lijevo – desno, snalaženje u prostoru...), razvoj grafomotorike, razvoj rječnika (razgovor, čitanje priča, objašnjavanje nepoznatih riječi...), vježbanje fonemske svijesti (razlikovanje glasova, glasovna analiza i sinteza), vježbanje vizualne percepcije, vježbanje koncentracije, vježbanje pamćenja i čitanje (rad na tekstu primjerenom dobi i prilagođenom za lakše čitanje).

Radionice za izgradnju čitalačke pismenosti

Radionice za učenike drugoga razreda provode se u prvom, a za učenike trećega u drugom polugodištu. Dinamika provedbe temelji se na dogovoru s učiteljicama. Program namijenjen učenicima drugoga razreda usmjeren je na motivaciju za čitanje, a program za učenike trećega razreda promiče strategije aktivnoga čitanja.

Primjeri radionica u drugom razredu

Radionicama u drugom razredu obrađujemo teme *Čitanje je važno*, *Čitanje je zabavno* i *Igre čitanja*. U uvodnome satu učenici slušaju interpretativno čitanje priče *Petar u gradu bez slova*²²⁸, a nakon toga ispunjavaju radne listiće o glavnoj poruci priče, dokazima iz priče koji potvrđuju tu poruku te promišljaju o svakodnevnim radnjama koje bismo teško obavljali kada ne bismo imali slova ili kada ne bismo znali čitati. Slijedi izlaganje učenika i rasprava o temi *Čitanje je važno* kako bi učenici uvidjeli značaj čitanja u svakodnevnom životu. Za čitateljski kutić učenicima izradimo radnu bilježnicu pod nazivom *Mali rječnik nepoznatih riječi* s listićima na koje učenici postupno upisuju nepoznate riječi s kojima se susreću u svojoj svakodnevnici. Prije nego što saznaju stvarno značenje riječi, učenici upisuju svoje mišljenje, riječi na koje ih nepoznata riječ podsjeća i dr.²²⁹

Obradom teme *Čitanje je zabavno* promičemo rekreativno čitanje i potičemo učenike na promišljanje o različitim stilovima čitanja kojima će potaknuti ugodu u čitanju. Na početku sata igramo igru *Priča na leđima*. Učenici stoje u krugu i rukama „crtaju“ priču koju im čitamo na leđima učenika koji stoje ispred njih. Nakon toga s učenicima valja porazgovarati o tome kako oni čitaju i kako si mogu pomoći kada nemaju volje za čitanjem. Učenici se rado uključuju u heuristički razgovor pa često nude kreativna rješenja poput čitanja po ulogama, čitanja publici (ukučanima, ljubimcima, igračkama...), čitanja ispod deke uz noćnu svjetiljku i sl. Nakon uvodnoga razgovora učenici, sjedeći u krugu, igraju igru *Pitanje ili izazov*. Radi

²²⁸ Priču je napisala knjižničarka prema psihologinjinjinoj ideji.

²²⁹ Obrazac preuzet iz knjige: Graff Silver, Rhonda. 2008. *Prvi grafički organizatori: Čitanje*. Ostvarenje. Buševac. 51.

dinamike igre i opuštene atmosfere, u kojoj učenici neće osjećati nelagodu čitanja pred razredom, dobro je odabrati priče koje imaju nekoliko rečenica na jednoj stranici knjige.²³⁰ Učenici koji žele čitati izmjenjuju se tako da svatko pročita jedan ulomak ili stranicu priče. Prije čitanja svaki učenik izvlači bombon, a boja bombona određuje hoće li zadatak biti pitanje ili izazov (npr. žuta – pitanje, crvena – izazov). Ako je riječ o pitanju, učenik čita ulomak te postavlja odgovarajuće, unaprijed pripremljeno pitanje i proziva drugoga učenika za odgovor. Ako je riječ o izazovu, učenik baca kocku na kojoj piše na koji će način pročitati ulomak (npr. kao glumac, kao tajnu, kao da mu se spava, kao učiteljica...). Nakon svakoga ispunjenog zadatka učenik koji je čitao ulomak izvlači jedan slog i lijepi ga na ploču. Cilj je igre pročitati priču do kraja, postići osjećaj zabave i ugođe u čitanju te od izvučenih slogova složiti rečenicu *Čitanje je zabavno i jako važno!* Iskustvo je pokazalo da su učenici motivirani za ovakav oblik zajedničkoga čitanja te da vrlo mali broj učenika ne želi sudjelovati u igri. Najveću dobrobit od ove metode dobivaju učenici koji slabije čitaju jer se oslobađaju straha od čitanja pred drugima i ne doživljavaju neuspjeh. Učenici se također uče strpljenju, a bolji čitači toleranciji prema slabijima. U manjim razredima tema *Čitanje je zabavno* može biti provedena tako da učenicima izložimo niz slikovnica koje će čitati u tišini sjedeći zajedno u krugu. Prvi put svaki učenik bira slikovnicu, a nakon nekoliko minuta čitanja slikovnice se proslijeđuju u smjeru kazaljke na satu te se radnja ponavlja sve dok prva slikovnica ne dođe nazad učeniku koji ju je odabrao ili dok ne prođe planirano vrijeme za ovu aktivnost. Nije nužno da učenici pročitaju cjelovite tekstove, već da steknu dojam o radnji, likovima i vizualnim obilježjima kako bi kroz igru izrazili vlastito mišljenje o pričama. Igra se također provodi pomoću kocke na koju postavljamo pitanja ili rečenice koje učenici dopunjuju svojim odgovorima. Budući da su čitali više priča, učenici će za svako pitanje birati o kojoj će knjizi govoriti. Pitanja ili rečenice, koje će dopunjavati svojim odgovorima, trebaju poticati učenike na iznošenje vlastitoga mišljenja, npr.: *Mislim da knjiga govori o...; Knjigu preporučam (kome) zato što...; U knjizi mi se sviđa...; U knjizi mi se ne sviđa...; Da sam ja pisac, knjiga bi se zvala...; Ova me priča podsjeća na...; Što misliš, kako bi priča mogla završiti?; Opiši kako bi izgledale korice da si ih ti ilustrirao/ilustrirala?* Također, učenicima je potrebno objasniti da su na ovaj način proveli 15 do 20 minuta čitajući, što je preporučeno dnevno vrijeme potrebno za čitanje. Iglom *Što bi bilo kad...*²³¹ potičemo divergentno mišljenje učenika. Na kocki se nalaze pitanja iz istoimene knjige Nenada Raosa ili slična pitanja temeljena na člancima u enciklopedijama i enciklopedijskim časopisima. Nakon što učenik baci kocku, odgovara na pitanje te se potiče rasprava o temi. Na kraju učenik čita odgovor iz knjige.

Tema *Igre čitanja* svojevrsan je sažetak prvih dviju tema jer su zadatci osmišljeni kao jezične i enigmatske igre koje zahtijevaju vraćanje tekstu, ponovno čitanje i primjenu više razine znanja. Zadatci trebaju pratiti ishode učenja vezane uz hrvatski jezik i izražavanje. Učenici su podijeljeni u parove, pri čemu valja paziti da u svakom paru bude barem jedan učenik koji je dobro svladao čitanje. Svaki par dobiva priču *Knjiški miš*²³², podijeljenu na dva dijela, tako da prvi dio čita jedan, a drugi dio drugi učenik. Ako učenik koji slabije čita osjeća nelagodu pri

²³⁰ U ovom su Programu odabrane priče: Almeras, Arnaud. 2002. *Baka u školi*. Profil International. Zagreb.; Bloom, Becky. 2003. *Uljudeni vuk*. Školska knjiga. Zagreb.

²³¹ Prema knjizi: Raos, Nenad. 2004. *Što bi bilo kad...* Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.

²³² Milčec, Marica. 2017. *Knjiški miš. Svaka je mrvica važna*. Školska knjiga. Zagreb.

čitanju, pomoći će mu drugi učenik. Slušajući jedni druge učenici surađuju, raspravljaju o nepoznatim riječima i dobivaju osjećaj važnosti i vrijednosti. Nakon čitanja, postavljanjem pitanja provjeravamo jesu li učenici razumjeli priču. Slijedi rješavanje niza kratkih zadataka koji zahtijevaju suradnju u paru i pridonose dinamici sata jer se učenicima uručuju postupno. Nakon prvoga riješenog zadatka – jezične igre, učenici nude odgovore. Slijedi drugi zadatak te se postupak ponavlja do kraja sata. Dobro je pripremiti više zadataka koje ćemo ostaviti učenicima za rješavanje u razrednom čitateljskom kutiću. Slijede primjeri jezičnih igara:

- U priči pronađite jednu uskličnu rečenicu i preoblikujte je u upitnu.
- Slova su se izmiješala. Složite slova tako da dobijete riječi iz priče (npr. TRINAACS-stranica; GKIANJ – knjiga). Možete li od ovih slova sastaviti još neke riječi?
- Pokušajte složiti što više riječi tako da LAVU dodate druga slova. Slova možete dodavati ispred, iza ili i ispred i iza riječi LAV. (Učenicima ponudimo slogove ispisane na karticama kako bi ih mogli slagati na radnom stolu. Igru možemo razviti tako da postavimo dodatna pitanja: Što LAV može postati ako mu izmiješaš slova? Možeš li se sjetiti neke druge riječi koja u sebi krije VAL?)
- Riješite križaljku. (Pitanja se odnose na pročitane priče tako da učenici traže odgovore u tekstu.)
- Zvučna spajalica: Spojite riječi iz prvoga stupca s riječima iz drugoga stupca (npr. prvi stupac – krckanje, njakanje, žuborenje; drugi stupac – magarca, rijeke, oraha).
- Slaganje smiješnih rečenica:²³³ Igramo igru slaganja smiješnih rečenica. Potražite ćemo riječi u priči *Knjiški miš*. Prvo pronađemo jedan lik iz priče, npr. *miš*, i upisujemo ga u rubriku *TKO?*. Zatim tražimo neku radnju iz priče i upisujemo u rubriku *ŠTO RADI?* (npr. *jede*) itd. (Dalje učenici sami upisuju riječi u zadane rubrike tako da svaki stupac popunjavaju određenim slovom. Tako će u prvi stupac upisati riječi koje počinju slovom M (*miš*), u drugi riječi koje počinju slovom J (*jede*) itd.)

Tablica 7. Slaganje smiješnih rečenica

SLOVO				
TKO?				
ŠTO RADI?				
KADA?				
GDJE?				
KAKO?				

²³³ Inačica igre iz knjige: Peti-Stanić, Anita; Velički, Vladimira. 2008. *Jezične igre: za velike i male*. Alfa. Zagreb. 74.

Primjeri radionica u trećem razredu

U radionicama za učenike trećega razreda koriste se strategije aktivnoga čitanja te se potiče kreativno mišljenje. Teme radionica su sljedeće: **Za čitanje nam je potrebna mašta i Čitateljski detektivi**. Prva se tema provodi u jednom školskom satu, a druga zahtijeva višesatnu obradu jer je cilj obučiti učenike da upotrebljavaju različite strategije aktivnoga čitanja.

Za čitanje nam je potrebna mašta

Cilj je prve radionice osvijestiti učenicima važnost stvaranja senzornih slika pri čitanju i poučiti ih da je čitanje individualno iskustvo koje svakom čitatelju donosi osobno značenje dobiveno temeljem njegova emocionalno-spoznajnoga iskustva. U uvodnom dijelu sata motiviramo učenike vježbom kojom pokazujemo da naš mozak misli u slikama, i to onima koje za nas imaju poseban značaj.²³⁴ Ovom vježbom dokazujemo da različiti ljudi isti pojam doživljavaju na različite načine te da razvijeno iskustvo utječe na bogatije doživljavanje svijeta. Budući da mašta obogaćuje iskustvo čitanja, nužno ju je razvijati. S učenicima igramo igru smišljanja priča pomoću različitih slika i fotografija koje trebaju biti bogate detaljima.²³⁵ Priče se mogu smišljati individualno ili u skupini crtanjem ili pisanjem priče pomoću što više detalja uočenih na slikovnim predlošcima. Slijede primjeri zadataka:

- Pogledaj karte koje su pred tobom. Svaka od njih prepuna je sitnih detalja. Dobro ih prouči i nacrtaj priču koju zamišljaš kada vidiš te karte.
- Dobili ste četiri karte. Postavite ih na stol i dobro proučite. Porazgovarajte o tome što vidite i osmislite svoju priču koju ćete nam nacrtati ili napisati.
- Svaki učenik iz skupine bira jednu kartu i smišlja priču o onome što na njoj vidi. Osim svoje karte, pogledaj kartu učenika koji se nalazi tebi zdesna i pronađi jedan detalj koji ćeš uvrstiti u svoju priču. Nacrtaj ili napiši kratku priču.
- Izaberite jednu od ponuđenih karata i odgovorite na pitanja koja se nalaze na poleđini. Osmislite neobične odgovore i budite maštoviti!
- Osmisli svoju kartu. Nacrtaj je i ukratko opiši. Za svoju kartu možeš izabrati čarobno mjesto, čaroban predmet ili osobu neobičnih sposobnosti.

Cilj radionice s temom **Čitateljski detektivi** je poučiti učenike vještini uočavanja i izdvajanja bitnih informacija u informativnom i književno-umjetničkom tekstu te ih osposobiti za upotrebu strategija aktivnoga čitanja temeljem povezivanja informacija u tekstu i izvođenja zaključaka.

Na prvoj radionici **Rođendanska zabava za djevojčicu Tonku** učenicima donosimo u razred balone i objašnjavamo im da želimo organizirati rođendansku zabavu iznenađenja za djevojčicu Tonku, ali trebamo njihovu pomoć kako bismo odabrali primjereno mjesto,

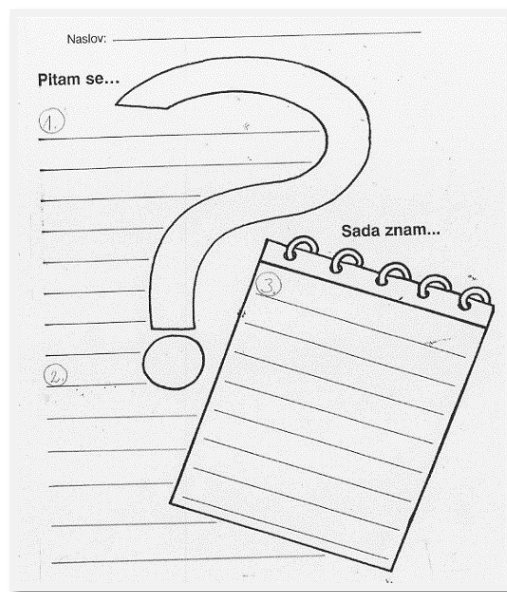
²³⁴ Vidi: Buzan, Tony. 2004. *Kako izrađivati mentalne mape*. Veble commerce. Zagreb. 24.

²³⁵ Za ovu je igru dobro primijeniti karte: Matthews, John. 2016. *Putovanja i pustolovine: Pripovjedačka knjiga: Pričosvijet*. Planetopija. Zagreb.

zakusku, darove i zabavne igre. Učenicima čitamo istoimenu priču,²³⁶ nakon čega ih dijelimo u četiri skupine, u kojima zajednički osmišljavaju navedene sastavnice rođendanske zabave, uz obrazloženje svojih odgovora na temelju dokaza iz teksta.

Druga radionica temelji se na metodi čitanja s postavljanjem pitanja, čija je funkcija održavanje mozga aktivnim, poticanju znatiželje pri čitanju i motivaciji za čitanje. Nakon objašnjavanja važnosti ove metode, učenike potičemo na postavljanje pitanja prije i za vrijeme čitanja te na donošenje zaključaka nakon pročitanoa teksta.²³⁷

Demonstracijom prednjih korica lektirne knjige i primjerima pitanja koja mogu postaviti na temelju vizualnih elemenata (ilustracije, naslova, imena i prezimena), učimo učenike da razmišljaju o sadržaju i poruci teksta. Poželjno je ponuditi nekoliko različitih izdanja istoga naslova kako bismo potaknuli učenike na razmišljanje. Učenici zapisuju svoja pitanja na listić s oznakom 1. zadatka. Nakon čitanja pitanja i razgovora o njima, učenicima čitamo ulomak iz knjige te prekidamo čitanje u ključnom napetom trenutku kako bismo ih potaknuli da naslute daljnji tijek događaja. Učenici zapisuju svoja pitanja u 2. zadatak na listiću. Nakon cjelovito pročitanoa teksta na satu obrade određene lektire učenici čitaju svoja opažanja koja su zapisali na listić u zadatku s nazivom *Sada znam...* i raspravljaju o svojim zaključcima.

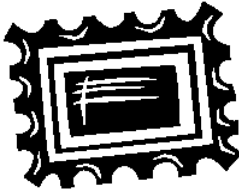
Slika 77. Listić *Razmisli prije čitanja*

Vježbe izdvajanja bitnoga i vježbe zaključivanja poželjno je provoditi na primjerima informativnoga teksta jer na taj način pripremamo učenike za samostalno učenje iz udžbenika. Radionica vođenja bilježaka temelji se na čitanju kratkoga članka iz enciklopedije, iz kojega učenici izdvajaju najvažnije kratke natuknice, pri čemu je poželjno ograničiti broj natuknica. Nužno je napomenuti da je ovaj zadatak zahtjevan za učenike razredne nastave jer se od njih u odgojno-obrazovnim programima zahtijeva izražavanje punim rečenicama pa je vježbe izdvajanja bitnoga nužno sustavno provoditi prije prelaska u predmetnu nastavu.

²³⁶ Priča *Tonka* iz knjige: Polak, Sanja. 2012. *Petrica Pričalica*. Mozaik knjiga. Zagreb.

²³⁷ U radionici upotrebljavamo prilagođeni oblik listića *Razmisli prije čitanja* iz knjige: Graff Silver, Rhonda. 2008. *Prvi grafički organizatori: Čitanje*. Ostvarenje. Buševac.

Učenicima podijelimo tekstove o različitim životinjama, ali tako da barem dva učenika imaju isti tekst, kako bismo ih mogli usporediti pri izlaganju odgovora. Nakon demonstracije vođenja bilježaka i izdvajanja najvažnijih informacija, učenicima podijelimo listiće u obliku razglednice (prilog 3) te im najavimo da ćemo njihovu razglednicu uputiti jednom učeniku ili učenici iz drugog paralelnog razreda u školi. Na taj način upozoravamo učenike na koncentriran i uredan rad u ispunjavanju i ukrašavanju listića (osmišljavanju poštanske marke i ilustriranju prednje strane razglednice).

<p>Naslov enciklopedije: _____</p> <p>_____</p> <p>Pojam: _____</p> <p>Sznao sam: _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	 <p>Datum: _____</p> <p>Za: _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>Od: _____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
---	--

Slika 78. Listić u obliku razglednice

Na sljedećoj radionici vježbamo zaključivanje na temelju dokaza u informativnom tekstu o životinjama. Učenike dijelimo u skupine, a svakoj skupini dodjeljujemo određeni red životinja (npr. jedna skupina ima životinje iz reda zvijeri). Unutar skupine svaki učenik dobiva tekst o drugoj životinji (npr. vuk, medvjed, ris). Nakon što samostalno pročitaju svoje tekstove, odgovaraju na zajednička pitanja, ali svatko o svojoj životinji (npr. Po čemu znaš da tvoja životinja živi u čoporu? Zašto je tvoja životinja zvijer?). Nakon izlaganja razgovaramo s učenicima o važnosti koncentriranoga i ponavljajućega čitanja. Ono je važno zbog pronalaženja dokaza koji nisu uvijek uočljivi u tekstu.

Razredni čitateljski kutić

Učenici i učiteljice samostalno osmišljavaju koncept razrednoga čitateljskog kutića prema idejama i potrebama razrednoga odjela. Ponudom različitih materijala za kreativno izražavanje, istraživanje i čitanje, kutić treba biti poticajno mjesto u kojem će se učenici ugodno osjećati i koje će prepoznati kao mjesto za provođenje slobodnoga vremena. Uz različite radne materijale, kutić sadrži i ugodan prostor za neometano čitanje te pano na

kojemu periodično izmjenjujemo različite jezične igre i zadatke,²³⁸ plakate za poticanje čitanja²³⁹ te zanimljivosti²⁴⁰ koje učenici mogu pročitati. Ako učionički prostor dopušta, dobro je osigurati i manji radni stol za skupne jezične igre. Iskustvo pokazuje da učenici vole nenajavljeno dobiti materijale koje onda proučavaju s više zanimanja. Također, sve aktivnosti koje se provode u kutiću trebaju biti spontane i učenici u njima mogu sudjelovati ako to žele. Ipak, učitelj treba motivirati učenike i podsjećati ih na igre koje ih očekuju u kutiću. Ideje za različite igre pronalazimo u časopisima i knjigama, pri čemu ih je potrebno tematski organizirati kako bismo ostvarili različite edukativne ciljeve. Slijede primjeri igara.

Jezične igre:

- Izmisli rečenicu s riječima koje počinju slovima tvoga imena (npr. Ivana – Imamo veliku anakonu na aerodromu).
- Kratice (pokrate): Saznaj što znači određena kratica (pitaj učiteljicu, roditelje, pronađi u enciklopediji, na internetu...). Pokušaj smisliti što više drugih značenja te kratice. Neka budu smiješna i maštovita.
- *Memory* u rimi: spoji parove (zrak – mrak, krava – trava)
- Zbrajanje i oduzimanje slova: Zbroji i oduzmi slova i slogove tako da kao rezultat dobiješ razumljivu riječ. Smisli slične zadatke za svoje prijatelje u razredu (npr. SO + KU - U = SOK)
- Da su slova novci: U tablici su upisane novčane vrijednosti svakoga slova. Zajednički izradite cjenik slova. Zadatci: *Izračunajte vrijednost svojega imena.; Izračunajte najskuplje i najjeftinije ime u razredu, obitelji.; Pronađite riječ koja vrijedi 100 kn.; Pronađite najjeftiniju riječ u rječniku.*

Igre čitanja:

- Sastavi priču: Pred vama su priče i pjesme u dijelovima. Zajednički ih pokušajte sastaviti.

Slika 79. Sastavi priču²⁴¹

²³⁸ Vidi Slika 79.

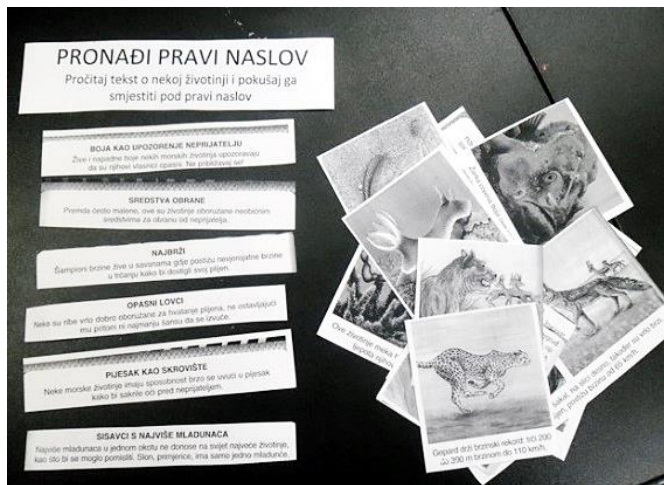
²³⁹ Vidi Slika 80.

²⁴⁰ Vidi Slika 80. Pronađi pravi naslov

Slika 81. Zašto je čitanje važno?

²⁴¹ Priče iz knjige: Klepac, Jadranka. 2015. *Patuljci žive u kuglama*. Naklada Ljevak. Zagreb.

- Pronađi pravi naslov: Izvuci i pročitaj tekst o jednoj životinji i pokušaj ga smjestiti pod pravi naslov.²⁴²

Slika 80. Pronađi pravi naslov

Slika 81. Zašto je čitanje važno?

- Čitajte u krugu: svaki učenik čita jednu rečenicu ili jedan ulomak.
- Sastavi pitanje na koje će drugi učenici tražiti odgovor u enciklopediji i postavi ga na pano.
- Igraj se učitelja: Pročitaj prijateljima priču i postavlja pitanja kako bi vidio/vidjela jesu li učenici dobro razumjeli priču.
- Odaberite neku sliku iz enciklopedije pa izmislite priču o njoj.
- Napiši nastavak priče: Na panou je postavljen ulomak iz priče _____. Napišite nastavak priče, pročitajte u razredu i postavite na pano, a kada svi završe, zajednički pročitajte kako je književnik/književnica zamislio/zamislila priču do kraja.
- Pronađi odgovor zagonetke: Učenicima ponudimo zagonetke različitih književnika i odgovore koji mogu biti ispisani ili slikovni.

Zaključak

Čitalačku je pismenost nužno sustavno razvijati u odgojno-obrazovnom procesu učenika. Školski program poticanja čitanja i razvijanja čitalačke pismenosti primjer je institucionalnoga programa temeljenog na zajedničkim odgojno-obrazovnim vrijednostima rada stručnih suradnika. Program obuhvaća sljedeća područja čitalačke pismenosti: motivaciju za čitanje, aktivno čitanje (strategije čitanja koje potiču kritičko mišljenje, povezivanje i zaključivanje), vježbanje čitanja, svakodnevno čitanje u slobodno vrijeme te kvalitetno provođenje vremena u razrednom čitateljskom kutiću. Temeljem dosadašnjega iskustva u provedbi Programa i

²⁴² Tekstovi iz knjige: Beaumont, Emilie. 2005. *Sve o životinjskim rekordima*. Naša djeca. Zagreb.

uvidom u specifične ciljeve Nacionalne strategije poticanja čitanja, ovaj program predstavlja pozitivan primjer odgojno-obrazovne prakse u području razvoja čitalačke pismenosti.

Izvori

- Almeras, Arnaud. 2002. *Baka u školi*. Profil International. Zagreb.
- Beaumont, Emilie. 2005. *Sve o životinjskim rekordima*. Naša djeca. Zagreb.
- Bloom, Becky. 2003. *Uljuđeni vuk*. Školska knjiga. Zagreb.
- Buzan, Tony. 2004. *Kako izrađivati mentalne mape*. Veble commerce. Zagreb.
- Graff Silver, Rhonda. 2008. *Prvi grafički organizatori: Čitanje*. Ostvarenje. Buševac.
- Klepac, Jadranka. 2015. *Patuljci žive u kuglama*. Naklada Ljevak. Zagreb.
- Matthews, John. 2016. *Putovanja i pustolovine: Pripovjedačka knjiga: Pričosvijet*. Planetopija. Zagreb.
- Milčec, Marica. 2017. *Svaka je mrvica važna*. Školska knjiga. Zagreb.
- Peti-Stanić, Anita; Velički, Vladimira. 2008. *Jezične igre: za velike i male*. Alfa. Zagreb.
- Polak, Sanja. 2012. *Petrica Pričalica*. Mozaik knjiga. Zagreb.
- Raos, Nenad. 2004. *Što bi bilo kad...* Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.

Literatura

- Braš Roth, Michelle i dr. 2010. *PISA 2009: čitalačke kompetencije za život*. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja – PISA centar. Zagreb.
- Carr, Nicholas. 2011. *Plitko: Što internet čini našem mozgu*. Jesenski i Turk. Zagreb.
- Čudina-Obradović, Mira. 2014. *Psihologija čitanja: od motivacije do razumijevanja*. Golden marketng - Tehnička knjiga - Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.
- Kuric, Ana; Ostrički, Ivana. 2017. Školski program informacijske pismenosti i razvijanja vještina čitanja i učenja. *Dijete, knjiga i novi mediji: Zbornik radova Znanstveno-stručnog skupa s međunarodnom suradnjom*. Ur. Mendeš, Branimir; Vidović-Schreiber, Tea-Tereza. Filozofski fakultet - Savez društava Naša djeca Hrvatske. Split – Zagreb. 195-203.
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2017. *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. (pristupljeno 11. prosinca 2017.).
- Visinko, Karol. 2014. *Čitanje, poučavanje i učenje*. Školska knjiga. Zagreb.

Projekt Čitaj (o) psu R.E.A.D.® u knjižnici OŠ Monte Zaro

Dragica Pršo

dragica.prso@gmail.com

OŠ Monte Zaro, Pula

Goranka Rosanda Furlan

info@uptiv.hr

Udruga za pet therapy Indeficienter

Sažetak

R.E.A.D.® je kratica za *Reading Education Assistance Dogs* – licencirani program registriran u SAD-u 1999. godine. Udruga za pet therapy Indeficienter od 2014. je godine podružnica za R.E.A.D.® program za Hrvatsku, a program se počeo provoditi u OŠ Monte Zaro u Puli i u Dječjoj knjižnici Pula te se ubrzo proširio i na druge osnovne škole i knjižnice u Istri i šire. Pet terapija, kao inovativna metoda rada, ima znanstvenu podlogu pozitivnog učinka na učenike jer interakcija s terapijskim psima doprinosi napredovanju učenika u svim nastavnim procesima. Provedbom R.E.A.D.® *Čitaj (o) psu* programa te uključivanjem terapijskih timova u odgojno-obrazovni proces, ostvaruje se pozitivan utjecaj na cjelokupan razvoj uključenih učenika, a posebice na razvoj komunikacijskih kompetencija, motoričkih vještina te na socioemocionalni razvoj. Program pozitivno utječe i na ostale učenike, na njihove roditelje te na radnike ustanove (opuštenija radna atmosfera, pojačana komunikacija između svih zaposlenika), što rezultira i pozitivnom slikom ustanove te boljom interakcijom s lokalnom zajednicom.

Ključne riječi: čitanje, terapijski psi, inovativni pristup, učenici s posebnim potrebama, emocionalna inteligencija, čitateljske i govorne sposobnosti

Abstract

Pet therapy as an innovative method of work has a scientific background in positive effects on students as the interaction with therapy dogs contributes to advancement of students in all teaching procedures. A positive effect on total development of students included is realized by implementing R.E.A.D.® *Read (to/about) the dog* program, and involving therapy teams in educational processes, and particularly on the development of communication competences, motor skills and social and emotional development. It has a positive impact on other students, their parents and employees of institutions (more relaxed working atmosphere, more intensive communication of all subjects) resulting in a more successful and more positive image of the institution and in a better interaction with the local community.

Keywords: reading, therapy dogs, innovative approach, students with special needs, emotional intelligence, reading and speaking skills

Uvod

Cilj programa R.E.A.D.® *Čitaj (o) psu* razvoj je komunikacijskih kompetencija i vještina čitanja kod djece s poteškoćama u čitanju i razvijanju socijalnih vještina uz pomoć registriranih terapijskih timova – psa i njegovog voditelja koji zajedno sa stručnim osobljem čine dio R.E.A.D.® tima.

Pojedina djeca nerijetko osjećaju svojevrsnu odbojnost i strah prema čitanju, a razlog su tome nesigurnost i negativne reakcije na pogreške pri čitanju (kritika, ispravljanje, ismijavanje). Upravo je program R.E.A.D.® pokazao da su psi, ali i ostali kućni ljubimci, savršeno društvo za čitanje jer slušaju, ne osuđuju, ne podsmjehuju se i ne kritiziraju. Psi ne ispravljaju i ne remete mir, štoviše stvaraju vrlo pozitivnu i opuštenu radnu atmosferu, a čitanje postaje zabavno.

Slika 82. Učenici čitaju u društvu psa

R.E.A.D.® Čitaj (o) psu

R.E.A.D.® je kratica za *Reading Education Assistance Dogs*®. To je licencirani program registriran pri udruzi Intermountain Therapy Animals u Sjedinjenim Američkim Državama 1999. godine. R.E.A.D.® *Čitaj (o) psu* volonterski je program koji koristi nekonvencionalnu metodu: čitanje terapijskim psima. To uključuje i brigu o osnovnim potrebama psa: pitka voda, maženje psa, masiranje, dijeljenje nagradnih kolačića i sl.

Prema probnom istraživanju, koje je provedeno u osnovnoj školi Bennion Elementary u Salt Lake Cityju 2000. godine, učenici, koji su sudjelovali u R.E.A.D.® programu, pokazali su velik napredak u usvajanju vještina čitanja s razumijevanjem te su uz to u odnosima s vršnjacima pokazali veće samopouzdanje i samopoštovanje, bili su aktivniji na satu, češće su dovršavali zadaće i predavali zadatke na vrijeme, rjeđe su izostajali s nastave, manje su kasnili na

nastavu, poboljšali su vještine osobne higijene te su razvili snažnu empatijsku povezanost sa životinjom.²⁴³

Slika 83. U knjižnici OŠ Monte Zaro

Projekt je počeo u OŠ Monte Zaro u Puli i u Dječjoj knjižnici Pula, a ubrzo je uvećao krug djelovanja na OŠ Vidikovac, OŠ Fažanu i OŠ dr. Mate Demarina u Medulinu. U knjižnici Osnovne škole Monte Zaro u Puli ovaj se program provodi petu godinu zaredom. Nakon predavanja na Učiteljskom vijeću, Vijeću roditelja i Školskom odboru te na temelju potpisane suglasnosti roditelja učenici s poteškoćama u učenju i razvoju uključeni su u program. Sastajali smo se u školskoj knjižnici dva puta u mjesecu ili jednom u tjednu, ovisno o rasporedu učenika ili drugim obavezama škole. Predradnje, kao izmjena Statuta škole i Pravilnika, obavljene su odmah na početku te je zatraženo odobrenje Ministarstva znanosti i obrazovanja te pozitivno mišljenje Agencije za odgoj i obrazovanje. Kada je terapijski pas u knjižnici, učenici bolje usmjeravaju pozornost na zadatak ili na razgovor te zaboravljaju na poteškoće i probleme.

Autori programa R.E.A.D.[®] koji se provodi u Republici Hrvatskoj i koji je odobrilo Ministarstvo, volonteri su Udruge za pet therapy Indeficienter: profesorica Goranka Rosanda Furlan, rehabilitatorica Dina Dežmar i Aleš Furlan, radni instruktor pasa.

Slika 84. Nabava knjiga i druge građe

²⁴³ *Reading Education Assistance Dogs Team Training Manual*. 2013. Intermountain Therapy Animals. Salt Lake City.

Suradnja s volonterima Udruge ne temelji se samo na provođenju ovog programa, već i na popunjavanju knjižničnoga fonda za učenike s poteškoćama. Jedan je od takvih primjera prijava na natječaj Ministarstva prosvjete i sporta na temelju kojeg smo kupili knjige, flomastere, bojice i jastuke za učenike.

Ciljevi programa R.E.A.D.[®] Čitaj (o) psu

Opći je cilj programa R.E.A.D.[®] *Čitaj (o) psu* stvoriti uvjete koji će potaknuti maksimalno ostvarenje potencijala svakog učenika i tako stvoriti temelj za uspješnu integraciju djece u društvo, pri čemu djeca uče kako komunicirati s okolinom, uče izražavati svoje želje i potrebe te se povezuju sa životinjom. Djeca uče o socijalnim interakcijama, a samim tim i komunikacijske, socijalne i emocionalne vještine, potiče se njihova pozornost i koncentracija te im se pruža emocionalna podrška.

Specifični ciljevi programa:

- poticanje socijalne interakcije
- poticanje i stvaranje suradnje (dijete – pas – dijete)
- poticanje razvoja komunikacije
- poticanje spoznajnog razvoja (općih znanja)
- usmjeravanje i zadržavanje pozornosti na objektu ili na aktivnosti
- poticanje koncentracije i pamćenja
- usvajanje pravila ponašanja u skupini.

U radu s učenicima uključenim u program potiče se razvoj koncentracije i ustrajnosti u određenoj aktivnosti, razvoj vještina u interakciji s drugima, iskazivanje osjećaja i nenasilnog rješavanja sukoba, upoznaju se tehnike opuštanja, potiče se prijateljstvo i međusobno uvažavanje, razvoj samopoštovanja i pozitivne slike o sebi, povezivanje i suradnja s neljudskom osobom uključenom u proces.

Obrazovna postignuća koja postižu učenici uključeni u program:

- razumijevanje pravila, prava i odgovornosti svih članova zajednice
- napredak u čitateljskim sposobnostima: bolja tehnika čitanja, razumijevanje pročitanog, samostalnost i uspješnost u rješavanju zadataka riječima
- primjereno i odgovorno ponašanje prema životinjama.

Osiguranje higijensko-zdravstvenih i sigurnosnih uvjeta

Gradskom odlukom o uvjetima i načinu držanja kućnih ljubimaca propisana je zabrana dovođenja pasa u objekte javne namjene (zdravstvene, obrazovne, vjerske, kulturne) zbog zdravstvenih, higijenskih i drugih razloga. Na temelju spomenutog, a u svrhu uvrštavanja programa R.E.A.D.[®] *Čitaj (o) psu* u školske kurikulume, Školski je odbor naše škole uvrstio izmjene u Kućni red, čime se dopušta dovođenje životinja u prostorije i okoliš škole ako je to u svrhu odgojno-obrazovnog rada, odnosno uz posebno odobrenje ravnateljice.

Psi koji su dio tima registrirani su pri američkoj organizaciji Intermountain Therapy Animals te ih je procijenio radni instruktor Udruge za pet therapy Indeficienter. S obzirom na to da psi ulaze u odgojno-obrazovne ustanove, nužni su redoviti veterinarski pregledi koji se obavljaju svakih šest mjeseci, za što se izdaje veterinarska potvrda o zdravlju.

Psi, koji se uključuju u program, cijepljeni su protiv zaraznih bolesti, uključujući i godišnje docjepljivanje protiv bjesnoće te su tretirani protiv nametnika i parazita.

Evaluacija programa

U praćenju i vrednovanju programa, uz voditelje terapijskih timova, aktivno sudjeluje i stručna služba škole dokumentiranjem svih aktivnosti programa i praćenjem napretka svakog učenika.

Unutarnja procjena provodi se evaluacijskim listićima za sudionike programa (učenike, učitelje i roditelje). Rezultati evaluacije analiziraju se uz nadzor stručnjaka Udruge za pet therapy Indeficienter.

Zaključak

Provedbom programa R.E.A.D.[®] *Čitaj (o) psu* te uključivanjem terapijskih timova u odgojno-obrazovni proces ostvaruje se pozitivan utjecaj na cjelokupan razvoj učenika uključenih u program, a posebice na razvoj komunikacijskih i socioemocionalnih kompetencija i motoričkih vještina. Očekuje se i pozitivan utjecaj boravka terapijskih pasa na ostale učenike, na njihove roditelje te na radnike ustanove (opuštenija radna atmosfera, pojačana komunikacija svih zaposlenih), što sve zajedno rezultira i pozitivnom slikom škole te boljom interakcijom s lokalnom zajednicom.

Učenike se uvodi u aktivnosti doživljavanja, spoznavanja i razvijanja ljubavi prema čitanju, uvažavanju i prihvaćanju osoba s teškoćama. Blizina terapijskog psa omogućuje djetetu razvoj samopoštovanja i uvažavanje njegove osobnosti, razvoj komunikacije, spontanost u izražavanju osjećaja, doživljavanje i stjecanje iskustava i doživljaja putem raznih načina izražavanja (čitanje, dodir).

Literatura

ELINET - European Literacy Policy Network. (pristupljeno 6. veljače 2018.).

Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija: pedagoške implikacije. 1999. Ur. Salovey, Peter; Sluyter, David J. Educa. Zagreb.

Fine, Aubrey H. 2010. Incorporating animal-assisted therapy into psychotherapy: Guidelines and suggestions for therapists. *Handbook on Animal-Assisted Therapy*. 169-191. Elsevier. London.

Katalenić, Lucija. 2013. *Terapijski psi u Hrvatskoj*. Hrvatska udruga za školovanje pasa vodiča i mobilitet. Zagreb.

Komisija za knjižnične usluge za osobe s posebnim potrebama. *Hrvatsko knjižničarsko društvo*. (pristupljeno 6. veljače 2018.).

Le Roux, Marieanna C.; Swartz, Leslie; Swart, Estelle 2014. The Effect of an Animal-Assisted Reading Program on the Reading Rate, Accuracy and Comprehension of Grade 3 Students: A Randomized Control Study. *Child Youth Care Forum* 43. 655-673. (pristupljeno 6. veljače 2018.).

Miller, Jane. 2013. *Healing companions – ordinary dogs and their extraordinary power to transform lives*. New Page Books. New Jersey.

Nomura, Misako; Skat Nielsen, Gyda; Tronbacke, Bror. 2011. *Smjernice za građu laganu za čitanje*. Hrvatsko knjižničarsko društvo. (pristupljeno 13. siječnja 2018.).

Piccinno, Spartia 2010. *Pet therapy psicomotoria*. Editoriale Olimpia. Firenze.

Radović, Željko. 2014. *Biblioterapija i čitanje sa psom*. Diplomski rad. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. 38 str. (pristupljeno 6. veljače 2018.).

Reading Education Assistance Dogs Team Training Manual. 2013. Intermountain Therapy Animals. Salt Lake City.

Shaw, Donita Massengill. 2013. Man's best friend as a reading facilitator. *The Reading Teacher* 66/5. 365–371.

Zakon.hr. 2017. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. (pristupljeno 6. veljače 2018.).

Knjižničnim projektima protiv predrasuda

Željka Vidović

zeljka023@gmail.com

Srednja škola – Centar za odgoj i obrazovanje, Zagreb

Dragica Kvesić

kvesic.dragica@gmail.com

Elektrostrojarska obrtnička škola, Zagreb

Sažetak

Učenici s intelektualnim teškoćama i danas se suočavaju s predrasudama, a njihove potrebe i mogućnosti nisu u potpunosti prepoznate. Njihovi vršnjaci, pak, koji se školuju po redovitom programu nemaju dovoljno znanja, empatije i radoznalosti prema nekome izvan svoje skupine.

Osmišljavanje međuknjižničnih projekata u kojima sudjeluju obje skupine učenika zahtjevan je, ali i zabavan način da se učenici povežu, oslobode predrasuda, prihvate drugačije, ojačaju samopouzdanje, steknu socijalne i emocionalne vještine. Kao aktivni sudionici u projektu, učenici su bolje upoznali grad i njegove znamenitosti te dobili poticaj za daljnje samostalno istraživanje svojega grada, kulture i tradicije.

Gljučne riječi: međuknjižnična suradnja, učenici s intelektualnim teškoćama, projekt, Lenucijeva potkova, muzej, kultura, Zagreb

Abstract

Mentally challenged students constantly face prejudices and their needs and capabilities are not fully recognized. In addition, their peers that follow regular curriculum have no sufficient knowledge, empathy or curiosity towards an individual outside their group.

It is very challenging to conceive interlibrary projects involving both groups of students but it also enables students to connect, to free themselves from prejudices, accept one another, strengthen their self-confidence and acquire social and emotional skills. Taking active part in the project, these students were able to get to know their city and its landmarks and got the incentive to continue discovering their city, culture and tradition.

Keywords: interlibrary projects, mentally challenged students, Lenuci horseshoe, museum, culture, Zagreb

Uvod

U radu s učenicima s intelektualnim teškoćama primijetila sam da društvo još uvijek nije dovoljno osjetljivo za tu populaciju djece i mladih te da još uvijek postoji stigma vezana uz njihov položaj u modernom društvu. Kako bismo potaknule edukaciju i osvješćivanje učenika s redovitim srednjoškolskim programom o važnosti uključivanja njihovih vršnjaka s intelektualnim teškoćama u obrazovne, kulturne i svakodnevne aktivnosti, a učenicima koji se školuju po posebnom programu pružile mogućnost učenja izvan uobičajenih okvira te ojačale njihovo samopouzdanje i lakše suočavanje s novim izazovima, pokrenule smo međuknjižničnu suradnju susjednih srednjih škola.

Opis projekta

Dragica Kvesić, knjižničarka Elektrostrojarske obrtničke škole i Željka Vidović, knjižničarka Srednje škole – Centra za odgoj i obrazovanje pokrenule su međuškolsku suradnju dvama projektima: **Parkovi moga grada – Lenucijeva potkova** i **Neobični muzeji Zagreba**. U svakom projektu sudjelovao je jedan razred iz svake škole (ukupno 17 učenika) te profesorica hrvatskoga jezika iz Srednje škole – Centra za odgoj i obrazovanje i profesorica etike i defektologinja iz Elektrostrojarske obrtničke škole. Oba su se projekta sastojala od nekoliko susreta: prvi i zadnji su se održavali u jednoj od škola, a ostali su susreti bili na zadanim lokacijama.

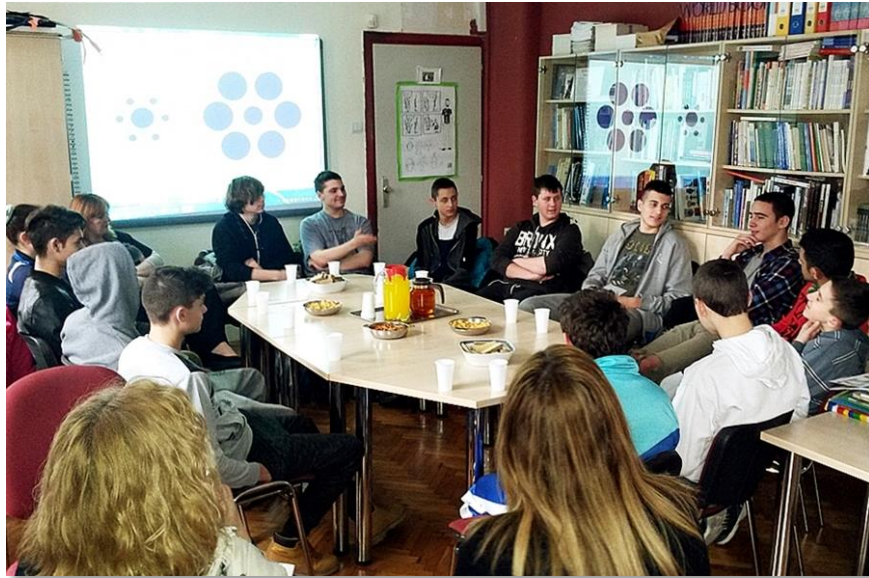
Pri osmišljavanju projekata imale smo u vidu da obje škole pohađa velik broj učenika koji nisu iz Zagreba i nemaju naviku samostalnoga istraživanja kulturnih sadržaja u gradu te bi zajedničkim druženjem mogli otkriti zelene površine i kulturne ustanova grada.

Krajnji su ciljevi ovih projekata bili: razvijanje svijesti o aktivnom građanstvu, razvijanje ekološke i kulturne svijesti učenika, poticanje na aktivno slušanje i sudjelovanje, zauzimanje vlastitoga stava i promišljanje o stavovima drugih, učenje i druženje izvan učionice, poučavanje općim životnim vještinama kao što su donošenje odluka, kritičko mišljenje, samopotvrđivanje, razvijanje vještina komuniciranja i govorničtva, razvijanje prezentacijskih vještina, razvijanje ljubavi prema prirodi upoznavanjem zelenih površina grada, razvijanje osobne kulture stjecanjem znanja o muzejima grada Zagreba, jačanje razine svijesti o sebi kao aktivnim sudionicima zajednice, razvijanje navika kvalitetnoga provođenja slobodnoga vremena, suradnja s lokalnom zajednicom.

Projekt Parkovi moga grada – Lenucijeva potkova

Lenucijeva ili Zelena potkova niz je sedam trgova i jednoga vrta. Nalazi se u središtu grada, a ime je dobila po Milanu Lenuciju (1849. – 1924.), zagrebačkom arhitektu i urbanistu, kojem se pripisuje ideja Zelene potkove. Cilj je projekta bio upoznati parkove koji tvore Lenucijevu potkovu te posjetiti značajne kulturne ustanove i spomenike koji se nalaze u tim parkovima. Prije prvoga susreta knjižničarke su odabrale kolegice i razrede te napisale hodogram

projekta. Dogovorile su datume i vrijeme odlaska u grad te raspored obilaska parkova i ustanova.

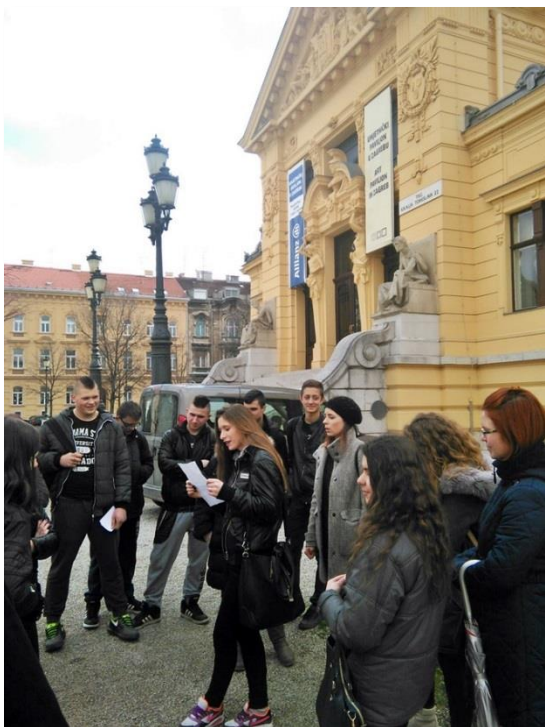
Slika 85. Susret u knjižnici Srednje škole - Centra za odgoj i obrazovanje

Prvi se susret održao u ESOŠ-u gdje su se učenici upoznali, a knjižničarke podijelile zadatke. Svaki učenik izvukao je listić s nazivom parka o kojem je trebao pripremiti kratak tekst i u parku ga prenijeti ostalim učenicima. Knjižničarke su pomogle učenicima pripremiti tekst, prilagoditi ga učenicima s teškoćama i dogovoriti posjete kulturnim ustanovama.

U prvom smo obilasku prošetali Trgom Nikole Šubića Zrinskog, popularnim Zrinjecom. Obišli smo meteorološki stup, glazbeni paviljon, fontane i biste hrvatskih velikana. Pogledali smo zgrade Vrhovnog suda RH, Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija RH, Županijskoga suda u Zagrebu i posjetili Arheološki muzej. Šetnju smo produžili do Trga Josipa Juraja Strossmayera gdje smo vidjeli njegov kip i posjetili Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti i njezinu knjižnicu. Za kraj smo se zaustavili kod biste Dragutina Domjanića i pročitali njegovu pjesmu *Fala*.

Slika 86. *Fala* uz bistu Dragutina Domjanića

Slika 87. Ispred Umjetničkog paviljona

U drugom smo obilasku posjetili Trg kralja Tomislava, popularni Tomislavac, gdje smo izvana obišli Umjetnički paviljon (nismo mogli ući zbog promjene postava). Učenici su stekli nova znanja o fontani, kipu kralja Tomislava te o povijesti Glavnoga kolodvora i najstarijoj sačuvanoj parnjači. Šetnju smo nastavili prema Trgu Ante Starčevića gdje su učenici saznali zašto Antu Starčevića zovemo Ocem Domovine. Naravno, posjetili smo i Gradsku knjižnicu u kojoj su nas kolegice provele kroz otvoreni i zatvoreni odjel te glazbeni odjel. U hotelu *Esplanade* imali smo priliku pogledati sobu, prošetati hodnicima i uživati u gostoljubivosti osoblja uz grickalice i sokove na terasi hotela. Učenici su saznali da je hotel sagrađen 1925. g. za putnike slavnoga vlaka *Orient Expressa* koji je vozio od Pariza do Istanbula.

U trećem smo obilasku posjetili Botanički vrt gdje smo uživali u proljeću i rascvjetanim biljkama. Botanički je vrt mostom spojen s parkom za vježbanje gdje su neki odmjerili svoje snage, a drugi uživali u suncu. Zatim smo posjetili Trg Marka Marulića i Hrvatski državni arhiv. Obišli smo kip Marka Marulića i Frane Bulića te izvana pogledali zgrade nekoliko fakulteta. U Hrvatskom državnom arhivu imali smo stručnoga vodiča koji je na jednostavan način prikazao važnost arhiva u očuvanju tradicije jednoga naroda i države te povijest zgrade.

Slika 88. U parku Marka Marulića

Slika 89. S vodičem u Hrvatskom državnom arhivu

U zadnjem, četvrtom susretu, na popularnom Mažurancu, saznali smo da mu je puni naziv Trg Ivana, Antuna i Vladimira Mažuranića te da se na njemu nalaze Učenički dom Ivana Mažuranića, Etnografski muzej i Obrtnički dom. Za kraj smo ostavili Trg Republike Hrvatske na kojem se nalaze Hrvatsko narodno kazalište, Sveučilište u Zagrebu, Školski muzej, Muzej za umjetnost i obrt, Muzička akademija te spomenici: *Zdenac života*, *Povijest Hrvata* i *Sveti Juraj ubija zmaja*. Posjetili smo HNK – bili na pozornici, u garderobi za glumce, postolarskoj i krojačkoj radionici i dvorani za balet. Prošli smo i hodnikom koji povezuje kazalište s Akademijom dramske umjetnosti.

Na završetku projekta učenici SŠ – CZOO-a izradili su prezentaciju o Lenucijevoj potkovi koju su povodom Dana Grada Zagreba, 31. svibnja, prezentirali ostalim učenicima svoje škole. Učenici ESOŠ-a izradili su plakat koji fotografijama svjedoči što smo sve obišli i vidjeli.

Zadnji se susret održao u SŠ – CZOO-u. Na njemu su učenici obje škole pokazali završne uratke i tijekom razgovora analizirali i vrednovali projekt.

Knjižničarka SŠ – CZOO-a svojim je učenicima za uspomenu izradila malu brošuru (ispisanu prezentaciju) kako bi svoje znanje mogli podijeliti s prijateljima i obitelji.

Projekt Neobični muzeji Zagreba

Zbog odličnih dojmova učenika u prvom projektu, nastavili smo suradnju projektom *Neobični muzeji Zagreba*. Sa željom da učenicima približimo kulturu i tradiciju na njima zanimljiv način, rodila se ideja da napravimo projekt o muzejima po kojima je Zagreb jedinstven. Odlučili smo se na jednostavniji pristup i izabrali pet muzeja za koje smo smatrali da će biti zanimljivi i učenicima s redovitim programom i učenicima s intelektualnim teškoćama.

Prvi se susret održao u SŠ – CZOO-u gdje su se učenici međusobno upoznali, a knjižničarke predstavile muzeje koje će posjetiti. Dogovoren je hodogram projekta u kojem su definirana četiri susreta: prvi i zadnji susret u školama i dva odlaska u muzeje.

U prvom terenskom susretu posjetili smo Muzej iluzija i Muzej automobila *Ferdinand Budicki*. U Muzeju iluzija učenici su uživali u doživljaju raznih iluzija i slaganju mozgalica. Naučili su što su iluzija, hologram, kaleidoskop, optička iluzija i didaktičko-logičke igračke. Razne iluzije i igre bile su učenicima odlična prilika za međusobnu suradnju.

U Muzeju automobila *Ferdinand Budicki* naučili su da je muzej dobio ime po trgovcu, bravaru i pustolovu koji je 1901. g. dovezao prvi automobil iz Beča u Zagreb. Vidjeli su povijesne automobile (najstariji je automobil u muzeju Ford T iz 1922.), mopede, bicikle, romobile, dio vojničkoga voznog parka i fotografije prvoga automobilskog kluba iz 1906. godine.

Slika 90. U Muzeju automobila

U sljedećem odlasku u grad najprije smo posjetili Muzej prekinutih veza koji je 2011. g. osvojio nagradu za najinovativniji muzej u Europi, a po njemu je otvoren istoimeni muzej u Los Angelesu.

Slika 91. Na putu prema muzeju

Slika 92. U Muzeju prekinutih veza

U istoj se ulici nalazi Hrvatski muzej naivne umjetnosti koji možda nije neobičan, ali je itekako važan za našu kulturu i umjetnost. I ovdje smo imali stručnoga vodiča koji je na jednostavan i zanimljiv način učenicima predstavio naivu i istaknuo tri naša najveća slikara naive – Ivana Generalića, Ivana Rabuzina i Ivana Lackovića. Ljubiteljima nogometa posebno je zanimljiva bila činjenica da je prijelazni pokal za pobjednika Hrvatskoga nogometnog kupa nazvan *Rabuzinovo sunce* i da je autor pokala Ivan Rabuzin.

U blizini se nalazi i peti muzej, Muzej torture. Na ulazu je svatko dobio tablet. S njime su obilazili eksponate i saznali čemu je služio koji eksponat. Najzanimljiviji dio bio je tablet postavljen kao eksponat na kojem se prikazuju torture suvremenoga doba. Zahvaljujući ovom muzeju, učenici su se podsjetili tko je bio Matija Gubec i vidjeli su kako je bio mučen.

Šećući od muzeja do muzeja, upoznali smo i ostale ljepote Zagreba te posjetili spomenike nekih hrvatskih književnika.

Slika 93. Kviz u Elektrostrojarskoj obrtničkoj školi

Za zadnji susret koji se održao u ESOŠ-u, knjižničarka i učenici pripremili su zanimljiv kviz u kojem su sudjelovali svi učenici, profesorice i knjižničarke. Kviz je vodilo dvoje učenika, a bio je podijeljen u dva dijela kako bi mogli sudjelovati svi učenici. Učenici SŠ – CZOO-a izradili su prezentaciju o muzejima koju su pokazali na zadnjem susretu i povodom Dana Grada Zagreba, 31. svibnja, učenicima svoje škole.

Zaključak

Ovakav način suradnje izrazito je dobar za povezivanje dviju školskih knjižnica, uključivanje učenika u izvannastavne aktivnosti te educiranje učenika na zabavan način, posebno onih s intelektualnim teškoćama.

Zahtijeva dodatno vrijeme za organizaciju i odlaske izvan škole. No, ako imate kolege s kojima je lako surađivati, neće biti problema zbog izostanaka s nastave. Odlaske smo organizirale tako da učenici izostanu s različitih predmeta kako bi predmetnom nastavniku bilo lakše nadoknaditi gradivo. Suradnja je sa svim ustanovama bila izvrsna. Bilo je dovoljno poslati dopis, odnosno molbu, opisati projekt i utvrditi datume. Troškovi su bili minimalni jer smo ulaznice za sve muzeje i institucije dobili besplatno (osim za Muzej torture koji se financira isključivo prodajom ulaznica). Trebali smo platiti samo sokove i grickalice za susrete u školama te materijal za izradu plakata.

U projektima su sudjelovale nastavnice Ana Režek, Sanja Košćević-Antić i defektologinja Andrea Medić. Učenici su proširili svoje znanje i osobnu kulturu, upoznali grad, posjetili mjesta koja možda ne bi samoinicijativno posjetili. Osim toga, posebnu je vrijednost projektu dala interakcija učenika s redovitim i onih s posebnim obrazovnim programom, s naglaskom na poštivanju i uvažavanju različitosti među učenicima.

Ovakvim oblikom suradnje utječemo na razvijanje socijalne inteligencije učenika: njihovo povezivanje, zbližavanje, razumijevanje, zajedništvo, podršku i pomoć. Poučavamo učenike općim životnim vještinama kao što su donošenje odluka, kritičko mišljenje, samopotvrđivanje, razvijanje vještina komuniciranja i govorništva.

Nadamo se da će ovi primjeri biti poticaj ostalim knjižničarima za suradnju i za promicanje kulturne baštine, kako lokalne, tako i nacionalne.

Literatura

Bićanić, Jelena. 2001. *Vježbanje životnih vještina*. Alinea. Zagreb.

Jensen, Eric. 2004. *Različiti mozgovi, različiti učenici*. Educa. Zagreb.

Kovačić, Krešimir. 1990. *Priče iz starog Zagreba*. Grafički zavod Hrvatske. Zagreb.

Krizmanić, Mirjana; Kolesarić, Vladimir. 2003. *Tolerancija u svakidašnjem životu*. Naklada Slap. Zagreb.

Leček, Suzana i dr. 1998. *Moj Zagreb, tak imam te rad*. Laurana - Duplo P - Libar. Zagreb.

Melillo, Robert. 2016. *Isključena djeca*. Harfa. Split.

Osredečki, Eduard. 2001. *Novi suvremeni bonton*. Naklada Edo. Samobor.

Siegel, Daniel J. 2017. *Oluja u mozgu*. Harfa. Split.

Szabo, Gjuro. 1990. *Stari Zagreb*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb.

Thompson, Jenny. 2016. *Vodič za rad s djecom i učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama*. Educa. Zagreb.

Izlaganja

16 godina osnaživanja školskoga knjižničarstva – prikaz rada Hrvatske udruge školskih knjižničara od osnivanja do danas

Vanja Jurilj

vanja.jurilj@gmail.com

OŠ Antuna Mihanovića, Zagreb

Anica Tkalčević

atka@mioc.hr

XV. gimnazija, Zagreb

Sažetak

Problemi statusa, funkcioniranja i financiranja školskih knjižnica presloženi su da bi se školski knjižničari s njima mogli nositi samostalno. Nepostojanje specifičnog obrazovanja za knjižničare u prošlosti, nejasnoće oko stručne spreme školskog knjižničara te nepoštivanja zakonskih odredbi ili njihova zloupotreba, nedefinirana norma i poslovi školskog knjižničara, zakonska nadležnost i nadzor dvaju ministarstava, financiranje podijeljeno između države i lokalne samouprave, često nerazumijevanje čak i u okviru struke – razlozi su zbog kojih je osnivanje profesionalnog udruženja školskih knjižničara bilo neophodno. Gašenje Sekcije za školske knjižnice pri Hrvatskom knjižničnom društvu bio je još jedan dodatni povod koji je iskoristila grupa školskih knjižničara vizionara u Osijeku i Zagrebu i u proljeće 2002. godine osnovala Hrvatsku udругu školskih knjižničara s ciljem sustavnog rješavanja problema u području školskog knjižničarstva. Ovo će izlaganje napraviti kratki prikaz aktivnosti Hrvatske udruge školskih knjižničara tijekom 16 godina njena djelovanja.

Ključne riječi: profesionalna udruženja, školske knjižnice, zakonski propisi, obrazovanje školskih knjižničara, Hrvatska udругa školskih knjižničara

Abstract

The status, function and funding of school libraries has been a very complex issue for school librarians in Croatia to cope with. There has been lack of specific training in school librarianship in the past. Lack of clarity on the prerequisite professional qualifications for school librarians coupled with the disregard of some legal provisions or their misuse thereto, undefined norms, the conditions of service for school librarians, the legal competence and the issues of libraries falling under the supervision of two ministries and shared funding between the state and local government are some of the reasons for which the establishment of a professional association of school librarians was indispensable. In the spring of 2002 visionary school library professionals from Osijek and Zagreb decided to establish a fully fledged school library association that was mandated to deal with specific

issues pertinent and specific to school librarianship. The main aim of the Association activities was and still is: systematic problem-solving in the field of school librarianship. This paper will provide a brief overview of the activities of the Croatian School of Library Associations in the last 16 years of its existence.

Keywords: professional associations, school libraries, legal regulations, training of school librarians, Croatian Association of School Librarians, Hrvatska udruga školskih knjižničara

Slika 94. Logo Udruge

Uvod: uzroci i počeci

Donedavna viša savjetnica za školske knjižnice pri Zavodu za knjižničarstvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Veronika Čelić-Tica, na jednoj od posljednjih Proljetnih škola na kojima je sudjelovala izjavila je da je njezin cijeli radni vijek bio borba – **borba za školske knjižnice!** Tom bi se rečenicom ukratko moglo opisati i proteklih šesnaest godina djelovanja Hrvatske udruge školskih knjižničara.

Nepostojanje specifičnog obrazovanja za knjižničare u prošlosti, nejasnoće oko stručne spreme školskog knjižničara te nepoštivanja zakonskih odredbi ili njihova zloupotreba, nedefinirana norma i poslovi školskog knjižničara, zakonska nadležnost i nadzor dvaju ministarstava, financiranje podijeljeno između države i lokalne samouprave, često nerazumijevanje čak i u okviru struke – razlozi su zbog kojih je osnivanje profesionalnog udruženja školskih knjižničara bilo neophodno. Tadašnje gašenje Sekcije za školske knjižnice pri Hrvatskom knjižničnom društvu bio je još jedan dodatni povod koji je iskoristila grupa školskih knjižničara vizionara u Osijeku i Zagrebu i u proljeće 2002. godine utemeljila Hrvatsku udrugu školskih knjižničara s ciljem sustavnog rješavanja problema u području školskog knjižničarstva.

Okvir djelovanja Hrvatske udruge školskih knjižničara

Hrvatska udruga školskih knjižničara neprofitna je, nacionalna udruga školskih knjižničara Hrvatske. Temeljni ciljevi rada Udruge sažeti su u njenom Statutu,²⁴⁴ a uključuje promociju i

²⁴⁴ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Statut*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

unapređenje školskoga knjižničarstva u svim njegovim područjima te postizanje najviše razine profesionalnog djelovanja i osiguranje profesionalnog digniteta školskog knjižničara. S obzirom na tako postavljene ciljeve, a na specifičnosti profesije, opseg djelovanja Udruge je dosta velik i obuhvaća aktivnosti usmjerene prema nadležnim državnim i lokalnim ustanovama, srodnim profesionalnim udruženjima na državnoj i međunarodnoj razini, poslovnim partnerima, kao i aktivnosti prema samim školskim knjižničarima i njihovim korisnicima.

Početak rada i uspjeh s uvođenjem namjenskih sredstava za nabavu knjižničkog fonda

Prva predsjednica Udruge bila je dr. sc. Jasmina Lovrinčević, a sjedište Udruge u Osijeku. U skladu sa spomenutim ciljevima, odmah po osnutku, predstavnici Udruge su na Međunarodni dan školskih knjižnica, 28. listopada 2002., uspjeli razgovarati s tadašnjim ministrom znanosti, obrazovanja i športa Vladimirom Strugarom i predočiti mu sve probleme i potrebe školskih knjižničara.²⁴⁵ Taj susret urodio je i jednim od najvećih postignuća Hrvatske udruge školskih knjižničara: osiguranjem namjenskih sredstava za opremanje knjižnica knjižničnim fondom! Već sljedeće, 2003. godine, umjesto dotadašnje prakse izravnog otkupa knjižnične građe školskim knjižnicama dodijeljena su namjenska sredstva za nabavu knjižnične građe i to u iznosu od 14 kuna po učeniku za knjižnice osnovnih škola i 27 kuna po učeniku za knjižnice srednjih škola. Isti iznos dodijeljen je i 2004. godine.

Rad na poboljšanju materijalnih uvjeta rada školskih knjižnica

Osiguranje namjenskih sredstava za opremanje knjižnica knjižničnim fondom ostao je trajni zadatak Hrvatske udruge školskih knjižničara. I kada je 2005. godine sredstva za nabavu lektire u školskim knjižnicama *pojela* isplata duga za smjenski rad zaposlenicima i tijekom velike ekonomske krize započete 2008. godine²⁴⁶ Hrvatska udruge školskih knjižničara bila je jedina institucija koja se sustavno i kontinuirano zalagala za redovito financiranje školskih knjižnica. Taj angažman podrazumijevao je i redovito slanje dopisa nadležnim ustanovama,²⁴⁷ zagovaranje na različitim sastancima i stručnim skupovima,²⁴⁸ senzibiliziranje javnosti putem medija^{249, 250} i stvaranje novih modela financiranja školskih knjižnica, kao i pokretanje aktivnosti izravne potpore školskim knjižnicama.^{251, 252}

²⁴⁵ Lovrinčević, Jasmina. *Ministar prosvjete i športa sa školskim knjižničarima*. Hrvatska udruge školskih knjižničara. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁴⁶ Kalogjera-Brkić, Ivana. *Država školama ne da ni kunu za školsku lektiru*. Jutarnji list. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁴⁷ Hrvatska udruge školskih knjižničara. *Dopisi*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁴⁸ Hrvatska udruge školskih knjižničara. *O školskim knjižnicama na okruglom stolu Položaj i budućnost znanstveno-stručnog nakladništva*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁴⁹ Cvrtić, Marijana. *Muke po kurikulumu: knjižnice nemaju ni kune za novu lektiru*. Slobodna Dalmacija. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Izrada plana sustavnog financiranja školskih knjižnica

Zbog višegodišnjeg nepoštivanja zakonske odredbe o osiguravanju sredstava za opremanje školskih knjižnica lektinom²⁵³ predstavnici Hrvatske udruge školskih knjižničara usmjerili su aktivnosti traženja namjenskoga financiranja školskih knjižnica od njihovih osnivača: gradova i županija. Tako su prilikom održavanja svakoga samostalnoga stručnoga skupa zagovarali uvrštenje financiranja nabave knjižnične građe u lokalni proračun. Nastojanjima Hrvatske udruge školskih knjižničara namjenska sredstva za financiranje knjižnične građe školskih knjižnica do sada su uvrštena u proračune Splitsko-dalmatinske županije, Grada Zadra, Grada Varaždina, a redovitim *podsjecanjem* održava se financiranje školskih knjižnica Grada Zagreba. Naročito smo ponosni na prijedlog modela financiranja školskih knjižnica razrađen za školske knjižnice čiji je osnivač Grad Varaždin, koji obuhvaća sve djelatnosti određene *Standardom za školske knjižnice* – prvi put predložen Gradu Varaždinu 2016. godine, usvojen i u cijelosti ostvaren 2017. godine.²⁵⁴ Isti model financiranja od tada se predlaže i ostalim osnivačima školskih knjižnica.

Rad na poboljšanju zakonskih okvira rada školskih knjižnica

Kvalitetan zakonski okvir je neophodan preduvjet za kvalitetan rad bilo koje ustanove. S obzirom na nadležnost i nadzor dvaju ministarstava: Ministarstva znanosti i obrazovanja i Ministarstva kulture, financiranje školskih knjižnica podijeljeno između države i lokalne samouprave, može se naslutiti koliko je kvalitetan zakonski okvir stručnim suradnicima knjižničarima potreban i u isto vrijeme teško dostižan. Ustroj prema kojem su školske knjižnice u Hrvatskoj, kao i sve knjižnice, dio knjižničnog sustava, a s obzirom da rade u sastavu škola – pripadaju i obrazovnom sustavu, uzrokuje brojne probleme i nejasnoće oko stručne spreme školskog knjižničara, nedefiniranost njegove norme i poslova i često nerazumijevanje unutar obje struke.

Stoga su osnovne smjernice *popravljanja* zakonskoga rada školskih knjižnica i knjižničara okupljeni oko nekoliko **temeljnih ciljeva**:

- poštivanje *Zakona o osnovnom i srednjem školstvu* i *Zakona o knjižnicama* prema kojem svaka škola mora imati knjižnicu financiranu od Ministarstva znanosti i obrazovanja i osnivača

²⁵⁰ Mlinarić, Ana. *Više novca zastupnicima za tablete nego svim knjižnicama*. Hrvatska udruga školskih knjižničara. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁵¹ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Ljubav je djelatna sila – akcija prikupljanja / kupnje knjiga za poplavljene školske knjižnice u Gunji i Račinovcima*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁵² Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Ljubav je djelatna sila*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁵³ Narodne novine. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 86/09, 87/08, 92/10, 105/10- ispr., 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17). (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁵⁴ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Prijedlog financiranja školskih knjižnica Varaždinske županije*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

- dosljedna primjena *Standarda za rad školskih knjižnica* koji podrazumijeva odgovarajući prostor, opremu i financiranje redovite nabave sve propisane knjižnične građe i redovitih aktivnosti školske knjižnice
- definiranje kompetencijskog okvira za zanimanje stručnih suradnika knjižničara i polaganja stručnih ispita
- izrada pravilnika o normi stručnih suradnika knjižničara kojim će biti propisana struktura radnog vremena kao što je učinjeno za nastavnike
- poštivanje *Državnog pedagoškog standarda* prema kojem svaka škola mora imati knjižnicu s punim radnim vremenom knjižničara, te dva knjižničara ako škola ima više od 12 razrednih odjela ili radi u dvije smjene.

U vezi s navedenim ciljevima, Hrvatska udruga školskih knjižničara sustavno se očituje nadležnim tijelima s prijedlozima rješavanja zakonskih nedorečenosti koje se tiču školskoga knjižničarstva dopisima Ministarstvu znanosti i obrazovanja, Agenciji za odgoj i obrazovanje, Zavodu za knjižničarstvo Hrvatske, Hrvatskom knjižničnome vijeću i Hrvatskom knjižničarskom društvu.²⁵⁵

Isti ciljevi zagovarani su i prilikom izrade stručnih dokumenata u čijoj su izradi sudjelovali predstavnici Hrvatske udruge školskih knjižničara: Standard za školske knjižnice iz 2014. i Strategija knjižničarstva Hrvatske od 2015. do 2020. godine.²⁵⁶ Iako, nažalost, niti jedan od ta dva dokumenta nije usvojen, ciljevi ugrađeni u njih za školske knjižničare ostaju isti!

Stručno usavršavanje školskih knjižničara

Jedna od najznačajnijih aktivnosti Hrvatske udruge školskih knjižničara je organiziranje stručnog usavršavanja za stručne suradnike knjižničare. Tako je to bilo još od samoga početka: knjižničarka Prve hrvatske Sušačke gimnazije Višnja Šeta jedna je od osnivačica i dugogodišnja organizatorica Proljetne škole školskih knjižničara, a istovremeno i jedna od utemeljiteljica Hrvatske udruge školskih knjižničara. Suradnju u organizaciji Proljetne škole školskih knjižničara, jednog od najstarijih i najuglednijih stručnih skupova u obrazovnome sustavu, formalizirale su 2007. godine viša savjetnica u Agenciji za odgoj i obrazovanje i tadašnja predsjednica Hrvatske udruge školskih knjižničara Sanja Galic. Sve do 2011. godine Hrvatska udruga školskih knjižničara je bila i formalni suorganizator Proljetne škole.

U tom razdoblju Udruga je samostalno organizirala obilježavanje, najprije Međunarodnoga dana školskih knjižnica od 2002. do 2009.,²⁵⁷ a kasnije i Međunarodnoga mjeseca školskih knjižnica.

²⁵⁵ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Dopisi*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁵⁶ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Savjetovanje sa zainteresiranom javnošću na Nacrt Strategije hrvatskog knjižničarstva 2016. – 2020.* (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁵⁷ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Međunarodni dan školskih knjižnica*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Samostalni državni stručni skupovi

Nakon održavanja Proljetne škole u Osijeku 2011. godine, Agencija za odgoj i obrazovanje je odustala od dotadašnjeg oblika suradnje, stoga su u ljeto 2011. godine na inicijativu dopredsjednice Ane Saulačić i predsjednice Udruge Vanje Jurilj počele pripreme za prvi samostalni stručni skup koji je zakazan za listopad iste godine kao centralna proslava Međunarodnoga mjeseca školskih knjižnica.

Prema povratnim informacijama sudionika i stručnjaka koji aktivno prate školsko knjižničarstvo, organiziranjem stručnih skupova na državnoj razini učinjen i kvalitativni i kvantitavni pomak na inače bogatoj sceni stručnih usavršavanja iz oblasti knjižničarstva.

Skupovi su to koje organiziraju knjižničari za knjižničare, održavaju se svake godine u drugome gradu s ciljem pružanja potpore radu kolega sustručnjaka upravo u tome dijelu Lijepe Naše i obrađuje temu koja se aktualnošću i značajem nametne kao bitna za rad školskih knjižnica. Na njima, kao predavači, gostuju uvaženi domaći i strani stručnjaci iz područja knjižničarstva, odgoja i obrazovanja i srodnih znanosti i s godinama poprimaju obilježja stručno-znanstvenih skupova.

Slika 95. Znanje koje gradi mostove, detalj plakata

Do sada su održani sljedeći **stručni skupovi**:²⁵⁸

- I. **2011.** Split, *Horori a priori: knjige o kojima se ne govori, a tražene su u fondovima školskih knjižnica*
- II. **2012.** Zagreb, *Školske knjižnice: ključ za prošlost, sadašnjost i budućnost*
- III. **2013.** Vukovar, *Znanje koje gradi mostove – jedan prilog toleranciji i međusobnom razumijevanju*
- IV. **2014.** Zadar, *Sine qua non školskoga knjižničarstva*
- V. **2015.** Varaždin, *Odakle dolazimo, kamo idemo?! – reforma obrazovanja i uloga školske knjižnice*
- VI. **2016.** Rijeka, *Čitanje i odrastanje*
- VII. **2017.** Karlovac, *Susret znanja na susretištu rijeka*

²⁵⁸ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Stručni skupovi*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Promocija školskoga knjižničarstva u široj javnosti

S ciljem upoznavanja šire javnosti s radom školskih knjižnica i knjižničara, Hrvatska udruga školskih knjižničara redovito održava okrugle stolove s aktualnim temama iz područja školskoga knjižničarstva za vrijeme sajma knjiga i učila Interliber. Bez obzira na *osebujne* uvjete održavanja okruglih stolova: buku s obližnjih izlagačkih prostora, kratko vrijeme za održavanje okruglih stolova i specifične mikro-klimatske uvjete, nismo odustali od njihove organizacije jer je to jedinstvena prilika za predstavljanje našega rada ostaloj stručnoj i zainteresiranoj javnosti.

Neke od najznačajnijih kampanja za promociju školskoga knjižničarstva (*Ruka koja ti daje knjigu*), neka od najvrjednijih pomagala a rad školskih knjižničara (*lektira – pomoć ili odmoć u poticanju čitanja*), kao i neke od najznačajnijih suradnji (suradnja s Interliberom i Zajednicom nakladnika i knjižara) započete su upravo na pozornici bučnoga paviljona 6 Zagrebačkoga velesajma!

Od 2007. godine do danas održano je 11 **okruglih stolova**²⁵⁹ s temama:

- I. *Ruka koje ti daje knjigu*, 2007.
- II. *Financiranje školskih knjižnica*, 2008.
- III. *Školska knjižnica budućnosti*, 2009.
- IV. *Knjiga i drugi mediji*, 2010.
- V. *Lektira, pomoć ili odmoć u poticanju čitanja*, 2011.
- VI. *Časopisi u školskim knjižnicama: koliko se čitaju, koriste i cijene*, 2012.
- VII. *Facebook u knjižnici, knjižnice na Facebooku*, 2013.
- VIII. *Stereotipi o školskim knjižničarima*, 2014.
- IX. *E-lektire*, 2015.
- X. *Što je bestseller*, 2016.
- XI. *Moć knjige: gospodarski i kulturni aspekti nakladničke i knjižnične djelatnosti*, 2017.

Poticanje i promocija knjige i čitanja

Aktivnost koja je temelj rada svake školske knjižnica jest promocija i poticanje čitanja. Usprkos razvoju tehnologije i potrebi za različitim vrstama pismenosti, prema mišljenju mnogih teoretičara i praktičara, čitalačka pismenost se i dalje smatra ključnom pismenosti bez koje nisu moguće ostale. Dakle, razumljivo je da kao nacionalna profesionalna zajednica Hrvatska udruga školskih knjižničara provodi i potiče brojne aktivnosti poticanja čitanja. Neke od tih aktivnosti organizira samostalno, a dio u suradnji sa srodnim udrugama i ustanovama.

²⁵⁹ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Okrugli stolovi*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Samostalne aktivnosti

- obilježavanje **Međunarodnoga dana školskih knjižnica**, 2002. – 2007.
- obilježavanje **Međunarodnoga mjeseca školskih knjižnica**, 2008. – 2017.
- **Knjižna booka**, 2015. – 2018.
- **Stvarajmo e-kreativno**, 2016. – 2018.

Slika 96. Knjižna booka 2016. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici

Projekti u suradnji

- **Tulum s(l)ova** – partnerstvo s Hrvatskom mrežom školskih knjižničara, 2011. – 2017.
- **Kanižajada-Limačijada** – partnerstvo s autorom Sinišom Cmrkom i nakladnikom *Alka scriptom*, 2016. – 2018.
- **Knjigodar** – partnerstvo s *Interliberom* i *Zajednicom nakladnika i knjižara*, od 2017.
- **Noć knjige** – partnerstvo sa *Zajednicom nakladnika i knjižara*, od 2018.

Profesionalna priznanja

Hrvatska udruga školskih knjižničara od 2008. godine dodjeljuje jedinu državnu nagradu za stručne suradnike knjižničare – **Nagradu Višnja Šeta** koja se dodjeljuje za životno djelo i kao

godišnja nagrada, a u 2018. pokreće novu nagradu za najuspješnije mlade školske knjižničare pod nazivom **Poezija među profesijama**.

Slika 97. Najava Nagrade *Poezija među profesijama*

Međunarodna suradnja

Hrvatska udruga školskih knjižničara dugogodišnja je članica Međunarodne udruge školskih knjižničara (IASL). Međunarodna suradnja je aspekt djelovanja profesionalne udruge u kojoj ona, uostalom kao i pojedinac, može steći precizniju sliku o stupnju razvoja svoje organizacije, profesije, pa i društva u cjelini.

Svoj prvi aktivni izlazak na međunarodnu profesionalnu scenu Hrvatska udruga školskih knjižničara zabilježila je 2009. godine na Svjetskom kongresu školskih knjižničara u Abanu u Italiji.²⁶⁰ Hrvatsku udruhu školskih knjižničara na ovom je skupu predstavljala Vanja Jurilj, tadašnja dopredsjednica. Udruga je predstavljena na Sjednici nacionalnih udruha školskih knjižnica Europe. Izražena je naša želja za otvaranjem prema suradnji s drugim strukovnim udrugama. Na skupu su predstavljene i nove mrežne stranice *ENSIL-a*, i bilo je zadovoljstvo na njoj vidjeti logo Hrvatske udruge školskih knjižničara.

Na tom susretu postalo je jasno da su problemi koji muče školske knjižničare svijeta oni isti koji muče i školske knjižničare u Hrvatskoj: zakonodavstvo, odgovarajuće obrazovanje, financiranje i suradnja s ravnateljima. Tada je postalo i jasno da u usporedbi s predstavljanim zemljama i prema navedenim kriterijima, hrvatsko školsko knjižničarstvo zasigurno spada u bolju polovicu svjetskog školskog knjižničarstva. Ta spoznaja je na izvjestan način bila prekretnica u pozicioniranju Hrvatske udruge školskih knjižničara na međunarodnoj sceni, ali i u radu na nacionalnoj razini.

²⁶⁰ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *IASL 2009, Abano Terme – Padova: Priprema učenika za budućnost: Školske knjižnice u slici*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Svjesni činjenice da postoji toliko puno toga što još treba unaprijediti, oslobođeni nade da negdje postoji netko drugi tko će za nas riješiti probleme, vodeći predstavnici Udruge započeli su samosvjesnije i ambicioznije aktivnosti na nacionalnoj i međunarodnoj razini.

Na 41. Svjetskom kongresu školskih knjižničara *Shifting sands of Shool Librarianship* održanom u Dohi, Katar, od 11. do 15. studenog hrvatsko školsko knjižničarstvo su izlaganjem predstavile: Draženka Stančić iz OŠ Ivana Kukuljevića Sakcinskog iz Ivanca i Vanja Jurilj iz OŠ Antuna Mihanovića.²⁶¹

Na stručnim sastancima i neformalnim druženjima nastavljeni su ranije uspostavljeni i ostvareni novi profesionalni kontakti. Kontakti i komunikacija održavani su razmjenom iskustava dopisima i online komunikacijom cijelo vrijeme, a dodatno obogaćivani susretima uživo.²⁶²

Aktivnosti Hrvatske udruge školskih knjižničara i zrelost profesije prepoznata je i na međunarodnoj razini: u kolovozu 2015. godine predsjednica Udruge, Vanja Jurilj, imenovana je članicom IFLA-ine Sekcije za školske knjižnice u mandatu 2015. – 2019. godine.²⁶³

U proljeće 2016. godine u Zagrebu je održan i polugodišnji sastanak članova IFLA-ine Sekcije za školske knjižnice koji je dobio sve pohvale za organizaciju i sadržaj sastanka. Iste godine, na Svjetskom kongresu školskih knjižničara u Tokiju, predsjednica Hrvatske udruge školskih knjižničara imenovana je predsjednicom Međunarodne udruge školskih knjižničara za Europu (*IASL Europe Director*).²⁶⁴

Kruna dosadašnjem angažmanu na međunarodnome planu i priznanje visokom stupnju zrelosti školskoga knjižničarstva Hrvatske jest dodijeljena organizacija ***Svjetskog kongresa školskih knjižničara*** pod nazivom ***Okupljanje – Osnajivanje – Preobrazba: Školske knjižnice*** (*Convergence – Empowering – Transformation: School Libraries*) koji će se održati u Dubrovniku od 21. do 25. listopada 2019.²⁶⁵ Na ovogodišnjem Svjetskom kongresu školskih knjižničara, održanom u Istanbulu u Turskoj od 8. do 11. svibnja, prezentacijom o prirodnim, kulturnim i ljudskim bogatstvima Hrvatske i Dubrovnika, upućena je pozivnica svim školskim knjižničarima svijeta na sudjelovanje na konferenciji 2019. godine.

Svi su/smo pozvani na osnaživanje školskoga knjižničarstva!

²⁶¹ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Obrazovni raj usred pustinje: izvješće sa Svjetskog kongresa školskih knjižničara u Dohi 2012.* (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁶² Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Svjetski kongres školskih knjižničara u Moskvi – paketić suprotnosti.* (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁶³ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Imamo predstavnika u IFLA-inoj Sekciji za školske knjižnice!* (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁶⁴ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Nova potvrda vrijednosti hrvatskog školskog knjižničarstva.* (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁶⁵ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Hrvatska će biti domaćin Svjetskog kongresa školskih knjižničara 2019. godine!* (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Prema zaključku: Profesionalno sazrijevanje kroz preuzimanje odgovornosti

Nakon 16 godina rada možemo reći da Hrvatska udruga školskih knjižničara ulazi u fazu profesionalne zrelosti. Kroz razdoblje duboke ekonomske krize i nikakve potpore od strane države i lokalne samouprave, vlastitom inicijativom i pronalaženjem interesnih partnera, pokretanjem brojnih projekata i aktivnosti, Udruga se profilirala kao nezaobilazan čimbenik održanja i unaprjeđenja hrvatskoga školskoga knjižničarstva. O tome svjedoči više od 570 članova u 20 županijskih podružnica, sudjelovanje u brojnim stručnim tijelima, rad na dokumentima bitnim za školsko knjižničarstvo, aktivnosti na međunarodnoj razini... Posebno dragocjeno svjedočanstvo toj činjenici su brojni školski knjižničari koji se u trenucima nevolje obraćaju upravo predstavnicima Hrvatske udruge školskih knjižničara.²⁶⁶ Brojne školske knjižnice su spašene od preseljenja u neodgovarajuće prostore, pomognute darivanjem knjiga ili programa za vođenje knjižnica, a mnogim školskim knjižničarima je pružana potpora odlasku na stručne skupove.

*Samoodređenje je ključ za prijelaz od zanimanja do profesije, pritisak za priznanjem profesionalnog statusa počinje aktivnostima koje ovise o pripadnicima dotičnog zanimanja*²⁶⁷
- Hrvatska udruga školskih knjižničara preuzela je upravo takvu vrstu profesionalne odgovornosti tijekom 16 godina svoga rada!

²⁶⁶ Hrvatska udruga školskih knjižničara. *Borba za svaku školsku knjižnicu*. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

²⁶⁷ Jurilj, Vanja. *Samoodređenje – ključ za prijelaz od zanimanja do profesije i izlaz iz ničije zemlje*. Hrvatska udruga školskih knjižničara. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Literatura

Cvrtila, Marijana. *Muke po kurikulumu: knjižnice nemaju ni kune za novu lektiru*. Slobodna Dalmacija. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Hrvatska udruga školskih knjižničara. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Kalogjera-Brkić, Ivana. *Država školama ne da ni kunu za školsku lektiru*. Jutarnji list. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Lovrinčević, Jasmina. *Ministar prosvjete i športa sa školskim knjižničarima*. Hrvatska udruga školskih knjižničara. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Mlinarić, Ana. *Više novca zastupnicima za tablete nego svim knjižnicama*. Hrvatska udruga školskih knjižničara. (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Narodne novine. *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN 86/09, 87/08, 92/10, 105/10-ispr., 90/11, 16/12, 86/12, 94/13, 152/14, 7/17). (pristupljeno 12. travnja 2018.)

Međunarodna konferencija SLAMIT 7 u Zagrebu

Ines Krušelj-Vidas

ines.kruselj-vidas@skole.hr

OŠ Matije Gupca, Gornja Stubica

Sažetak

SLAMIT 7, međunarodna konferencija za školske knjižničare, održana je u Zagrebu od 29. listopada do 3. studenog 2017. godine. Na predavanjima pozvanih stručnjaka dr. Rossa Todda i dr. Kari Smith školske knjižnice promovirane su kao važni katalizatori uvođenja suvremenih tehnologija i metoda učenja u svakoj školi. Predavači su prikazali kako se definicija školskih knjižnica mijenja u digitalnom svijetu te kakvi sve servisi postaju dostupni u digitaliziranim školskim knjižnicama. U drugim oblicima stručnog usavršavanja (radionice, primjeri dobre prakse, okrugli stol) knjižničari iz Danske, Norveške, Finske, Portugala, Islanda i Hrvatske, referirajući se i na svoj minuli rad, pokušali su oblikovati odgovor na pitanje: *Kako će izgledati školska knjižnica u budućnosti i kako ćemo tamo stići?*

Glavne riječi: školski knjižničari – stručno usavršavanje, školska knjižnica u budućnosti, suvremene tehnologije u školskoj knjižnici, školski knjižničari – primjeri dobre prakse, Ross Todd, Kari Smith

Abstract

SLAMIT 7, an international conference for school librarians, was held in Zagreb from 29th October to 3rd November 2017. The school libraries were promoted as important catalysts in each school for the introduction of modern technologies and teaching methods in the lectures of the invited experts Dr. Ross Todd and Dr. Kari Smith. The lecturers have shown that the definition of school libraries has changed in the digital world and that variety of services are available in the digitized school libraries. In other forms of professional training (workshops, examples of good practice, round table) librarians from Denmark, Norway, Finland, Portugal, Iceland and Croatia, referring to their own experience of good practice, tried to shape the answer to the question: *What will the school library look like in the future and how will we arrive there?*

Keywords: school librarians – professional development, a school library in the future, ICT in the school library, school librarians – best practice examples, Ross Todd, Kari Smith

Uvod

Erasmus+ kao najveći program Europske unije za obrazovanje i osposobljavanje koji je usmjeren jačanju znanja i vještina europskih građana, kao i činjenica da taj program nudi mogućnosti međunarodne mobilnosti za pojedince u okviru Ključne aktivnosti 1 (KA1), već su dobro poznati našoj obrazovnoj javnosti. No, takva se aktivnost može organizirati i u Hrvatskoj kako bi se ovdje okupili zainteresirani učitelji i stručni suradnici iz drugih europskih zemalja. Tu je mogućnost iskoristila OŠ Matije Gupca Gornja Stubica koja je u suradnji s Edukacijskim i kulturnim odjelom komune Karmoy u Norveškoj i komunom Albertslund iz Danske u Zagrebu organizirala SLAMIT 7, međunarodnu konferenciju za školske knjižničare. SLAMIT je akronim naziva *School Libraries As Multimedia Learning Centres In-Service Training*.

U hotelu Panorama od 29. listopada do 3. studenog 2017. godine održana je konferencija kojom se školske knjižnice i edukacijski centri (kako se u nekim zemljama te institucije nazivaju) promoviraju kao važni katalizatori uvođenja suvremenih tehnologija i metoda učenja u svakoj školi. U šest prijašnjih SLAMIT-konferencija na kojima je od 1999. godine sudjelovalo preko 250 sudionika iz više od 18 zemalja također se vrlo uspješno pokazivalo kako školske knjižnice ekipirane educiranim školskim knjižničarima, medijskim i IKT-stručnjacima postaju nezaobilazne u svakom planiranju kurikula svojih matičnih institucija.

Od svojih početaka SLAMIT-konferencije imale su namjeru inspirirati, motivirati pa čak i inicirati uspostavljanje i razvoj centara učenja u osnovnim i srednjim školama, osigurati mogućnosti za izgradnju profesionalne mreže stručnjaka iz raznih europskih zemalja, osnažiti sudionike konferencije da uključe europsku i međunarodnu dimenziju u svoje buduće projekte i akcijske planove svojih škola, knjižnica i edukacijskih centara sa svrhom razmjene kulturnih i profesionalnih iskustava.

Vrlo važan cilj cijelog SLAMIT-projekta bio je usredotočiti se na razvoj i kvalificirati IKT-vještine osoblja centara za učenje zajedno s razvijanjem prihvaćanja e-učenja kao vitalnog alata za poticanje cjeloživotnog učenja.

SLAMIT 7 u Zagrebu

Konferencija SLAMIT kao oblik stručnog usavršavanja među školskim knjižničarima zauzima osobito važno mjesto jer se ne radi o masovnom okupljanju već je to prilika da se tijekom jednog tjedna 40-ak knjižničara iz različitih europskih zemalja zbliži do te mjere da se otvore mogućnosti i za daljnju suradnju, a također je pružena mogućnost da u prisnom kontaktu sa svjetski poznatim stručnjacima kao što su dr. Ross Todd i dr. Kari Smith diskutiraju o svima zanimljivoj temi – budućnosti školskih knjižnica.

Osobito danas, kada su ogromne količine informacija dostupne putem interneta, važno je odgovoriti na pitanja: *Kako se definicija školskih knjižnica mijenja u digitalnom svijetu i kakvi sve servisi postaju dostupni u digitaliziranim školskim knjižnicama?* Upravo to je i bila

centralna tema susreta u Zagrebu gdje su u radu konferencije sudjelovali knjižničari iz Danske, Norveške, Finske, Portugala, Islanda i naravno, zemlje domaćina – ukupno 46 sudionika.

Hrvatski organizacijski tim pobrinuo se da gostima prikaže što detaljniju sliku trenutne situacije u hrvatskom školstvu i školskom knjižničarstvu s osobitim naglaskom na korištenje nove tehnologije, društvenih mreža i čitanje digitalnih knjiga u procesu učenja. Pregledni prikaz hrvatskog obrazovnog sustava te mreže školskih knjižnica pripremile su Ines Krušel-Vidas i Danica Pelko, rad hrvatskih udruga školskih knjižničara prikazala je Marija Purgar, a projekt *e-Kreativno* Irena Bando. Nove tehnologije koje u radu primjenjuju hrvatski školski knjižničari uspješno su predstavile Ana Sudarević i mr. Alka Stropnik. Sudionici konferencije posjetili su knjižnicu zagrebačke 5. gimnazije (MIOC) koju vodi Anica Tkalčević i knjižnicu OŠ braće Radić Botinec gdje radi Ružica Rebrović Habek te su uživo vidjeli neke od njihovih uspješnih projekata, kao i same prostore knjižnica. Naravno, sudionici su imali priliku i turistički upoznati Zagreb i njegovu okolicu (Muzej krapinskih neandertalaca).

Šetnja europskim školskim knjižnicama

Bilo je prilike da i sami sudionici pokažu čime se u svojim knjižnicama bave u okviru teme: *My school library – what makes me proud and what is my biggest challenge* (Moja školska knjižnica – na što sam ponosan/ponosna i koji je moj najveći izazov). Sudionici su se upoznali s različitim projektima za poticanje čitanja na Islandu i u Norveškoj, s razvojem školskih knjižnica u Portugalu, zatim s danskim konceptom preobrazbe školske knjižnice u edukacijski centar te pozicioniranju knjižnice s fokusom na digitalno učenje.

Uz već uobičajene probleme pridobivanja novih generacija za čitanje knjiga, koje su manje atraktivne od svega drugog što se mladima nudi, Islandčani su osobito pogođeni problemom koji je vezan uz sve takozvane male jezike, a to je premalo kvalitetnih novih knjiga za djecu i mlade. Na postojeće probleme nastoje odgovoriti uvođenjem različitih programa za poticanje čitanja te većim materijalnim ulaganjima u knjižnu produkciju za mlade.²⁶⁸

Norvežani su predstavili nagrađivani program srednjoškolske knjižnice Horten High School²⁶⁹ koji je inovativnim pristupom ne samo potaknuo učenike da više čitaju nego su intenzivnim vježbanjem same vještine čitanja poboljšali i svoja akademska postignuća u drugim predmetima. Drugi primjer bio je norveški kulturni ruksak²⁷⁰ koji spaja film i knjigu. Projekt namijenjen učenicima mlađe školske dobi stvara iskustvo osobnog doživljaja ovih dvaju različitih medija, omogućava upoznavanje sa specifičnostima njihovih izražajnih sredstava u interakciji s profesionalcima kako bi se ukazalo na međusobnu povezanost ovih dvaju medija opet dodatno motivirajući učenike na čitanje.

²⁶⁸ Temeljeno na prezentaciji Gudmundsdottir, Anna. *School library scene in Iceland*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

²⁶⁹ Program su predstavile Oxana Quam i Ignunn Elise Hellingsrud.

²⁷⁰ Projekt je predstavila Elisabeth Aarekol Johannessen.

Portugalci su planski i na razini cijele države još od 1996. godine razvijali Program mreže školskih knjižnica²⁷¹. U program su krenuli prije 20 godina shvativši da su populacija bez navike korištenja knjižnica i drugih kulturnih institucija sa slabim čitateljskim navikama i u to doba tek deset godina starom mrežom javnih knjižnica. Namjera Programa mreže školskih knjižnica bila je postaviti školske knjižnice u školama na svim razinama obrazovanja koje su bile zamišljene kao multimedijски centri resursa koji nude sve što je korisnicima potrebno kako bi čitali, imali pristup, koristili i proizvodili informacije bez obzira na format ili medij, bilo da se radi o učenju ili zabavi, a sve u svrhu promocije čitanja i informacijskih vještina.

U drugoj fazi, 2006. godine donesena je Nacionalna strategija poticanja čitateljskih vještina i navike čitanja te 2009. godine zakon koji propisuje obavezno zapošljavanje najmanje jednog educiranog knjižničara u školi, što je dovelo do rezultata od 2400 umreženih školskih knjižnica u kojima radi 1300 knjižničara u 2016. godini. Danas se suočavaju s izazovima koje donosi moderno doba i nastoje ih prevladati kontinuiranim praćenjem, evaluacijom i poboljšanjem rada knjižničara, implementacijom strateškog dokumenta Učenje uz školsku knjižnicu, redizajniranjem knjižnica kako bi se pripremile za digitalne izazove, stalnim propagiranjem knjižnica i osvješćivanjem činjenice da novo doba traži nove odgovore do kojih se može doći jedino kreativnim pristupima. Kao uspješni primjeri uvježbavanja kreativnosti navedeni su međunarodni projekti kojima se omogućuje stalni napredak školskih knjižnica, jača se njihova uloga kako u školi tako i izvan nje, pridonosi internacionalizaciji škole, a također postavljaju pred knjižničare izazove na profesionalnom i osobnom planu.²⁷²

U Danskoj se planirano uvode u školsku praksu centri za učenje. Zakonskom regulativom²⁷³ određena je njihova misija: promocija učenja i blagostanja učenika, razvoj i potpora aktivnosti učenja, inspiracija i potpora učiteljima u podučavanju i oblikovanju ishoda učenja. Njihova se misija ostvaruje tako da se zajedno s ravnateljem podupiru razvojne inicijative, provode kulturne aktivnosti, promovira učenje bazirano na istraživanju, podupire suradnja između instruktora/istraživača i učitelja u školi, pregledavaju i reklamiraju dostupni materijali za učenje, podupire planiranje, podučavanje i evaluacija koju rade učitelji, a sve to s fokusom na digitalno, medije i suradnju s vanjskim suradnicima. Ostvarivanje postavljenih ciljeva dano je u zadatak svakoj danskoj komuni jer provedbu zakona osigurava lokalna samouprava koja onda potpomaže financiranje licenci za digitalne nastavne sadržaje. Imali smo prilike vidjeti akcijski plan komune Albertslund koja je fokusirana na razvoj vještina za 21. stoljeće.²⁷⁴ U prvi plan se stavljaju: samovrednovanje, komunikacija, kreativnost, inovacija, izgrađivanje znanja, suradnja, IKT i učenje. Da bi se razvile te vještine tehnologija se shvaća kao alat, a ne ishod učenja. Cilj je educirati inovativnog učenika koji razumije, razvija ideju, realizira i evaluira.

²⁷¹ Kratki prikaz portugalskog primjera temeljen na prezentaciji Joao Paulo. *School library development in Portugal – A fairytale of hard work? The Portuguese way!* Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

²⁷² Primjere međunarodnih projekata prikazale su Margarida Chaves i Cláudia Mota.

²⁷³ Zakonsku podlogu za osnivanje centara za učenje predstavila je Anna Barbara Bach.

²⁷⁴ Prikaz pedagoškog centra prema prezentaciji Klöcker, Marianne. *Pedagogical learning centre: focusing on digital learning*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Budućnost školskih knjižnica - čitanje i dalje najvažnije

Glavni govornici konferencije fokusirali su se na dvije važne teme – izazove u budućnosti za školske knjižnice predstavio je dr. Ross Todd, a dr. Kari Smith govorila je o učenju i kako ga u knjižnici podupirati. Doktorica Smith²⁷⁵ podsjetila je koliko su i zašto samoregulacija učenja i postavljanje vlastitih ciljeva te motivacija i samopouzdanje važni elementi procesa učenja. Oslanjajući se na suvremena istraživanja, naglasila je tri važna aspekta učenja za budućnost koja su itekako važna školskim knjižničarima koji svoje knjižnice postupno preoblikuju u centre učenja. Učenje za budućnost potiče kreativnost, traži improvizaciju u poučavanju (a zna se da je improvizacija upravo najviši stupanj svakog umijeća) i tema učiti kako učiti postaje nezaobilazna u svakom podučavanju u knjižnici. Dr. Ross Todd²⁷⁶ najprije je definirao školsku knjižnicu kao fizičku i virtualnu zajednicu učenja gdje su čitanje, istraživanje, razmišljanje, mašta, otkrivanje i kreativnost centralni za putovanje učenika od informacije prema znanju, kao i za njihov osobni, društveni i kulturni razvoj. Zatim je predstavio šest principa na kojima se temelji daljnje postojanje školskih knjižnica:

- 1 Čitanje i razvoj pismenosti čvrst su temelj školskih knjižnica. Upravo zato i nadalje je potrebno ulagati u najrazličitije oblike motivacije za čitanje, u aktivnosti unapređenja vještine čitanja, u čitanje iz užitka, u razvoj procesa pisanja koji uključuje i sve oblike podrške pisanju formalnih radova (učenje citiranja), u razvoj svih oblika usmene i digitalne komunikacije.
- 2 Osnovna funkcija školske knjižnice je pedagoška – s pristupom kvalitetnim informacijama kao osnovom svake smislene teorije o poučavanju. Školska knjižnica za učenika je mjesto razvoja kritičkog mišljenja, za učitelja centar razvoja inovacija u poučavanju, a knjižničar je suučitelj koji razvija sve oblike pismenosti. Knjižnica postaje i-centar u kojem se ispituje, istražuje, i u kojem su informacije i inovacije.
- 3 Uloga školskog knjižničara primarno je učiteljska, on podučava udružen s razrednim i predmetnim učiteljima kako bi zajedno razvili standarde kurikula i životnih vještina.
- 4 Pedagogija bazirana na istraživanju definira učiteljsku ulogu školskog knjižničara. Vođeno istraživačko učenje²⁷⁷ temeljna je metoda rada školskog knjižničara.
- 5 Školske knjižnice stvaraju i unapređuju socijalnu pravdu. Knjižnice se aktivno uključuju u niveliranje utjecaja siromaštva, socijalnih izazova i razlika u društvu.
- 6 Školske knjižnice povezuju zajednicu i svijet putem svih dobrobiti i mogućnosti koje nudi digitalno doba. Kako bi školski knjižničari u svojim lekcijama razvijali učenike u odgovorne digitalno obrazovane građane, trebaju ih podučiti kako prepoznati kvalitetne informacije na različitim platformama i u različitim formatima; kako

²⁷⁵ Prikaz predavanja temeljen na prezentaciji Smith, Kari. *What is learning and how to support it?* Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

²⁷⁶ Prikaz predavanja temeljen na prezentaciji Todd, Ross. *Step into the Future: School Libraries as Learning Centers.* Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.)

²⁷⁷ Termin i metoda koju je uvela dr. Carol C. Kuhlthau.

prepoznati izvore i koja je uloga dokaza; kako sudjelovati u digitalnoj komunikaciji i suradnji, etičkom dijeljenju ideja, timskom radu i proizvodnji znanja; kako koristiti IKT-alate za pretragu, pristup, kreaciju i demonstraciju znanja; kako usvojiti prihvatljive etičke pristupe i ponašanja prilikom korištenja digitalnih tehnologija. S druge strane nova uloga knjižnica kao centara podataka stavlja pred knjižničare cijeli set novih pitanja i dilema vezanih uz očuvanje podataka (prikupljanje, pristup, organizacija repozitorija podataka, ovjera, arhiviranje, čuvanje, prezentacija standarda i pravila vezanih uz podatke), pretrage baza podataka, procjenu kvalitete podataka i etičko rukovanje podacima. Otvara se cijelo novo područje pred knjižničarima – podatkovna pismenost – s kojim će se u budućnosti najvjerojatnije puno baviti.

Potaknuti nadahnutim predavanjima ključnih predavača, sudionici su u radionici sami pokušali oblikovati odgovor na pitanje: *Kako će izgledati školska knjižnica u budućnosti i kako ćemo tamo stići?* Generalni zaključak jest da će u budućnosti knjižnica evoluirati iz prostora u kojem se prikuplja i čuva prema prostoru u kojem se stvara i dijeli. No, bez obzira na to kako se sam prostor zove – knjižnica, centar za učenje, centar, radionica ili laboratorij znanja – i dalje će najvažniju ulogu imati poticanje čitalačkih vještina (na svim mogućim izvorima) jer čitanje je temelj svakog osobnog napredovanja. Taj prostor razvijat će se u instituciju koja okuplja stručnjake raznih profila kojima će zajednički cilj biti pomoć učenicima u razvoju najrazličitijih strategija učenja i morat će biti funkcionalno oblikovan tako da privlači korisnike, otvoren i multifunkcionalan jer će jedino na taj način biti moguće ponuditi raznovrsne sadržaje za koje se očekuje da ih suvremena školska knjižnica ima.

Slika 98. Sudionici konferencije SLAMIT 7 u Krapini ispred Muzeja neandertalaca

Zaključak

Danas u svijetu ne postoji struka koja se ne mijenja pa je cjeloživotno učenje postalo imperativ opstojnosti suvremenog društva.

Knjižničarstvo je osobito dinamično područje zahvaljujući činjenici da je u knjižničarstvu jedno od osnovnih područja djelovanja rad s podacima i informacijama koji se stalno mijenjaju. Izazov pružanja informacija korisnicima u društvu koje samo sebe definira kao informacijsko osobito je zahtjevan.

Kad se tome pridoda trenutno stanje u obrazovnoj struci koja se također nalazi na prekretnici i fokusirana je na traženje adekvatnih rješenja za osposobljavanje mladih ljudi vještinama potrebnim za uistinu nepredvidivu budućnost, onda je svima jasno da školski knjižničar mora neprestano ulagati u sebe i u vlastito stručno usavršavanje.

Osobito su korisne edukacije koje ujedno postaju mjesta susreta i međusobnih uspoređivanja, u najpozitivnijem smislu te riječi, kao što je bila konferencija SLAMIT 7 održana krajem 2017. godine u Zagrebu, gdje su vlastita iskustva snalaženja u predstavljenom okruženju suvremene stvarnosti predstavile kolege iz nekoliko europskih zemalja. Također je tom prilikom bilo od velike koristi saslušati predavanja vodećih teoretičara koji uživo i pregledno sumiraju najvažnije trendove i pokazatelje mogućega budućeg razvoja u području školskog knjižničarstva.

Prateći takva događanja i prenoseći na njima stečena iskustva hrvatskoj knjižničarskoj zajednici, omogućava se da hrvatski školski knjižničari ostanu u trendu, da budu i dalje oni koji, kao što je bilo prilike uvjeriti se, ne samo prate već u svom području unapređuju i izgrađuju knjižničarsku struku.

Literatura

Bando, Irena. *Make eCreative!* Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Gudmundsdottir, Anna. *School library scene in Iceland*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Klöcker, Marianne. *Pedagogical learning centre: focusing on digital learning*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Krušelj-Vidas, Ines; Pelko, Danica. *Croatian educational system and libraries*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Larsen, Gert; Fagerland, Per. *SLAM, GRANDSLAM and SLAMIT*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Proenca, Joao Paulo. *School library development in Portugal – A fairytale of hard work? The Portuguese way!* Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Purgar, Marija. *Croatian School Libraries Associations Network*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Rebrović Habek, Ružica. *SLAMIT 7 school visit*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Smith, Kari. *What is learning and how to support it?* Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Stropnik, Alka; Sudarević, Ana. *New technology and social media in the learning process*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Todd, Ross. *Step into the Future: School Libraries as Learning Centers*. Zagreb. (pristupljeno 27. veljače 2017.).

Ograničava li medij čitanje: rezultati istraživanja iskustava i stavova učenika šestih i osmih razreda prema e-lektiri

dr. sc. **Jasna Milički**
jasna.milicki@skole.hr

Osnovna škola Marija Bistrica, Marija Bistrica

Ana Sudarević
ana.sudarevic@yahoo.ca

OŠ Dubovac, Karlovac

Sažetak

Istraživanje **Čitaju li se e-lektire** nastavak je istraživanja provedenog 2015. godine među učenicima šestih razreda osnovne škole. Ove, 2017. godine, istraživanjem su obuhvaćeni ponovo šestaši, ali i osmaši (budući da se radi o učenicima koji su 2015. pohađali 6. razred). Svi su pripadnici tzv. *Google-generacije*, dakle mladi koji su od rođenja okruženi tehnologijom i njome se funkcionalno koriste. No, postavlja se pitanje jesu li u dovoljnoj mjeri pripremljeni za primanje i procesuiranje sadržaja koje ti mediji prenose.

Istraživanje provedeno 2015. potvrdilo je da se pripadnici *Google-generacije* u Hrvatskoj uklapaju u rezultate britanskog istraživanja *Information Behaviour of the Researcher of the Future* koje je pokazalo da ova generacija malo čita *online*, a prednost se još uvijek daje tiskanoj knjizi unatoč vrlo dobrim tehničkim preduvjetima za čitanje e-knjiga. Također, uspoređujući dostupna slična istraživanja u SAD-u, Velikoj Britaniji i Australiji, vidljivo je da pripadnici ove generacije u svijetu dijele vrlo slične stavove i iskustva s (ne)čitanjem e-knjiga.

Stoga smo, dvije godine kasnije, ponovili naše istraživanje upravo s ciljem usporedbe rezultata učenika u razmaku od dvije godine (tadašnji šestaši, danas osmaši), ali i usporedbe stavova i navika učenika prema e-lektirama s dvogodišnjim odmakom (šestaši 2015. i šestaši 2017.). Nadalje, istraživanje će pokazati općenite stavove i iskustva čitanja e-lektire kod *Google-generacije*.

U istraživanju polazimo od pretpostavke da, unatoč zadovoljenim tehničkim uvjetima, učenici i dalje nedovoljno poznaju i koriste mogućnosti novih medija pa, sukladno tome, još uvijek daju prednost tiskanim knjigama.

I dok je, s jedne strane, to znak da treba intenzivnije poticati medijsku pismenost, s druge strane, želimo pokazati da djeca još uvijek prednost daju tiskanim knjigama, što je dokaz da i dalje treba inzistirati na njihovoj nabavi za naše knjižnice. Pored toga, uloga je školske knjižnice poticati čitanje na bilo kojem mediju. Stoga nam dobiveni podatci mogu pomoći u utvrđivanju mogućih nedostataka i potrebnih promjena te uočavanju posebnosti s kojima

raspoložemo i koje možemo ponuditi drugima kao izvrsnost u poticanju čitanja elektroničkih knjiga.

Tome u velikoj mjeri može pridonijeti i *Nacionalna strategija poticanja čitanja* koja predlaže određene mjere za ostvarivanje ciljeva u području dostupnosti i vidljivosti e-knjiga.

Ključne riječi: e-lektire, e-knjiga, *Google-generacija*, čitanje, informacijsko-komunikacijska tehnologija, osnovna škola

Abstract

A new research *Do We Read e-Books* comes after 2015 research which was carried out among the 6th grade students. The research in 2017 included the 6th grade students again and the 8th grade students, because they were in the 6th grade in 2015. They all belong to *The Google Generation*, young people who are surrounded by technology from their early childhood and they use it functionally.

But there is also a question: are they prepared enough for accepting and processing all those contents that the media distributes?

Already mentioned research from 2015 confirmed that Croatian young people fit into the results of the British research *Information Behaviour of the Researcher of the Future* which showed that today's generation rarely reads online. They prefer printed books in spite of excellent technical preconditions for reading e-books.

When we compare similar researches in the USA, Great Britain and Australia, we can notice that young people of today's generation share more or less the same attitudes and experiences with (non) reading e-books.

Thanks to these findings, two years later, we repeated our research in order to compare students' results in two years period (then the 6th graders, today the 8th graders). We also wanted to compare their habits and attitudes towards e-reading (the 6th graders in 2015 and the 6th graders in 2017). Besides, the research is going to show general attitudes and experiences in e-reading of *The Google Generation*.

In our research we proceed from an assumption that, in spite of adequate technical conditions, students don't recognize the possibilities of new media enough and they don't use them enough. So, they give priority to printed books.

On the one hand it is a sign for encouraging media literacy and on the other we want to show that children still prefer printed books. That proves there is a need to buy books for our libraries. The library purpose is to encourage reading from all sources, so given results can help us identify possible drawbacks and improve our work. We can use these results to identify what particularities we have and what we can offer to others as excellence in encouraging reading of electronic books.

Nacionalna strategija poticanja čitanja helps us make e-books popular and it gives lots of methods about how to achieve our goals in libraries.

Uvod

U znanstvenim se radovima često spominju mlade generacije za koje se pretpostavlja da posjeduju drugačije karakteristike u ponašanju, interesima, stavovima i djelovanju od starijih generacija. Smatra se da snažan utjecaj na oblikovanje tih karakteristika imaju suvremene tehnologije uz koje odrastaju. U ranijim radovima već je naglašena potreba za razvijanjem analitičkih vještina²⁷⁸ kojima bi mladi kroz poučavanje informacijske i medijske pismenosti trebali ovladati. No, hoće li te vještine biti dostatne za uspješno čitanje elektronički oblikovanih tekstova? Bi li se ipak trebalo ozbiljnije posvetiti pronalaženju odgovarajućih strategija i metodologije za rad s takvim tekstovima?²⁷⁹ Budući da smo svjesni kako se odnos čitatelja i elektronički oblikovanog teksta mijenja, postavlja se pitanje gdje je onda uloga onih koji potiču čitanje i knjižničara u svemu tome?

Potaknute iskustvom rada u školskoj knjižnici, rezultatima istraživanja u svijetu te temeljem rezultata dobivenih istraživanjem iz 2015. godine na populaciji učenika 6. razreda u Republici Hrvatskoj, željele smo utvrditi je li došlo do nekih značajnijih promjena tijekom protekle dvije godine u odnosu na čitanje e-lektire ili ćemo potvrditi tezu da pripadnici *Google-generacije* u Hrvatskoj i dalje vrlo malo čitaju e-knjige i vrlo malo čitaju *online*.

Rezultati ispitivanja stavova i iskustava učenika šestih razreda o čitanju e-knjiga, provedenog 2015. godine u osnovnim školama RH, pokazali su da 96% sudionika čita lektiru, ali prednost još uvijek daju knjizi u tiskanom obliku.

Iako dvanaestogodišnjaci i trinaestogodišnjaci imaju vrlo dobre tehničke uvjete za čitanje e-knjiga, rijetko ih čitaju ili ih uopće ne čitaju i za većinu onih koji su rekli da ne čitaju lektiru, lektira u e-obliku ne bi bila poticaj da počnu čitati. Time je potvrđena primarna teza istraživanja iz 2008. godine u Velikoj Britaniji o osobitostima pripadnika *Google-generacije*²⁸⁰ o slabom korištenju e-knjiga i nečitanju *online*.

Nadalje, pokazalo se da učenici slabo poznaju ovaj medij jer, govoreći o prednostima i manama e-knjige, najčešće navode tek *fizičke* karakteristike koje proizlaze iz (površne) usporedbe s tiskanim medijem.

Nameću se pitanja što je uzrok tomu, je li dosadašnja metodologija u radu s tiskanim tekstovima primjenjiva na elektronički oblikovane tekstove te mijenja li čitanje sa zaslona prirodu čitanja.

²⁷⁸ Zgrabljic Rotar, Nada. 2011. Vrijeme medija i medijske pismenosti. *Zrno* 97-98. 9-12.

²⁷⁹ Grosman, Meta. 2010. *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Algoritam. Zagreb.

²⁸⁰ Istraživanje o osobitostima pripadnika *Google-generacije*, pod nazivom *Information Behaviour of the Researcher of the Future*, provedeno je 2008. godine u Velikoj Britaniji.

Metodologija istraživanja

Instrument

Za provedbu istraživanja korišten je online upitnik koji se sastoji od sljedećih skupina pitanja: socijalno-ekonomski uvjeti, pristup i korištenje interneta, kultura i čitanje te lektira i e-lektira.

Većina pitanja bila je zatvorenog tipa, a tek je nekoliko pitanja bilo otvorenog tipa. U odnosu na upitnik pripremljen 2015. godine, ovogodišnjem su dodana pitanja vezana uz školski uspjeh te iskustvo čitanja na internetu.

Uzorak

Istraživanjem su obuhvaćeni učenici šestih i osmih razreda osnovne škole u Republici Hrvatskoj. Svi su pripadnici tzv. *Google generacije*, dakle mladi koji su od rođenja okruženi tehnologijom i njome se funkcionalno koriste.

Učenici šestih razreda prvi put sudjeluju u ovom istraživanju, a osmaši su generacija učenika koja je ovaj upitnik popunjavala 2015. godine kada su bili u šestom razredu. S obzirom na to, uspoređivat ćemo isti uzrast (6. razred) te istu generaciju (ovogodišnji osmaši bili su 2015. šestaši) u razmaku od dvije godine, kao i stariju i mlađu generaciju u istoj godini (2017.)

Ove godine sudjelovalo je 2375 šestaša (50,44 % dječaka i 49,55 % djevojčica) i 2202 osmaša (48,27 % dječaka i 51,72 % djevojčica), dakle 4577 ispitanika.²⁸¹

Prikupljanje podataka

Učenici su online upitnik mogli (samostalno) rješavati mjesec dana, tijekom listopada 2017. godine. Prikupljeni podatci bit će analizirani te uspoređeni s podacima dobivenim u istraživanju *Čitaju li šestaši e-lektire*²⁸² provedenom 2015. godine te s pilot istraživanjem iz 2014. godine.²⁸³ Metodom sinteze prikupljenih podataka daje se slika trenutnog stanja u našim školskim knjižnicama i moguće smjernice za djelovanje knjižničara u svrhu poticanja učenika na češće korištenje e-publikacija općenito.

Rezultati

Stavovi o čitanju

Uviđanjem važnosti čitanja za potrebe cjeloživotnog učenja i cjelokupni razvoj pojedinca, nude nam se različiti projekti poticanja čitanja za sve razine uzrasta čitatelja. Jesmo li time potaknuli promjene navika čitatelja ili situacija ostaje ista?

²⁸¹ 2015. godine u istraživanju je sudjelovalo 2360 šestaša (50,4 % dječaka i 49,5 % djevojčica)

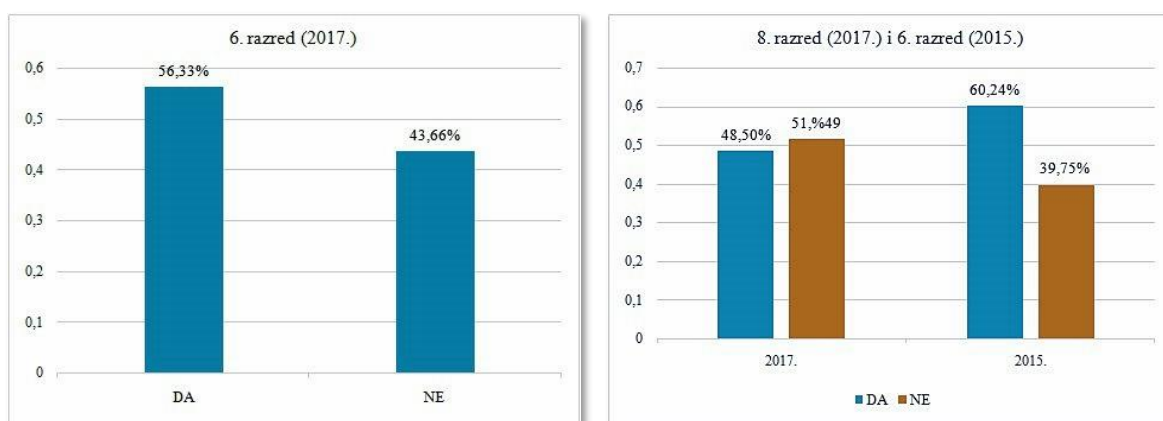
²⁸² Milički, Jasna; Sudarević, Ana. 2016. Mijenja li novi kurikulum pristup e-knjizi? *Primjena strategija učenja i upravljanja informacijama u školskom knjižničarstvu: zbornik radova XXVIII*. Proljetna škola školskih knjižničara RH. Ur. Biserka Šušnjić. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb.

²⁸³ Vidi: Milički, Jasna; Sudarević, Ana. 2014. *Elektronički oblikovani tekstovi: strah ili izazov za korisnike i knjižničare*. (pristupljeno 8. siječnja 2018.).

U namjeri da utvrdimo postoji li povezanost korištenja usluga knjižnica (školskih i gradskih/javnih) s kulturnim okruženjem pojedinca (odlazak u muzeje, kazališta), prikupljeni podatci nam govore da se posjeti ispitanika ostalim kulturnim ustanovama i dalje svode na minimalni odlazak u muzeje i kazališta, tj. jednom godišnje te da se taj interes s uzrastom gotovo u potpunosti gubi.

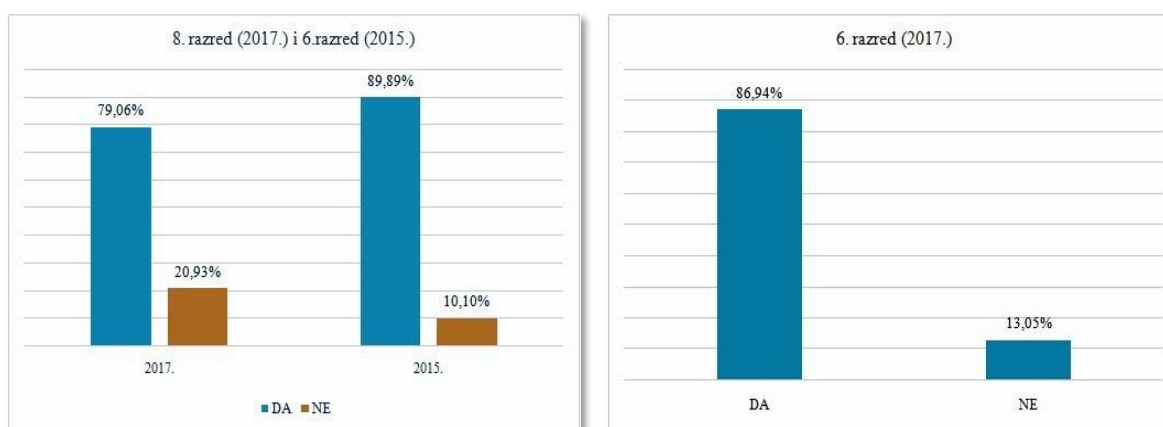
Korištenje usluga knjižnica je kod obje generacije, pretpostavljamo, vezano za posudbu i čitanje lektire. Njihovi posjeti školskim knjižnicama odvijaju se jednom mjesečno, a javnim/gradskim knjižnicama i rjeđe. Kod osmaša je interes za usluge javnih knjižnica manji, njih čak 45,01 % uopće ne koristi njihove usluge, iako podatci istraživanja pokazuju da je veći broj onih koji su učlanjeni u obje vrste knjižnica.

Uspoređujući rezultate iz 2015. i 2017. godine razvidno opada broj učenika koji vole čitati. Taj se trend nastavlja i u višim razredima.

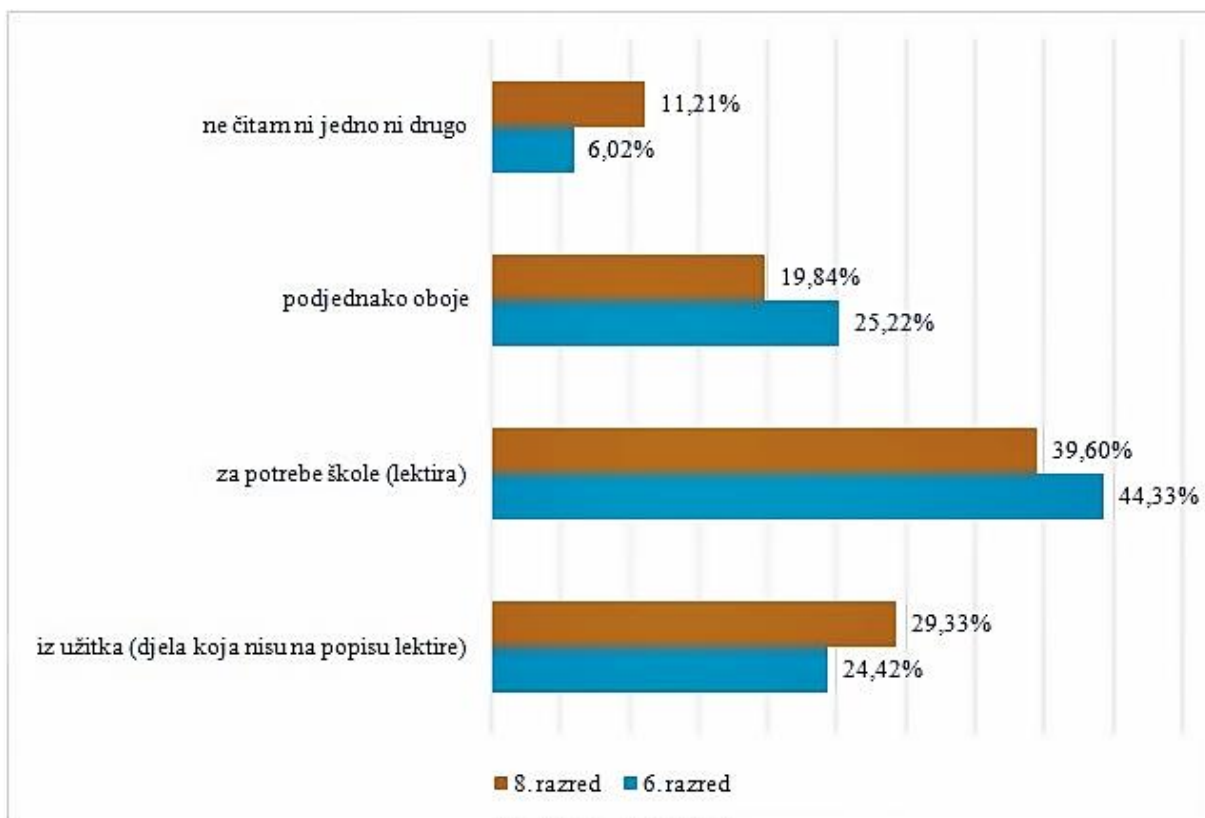
Grafikon 3. Prikaz učeničkih odgovora na pitanje *vole li čitati* iskazan u postotku. Prvim su grafikonom prikazani rezultati učenika osmih razreda 2017. godine i rezultati iz 2015. godine, a drugi prikazuje rezultate učenika šestih razreda 2017. godine.

U istoj korelaciji je i njihov stav o važnosti čitanja. Ono što nas ponovno iznenađuje jest da među učenicima koji su se izjasnili da ne vole čitati, ipak njih 33 % smatra da je čitanje važno.

Grafikon 4. Istražujući odnos ispitanika prema čitanju, odgovori na pitanje *smatraju li da je čitanje važno* prikazani su u dva grafikona radi generacijske i dobne usporedbe. Prvim su grafikonom prikazani rezultati učenika osmih razreda 2017. godine i rezultati iz 2015. godine, a drugi prikazuje rezultate učenika šestih razreda 2017. godine.

Propitujući razloge pristupanja aktivnosti čitanja,²⁸⁴ većina učenika iz obje skupine navodi da je to iz potrebe zadovoljavanja obrazovnih zadaća, tj. čitanje lektire. Čitanje iz užitka je na drugom mjestu po frekvenciji odgovora, s time da u takvom čitanju prednjače učenici osmih razreda, dok je nešto veći postotak odgovora šestaša koji kažu da podjednako čitaju djela za školske potrebe i djela koja nisu na popisu lektire. Također, s uzrastom raste i broj učenika koji uopće ne čitaju.

Grafikon 5. Rezultati ispitivanja potrebe za čitanjem kod učenika oba uzrasta iskazani u postotcima

Ukratko:

- korištenje usluga knjižnica i dalje je primarno vezano za posudbu lektirnih djela
- s uzrastom i generacijski opada broj učenika koji vole čitati i onih koji smatraju da je čitanje važno
- najviše se čita za školske potrebe (lektira).

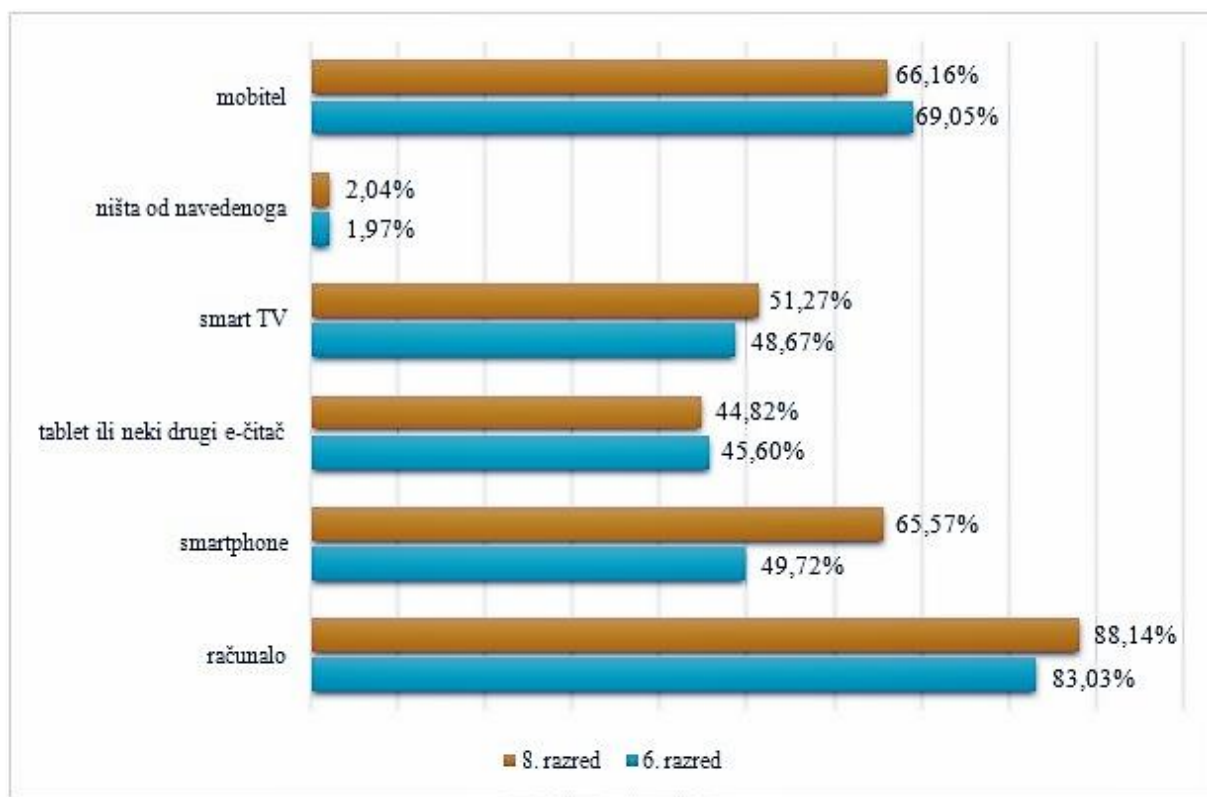
Tehničke mogućnosti

Većina ispitanika (preko 95 %) može pristupiti internetu za što najčešće koriste mobitele i smartphone. Od tehničke opreme koju posjeduju za pristup na internet, na prvo mjesto izdvajaju računalo²⁸⁵ koje najviše koriste za gledanje videa, komunikaciju na društvenim mrežama te dopisivanje. Najmanji postotak u obje generacije tehnologiju koristi za čitanje

²⁸⁴ Vidi Grafikon 5.

²⁸⁵ Vidi Grafikon 6.

portala. Traženje informacija za potrebe obrazovanja nalazi se na posljednjem mjestu, ali u porastu je s uzrastom učenika.

Grafikon 6. Usporedba uređaja koje učenici šestih i osmih razreda posjeduju, rezultati iskazani u postotcima

Na pitanje *što najviše čitaju na internetu*, obje su generacije prijedloge rangirale istim redoslijedom. Na prvo mjesto izdvajaju čitanje postova na društvenim mrežama, a na drugo stavljaju pretraživanje Wikipedije i drugih enciklopedija.

Sadržaje koje čitaju na internetu najviše ispitanika prati svakodnevno, 6. razredi 44,77 %, a 8. razredi 61,55 %, a za odabrane aktivnosti dnevno utroše najviše jedan do dva sata.

Ukratko:

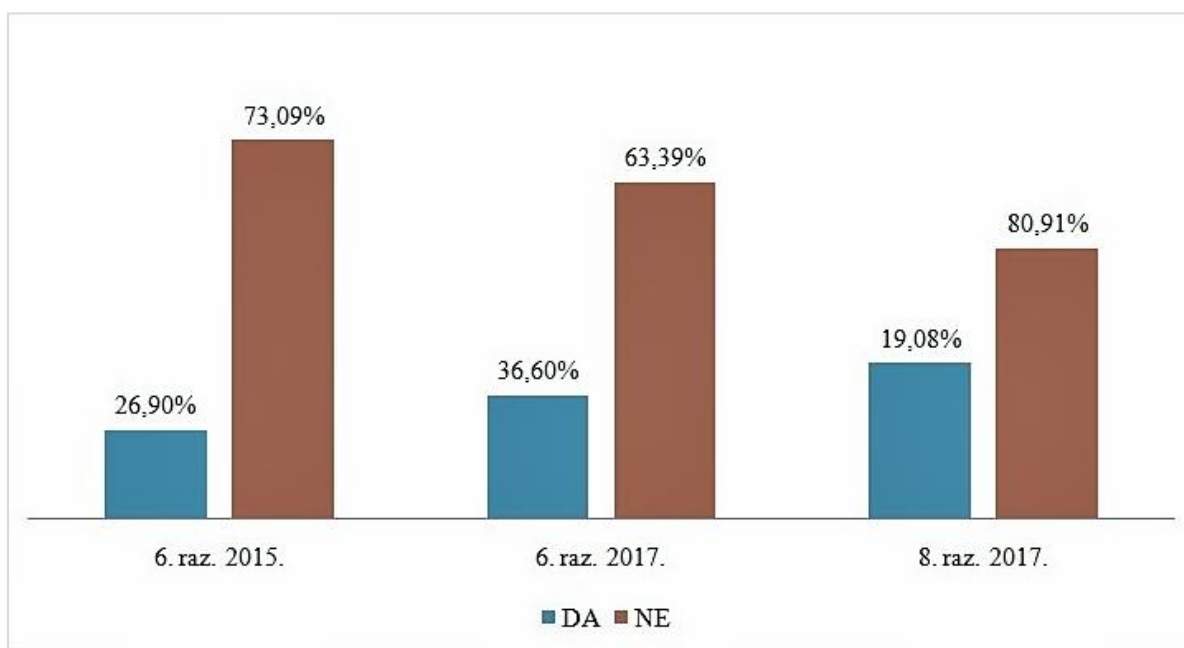
- tehničku opremu koju posjeduju učenici najviše koriste za gledanje videa, komunikaciju na društvenim mrežama te dopisivanje
- traženje informacija za potrebe obrazovanja nalazi se na posljednjem mjestu
- sadržaji na internetu prate se svakodnevno.

Iskustva i stavovi o čitanju e-lectira

Čitanost e-lectira, a šire i e-knjiga, može se pratiti kroz tri godine: 2014., 2015. i 2017. godina. Najnoviji podatci pokazuju da osmaši imaju više iskustva s čitanjem e-lectira od šestaša. Razlika je gotovo 10 %.²⁸⁶ Nadalje, rezultati pokazuju da je više od trećine (36,60 %)

²⁸⁶ 26,90 % šestaša, odnosno 36,60 % osmaša ima iskustva s čitanjem e-lectire.

osmaša čitalo e-lektiru, za razliku od 2015. godine kada je manje od 20 % (19,08 %) istih učenika (tada šestaša) imalo iskustvo čitanja e-lektire. Blagi porast interesa za čitanje e-lektire bilježi se i u usporedbi šestaša iz 2015. i 2017. godine. Naime, 2017. godine 7,8 % više njih je čitalo lektiru u e-obliku. S druge strane, dobiveni rezultati pokazuju da i dalje više od 60 % učenika nema iskustva s čitanjem e-lektire (vidi grafički prikaz 5).

Grafikon 7. Iskustvo čitanja e-lektire, usporedba po uzrastu i generacijama

Birajući format, tiskana knjiga ima i dalje prednost pred elektroničkom. Gledajući iste učenike u razmaku od dvije godine, radi se o porastu od 5% u korist odabira tiskane knjige, a uspoređujući dvije različite generacije, gotovo 3 % više šestaša radije će izabrati tiskani oblik knjige.

Na temelju ovih podataka, ne čudi što za više od polovice svih ispitanika, bez obzira na uzrast, e-lektira ne bi bila dodatni poticaj za čitanje lektire, a to je posebno izraženo u osmom razredu gdje dvostruko više učenika e-lektiru ne smatra poticajem za čitanje.

Tablica 8. Više od polovice učenika prednost daje tiskanoj knjizi, a nešto više od trećine ispitanika e-lektiru doživljava kao dodatni poticaj za čitanje:

	Za lektiru bi radije čitali knjigu u:		Bi li te e-lektira bolje potaknula da čitaš obaveznu lektiru?	
	tiskanom obliku	e-knjigu	da	ne
6. razred 2015.	62,11 %	37,88 %	48,36 %	51,63 %
6. razred 2017.	70,23 %	29,76 %	44,67 %	55,32 %
8. razred 2017.	67,80 %	32,19 %	32,51 %	67,48 %

Međutim, zanimljiva je činjenica da od 639 učenika šestog razreda koji su čitali e-lektiru, preko polovice (56,96 %) smatra da bi ih e-oblik dodatno potaknuo na čitanje lektire, dok je među osmašima situacija gotovo potpuno suprotna. Naime, od 806 učenika koji su čitali e-lektiru, 59,42 % smatra da ih e-lektira ne bi potaknula na čitanje lektire.²⁸⁷ Čini se da su mlađi učenici ipak otvoreniji za korištenje novih formata i da se tek sada potvrđuje teza o digitalnim urođenicima. Sam naziv možda ne bi trebao biti determiniran vremenskim razdobljem u kojem su mladi rođeni, nego razinom socioekonomskog i kulturnog razvoja u kojem odrastaju.

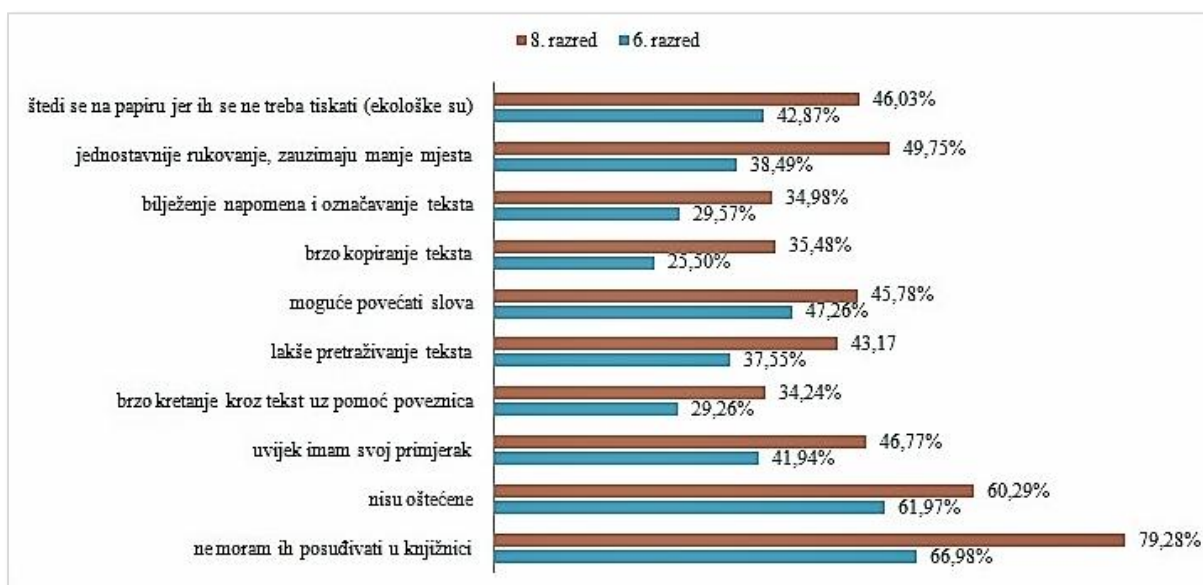
Ukratko:

- 60 % učenika nije čitalo lektirno djelo u elektroničkom obliku
- iskustvo čitanja e-lektire u blagom je porastu s godinama
- prednost još uvijek ima lektira u tiskanom obliku
- općenito, učenici e-lektiru ne smatraju dodatnim poticajem za čitanje
- učenici obje generacije imaju vrlo dobre tehničke uvjete za čitanje e-knjiga, ali ih čitaju rijetko ili ih uopće ne čitaju.

Prednosti i mane e-lektire

Pitanja o prednostima i manama e-lektire trebala bi dati objašnjenje (ne)čitanja ovog oblika knjige. I u šestom i u osmom razredu, dvije najznačajnije karakteristike prepoznate kao prednosti e-lektire su to što ih se ne mora posuđivati u knjižnici te što nisu oštećene.²⁸⁸ Isto rangiranje zabilježeno je i 2015. godine.

Među zadnjima na listi prednosti nalaze se mogućnosti vezane uz interaktivnost e-tekstova, poput bržeg kopiranja teksta, bržeg kretanja pomoću poveznica te bilježenje napomena i označavanje teksta. Pri dnu liste je i mogućnost pretraživanja teksta.

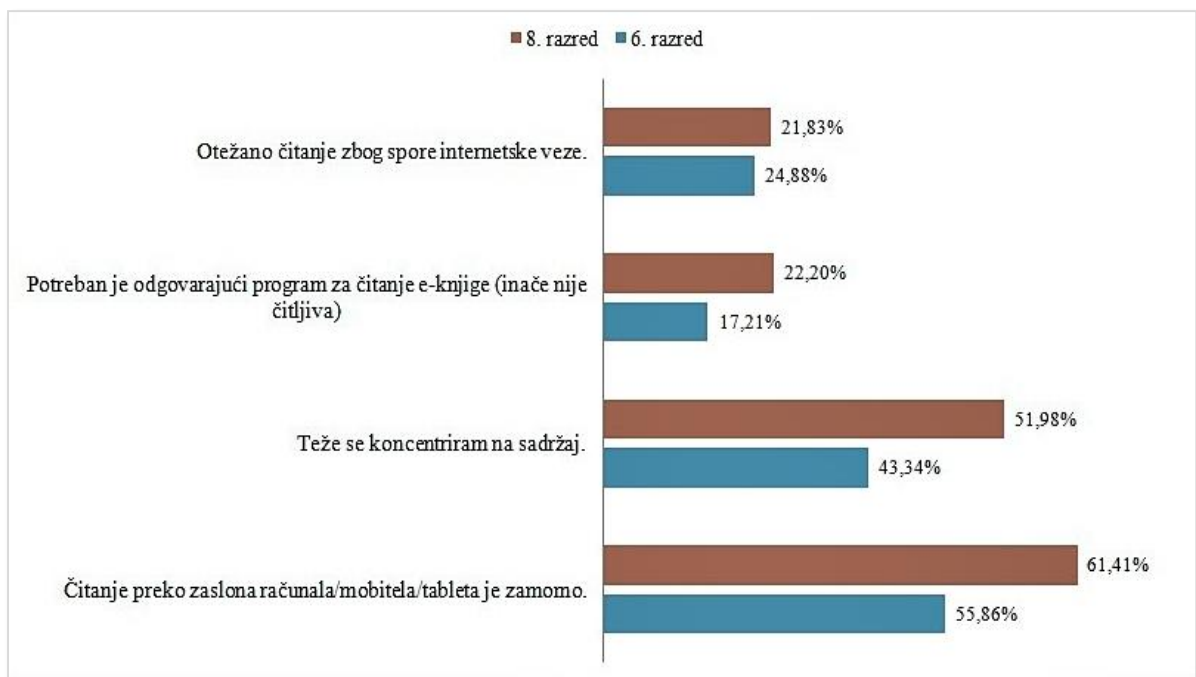
Grafikon 8. 639 šestaša i 806 osmaša koji su čitali e-lektiru, rangirali su njene prednosti

²⁸⁷ Vidi Tablica 8.

²⁸⁸ Vidi Grafikon 8.

S obzirom na to da više od polovice ispitanika nema iskustvo čitanja e-lektire, ne treba čuditi da je rangiranje rađeno najviše na temelju usporedbe s tiskanim medijem.

Međutim, opravdanje za slabo poznavanje elektroničkih tekstova može se, bar djelomično, pronaći među prepoznatim manama. Kao i prije dvije (2015.), odnosno, tri godine (2014.), kao glavni nedostatak navodi se zamor čitanja s ekrana, a odmah potom teže koncentriranje i razumijevanje sadržaja. U drugom planu ostaju ekonomski razlozi, poput nabave odgovarajućeg programa ili spore internetske veze.²⁸⁹

Grafikon 9. 639 šestaša i 806 osmaša koji su čitali e-lektiru, podjednako su rangirali njene mane

A to odgovara i navedenim prednostima tiskane knjige. Naime, učenici koji su izjavili da bi radije čitali tiskanu knjigu, kao najvažnije prednosti navode lakše koncentriranje na sadržaj i manji umor očiju, činjenicu da im nije potreban uređaj za čitanje te lakše snalaženje u tiskanom tekstu.²⁹⁰

Treba naglasiti da su učenici koji su čitali e-lektiru, ali preferiraju tiskanu²⁹¹, potpuno jednako rangirali razloge zašto radije biraju tiskanu knjigu.

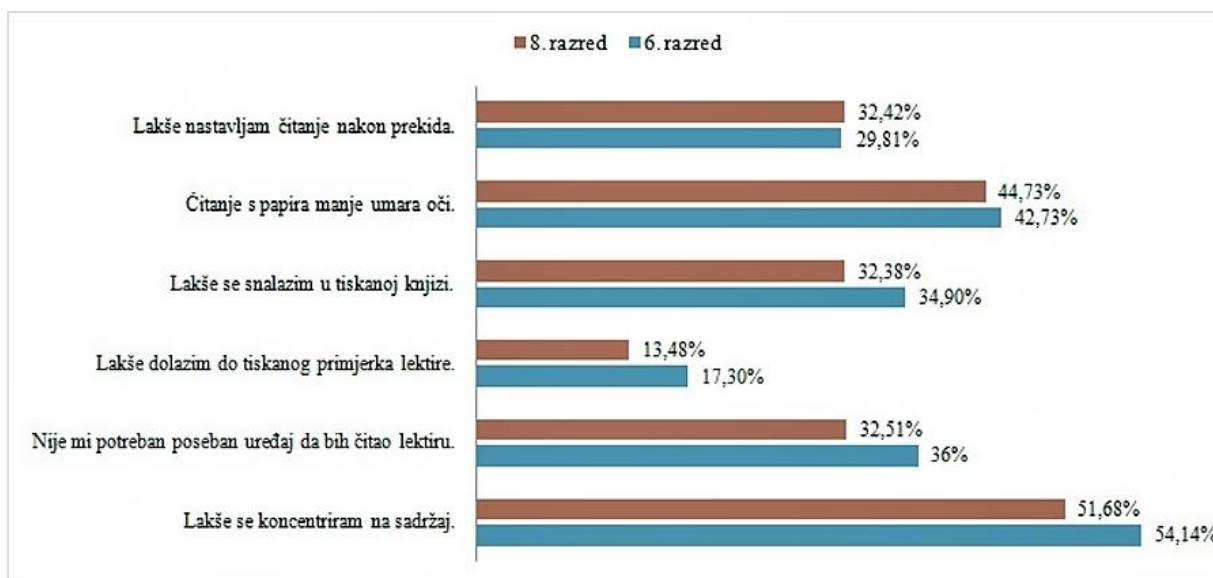
Ukratko:

- glavne prednosti e-lektire: ne mora ih se posuđivati u knjižnici i nisu oštećene
- glavne mane e-lektire: čitanje preko zaslona je zamorno i teže se koncentrirati na sadržaj.

²⁸⁹ Vidi Grafikon 9.

²⁹⁰ Vidi Grafikon 10.

²⁹¹ 402 šestaša; 467 osmaša

Grafikon 10. Osmaši i šestaši podjednako rangiraju prednosti tiskane lektire

Školski uspjeh

Ove godine željelo se utvrditi utječe li, i ako da, u kojoj mjeri, školski uspjeh²⁹² na iskustva i stavove o čitanju e-lektira.

Među učenicima obaju uzrasta najviše je onih s odličnim uspjehom, a najmanje s dovoljnim uspjehom. No, bez obzira na školski uspjeh, rezultati pokazuju da većina učenika nije čitala e-lektire te da će većina ispitanika radije odabrati tiskanu lektiru.

Također, uspjeh ne utječe na doživljaj e-lektire kao poticaja za čitanje u osmom razredu, ali u šestom se bilježe blage razlike. Naime, učenici s vrlo dobrim i dobrim uspjehom smatraju da bi im e-lektira bila dodatni poticaj za čitanje, dok odlični učenici i oni s dovoljnim uspjehom to ne smatraju.

Ukratko:

- učenici prednost daju tiskanoj knjizi bez obzira na školski uspjeh.

Zaključak

Iskustva i stavove o e-lektiri usporedili smo na više razina:

- između dva uzrasta
- između vršnjaka, ali s dvogodišnjim odmakom te
- unutar iste generacije, ali u intervalu od dvije godine.

Analiza rezultata potvrdila je teze istraživanja o slabom čitanju e-lektira, kao i online čitanju općenito, iako učenici imaju vrlo dobre tehničke preduvjete za oboje. Tehnika se još uvijek ponajviše koristi za zabavu i komuniciranje, a najmanje u obrazovne svrhe. Razlog je,

²⁹² ponuđene kategorije: odličan, odličan/vrlo dobar, vrlo dobar, vrlo dobar/dobar, dobar, dovoljan

pretpostavljamo, u prepoznatim manama e-knjige, odnosno njenim prednostima, koje se još uvijek određuju na temelju usporedbe elektroničkog i tiskanog medija pa stoga ne čudi podatak da e-lektira većini učenika nije dodatan motiv za čitanje obavezne lektire. Kao poticaj navode je učenici sa slabijim školskim uspjehom, no, bez obzira na uspjeh, većina učenika još uvijek radije čita lektiru u tiskanom obliku. To se slaže s navodom o digitalnoj podijeljenosti određenih kategorija korisnika o kojoj govore Matijević i Topolovčan,²⁹³ naglašavajući da upravo društvene grupe s višim obrazovanjem i socioekonomskim statusom preferiraju informacije prezentirane na tiskanim medijima, dok grupe s nižim obrazovnim i socioekonomskim statusom preferiraju audiovizualne materijale. Smatraju da razlog leži u mentalnoj kondiciji, odnosno čitateljskim vještinama korisnika.

Rasprava

Obrazovni sustav u Hrvatskoj, iako ima svoje manjkavosti i nužnosti za promjenama upravo na području informatizacije, imao je i ima važnu ulogu u smanjivanju digitalne podijeljenosti među učenicima.²⁹⁴ Učenici u svim osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj imaju besplatan pristup internetu, a provođenjem projekta e-Škola²⁹⁵, čija je intencija obuhvatiti sve škole u RH, osigurat će im suvremenu nastavnu tehnologiju. Jasno je da tome prethodi obrazovanje i osposobljavanje učitelja i učenika za korištenje te tehnologije. Sustav pruža podjednaku priliku učenicima u korištenju informacijsko-komunikacijske tehnologije (IKT-a), te time, kako navode Batarelo i Marušić,²⁹⁶ ne produbljuje digitalnu podijeljenost među učenicima s obzirom na obrazovni status njihovih roditelja. No, ne smijemo zaboraviti da sama prisutnost IKT-a u nastavi ne ukazuje na kvalitetu njezine primjene u učenju i poučavanju. Važna je metodologija i način korištenja nove tehnologije. U svrhu ostvarivosti postavljenih ishoda učenja, uloga medija kao tehnologije u obrazovanju je njihova optimalna implementacija u obrazovno okruženje.²⁹⁷ Mediji su nužnost za komunikaciju među ljudima, no upravo komunikacija omogućava opstojnost medija. Stoga bi se u samom području obrazovanja više trebali baviti kvalitetom i sadržajem komunikacije i njezinim glavnim elementom - informacijom negoli mogućnostima koje nam mediji pružaju kao sredstvo komunikacije.

Uspoređujući rezultate ovog istraživanja i kompariranih podataka pilot istraživanja iz 2014. godine te istraživanja iz 2015. godine, možemo tvrditi da se odnos naših mladih prema e-knjizi bitno ne razlikuje od odnosa mladih u svijetu. Svi oni i dalje, što se tiče književnih tekstova, prednost daju tiskanoj knjizi.

²⁹³ Matijević, Milan; Topolovčan, Tomislav. 2017. *Multimedijska didaktika*. Školska knjiga. Zagreb. 44.

²⁹⁴ Batarelo, Ivana; Marušić, Iris. 2006. Digitalna podijeljenost učenika u hrvatskim školama : razlike u korištenju računala s obzirom na neke socio-demografske varijable. *Sociologija sela* 44, 172-173. 201-209.

²⁹⁵ Pilot-projekt *e-Škole: uspostava sustava razvoja digitalno zrelih škola* 2016., nositelj je Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet.

²⁹⁶ Batarelo, Ivana; Marušić, Iris. 2006. Digitalna podijeljenost učenika u hrvatskim školama : razlike u korištenju računala s obzirom na neke socio-demografske varijable. *Sociologija sela* 44, 172-173. 201-209.

²⁹⁷ Matijević, Milan; Topolovčan, Tomislav. 2017. *Multimedijska didaktika*. Školska knjiga. Zagreb. 35.

Istraživanja provedena u SAD-u (2014. i 2015.)²⁹⁸ kao glavne razloge zašto školske knjižnice ne nude e-knjige korisnicima navode nedostatak uređaja, nedostatak sredstava za nabavu te nepostojanje interesa korisnika. Zapreku vide i u nepostojanju koordinirane strategije za uvođenje i korištenje e-knjige u kurikulum. Neke škole (45 %) imaju politiku BYOD (*bring your own device*) koja učenicima dozvoljava da donose i koriste svoje uređaje za ostvarivanje školskih zadaća. Takav pristup raste sa stupnjem obrazovanja učenika, a našao se i kao prijedlog u našem kurikulumu IKT-a.²⁹⁹ Škola koje provode pristup 1:1 (jedan uređaj, jedan učenik) ima manje, ali bilježe povećane zahtjeve za e-knjigom.

U svrhu izrade kvalitetnih e-lektira, izrađen je *Prijedlog kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih e-lektira* u sklopu kojeg je usvojeno šest bitnih načela.³⁰⁰ Ovdje bismo izdvojile samo neke važnije postavke:

- e-lektirno djelo ne zamjenjuje tiskano lektirno djelo
- e-lektira ne zamjenjuje knjižničnu zbirku tiskanih lektirnih djela
- preporuča se kontinuirano praćenje korištenja e-lektire, evaluacija sustava koji omogućava pristup e-lektirama
- e-lektirnom se povećava mogućnost izbora, čitanje djela na mediju na kojemu [čitatelji] žele
- omogućava se personalizacija sadržaja
- mogu se pridodati digitalni nastavni materijali.³⁰¹

Što se sadržajnog oblikovanja e-lektira tiče, zastupljenost bi trebala obuhvatiti tematsku i žanrovsku raznovrsnost te tekstove pisane svim funkcionalnim stilovima, a za učenike nižeg uzrasta uključiti i vizualnu primjerenost.

Važna je mogućnost interakcije čitatelja s tekstom (podcrtavanje, bilješke, promjena veličine slova...), ali i individualizacija u prilagodbi postavki za prikaz različitih poveznica koje mogu ometati čitanje teksta.³⁰² Danas se sve više govori o multimedijalnosti nastavne tehnologije. Kod oblikovanja e-lektira poželjno je da se implementiraju dodatni multimedijalni sadržaji te tako obogati lektirno djelo audiozapisom, glazbom, videozapisom, grafičkim prikazima kako bi se potaknula motivacija i interakcija s tekstom. Oni mogu biti u obliku zasebnog dodatka ili fusnote. Preporuka je da sve e-lektire budu dostupne i u PDF formatu³⁰³ radi šire dostupnosti i mogućnosti ispisa, *web*-formatu i *ePub*-u. Pristup portalu *eLektire* je besplatan, a sadržaji su dostupni svim učenicima, studentima i njihovim nastavnicima/profesorima uz korištenje elektroničkog identiteta u sustavu AAI@Edu.hr. Grafički prikazi u nastavku prikazuju odnos

²⁹⁸ Survey of Ebook Usage in U.S. School (K-12) Libraries. 2015. *School Library Journal*. U.S. 1-120. (pristupljeno 8. siječnja 2018.)

²⁹⁹ *Nacionalni kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije*: prijedlog. 2016. Cjelovita kurikulumna reforma. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

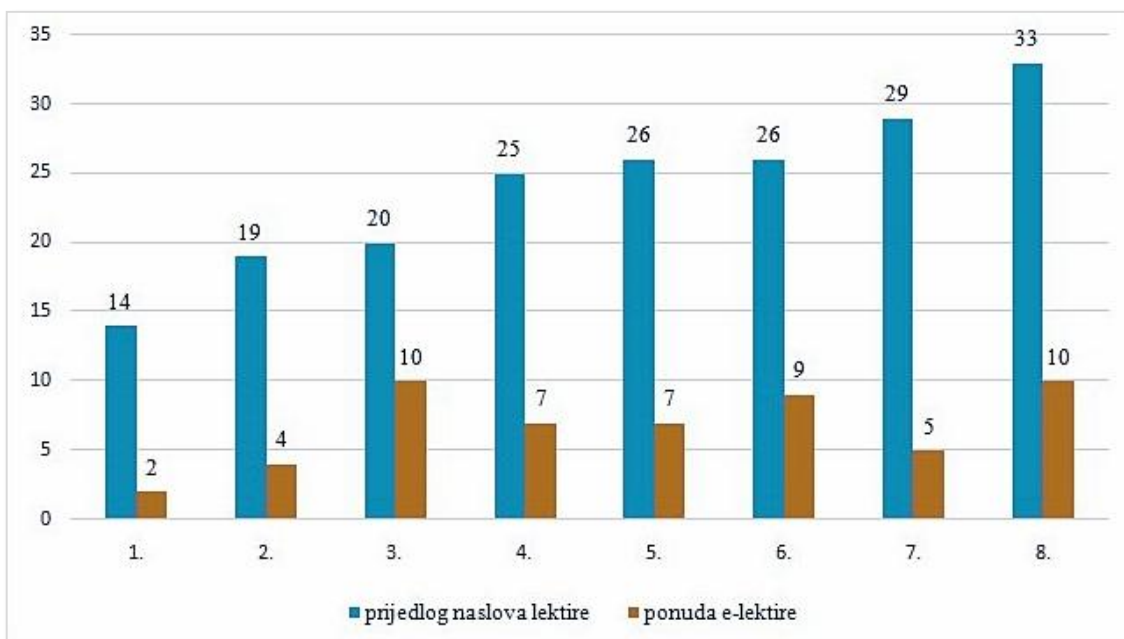
³⁰⁰ Prijedlog kriterija izrađen je u sklopu prethodno navedenog projekta, a o načelima više u: *Prijedlog kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih e-lektira*. 2016. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu - Hrvatska akademska i istraživačka mreža CARNet. Zagreb. 6-7. (pristupljeno 27. prosinca 2017.)

³⁰¹ Isto.

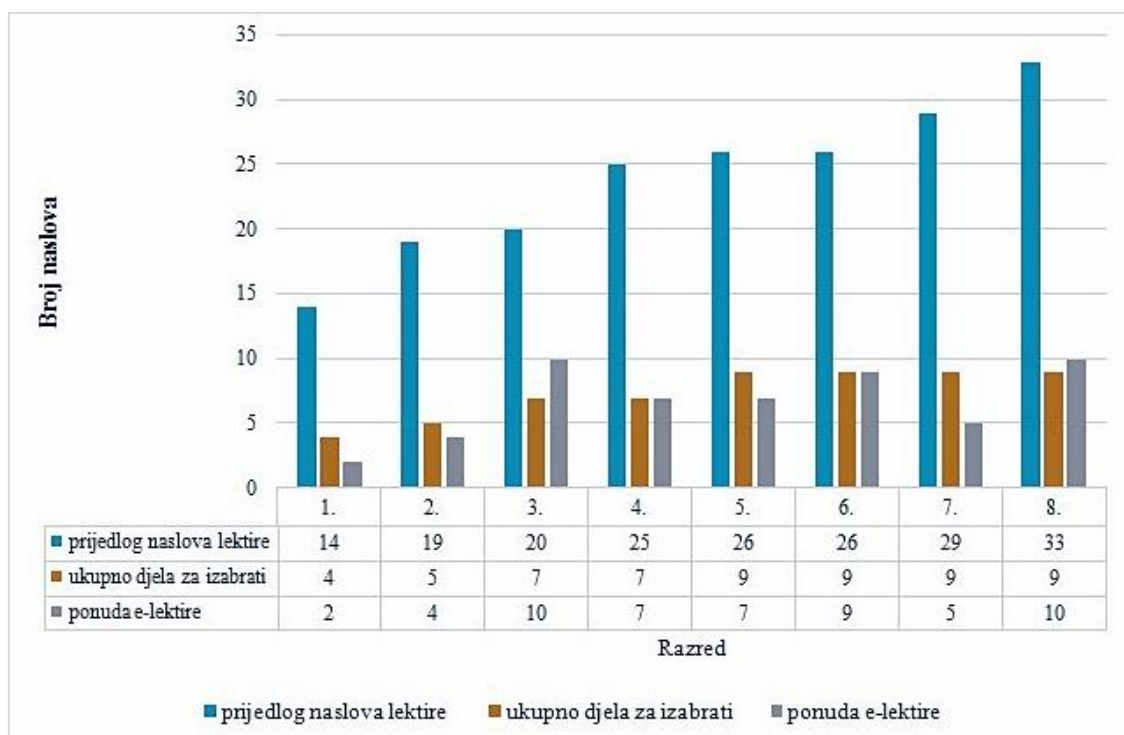
³⁰² Isto, 13.

³⁰³ Isto, 16.

zastupljenosti naslova s popisa prijedloga lektirnih naslova prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*³⁰⁴ i njihovih elektroničkih inačica dostupnih na CARNet-ovom portalu.

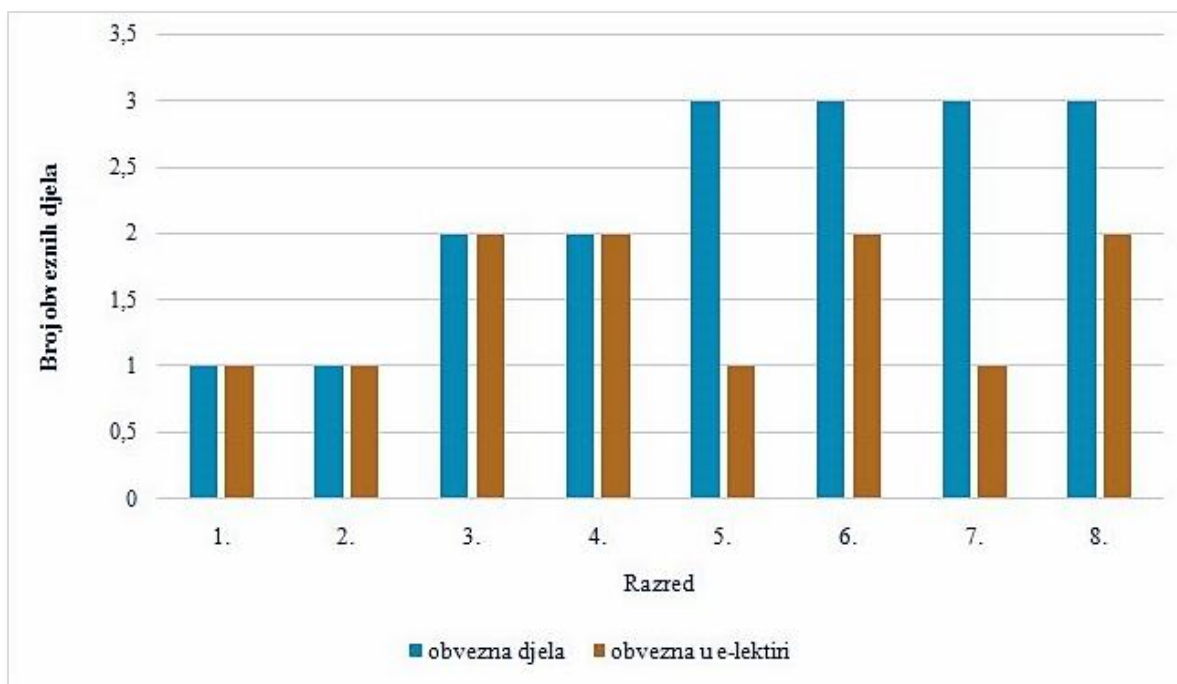

Grafikon 11. Prikaz odnosa broja predloženih lektirnih naslova za čitanje u pojedinom razredu osnovne škole prema Planu i programu i ponuđenih naslova na portalu *eLektire*

Grafikon 12. Prikaz odnosa broja predloženih lektirnih naslova po razredu, broja djela kojeg učenici moraju pročitati i broja naslova na portalu *eLektire*

³⁰⁴ Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2006. *Nastavni plan i program za osnovne škole*. Zagreb. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

Grafikon 13. Prikaz odnosa zastupljenosti obveznih lektirnih djela propisanih Planom i programom i obveznih lektirnih djela u elektroničkom obliku na portalu *eLektire*

Suočeni s tim problemom, knjižničari predlažu da se s korisnicima više radi na aplikacijama za čitanje e-knjiga, kao i portalima koji ih nude, kako bi što bolje upoznali sve njihove mogućnosti. Učenike ne možemo prepustiti samostalnom suočavanju s e-tekstovima i e-knjigama jer njihovi bezuspješni pokušaji mogu dovesti do frustracija i stvaranja odmaka od suvremenih obrazovnih tehnologija.

Sama e-knjiga i e-čitanje bit će više vezani uz specifične zadatke, za istraživanja, projektne zadatke, zadaće iz znanstveno-popularnog područja, dok tiskana knjiga neće izgubiti svoju poziciju koju ima pri čitanju u slobodno vrijeme, iz zadovoljstva i ostale književne potrebe.

Literatura

Batarelo, Ivana; Marušić, Iris. 2006. Digitalna podijeljenost učenika u hrvatskim školama : razlike u korištenju računala s obzirom na neke socio-demografske varijable. *Sociologija sela* 44, 172-173. 201-209.

eLektire. Hrvatska akademska i istraživačka mreža – CARNet; Naklada Bulaja. (pristupljeno 11. siječnja 2018.)

Grosman, Meta. 2010. *U obranu čitanja: čitatelj i književnost u 21. stoljeću*. Algoritam. Zagreb.

Matijević, Milan; Topolovčan, Tomislav. 2017. *Multimedijska didaktika*. Školska knjiga. Zagreb.

Milički, Jasna; Sudarević, Ana. 2016. Mijenja li novi kurikulum pristup e-knjizi? *Primjena strategija učenja i upravljanja informacijama u školskom knjižničarstvu: zbornik radova XXVIII*. Proljetna škola školskih knjižničara RH. Ur. Biserka Šušnjić. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb.

Ministarstvo znanosti i obrazovanja. 2006. *Nastavni plan i program za osnovne škole*. Zagreb. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

Nacionalni kurikulum međupredmetne teme Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije: prijedlog. 2016. Cjelovita kurikularna reforma. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

Prijedlog kriterija i preporuka za izradu kvalitetnih e-lektira. 2016. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu - Hrvatska akademska i istraživačka mreža CARNet. Zagreb. (pristupljeno 27. prosinca 2017.)

Survey of Ebook Usage in U.S. School (K-12) Libraries. 2014. *School Library Journal*. U.S. 1-115. (pristupljeno 8. siječnja 2018.)

Survey of Ebook Usage in U.S. School (K-12) Libraries. 2015. *School Library Journal*. U.S. 1-120. (pristupljeno 8. siječnja 2018.)

Zgrabljic Rotar, Nada. 2011. Vrijeme medija i medijske pismenosti. *Zrno* 97-98. 9-12.

Kako školski knjižničari vide sami sebe: analiza komunikacije i vidljivosti struke

Draženka Stančić

drazenka.stancic@skole.hr

Oš Ivana Kukuljevića Sakcinskog, Ivanec

Robert Posavec

robert.posavec3@skole.hr

Centar za odgoj i obrazovanje Čakovec, Čakovec

Sažetak

Tema članka odnosi se na zadovoljstvo stanjem struke te premalo istražene komunikacijske obrasce školskih knjižničara prema njihovim najvažnijim dionicima: javnosti, učenicima, kolegama, ravnateljima. Rad donosi prikaz istraživanja provedenog među školskim knjižničarima o vidljivosti njihove struke te komunikacijskim alatima koje upotrebljavaju. Školski knjižničari smatraju da osnovni razlog većine problema s kojima se susreću tijekom svog rada leži upravo u nedovoljnoj vidljivosti njihove struke. Istraživanje ima ulogu djelomične analize situacije kao pretpostavke za izradu plana povećanja vidljivosti školskih knjižničara.

Ključne riječi: školski knjižničari, vidljivost struke, komunikacijski alati, analiza situacije, istraživanje

Abstract

The subject of the article refers to the satisfaction with the state of the profession of school librarianship and insufficiently researched school librarians' communication patterns toward their most important public stakeholders, students, colleagues, directors. The paper presents the results of survey of school librarians on the visibility of their profession and the communication tools they use. School librarians believe that the main reason for most of the problems they encounter during their work lies precisely in the lack of visibility of their profession. Research has the role of partial analysis of the situation as a prerequisite for creating a plan to increase the visibility of school librarians.

Keywords: school librarians, professional visibility, communication tools, situation analysis, survey

Uvod

U članku se prezentiraju rezultati internog istraživanja koje se bavilo stanjem struke s obzirom na njenu vidljivost kao rezultat komunikacijskih dosega anketiranih školskih knjižničara. Školsko-knjižničarska struka intenzivno se razvija zadnjih tridesetak godina. Akademska zajednica prepoznala je potrebu za edukacijom školskih knjižničara otvorivši studije uz rad za one koji su se u sustavu odgoja i obrazovanja našli u školskim knjižnicama. Otvaranje mjesta pod takvim uvjetima struku je generacijski obnovilo te je postala prilagodljivijom novim tehnologijama. No time je ujedno stvoren i problem budući da se zakonska odredba o naknadnom stjecanju stručnih znanja s ravnateljske strane, navodno, često zloupotrebljava. Postoji i pravna nedosljednost prema kojoj školski knjižničari polažu dva stručna ispita, pri Ministarstvu znanosti i obrazovanja te pri Ministarstvu kulture, na što školski knjižničari već godinama bezuspješno ukazuju, što je očit primjer lošeg upravljanja proračunskim sredstvima budući da se dvostruko financira provedba ispita.

S druge strane, nije precizno riješeno financiranje školskih knjižnica vezano uz nabavu građe – izvora za učenje. Ne postoji propis koji bi osigurao redovita sredstva za nabavu ni na razini ministarstva ni na razini osnivača, niti je to određeno točno propisanim postotkom od materijalnih troškova škole. Velika je neujednačenost u opremi školskih knjižnica.

Paralelno se odvija i razvoj akademskog i stručnog poimanja uloge školskih knjižničara koji se vrlo brzo implementira u školama. I svijest o kvalitetnom radu i zabrinutost za školsko knjižničarstvo zbog cijelog niza problema uglavnom ostaju unutar struke. Ovaj rad prikazat će kako školski knjižničari vide probleme i vidljivost svoje struke i predložiti rješenja na temelju rezultata dobivenih iz istraživanja.

Istraživanje među školskim knjižničarima

Skoko³⁰⁵ navodi definicije identiteta, ističući Huntingtonovu po kojoj je *identitet osjećaj pojedinca ili skupine o sebi; to je proizvod samosvijesti da ja ili mi kao entitet posjedujemo neke kvalitete po kojima se ja razlikujem od tebe i mi od vas*. Drugim riječima, autor kaže da je identitet ono što jesmo i po čemu se razlikujemo od drugih, izvorno naše i posebno, ono što nas određuje. Nasuprot identitetu je imidž koji je naša slika u očima drugih, odraz stvarnosti, refleksija identiteta.

Kako bi neka struka bila vidljivija, mora biti svjesna i svog identiteta i imidža te na toj podlozi napraviti plan za promjenu situacije. Planska komunikacija u osnovi je jedne druge struke – komunikacijskog menadžmenta, kojom se, uz školsko knjižničarstvo, također bave autori članka i istraživanja. Stoga je istraživanje premreženo iskustvima s obaju područja kako bi školski knjižničari mogli osvijestiti neke od strategija i tehnika odnosa s javnošću koje koriste u svom radu i na taj ih način efektivnije koristiti jačajući vidljivost svoje struke.

Svrha je istraživanja bila prikupiti i analizirati mišljenja školskih knjižničara o situaciji u kojoj se nalazi struka kako bi, uz druga istraživanja, poslužilo kao podloga za strateško planiranje i

³⁰⁵ Skoko, Božo. 2009. *Država kao brend*. Matica hrvatska. Zagreb.

provedbu plana jačanja vidljivosti. Provedeno je kvantitativno istraživanje temeljeno na *online* upitniku. To je istraživanje bilo svojevrsna SWOT analiza unutar struke školskog knjižničara s edukativnom komponentom vezanom uz praksu odnosa s javnošću koju primjenjuju u svojem radu. Temeljilo se na trima hipotezama:

- Školski knjižničari nisu zadovoljni vidljivošću struke.
- Školski knjižničari koriste tehnike i alate odnosa s javnošću u svom radu reaktivno, tj. Neplanski.
- Školski knjižničari nisu upoznati s mogućnostima odnosa s javnošću.

U Hrvatskoj je zaposleno 1310 školskih knjižničara i oni su bili populacija na koju se odnosilo istraživanje. Veličina uzorka iznosila je 262 ispitanika ili 20 % od ukupnog broja školskih knjižničara. Od toga je 238 knjižničara bilo ženskoga spola, a 21 muškog. Također je od te brojke njih 164 bilo osnovnoškolskih i 95 srednjoškolskih knjižničara.

Jedno je od pitanja bilo: **Na koji su način školski knjižničari stekli kompetencije za rad?** Od 262 ispitanika 149 ih je završilo studij uz rad, 104 ih je završilo redovni studij, 6 ih se trenutno nalazi na studiju uz rad, 1 školski knjižničar izjasnio se da nema potrebne kompetencije, a dvoje nije odgovorilo. Pitanje je postavljeno budući da školski knjižničari smatraju kako je mogućnost da se na mjesto školskog knjižničara zaposli bilo tko jedan od važnijih problema školskih knjižničara. Kako su radna mjesta za školske knjižničare popunjena, a samo je jedan od školskih knjižničara koji su popunili upitnik bio bez stručnih kompetencija, ispostavilo se da to, zapravo, i nije toliki problem.

Na pitanje **koliko su zadovoljni stanjem struke školskih knjižničara**, njih 170 (65 %) izjasnilo se da je djelomično zadovoljno, 60 (23 %) nije zadovoljno stanjem struke, a samo 32 (12 %) knjižničara zadovoljno je stanjem struke.

Na upit da **usporede stanje školskog knjižničarstva u Republici Hrvatskoj u odnosu na druge zemlje**, njih 174 (67 %) odgovorilo je da je stanje struke dobro, 69 (27 %) da je loše, a samo 16 (6 %) ispitanika da je odlično.

Potom smo od ispitanika tražili da **rangiraju po važnosti probleme vezane uz nedovoljnu vidljivost struke** na način da je prvi odabrani odgovor najvažniji, a zadnji najmanje važan. Najvažnijim problemom 166 knjižničara smatra nedovoljnu brigu obaju ministarstava (Ministarstva znanosti i obrazovanja i Ministarstva kulture), potom nedovoljnu vidljivost struke (125 odabira), slijede nezadovoljavajući rad udruga koje predstavljaju struku (99), nedovoljno zalaganje sindikata (78) i, posljednji, nedovoljan rad na vidljivosti vlastite školske knjižnice (68 odabira).

Ispitanici su također trebali **rangirati po važnosti razloge nezadovoljstva vidljivošću vlastite školske knjižnice** na način da je prvi navedeni problem najvažniji, a zadnji najmanje važan. Kao najvažniji problem 167 ispitanika istaknulo je nedostatak planskih sredstava osnivača i ministarstava za opremanje školske knjižnice, 98 ispitanika smatra da je nepostojanje fizičkih uvjeta za provedbu više aktivnosti programa rada školskog knjižničara također vrlo važan problem, nerazumijevanje od strane ravnatelja važan je problem za 67 ispitanika, nezainteresiranost lokalne zajednice i roditelja smatra važnim problemom 66 ispitanika,

nerazumijevanje kolega 61 ispitanik, a nedostatak vlastitog znanja i vještina za zagovaranje interesa školske knjižnice kao najmanje važan problem istaknulo je 110 ispitanika. Troje ispitanika bilo je zadovoljno vidljivošću vlastite knjižnice.

Na traženje da **rangiraju dionike javnosti struke po važnosti**, školski knjižničari izjasnili su se da su im najvažniji učenici (208), potom kolege učitelji/nastavnici (196), MZO (134), virtualna stvarnost (123), ravnatelji (122), mediji (118), lokalna zajednica (102), roditelji učenika (91) i AZOO (88). Slabije rangirani bili su redom: sindikati, šira javnost, ŽSV-i ostalih struka u odgojno-obrazovnom procesu, knjižničarske udruge (HKD / Sekcija za školske knjižnice, HUŠK, HMŠK), ostale strukovne udruge u odgoju i obrazovanju, Ministarstvo kulture, bivši učenici, nakladnici. Zanimljiva je pozicija ravnatelja nakon Ministarstva i virtualne stvarnosti.

Od ponuđenih **9 kompetencija školskog knjižničara**, ispitanici su u novom pitanju trebali odabrati 4 koje bi mogle najviše pridonijeti boljoj vidljivosti struke školskog knjižničara. Najvažnijima su smatrali znanja i vještine vezane uz razvoj informacijske pismenosti, uključujući i digitalnu i medijsku pismenost (173 ispitanika), drugo mjesto zauzela su znanja i vještine vezane uz osmišljavanje i provedbu kulturnih i javnih događanja i aktivnosti u koje su uključeni učenici (173), slijedila su komunikacijska znanja i vještine (usmene i pisane komunikacije) radi osiguravanja kvalitetnijih uvjeta rada i promoviranja rada knjižnice (157). Rang listu nastavili su kreativnost (132 ispitanika), znanja i vještine vezane uz poticanje čitanja (113), vještine suradnje i rada u timu (95), pedagoška, didaktička i metodička znanja (93), stručna znanja o izgradnji fonda i vođenju knjižnice (85), a najmanje važnim smatrali su poznavanje planova i programa drugih kolega u školi radi ostvarivanja suradnje s njima (55). Za razliku od prethodnog pitanja, školski su knjižničari komunikacijska znanja i vještine smjestili na visoko 3. mjesto, odmah iza onih osobina koje čine osnovu njihova posla, a zanimljivost je i da su znanja i vještine vezane uz poticanje čitanja bile u donjem dijelu rang liste.

Potom su ispitanici rangirali po važnosti **uvjete u školskoj knjižnici koji mogu doprinijeti boljoj vidljivosti struke** na način da je prvi odabrani odgovor najvažniji, a zadnji najmanje važan. Najvažniji je uvjet u školskoj knjižnici koji može pridonijeti boljoj vidljivosti struke, prema mišljenju ispitanika, susretljiv i raspoložen školski knjižničar (133 ispitanika), slijedi dovoljno knjižnične građe – informacijskih izvora (79), ugodno uređen prostor primjeren svim korisnicima (75), dovoljno prostora za istraživački rad učenika i smještaj građe (69), dovoljno uređaja (računala, skeneri, printeri) za istraživački rad učenika (70) te dovoljno potrošnog materijala i alata za rad učenika (140).

Izbor **susretljiva i raspoložena knjižničara** kao najvažniji uvjet koji može doprinijeti vidljivosti struke u prostoru knjižnice, u odnosu na ostale uvjete materijalnog podrijetla, upućuje također na važnost komunikacijskih vještina, a najviše knjižničara smatra da potrošni materijal i nije toliko bitan za uspješan rad knjižnice i time vidljivost struke.

Nastojali smo utvrditi i **koji su stavovi školskih knjižničara o tome kako ih doživljava šira javnost**. Ponudili smo im više mogućnosti i oni su mogli odabrati više odgovora. Školski knjižničari smatraju da ih šira javnost doživljava kao: stručnog suradnika na čijem se mjestu može zaposliti bilo tko iz obrazovnog sustava (167); još jednu stavku u proračunu koja se

može smanjiti (113); osobu koja je dužna opravdati svoju plaću (101); osobu nepotrebnu odgojno-obrazovnom sustavu zahvaljujući napretku tehnologije (95); osobu koja uključivanjem učenika u kulturne i javne djelatnosti te jačanjem kritičkog mišljenja može doprinijeti razvoju kulturnih i socijalnih kompetencija te ostvarivanju osobnog razvoja učenika (83); osobu koja je dobrodošla za vođeno pretraživanje informacija i smislenu uporabu tehnologije radi stjecanja kompetencija za cjeloživotno učenje (51); osobu koja osiguravanjem pristupa informacijama i kritičkim promišljanjem informacija razvija osobe koje propitkuju svijet oko sebe i prepoznaju manipulacije tim informacijama (48); važna stručnog suradnika koji, uz dobru pravno reguliranu i financijsku podršku sustava, može pridonijeti pozitivnoj razlici u hrvatskom obrazovanju (44); osobu koja, uz dobru podršku sustava, može pridonijeti pozitivnoj razlici u obrazovanju stanovništva (37); osobu koja zbog informacijskih znanja može pojačati konkurentnost budućih zaposlenika (22). Iz odgovora je vidljivo da su školski knjižničari češće birali negativne vrijednosti (prijetnje) nego pozitivne (prilike). Ta činjenica upućuje na to da je u budućem strategijskom komunikacijskom planu potrebno osmisliti aktivnosti za mijenjanje načina razmišljanja i samih školskih knjižničara.

Na pitanje koje se ticalo **zagovaranja školske knjižnice kod ravnatelja, tj. imaju li svojevrsan plan kako zagovarati neku dobrobit školske knjižnice**, dobili smo sljedeće odgovore: 44 % ispitanika, kad ide zagovarati knjižnicu kod ravnatelja, ima plan na koji će to uraditi, 31 % njih nema plan, 12 % ispitanika ne treba plan jer ima dobar odnos s ravnateljem, 7 % ispitanika nije odgovorilo, 3 % njih ponekad ima, a ponekad nema plan, a također 3% tvrdi da je razgovor s ravnateljem nemoguć.

Navedeno pitanje nadopunili smo sljedećim: **Jeste li nakon ravnateljeva odbijanja vašeg zahtjeva promijenili taktiku i uspjeli to isto ili nešto drugo ostvariti pregovorom?** Promjenu taktike i uspješan rezultat potvrdilo je 125 školskih knjižničara, 26 njih ponekad je uspješno nakon mijenjanja taktike, 28 nije uspjelo ostvariti rezultat ni nakon promjene taktike, 19 nikad nije bilo odbijeno od strane ravnatelja, 10 ispitanika promijenilo je taktiku, ali neuspješno, 1 ispitanik nakon odbijanja ravnatelja više ne pokušava zagovarati, a nešto drugo odgovorilo je 16 ispitanika, dok 1 ispitanik ne koristi nikakve taktike. Nije odgovorilo 36 ispitanika.

Sljedeće pitanje otkrilo je i **niz zanimljivih taktika za uspješan razgovor s ravnateljem**: savez s kolegama, savez s učenicima, kompromis, snažnija argumentacija, upornost, *dobrobit škole, učenika, kolega*, ljubaznost, humor, dobre vibracije, usluga za uslugu, ulizivanje, pozitivni rezultati, usporedba s drugim školama, razgovor u knjižnici umjesto u uredu, namjerno uračunati odbijenicu, statistika, promoviranje škole i knjižnice, odgoda na kratko vrijeme, uz problem ponuditi rješenje, prijedlog aktivnosti čija provedba traži neke uvjete.

Tražili smo od kolega da nabroje **4 razloga zbog kojih je suradnja s kolegama u školi bila uspješna**. Navodimo neke od najčešćih odgovora koji školskim knjižničarima mogu poslužiti za zagovaranje suradnje u razgovoru s učiteljima/nastavnicima: susretljivost i otvorenost za suradnju, isto mišljenje – rad na motivaciji učenika, međusobno uskakanje u nekim situacijama, spremnost i entuzijazam s obiju strana u realizaciji nekog događaja, prijateljski odnos, povjerenje, ležernost, razgovor o planovima i rezultatima rada, uvažavanje, osjećaj jednakovrijednosti, preraspodjela poslova, poštivanje dogovora, prepoznavanje važnosti

čitanja, poznavanje uloge školskog knjižničara, cijene samostalno istraživanje učenika, spremnost na žrtvovanje slobodnog vremena, težnja da se napravi nešto bolje, novo i drugačije, dobra iskustva ranijih suradnji, vole mijenjati prostor, vidjeti kako to drugi rade, malo se odmoriti dok drugi (knjižničar) vodi nastavni proces, sličan senzibilitet, fleksibilnost, nadopunjavanje, ugodna radna atmosfera, moja osobnost koja okuplja kolege u knjižnici, volimo se šaliti, traženje savjeta i prihvaćanje sugestija, prepoznavanje najboljeg u naših kolega što se može iskoristiti, suradnja u cjelokupnom procesu rada školske knjižnice (izvođenje nastavnog procesa, priprema učenika za natjecanje, materijala za seminarske i završne radove, organizacije kulturnih događanja, nabave knjižnične građe), pravovremeni dogovor, asertivnost.

Na pitanje **kako obavještavaju učenike o uslugama i događanjima u školskoj knjižnici** bilo je moguće dati više odgovora, a zanimalo nas je koji će biti najfrekventniji. Ispitanici najčešće s učenicima komuniciraju stavljanjem obavijesti na oglasnu ploču školske knjižnice/škole (210), potom animiranjem učenika u suradnji s razrednicima i učiteljima (205), slijedi stavljanje obavijesti na stranice škole ili knjižnice na društvenim mrežama i *webu* (201), često osobno odlaze u obavješćivanje razreda (195), obavijesti o aktivnostima šalju u ciljanje razrede (133) te obavještavaju učenike na satu na početku školske godine (112). Rjeđe stavljaju obavijesti u grupe na društvenim mrežama (48), šalju učenike – članove INA-e koju vode u animiranje prijatelja iz razreda (39) i šalju e-poštu učenicima (15).

Na to se pitanje nadovezalo drugo: **Koje su im metode obavještavanja najuspješnije?** Pokazalo da najčešće koriste oglasnu ploču, a najuspješnije je osobno obavještavanje po razredima. Također, veći značaj za rezultat nego što je postotak korištenja ima metoda kojom učenici animiraju suučenike. Kod odgovora *Nešto drugo* dobivene su zanimljive dopune: promotivni materijal, motivacija nagradama i pohvalama, neposredan (mentorski) rad s učenicima, razgovor u knjižnici, ciljani dolazak pojedinaca, grupa i razreda u knjižnicu, Vijeće učenika. Bila je i jedna zanimljiva konstatacija: *Što osobnije, to bolje*, ali i obavještavanje na različite načine u isto vrijeme o istom programu jer su djeca sklona zaboravu.

Na pitanje **rade li prilikom planiranja programa rada knjižnice i okvirni plan za vidljivost tog programa/knjižnice** (tj. napomenu o tome koga sve treba informirati prije i poslije aktivnosti, npr. roditelje, medije i sl.), potvrdno su odgovorila 63 ispitanika ili 24 %, negativno 73 %, a nije odgovorilo 3 % ispitanika. U odgovor na pitanje mogli su staviti i napomenu pa je tako spomenuto kako se takav plan radi na razini škole, zatim da je to nepotrebna papirologija, neki od njih te informacije automatizmom bilježe prije provedbe aktivnosti, a neke je ovo pitanje potaknulo da u budućnosti uključe i takve napomene u svoj plan.

Sljedeće pitanje bilo je hipotetsko i tražilo je njihovu procjenu temeljenu na dosadašnjem iskustvu: **kada biste planski radili na vidljivosti školske knjižnice, koje bi vam od navedenih tehnika odnosa s javnošću bile najkorisnije?** Oni najvažnijom tehnikom smatraju kreiranje i organiziranje događanja u školskoj knjižnici (204 ispitanika). Ta tehnika ujedno ulazi u propisan opis poslova školskog knjižničara, a termin je za nju u domeni struke školskog knjižničara kulturna i javna djelatnost te neposredan rad s učenicima. Iznimno im je važna i uporaba novih tehnologija (196), što potvrđuje činjenicu da struka uvijek nastoji ići ukorak s

vremenom. Govorne tehnike (usmeni pozivi učenicima i kolegama na sudjelovanje u planiranim aktivnostima, službeni i neslužbeni razgovori s ravnateljem i kolegama, izjave i intervjuji za medije, predavanja i radionice iz prakse u vlastitoj knjižnici na konferencijama i ŽSV-ima) smatra važnima 135 ispitanika, pisane tehnike (pisane obavijesti o planiranim događanjima, pisanje priopćenja o događanjima i uspjesima, izvješća, prikupljanje objava iz medija) 127, te vizualne tehnike (izjave i intervjuji na TV-u o aktivnostima knjižnice, fotografije i/ili filmovi o aktivnostima vaše knjižnice, plakati – najave aktivnosti) 124 ispitanika.

U posljednjem, također hipotetskom pitanju, ispitanici su **od ponuđena 22 alata odnosa s javnošću trebali odabrati 8 najkorisnijih za plansko bavljenje vidljivošću struke**. Školski knjižničari prepoznali su kao najvažnije 9 alata s preko 100 odabira. Najkorisnijim alatom smatraju reportaže o kvalitetnim knjižničarima i primjerima dobre prakse (196 ispitanika), lobiranje, tj. zagovaranje struke s ciljem utjecaja na vladajuće strukture (170), kreiranje događaja kojima nazoči šira javnost (završnica projekata poticanja čitanja, glavnih događaja dana/mjeseca školskih knjižnica i sl. obljetnica, izložbe starinskih rekvizita školskih knjižnica i sl.) (153), priopćenja za javnost – medije (140), izjave i intervjuji za medije (tisak, radio, tv, internetski portali) (138), pisanje komentara ili kolumne za medije na teme koje će promovirati struku i osvijetliti probleme (134), informiranje javnosti na internetskim portalima i stranicama na društvenim mrežama koje promiču školsko knjižničarstvo (127), sudjelovanje renomiranih školskih knjižničara na državnim skupovima ostalih struka odgojno-obrazovnog područja te na konferencijama koje se tiču odgoja i obrazovanja (126), javljanje na natječaje za rad u skupinama koje se, u okviru izrade stručnih zakonskih publikacija, bave odgojem i obrazovanjem ili knjižničarstvom uopće (105).

Školski knjižničari nisu prepoznali kao dobre neke od alata koje bi iskusan stručnjak za odnose s javnošću preporučio, poput izrade kvalitetne novinarske mape s podacima o struci, njenim dostignućima, potencijalima, problemima i prilikama, kontaktiranja *opinion makera*, organizacije državnog skupa s primjerima suradnje školskih knjižničara i drugih odgojno-obrazovnih djelatnika, izrade i objave vodiča po školskim knjižnicama na stranicama udruga.

Zaključak

Rezultati *online* upitnika potvrdili su da školski knjižničari nisu zadovoljni vidljivošću struke. Razlog leži u problemima koji se godinama ne rješavaju. Struka je zbog toga u svojevrsnom trajnom kriznom stanju što dolazi do izražaja i u redovitim frustrirajućim razgovorima o problemima na svim važnijim stručnim skupovima školskih knjižničara. Potrebno je napraviti zaokret, promijeniti sugovornike ili intenzivirati komunikaciju s onima koji mogu dati doprinos u rješavanju problema te, paralelno, jačati imidž struke.

Školski knjižničari koriste tehnike i alate odnosa s javnošću u svom radu reaktivno, tj. neplanski, ¼ ispitanika usputno zapiše kakvu napomenu koja se tiče vidljivosti programa rada školske knjižnice. Razgovore s ravnateljem uglavnom planiraju ovisno o situaciji i zahtjevu koji imaju ili ih ne planiraju. Osim toga, naveli su da im nedostaje znanja vezanih za odnose s

javnošću čija uspješnost podrazumijeva planiranje, dvosmjernu komunikaciju i proaktivnost. To su argumenti za potvrdu druge hipoteze.

Činjenica je da su sami utvrdili i da im nedostaje znanja vezanih uz uspješniju komunikaciju s javnošću kako bi struka bila vidljivija. To je također vidljivo iz rezultata istraživanja gdje učestalost uporabe metoda/alata komunikacije ne korespondira s njezinom uspješnošću, npr. u odnosu s učenicima, potom u neprepoznavanju pojedinih metoda/alata kao potencijalno uspješnih za planski rad na vidljivosti struke koje bi iskusan stručnjak za odnose s javnošću preporučio, poput izrade kvalitetne novinarske mape s podacima o struci, njenim dostignućima, potencijalima, problemima i prilikama, kontaktiranja "opinion makera", organizacije državnog skupa uz primjere suradnje školskih knjižničara i drugih odgojno-obrazovnih djelatnika, izrade i objave vodiča po školskim knjižnicama na stranicama udruga.

Istraživanje je pokazalo da su često zaduženi za odnose s medijima i upravljanje internetskim sadržajima škole te im je to poslužilo i za promišljanje svog rada s aspekta odnosa s javnošću. Školski knjižničari prepoznali su komunikaciju kao važnu osobinu za uspješnost školskog knjižničara, a time i njegove vidljivosti, te da je dobra komunikacija povezana s uspješnom suradnjom s kolegama i pozitivnim emocijama.

Za podizanje razine vidljivosti struke, a time i uvjeta za uspješniji rad i opstanak profesije u vrijeme brzih promjena i tehnološkog napretka, potrebno je strateški upravljati tom vidljivošću. Analiza stanja iz knjižničarske perspektive jest početak.

Literatura

Jugo, Damir. 2012. *Strategije odnosa s javnošću*. Profil – Novelti Millenium. Zagreb.

Kovačević, Dinka; Lovrinčević, Jasmina. 2014. *Mjerila kvalitete rada u školskom knjižničarstvu*. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera – Odjel za kulturologiju. Osijek.

Machala, Dijana. 2015. *Knjižničarske kompetencije: Pogled na razvoj profesije*. Hrvatska sveučilišna naklada – Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Zagreb.

Pšenica, Davorka. 1997. *Image, status i ugled knjižničarske struke kao komunikacijski problem*. Magistarski rad. Sveučilište u Zagrebu – Fakultet organizacije i informatike. Varaždin.

Skoko, Božo. 2009. *Država kao brend*. Matica hrvatska. Zagreb.

Skoko, Božo; Jelić, Bruno. 2012. Odnosi s javnošću između struke i profesije: pokušaji regulacije odnosa s javnošću. *Medijske studije* 3/5. 66-84.

Stančić, Draženka; Posavec, Robert. 2107. *Preserving the profession/field of school librarian in the time of rapid changes using public relations*. Predavanje. The 2nd Communication Management Forum 2017: Living in crisis mode: Time to reconsider definition, meaning and practice? Edward Bernays First College of Communication Management. Zagreb.

Tkalac Verčić, Ana; Sinčić Ćorić, Dubravka; Pološki Vokić, Nina. 2014. *Priručnik za metodologiju istraživanja u društvenim djelatnostima: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. M.E.P. Zagreb.

Tomić, Zoran. 2016. *Odnosi s javnošću: teorija i praksa*. Synopsis. Zagreb – Sarajevo.

Hrvatsko čitateljsko društvo – podrška školskom knjižničaru u poticanju i promicanju pismenosti

Ana Sudarević

ana.sudarevic@yahoo.ca

OŠ Dubovac, Karlovac

Mirjana Milinović

mmilino44@gmail.com

Osnovna škola Rovišće, Rovišće

Kristina Čunović

kristina@gkka.hr

Gradska knjižnica *Ivan Goran Kovačić*, Karlovac

Sažetak

Hrvatsko čitateljsko društvo nacionalna je organizacija koja okuplja članove, fizičke i pravne osobe, koji se bave poticanjem, istraživanjem i unapređivanjem čitanja i pismenosti. Članovi su organizirani u ogranke koji djeluju u brojnim aktivnostima: čitateljskim grupama, stručnim predavanjima, seminarima i okruglim stolovima. Jedna od važnih aktivnosti jesu kampanje koje promoviraju pismenost(i) i čitanje. Društvo djeluje javno, njegov je rad transparentan i sve aktivnosti vidljive su na mrežnim stranicama HČD-a. Bavi se i izdavačkom djelatnošću, na prvome mjestu izdavanjem časopisa *Hrčak*. U svojim aktivnostima ostvaruje suradnju s domaćim i međunarodnim organizacijama i udrugama koje se bave promicanjem i istraživanjem čitanja (ILA, IDEC, FELA). Jedina je hrvatska udruga uključena u dvogodišnji projekt ELINET – Europska mreža za poticanje pismenosti (2014. – 2016.). Njezini su članovi dobitnici prestižnih nagrada u području čitanja: *Nagrade Međunarodne čitateljske udruge za inovativnu promociju čitanja u Europi*, *Godišnje nagrade za promicanje prava djeteta* koju dodjeljuje Ministarstvo socijalne politike i mladih Republike Hrvatske te drugih važnih nagrada. Hrvatsko čitateljsko društvo dalo je svoj doprinos u izradi *Nacionalne strategije poticanja čitanja* koja bi trebala znatno unaprijediti razvoj čitalačke pismenosti.

Ključne riječi: Hrvatsko čitateljsko društvo, pismenost, projekti, akcije

Abstract

Croatian Reading Association is a national organisation which comprises members, natural and legal persons, involved in literacy and reading promotion and research. Members are organized in local branches acting through numerous activities: reading groups, expert lectures, seminars and round tables. One of the most important activities of the Association

are campaigns which promote literacy and reading. Association's work is public, transparent and all activities are visible on CRA's web pages. Association has a publishing side too, mainly it includes the publishing of newsletter *Hrčak* (Hamster). In its activities it cooperates with international and domestic organisations which promote and research reading, ILA (International Literacy Association), IDEC International Development in Europe Committee, FELA (Federation of European Literacy Association). It was the only Croatian association included in the two year project ELINET – European Literacy Policy Network (2014. 2016.). It's members are winners of prestigious awards in the field of reading: International Literacy Association Award for Innovative Reading Promotion in Europe, Annual Award for the Promotion of Children's Rights which is awarded by the Ministry for Demography, Family, Youth and Social Policy of the Republic of Croatia, and other important awards. The Croatian reading Association gave its contribution to the creation of a National Strategy for the promotion of reading which should significantly improve the development of reading literacy.

Keywords: Croatian Reading Association, literacy, projects, actions

Uvod

Začeci djelovanja Hrvatskoga čitateljskog društva (HČD) sežu još u 1991. godinu. Misija je Društva poticanje, istraživanje i unapređivanje čitanja i pismenosti. Više od 300 članova aktivno radi na promicanju ciljeva Društva, a to su:

- poticati čitanje i pismenost na svim razinama radi podizanja svijesti o njihovoj važnosti i utjecaju
- poticati optimalnu razinu pismenosti i čitanja te razvoj vještina svakoga pojedinca
- osigurati otvoreni forum za razmjenu iskustava i ideja te olakšati profesionalni razvoj.

HČD djeluje kao nacionalna organizacija čiji se članovi organiziraju u ogranke kao ustrojstvene oblike. Ogranci svoju aktivnost ostvaruju brojnim akcijama poput organizacije čitateljskih grupa, stručnih predavanja te obilježavanja posebnih dana vezanih uz čitanje i pismenost (Mjesec hrvatske knjige, Međunarodni dan pismenosti itd.). Članom HČD-a može postati svaka fizička i pravna osoba zainteresirana za rad u udruzi nakon slanja ispunjene pristupnice i uplate članarine. Članstvo može započeti u bilo koje doba tijekom godine te traje godinu dana (365 dana) od dana uplate članarine. Svi članovi Društva imaju osiguran pristup vrijednim informacijskim izvorima i međunarodnim projektima čime su izravno povezani s ostalim zainteresiranim stručnjacima, pojedincima, udrugama i ustanovama iz Hrvatske i svijeta; besplatno dobivaju glasilo HČD-a *Hrčak* i redovito su informirani o radu Društva, o domaćim i stranim stručnim skupovima te imaju popust na izdanja nakladničke kuće *Fraktura*. Zahvaljujući kvalitetnoj međunarodnoj suradnji, članovi Hrvatskoga čitateljskog društva ujedno su dio velike međunarodne obitelji koja se skrbi o boljoj budućnosti svih ljudi, neovisno o njihovoj dobi, spolu, ekonomskom ili društvenom položaju.

Društvo pridaje veliku važnost međunarodnoj suradnji i predstavljanju hrvatskih dostignuća u istraživanju i promociji čitanja. U realizaciji svojih ciljeva i zadaća, HČD ostvaruje suradnju s domaćim i međunarodnim organizacijama i udrugama, osobito s Međunarodnom udrugom za promicanje pismenosti (ILA – *International Literacy Association*, SAD), Europskim odborom ILA-e (IDEC – *International Development in Europe Committee*) i Udrugom europskih čitateljskih društava (FELA – *Federation of European Literacy Association*).³⁰⁶

Slika 99. Logo Hrvatskoga čitateljskog društva

Znak Društva je hrčak, životinja koja svoju hranu marljivo skuplja i pohranjuje kao što to čini revnistan čitatelj, svladavajući brojne naslove knjiga na uzbudljivom putovanju koje se zove čitanje.³⁰⁷

Javnost rada Hrvatskoga čitateljskog društva

Rad je Hrvatskoga čitateljskog društva javan, a javnost rada ostvaruje se provođenjem brojnih aktivnosti, pravodobnim obavješćivanjem članova HČD-a putem izvješća, glasila *Hrčak* i mrežnih stranica, elektroničkoga biltena i elektroničke pošte te putem medija.

Stručno-informativni časopis *Hrčak* i izdavačka djelatnost Društva

HČD izdaje časopis za popularizaciju čitanja i pismenosti pod nazivom **Hrčak**. Glasilo izlazi dva puta godišnje u tiskanom obliku, donosi iscrpne informacije o aktivnostima HČD-a i njegovih ogranaka te ostalih nacionalnih čitateljskih udruga kao i radove s područja pismenosti i legologije. Izlazi od 1992. godine kao glasnik Hrvatskoga čitateljskog kluba, prethodnice Hrvatskoga čitateljskog društva. Nakon prekida u izlaženju od 1993. do 1996., nastavlja izlaziti 1997. godine kao glasnik Hrvatskoga čitateljskog društva. Urednica je časopisa od 2017. godine Kristina Čunović, a uredništvo čine dr. sc. Ivanka Stričević, dr. sc. Drahomira Cupar, Ana Sudarević, mr. sc. Alka Stropnik i Snježana Berak. Sa svrhom razvijanja svijesti o utjecaju čitanja i važnosti pismenosti, časopis objavljuje stručne radove, izlaganja sa stručnih i znanstvenih skupova, prikaze istraživanja, osvrte na konferencije, novosti u nakladništvu i prikaze knjiga. U okviru manifestacije *Mjesec hrvatske knjige* Hrvatsko čitateljsko društvo

³⁰⁶ Hrvatsko čitateljsko društvo. *Statut Hrvatskog čitateljskog društva*. (pristupljeno 12. siječnja 2018.).

³⁰⁷ Maštrović, Tihomil. 1991. Proslav. *Hrčak* 1/1. 3.

objavilo je na svojim mrežnim stranicama i digitalnu zbirku časopisa *Hrčak*.³⁰⁸ Od sada su u digitalnom obliku dostupni svi brojevi.

U okviru svojih redovitih djelatnosti Hrvatsko čitateljsko društvo izdaje i publikacije u obliku zbornika i knjiga svojih članova, ali i prijevode inozemnih autora, udruga i organizacija. Društvo je 1998. godine pokrenulo izdavačku djelatnost – u *Biblioteci Hrčak* do sada je objavljen prijevod knjige Jutte Kleedorfer i suradnika *Čitati s voljom i razumom* o suvremenim metodama početnoga čitanja i pisanja. Zbornik s međunarodnoga savjetovanja *Mladi i čitanje u multimedijalnom okruženju* objavljen je 1999. te knjiga *Fortuna čitanja* Danka Plevnika, počasnoga člana HČD-a 2006. godine.

Mrežne stranice Hrvatskog čitateljskog društva redovito se ažuriraju bogatim stručnim sadržajima, a na stranicama su dostupni službeni dokumenti Društva kako bi se osigurala transparentnost rada udruge.

E-Bilten u obliku internetskoga bloga 2011. godine pokrenula je tadašnja dopredsjednica HČD-a Ana Sudarević. Ovaj suvremeni komunikacijski kanal prema članstvu te komplementarnu dopunu *Hrčku*, 2015. godine predsjedništvo je (pre)oblikovalo u informacijski servis udruge specijaliziran za objavu kraćih vijesti namijenjenih prvenstveno članovima, a potom i svim ostalim zainteresiranima.

Zadaća *e-Biltena* jest donositi stavove HČD-a, pratiti njegov rad i izvještavati o aktivnostima, prikupljati i objavljevati informacije o domaćim i međunarodnim akcijama i manifestacijama za poticanje čitanja, razvoj pismenosti i (re)afirmaciju knjige te pratiti rad nadležnih državnih tijela u ovome području, no njime se i potiču članovi, ali i svi zainteresirani, da dojavljaju informacije, šalju svoje primjere dobre prakse, komentiraju, predlažu i na druge se načine uključe u stvaranje sadržaja. Otvoren je prostor i za objavu duljih tekstova, poput kritičkih osvrtâ, a želja je uredništva kontinuirano objavljevati i književne preporuke.³⁰⁹

Uredništvo u sastavu Tea Čonč, Maja Gačan, Marinko Polović, Kristina Čunović i Ana Sudarević dostupno je za kontakt na e-adresi hcd@hcd.hr.

Slika 100. Logo *e-Biltena* Hrvatskoga čitateljskog društva

Kalendar događanja podsjetnik je na značajne datume u mjesecu koji slijedi. Osmislila ga je Ana Sudarević, a prvi kalendar poslan je na e-adresu članova u rujnu 2007. godine povodom Međunarodnoga dana pismenosti. Od tada, svaki mjesec, donosi pregled obljetnica posvećenih najčešće piscima, njihovim djelima i radu općenito, najave relevantnih skupova i ostalih događanja te podsjetnik na važnije dane u kontekstu čitanja i pismenosti. Besplatan

³⁰⁸ *Digitaliziran časopis Hrčak*. Hrvatsko čitateljsko društvo. Zagreb. (pristupljeno 3. siječnja 2018.).

³⁰⁹ Čonč, Tea. 2015. *E-Bilten* Hrvatskoga čitateljskog društva – informacijski servis koji obećava. *Hrčak* 50. 49.

je, primaju ga svi članovi HČD-a, ali i svi zainteresirani koji su poslali zahtjev na e-adresu ana.sudarevic@yahoo.ca, a može ga se pronaći i preuzeti u e-Biltenu.

Aktivnosti povodom Međunarodnoga dana pismenosti, 8. rujna

Hrvatsko čitateljsko društvo tradicionalno, svake godine, povodom obilježavanja Međunarodnoga dana pismenosti 8. rujna organizira **stručni skup** s ciljem okupljanja stručne javnosti i poticanja rasprave o pismenosti i dobrobitima čitanja u hrvatskom društvu te podsjećanja da je u RH još 0,8 % ukupnoga stanovništva nepismeno. Skup je namijenjen stručnjacima raznih profila: odgojiteljima, nastavnicima, profesorima, knjižničarima, nakladnicima, pedagogima, defektolozima, psiholozima i dr. Programski i organizacijski odbor skupa izborom izlagača i tema nastoji rasvijetliti poteškoće u čitanju i ukazati na potrebu sustavnoga poticanja čitanja i pismenosti za sve društvene skupine, osobito *jezično* osjetljivih skupina, najčešće nevidljivih široj stručnoj javnosti. Na svakom stručnom skupu predstavljaju se djelotvorni knjižnični programi koji motiviraju i potiču pismenost kod djece i mladih, kao i odraslih, te ukazuju na važnost knjižnica, kako narodnih, tako i školskih. Sukladno tome, posljednji brojevi časopisa *Hrčak* tematski su vezani uz skup te sadrže sva izlaganja.

HČD nakon skupa tradicionalno proglašava pobjednike natječaja za najbolju fotografiju **Smiješak... čitajte!**. Do sada je organizirano dvanaest natječaja, a cilj je uvijek putem fotografije promovirati knjigu, čitanje te sve vrste pismenosti, na pozitivan, zabavan pa čak i humorističan način. Sve pobjedničke fotografije pohranjene su u bazu dostupnu na mrežnoj stranici HČD-a.³¹⁰ Osim fotografija, posebnu vrijednost natječaju daju i nova poznanstva te novi suradnici. Često smo, naime, baš fotografije iz baze *Smiješka* objavljivali uz tekstove u *Hrčku*, a moglo ih se vidjeti i na prijašnjim mrežnim stranicama Društva, gdje su bile postavljene kao *banneri*.³¹¹ Suradnike smo stekli i preko sponzora natječaja koji su ga učinili još atraktivnijim. Naklada Ljevak te kasnije Fraktura, redovito su knjigama nagrađivali autore najboljih fotografija.

Prije tri godine natječaju je preinačen naziv pa je 2015. godine glasilo *Smiješak... čitaj mi!*, naglašavajući suradnju HČD-a i nacionalne kampanje *Čitaj mi*.

Zadnje četiri godine partner natječaja je i Hrvatski fotosavez koji svojom stručnom podrškom aktivno sudjeluje u realizaciji *Smiješka*.

Okrugli stolovi o strategijama čitanja

Odgojiti dobrog čitatelja jedan je od izazova svih koji se bave odgojem i obrazovanjem. Kome pripada koja uloga, tko je odgovoran kada su u pitanju nečitači, razvoj strategija ili motivacije za čitanje, pitanja su i odgovori o kojima se govorilo na okruglim stolovima koje je

³¹⁰ Akcije. *Hrvatsko čitateljsko društvo*. (pristupljeno 4. siječnja 2018.).

³¹¹ Sudarević, Ana. 2015. Suradnja kroz tekst i smijeh: prikaz 50 brojeva *Hrčka* i 10 fotografskih natječaja *Smiješak... čitajte!* *Hrčak*. 50. 27–30.

iniciralo Hrvatsko čitateljsko društvo. Organiziranjem stručnih skupova povodom Međunarodnoga dana pismenosti, HČD usmjerava pozornost javnosti na poticanje pismenosti. Stručni skup koji je HČD 2016. godine organizirao pod nazivom *Motivacija i strategije za poticanje čitanja*, realiziran uz financijsku pomoć Ministarstva kulture RH, bio je poticaj organiziranju regionalnih skupova na kojima su sudionici, školski i narodni knjižničari, nastavnici i profesori hrvatskoga jezika, združeni oko istih ciljeva, donosili zaključke kao moguće smjerokaze i priloge razvoju novih i učinkovitih strategija za poticanje čitanja, a time i kvalitetnijem usvajanju novih znanja. Okrugli stolovi organizirani su u Bjelovaru, Varaždinu, Karlovcu i Novom Marofu, a uvodna izlaganja kao poticaj raspravi održali su dr. sc. Danko Plevnik, Tanja Marčan, profesorica savjetnica iz Hotelijersko-turističke škole Opatija, Maja Zrnčić, koordinatorka radne skupine za izradu Nacionalne strategije za poticanje čitanja, mr. sc. Emica Calogjera-Rogić, urednica u Školskoj knjizi, Nikolina Nikolić, učiteljica hrvatskoga jezika u OŠ Mahično i voditeljica Županijskoga stručnog vijeća učitelja hrvatskoga jezika te Matilda Marković, učiteljica hrvatskoga jezika u OŠ Draganići, suvoditeljica ŽSV-a i diplomantica na specijalističkom studiju dramskoga odgoja. Među mnogim zaključcima istaknuta je važnost povezivanja narodnih i školskih knjižnica kako bi knjižnice postale prepoznatljivo mjesto neformalnoga učenja, ali i vidljive u procesu poticanja i razvoja čitalačke pismenosti učenika. Nadalje, entuzijizam, stručnost i profesionalan rast i razvoj učitelja/nastavnika prepoznat je kao ključan jer nijedna reforma ili novi sustav neće ponuditi *čudotvorna* rješenja, već se učitelji i nastavnici trebaju prilagoditi današnjem učeniku i njegovoj percepciji svijeta. Također se ističe važnost prilagodbe nastavnih sadržaja učenicima, izbornost i sloboda nastavnika u odabiru lektire i ostalih tekstova za čitanje, a nastavniku treba pružiti ohrabrenje u korištenju novih metodičkih pristupa nastavi književnosti koji bi djecu i mlade približili čitanju.³¹²

Zaključak

ELINET – Europska mreža za poticanje pismenosti

Hrvatsko čitateljsko društvo jedina je hrvatska udruga uključena u dvogodišnji projekt ELINET – Europsku mrežu za poticanje pismenosti (2014. – 2016.). Europska komisija uvidjela je da opismenjavanje slabo napreduje u posljednjih deset godina te je podržala projekt ELINET³¹³ s ciljem smanjivanja broja djece, mladih i odraslih sa slabim vještinama čitanja i pisanja u Europi. Ustroj projekta kombinacija je istraživanja, izrade smjernica i stručnih materijala, alata za podizanje svijesti o važnosti pismenosti i prikupljanje sredstava te analiza primjera dobre prakse i izvješća o pismenosti 28 europskih zemalja. Kao pridruženi partner HČD je sa svojim stručnim timom djelovao u okviru Tima 7, što je rezultiralo analizama europskih primjera dobre prakse, aktivnostima za podizanje svijesti o važnosti čitanja i pismenosti

³¹² Berak, Snježana. 2016. *Stručni skup o strategijama čitanja u Bjelovaru*. (pristupljeno 3. siječnja 2018.).

³¹³ ELINET je osnovan u veljači 2014. Sastoji se od 77 partnera iz 28 zemalja. Projekt je financirala Opća uprava za obrazovanje i kulturu Europske komisije u razdoblju od 1. veljače 2014. do 31. ožujka 2016. godine. Ukupni fond bio je 4 008 100 eura, a projektom je koordiniralo Sveučilište u Kölnu (prof. dr. Christine Garbe s Instituta za njemački jezik i književnost II).

(videosnimke, letci, veleplakati, vodič za pokretanje kampanje).³¹⁴ Informacije o projektu dostupne su na internetskoj platformi www.eli-net.eu, besplatne su i trebale bi biti vrijedne ministarstvima, obrazovnim institucijama, neprofitnim organizacijama i svim pojedincima koji se bave poticanjem pismenosti.

Neka od ishodišta projekta jesu analize i izvještaji europskih zemalja o razvoju i poticanju pismenosti i dobroj praksi. Uspostavljen je zajednički okvir vrednovanja koji uključuje sve dobne skupine – *ELINET Country Reports: Frame of Reference*³¹⁵ na osnovu kojeg je izrađen opširan i sažet izvještaj o razvoju i poticanju pismenosti u Hrvatskoj, *Literacy in Croatia: Country Report Children, Adolescents and Adults*³¹⁶. Na izvještajima su radile članice HČD-a Kristina Čunović i Drahomira Cupar uz stručnu podršku i pomoć članova tima – Ivane Faletar Horvatić, Alke Stropnik, Mate Jurica, Martine Dragija Ivanović, Srećka Jelušića, Davorke Semenić-Premec i pedijatrice Marije Radonić te djelatnici Agencije za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO). Glavni cilj bio je sastaviti pouzdane, sveobuhvatne i aktualne izvještaje o pismenosti u svakoj zemlji partneru te osigurati smjernice za poboljšanje politike pismenosti u tim zemljama. Izvještaji su temeljeni, gdje god je to moguće, na međunarodno usporedivim podacima i pouzdanim nacionalnim podacima.

ELINET predstavlja prekretnicu u europskoj politici opismenjavanja, analizira i savjetuje o razvoju i podizanju svijesti o pismenosti na lokalnoj, regionalnoj, nacionalnoj i transnacionalnoj razini. Jedan je od rezultata ELINET-a objavljivanje *Deklaracije o pravu europskih građana na pismenost* koja bi trebala pokazati kako – uz valjanu potporu – djeca i mladi mogu razviti, a odrasli poboljšati vještine čitanja i pisanja te steći značajnije mjesto u društvu.³¹⁷ Naime, u društvima 21. stoljeća utemeljenima na znanju, pismenost je preduvjet za većinu oblika učenja, a još uvijek svaki peti petnaestogodišnjak ili 55 milijuna odraslih stanovnika Europe ne posjeduje temeljne vještine pismenosti. To je razlog, ne samo njihovu teškom pronalaženju posla, već im povećava i rizik od siromaštva i socijalne isključenosti. Rješavanje problema pismenosti počinje sa sviješću da svi dijelovi društva trebaju biti svjesni rasprostranjenosti i duboke ukorijenjenosti problema pismenosti. Tek tada on postaje prioritet u društvu i omogućava poduzimanje konkretnih akcija za smanjenje broja osoba s poteškoćama u čitanju i pisanju. Deklaracija stoga naglašava jedanaest uvjeta za provedbu prava na osnovnu pismenost, od pristupačnosti kvalitetnih dječjih vrtića koji potiču razvoj jezika i pismenosti, kvalitetne poduke pismenosti za djecu, mlade i odrasle u svim obrazovnim institucijama do kvalitetnoga obrazovanja nastavnika i njihova kontinuiranoga stručnog usavršavanja u podučavanju pismenosti(ima). Pristupačnost i dobra opremljenost knjižnica, poticanje čitanja kao izvora zadovoljstva i zabave te pružanje odgovarajuće stručne pomoći djeci i mladima s poteškoćama u čitanju i pisanju, istaknuta su tri cilja u Deklaraciji.

³¹⁴ Čunović, Kristina. 2016. ELINET (The European Literacy Policy Network) – rezultati i budućnost. *Hrčak*. 51/52. 32–33.

³¹⁵ Brooks, Greg et al. 2015. *ELINET Country Reports: Frame of Reference*. University of Cologne. Cologne.

³¹⁶ Cupar, Drahomira et al. 2016. *Literacy in Croatia: Country Report Children, Adolescents and Adults*. University of Cologne. Cologne. (pristupljeno 3. siječnja 2018.).

³¹⁷ Valtin, Renate i dr.. 2016. *Deklaracija o pravu europskih građana na pismenost*. (pristupljeno 4. siječnja 2018.).

Nagrade i priznanja

Djelovanje Hrvatskoga čitateljskog društva, od njegovoga osnutka, karakterizira profesionalnost i kvaliteta, što redovito prepoznaje stručna zajednica, podjednako u Hrvatskoj i svijetu. Tako je HČD dobitnik *Nagrade Međunarodne čitateljske udruge (IRA) za inovativnu promociju čitanja u Europi* za znanstveni projekt dr. sc. Arpada Baratha i mr. sc. Ljiljane Sabljak *Biblioterapija u liječenju trauma kod djece i mladih: hrvatsko iskustvo, 1991. – 1999.*³¹⁸

Nadalje, 2017. godine, Svjetska organizacija za promicanje pismenosti ILA (International Literacy Association, nekadašnja IRA) nagradila je projekt **Čitalački program za roditelje i djecu u kaznionicama** *Nagradom za inovativnu promociju čitanja u Europi*. Ovaj projekt provodi se u partnerstvu s udrugom RODA – Roditelji u akciji, a svrha mu je povezivanje djece s njihovim roditeljima, s naglaskom na očeve, koji su u zatvorima. Aktivnošću čitanja naglas, očevi su na poseban način prisutni u djetetovu životu. Stoga su za njih pripremljene slikovnice i knjige prilagođene dobi djeteta, među kojima su sami izabrali onu koju žele pročitati svojem djetetu. Snimka je potom, uz podršku zatvorskoga osoblja, poslana djetetu.³¹⁹

Ovaj je program u 2016. godini postao dio nacionalne kampanje za poticanje čitanja naglas djeci od rođenja **Čitaj mi!** koju je HČD partnerski s nekoliko udruga i UNICEF-om pokrenuo 2013. godine. U okviru kampanje i nagrađenoga projekta HČD je tiskao letke i plakate koji sadrže savjete kako i kada čitati djeci te koje su slikovnice primjerene za pojedinu dob. Kampanja je dvije godine zaredom, 2017. i 2018. godine, službeni kandidat za nagradu *Astrid Lindgren Memorial Award (ALMA)*, najveće svjetske nagrade za promicanje dječje književnosti i književnosti za mlade.

Sadašnja predsjednica Društva, **Snježana Berak**, 2014. godine, kao dopredsjednica HČD-a, primila je *Godišnju nagradu za promicanje prava djeteta*, na prijedlog Društva za aktivnosti i projekte koje je pokrenula i koordinirala tijekom 2014. godine. Nagradu svake godine dodjeljuje Ministarstvo socijalne politike i mladih Republike Hrvatske za najznačajnija ostvarenja postignuta u radu na području promicanja prava djeteta.

Rad još jedne članica Društva prepoznat je i nagrađen. Dugogodišnja dopredsjednica HČD-a (2006. – 2012.) i donedavna glavna urednica časopisa *Hrčak* (2006. – 2016.), **Ana Sudarević**, dobitnica je godišnje Nagrade *Višnja Šeta* za 2017. godinu, koju dodjeljuje Hrvatska udruga školskih knjižničara za predan i inovativan rad te izniman doprinos školskom knjižničarstvu, između ostaloga pokretanjem projekata i aktivnosti za promicanje i unapređivanje čitanja i pismenosti.

³¹⁸ Barath, Arpad; Matul, Daša; Sabljak, Ljiljana. 1994. *Korak po korak do oporavka: priručnik za kreativne susrete s djecom u ratnim i poslijeratnim vremenima*. Knjižnice grada Zagreba. Zagreb.

³¹⁹ Berak, Snježana; Čunović, Kristina; Sabljak, Ljiljana. 2016. *Čitalački program za roditelje i djecu u kaznionicama*. *Hrčak* 51/52. 26–27.

Planovi za budućnost

GfK Agencija za istraživanje od 2012. godine sustavno provodi istraživanja tržišta knjiga i čitateljskih navika u Republici Hrvatskoj koja svake godine, s vrlo malim oscilacijama u rezultatima, potvrde da otprilike 50 % Hrvata starijih od 15 godina uopće ne čita knjige. Drugi važan i podjednako poražavajući podatak otkrilo je UNICEF-ovo istraživanje koje je ustvrdilo da svako treće dijete u Hrvatskoj nema nijednu slikovnicu ili dječju knjigu kod kuće. Ovi podatci ne ostavljaju dvojbe da promicanje kulture čitanja i razvoj čitateljskih navika djece i odraslih moraju biti prioritetne zadaće obrazovne i kulturne politike. Programi i kampanje poticanja čitanja iznimno su važne za senzibiliziranje javnosti i povećanje dostupnosti knjiga te naročito za uvođenje inovativnih praksi u poučavanju čitanja.

Upravo su ovi dobro *uhodani* programi i kampanje poticanja čitanja mogućnost koju bi školski knjižničari trebali prigrliti i što više aktivno sudjelovati u njima. Školski su knjižničari veoma brojna skupina odgojno-obrazovnih stručnjaka i već time ukazuju na veliku moć kojom raspolažu. Oni imaju znanja (i ne samo knjižničarska!) i vještine, te volju za stjecanjem još više znanja i vještina. U svome se radu svakodnevno susreću s mnoštvom djece i mladih i to im daje nevjerojatnu priliku za djelovanje – promicanje svih vrsta pismenosti, čitanje, pričanje, rad u najrazličitijim kreativnim radionicama, klubovima čitatelja (pa i onih nemotiviranih!)... Imaju mogućnost doprijeti do svakog djeteta i sa svakim od njih izgraditi poseban odnos utemeljen na povjerenju i ljubavi. A i to je jedan od načina za ostvarenje cilja – odgojiti čitatelja koji će se u čitanje *zaljubiti*. Kad se to postigne, onda su otvorena sva vrata u svijet znanja, umjetnosti i ljepote. Školski knjižničari i Hrvatsko čitateljsko društvo imaju iste ciljeve i mnoštvo je načina na koje ih mogu zajedno ostvariti. Stoga je prijeko potrebno što snažnije uključivanje školskih knjižničara u sve segmente rada Društva.

Vlada Republike Hrvatske usvojila je 2. studenoga 2017. *Nacionalnu strategiju poticanja čitanja*, iznimno važan dokument za sva dosadašnja i buduća nastojanja u promicanju čitanja, organizaciju i provođenje kampanja i programa poticanja čitanja. Hrvatsko čitateljsko društvo dalo je svoj doprinos u izradi *Nacionalne strategije poticanja čitanja* kao i njezinu predstavljanju, a nadamo se i u njezinu provođenju sa svrhom ostvarenja triju ključnih strateških ciljeva – uspostavljanje učinkovitoga društvenog okvira za podršku čitanju, razvoj čitalačke pismenosti i poticanje čitatelja na aktivno i kritičko čitanje te povećanje dostupnosti knjiga i drugih čitalačkih materijala.³²⁰ Projekti kojima će se provoditi *Nacionalna strategija poticanja čitanja* prikazani su u okvirnom akcijskom planu u kojem je Hrvatsko čitateljsko društvo jedan od nositelja aktivnosti pod specifičnim ciljem 1.6. Provesti nacionalnu kampanju poticanja čitanja za mjeru Osmisliti i organizirati dane čitanja (1.6.1.) i Potaknuti i podržati inicijative institucija i organizacija (odgojno-obrazovne, kulturne, znanstvene i zdravstvene), organizacija civilnoga društva (udruge, zaklade) te pojedinaca usmjerenih na poticanje čitanja. Nadamo se da ćemo s onima koji svakodnevnim radom promiču kulturu čitanja, utječu na stvaranje čitalačkih navika od najranije dobi te skrbe o najranjivijim skupinama u našem društvu, zajednički do 2022. godine organizirati brojna javna čitanja,

³²⁰ Ministarstvo kulture. 2017. *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. 2017. Zagreb. (pristupljeno 5. siječnja 2018.)

održati međunarodne konferencije o poticanju čitanja te brojne programe u odgojno-obrazovnim i zdravstvenim institucijama s mnogo sudionika.

Ovakav način suradnje izrazito je dobar za povezivanje dviju školskih knjižnica, uključivanje učenika u izvannastavne aktivnosti te educiranje učenika na zabavan način, posebno onih s intelektualnim teškoćama.

Zahtijeva dodatno vrijeme za organizaciju i odlaske izvan škole. No, ako imate kolege s kojima je lako surađivati, neće biti problema zbog izostanaka s nastave. Odlaske smo organizirale tako da učenici izostanu s različitih predmeta kako bi predmetnom nastavniku bilo lakše nadoknaditi gradivo. Suradnja je sa svim ustanovama bila izvrsna. Bilo je dovoljno poslati dopis, odnosno molbu, opisati projekt i utvrditi datume. Troškovi su bili minimalni jer smo ulaznice za sve muzeje i institucije dobili besplatno (osim za Muzej torture koji se financira isključivo prodajom ulaznica). Trebali smo platiti samo sokove i grickalice za susrete u školama te materijal za izradu plakata.

U projektima su sudjelovale nastavnice Ana Režek, Sanja Košćević-Antić i defektologinja Andrea Medić. Učenici su proširili svoje znanje i osobnu kulturu, upoznali grad, posjetili mjesta koja možda ne bi samoinicijativno posjetili. Osim toga, posebnu je vrijednost projektu dala interakcija učenika s redovitim i onih s posebnim obrazovnim programom, s naglaskom na poštivanju i uvažavanju različitosti među učenicima.

Ovakvim oblikom suradnje utječemo na razvijanje socijalne inteligencije učenika: njihovo povezivanje, zbližavanje, razumijevanje, zajedništvo, podršku i pomoć. Poučavamo učenike općim životnim vještinama kao što su donošenje odluka, kritičko mišljenje, samopotvrđivanje, razvijanje vještina komuniciranja i govorništva.

Nadamo se da će ovi primjeri biti poticaj ostalim knjižničarima za suradnju i za promicanje kulturne baštine, kako lokalne, tako i nacionalne.

Literatura

- Akcije. *Hrvatsko čitateljsko društvo*. (pristupljeno 4. siječnja 2018.).
- Barath, Arpad; Matul, Daša; Sabljak, Ljiljana. 1994. *Korak po korak do oporavka: priručnik za kreativne susrete s djecom u ratnim i poslijeratnim vremenima*. Knjižnice grada Zagreba. Zagreb.
- Berak, Snježana. 2016. *Stručni skup o strategijama čitanja u Bjelovaru*. (pristupljeno 3. siječnja 2018.).
- Berak, Snježana; Čunović, Kristina; Sabljak, Ljiljana. 2016. Čitalački program za roditelje i djecu u kaznionicama. *Hrčak* 51/52. 26–27.
- Brooks, Greg i dr. 2015. *ELINET Country Reports: Frame of Reference*. University of Cologne. Cologne.
- Cupar, Drahomira et al. 2016. *Literacy in Croatia: Country Report Children, Adolescents and Adults*. University of Cologne. Cologne. (pristupljeno 3. siječnja 2018.).
- Čonč, Tea. 2015. E-Bilten Hrvatskoga čitateljskog društva – informacijski servis koji obećava. *Hrčak*. 50. 49.
- Čunović, Kristina. 2016. ELINET (The European Literacy Policy Network) – rezultati i budućnost. *Hrčak*. 51/52. 32–33.
- Digitaliziran časopis Hrčak*. Hrvatsko čitateljsko društvo. Zagreb. (pristupljeno 3. siječnja 2018.).
- Maštrović, Tihomil. 1991. Proslov. *Hrčak* 1/1. 3.
- Ministarstvo kulture. 2017. *Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje od 2017. do 2022. godine*. Zagreb. (pristupljeno 5. siječnja 2018.).
- Statut Hrvatskog čitateljskog društva. *Hrvatsko čitateljsko društvo*. (pristupljeno 12. siječnja 2018.).
- Sudarević, Ana. 2015. Suradnja kroz tekst i smijeh: prikaz 50 brojeva Hrčka i 10 fotografskih natječaja Smiješak... čitajte! *Hrčak* 50. 27–30.
- Valtin, Renate i dr. 2016. *Deklaracija o pravu europskih građana na pismenost*. (pristupljeno 4. siječnja 2018.).

Predstavljanje aktivnosti, projekata i rada udruge Hrvatske mreže školskih knjižničara

Ivana Štimec-Sajko

knjiznica.gprs@gmail.com

Graditeljska, prirodoslovna i rudarska škola, Varaždin

Sažetak

Hrvatska mreža školskih knjižničara (HMŠK) utemeljena je kao udruga s ciljem poticanja, promicanja i unapređenja školskoga knjižničarstva u svim njegovim područjima djelovanja. Misija Udruge je pružanje potpore školskom knjižničaru/knjižničarki pri pokretanju i provedbi projekata preko računalne mreže, a vizija je od samog osnutka 2009. godine razvoj školskog knjižničarstva, mrežna suradnja i komunikacija, razvoj informacijske pismenost, sve radi zadovoljnih korisnika. HMŠK okuplja školske knjižničare koji su pokrenuli više projekata mrežne suradnje. Najstariji, najpoznatiji i bez vremenskog ograničenja je *Repozitorij UDK02* koji djeluje od 2006. godine, a iz njega je nastala i ideja osnivanja udruge **HMŠK – Knjižničari**.

Unutar *Repozitorija UDK02* djeluje interaktivna edukacija školskih knjižničara korištenjem *web 2.0* alata objedinjena nazivom *Naše niti u 2.0 mreži*. Pod pokroviteljstvom Hrvatske mreže školskih knjižničara više godina za redom provode se i projekti *Čitamo mi u obitelji svi*, *Tulum s(l)ova*, *Čitanjem do zvijezda* (za osnovne škole i za srednje škole) – kviz za poticanje čitanja i kreativnosti, *Daj šapi glas*. Svakako treba spomenuti i jednokratne projekte koji su bili provedeni: *Studijsko putovanje u Beč*, *HR Kanon* i *KRUH*. Svi projekti dobili su pozitivno mišljenje i potporu AZOO-a te nadležnog Ministarstva znanosti i obrazovanja. U svom radu HMŠK surađuje sa srodnim udrugama (HUŠK-om, HKD-om, HČD-om...), s fakultetima i nakladnicima. Svaki član udruge HMŠK-a može predložiti i prijaviti projekt. Udruga odlukom Upravnog odbora prihvaća prijedlog te pruža logističku i koordinatorsku potporu. Sve informacije o postupku i načinu prijave projekata objedinjene su pod nazivom *Projektni inkubator*. Članstvom u udruzi HMŠK, aktivnim sudjelovanjem u nekom od navedenih projekata, a možda i pokretanjem vlastitog projekta promičemo vlastitu struku i potičemo čitanje na nacionalnoj razini, pa i šire. Rad Udruge može se pratiti na mrežnim stranicama *Knjižničari*.

Ključne riječi: Udruga – HMŠK, projekti, programi, aktivnosti, školski knjižničari, školsko knjižničarstvo, poticanje čitanja, mrežna suradnja, *Repozitorij UDK02*, *Čitamo mi u obitelji svi*, *Tulum s(l)ova*, *Čitanjem do zvijezda* za OŠ i SŠ – kviz za poticanje čitanja i kreativnosti, *Daj šapi glas*

Abstract

Croatian network of school librarians (HMŠK) has been founded as an association the goal of which was encouraging, promotion and improvement of school libraries in all its aspects. The mission of the Association is to support school librarians with starting and implementation of projects via web. Since its establishment in 2009, its vision has been the development of school libraries, network cooperation and communication, the development of computer literacy and lastly, satisfied users. HMŠK brings together school librarians who introduced a number of network projects, the oldest and most famous of which is *Repository UDK02* which was introduced in 2006. This project was the basis for the foundation of **HMŠK – librarians association**. Within *Repository UDK 02* there is an interactive education of school librarians using web 2.0 which is called *Our thread sin 2.0 network*. HMŠK has been sponsoring projects *Familyreading time*, *Ow(l)etter party*, *Reach for the stars through reading* for elementary and secondary schools-a quiz to promote reading and creativity and *Voice of the paw* for a number of years. Worth mentioning are also some one time projects: *A studytrip to Vienna*, *HR Kanon* and *BREAD*. All the projects were approved by AZOO and the Ministry of education. HMŠK cooperates with many similar associations (HUŠK, HKD, HČD...), universities and publishers. Any member of HMŠK can propose and apply for a project. The project is then approved by the Board decision, the Board also supports the project, coordinates it and deals with the logistics. *Project incubator* can give you all the information on applying for the project. By being an Association member, by participating actively in the projects or introducing a new one, we get stronger by promoting our profession and promoting reading on the state level and beyond. You can find out more about HMŠK at [Knjižničari](mailto:info@knjiznicari.hr), info@knjiznicari.hr.

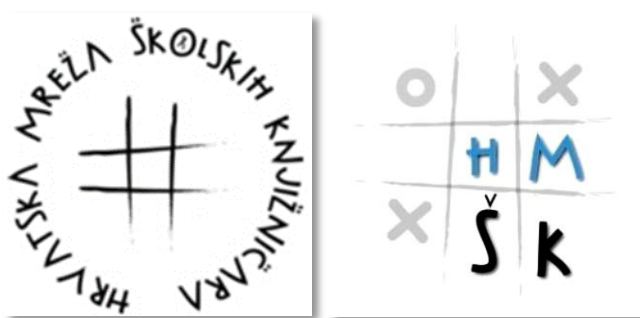
Keywords: Association - HMŠK, projects, programmes, activities, school librarians, school libraries, promotion of reading, network cooperation, *Repository UDK02*, *Family reading time*, *Ow(l)etter party*, *Reach for the stars through reading* for elementary for and secondary schools - a quiz to promote reading and creativity and *Voice of the paw*

Uvod

Skupina entuzijasta predvođena idejnom začetnicom kolegicom Ivanom Vladilo, dugogodišnjom predsjednicom Udruge, potaknuta praktičnim razlozima i željom da mrežne aktivnosti budu još bolje i s boljom potporom, osniva udругu *Hrvatska mreža školskih knjižničara* na osnivačkoj skupštini 23. travnja 2009. Iako je tada formalno osnovana, s radom se započelo nekoliko godina prije, 8. travnja 2001. Ivana Vladilo pokrenula je diskusijsku grupu *Knjižničar* na tada najprikladnijem mrežnom servisu jer tada društvene mreže još nisu bile poznate. Ta *news*-grupa, prva takve vrste, što je zabilježila i šira strukovna javnost, nastala je na tragu jednostavne strukovne znatiželje, istinske zainteresiranosti za rad svakog školskog knjižničara, oslušujući potrebe korisnika. Početni je korak zamišljen i ostvaren kao mjesto neformalne komunikacije, mjesto na kojem se godinama raspravljalo o mnogim dvojabama, pitanjima i posebnostima struke, gdje su se kolege međusobno bolje

upoznavali dijeleći savjete i praktične primjere. Od grupe su krenuli i prvi timski mrežni projekti oko kojih se okupila ekipa knjižničara izrazito sklona korištenju informatičke tehnologije u poticanju informacijskih vještina, a nazvala se *NETgrupa*. Razmjena iskustva, zajednički rad i učenje rezultirali su zapaženim aktivnostima i ostvarenim projektima, a istinski ponos zajedničkoga rada postao je *Repozitorij UDK02* na koji je 2006. godine prebačena kompletna školskoknjižničarska komunikacija. Ciljevi su ostali isti: rad u struci, za struku te njezin napredak i javna vidljivost.

HMŠK – Hrvatska mreža školskih knjižničara

Udruga Hrvatska mreža školskih knjižničara (HMŠK) utemeljena je s ciljem poticanja, promicanja i unapređenja školskoga knjižničarstva u svim njegovim područjima djelovanja. Glavna misija Udruge pružanje je potpore školskom knjižničaru/knjižničarki pri pokretanju i provedbi projekata preko računalne mreže, a

vizija je razvoj školskog knjižničarstva, mrežna suradnja i komunikacija, informacijska pismenost te edukacija knjižničara, sve radi zadovoljnih korisnika. U svome radu HMŠK surađuje sa srodnim udrugama kao što su Hrvatsko knjižničarsko društvo, Hrvatsko čitateljsko društvo i Hrvatska udruga školskih knjižničara. Njezina je specifičnost pružanje praktične potpore školskim knjižničarima u pokretanju i provedbi projekata, programa i aktivnosti te omogućavanje javljanja na natječaje na koje se mogu prijaviti samo udruge, čime je omogućeno dobivanje donacija sponzora i potpora za projekte korištenjem žiro-računa udruge. Rad HMŠK-a može se stoga sagledati u projektima koji se aktivno provode pod njenim pokroviteljstvom. Najstariji, najpoznatiji i bez vremenskog ograničenja je *Repozitorij UDK02*. Već nekoliko godina za redom provode se projekti *Čitamo mi u obitelji svi*, *Tulum s(l)ova*, *Čitanjem do zvijezda – kviz za poticanje čitanja i kreativnosti* za OŠ i SŠ i *Daj šapi glas*. Udruga je provela i jednokratne projekte: *Studijsko putovanje u Beč*, *HR Kanon* i *KRUH*. Svi navedeni projekti dobili su pozitivno mišljenje i potporu AZOO-a te nadležnog Ministarstva znanosti i obrazovanja. Na preporuku i zalaganje HČD-a projekti *Čitamo mi u obitelji svi* i *Tulum s(l)ova*, uvršteni su 2016. godine u ELINET kao europski primjer dobre prakse poticanja čitanja, a u izvješću o hrvatskim projektima i programima za poticanje čitanja naveden je projekt *Čitanjem do zvijezda – kviz za poticanje čitanja i kreativnosti* za osnovne škole i za srednje škole.

Repozitorij UDK02

Repozitorij UDK02 nastao je na tragu razmišljanja o mjestu e-susreta svih školskih knjižničara, mjesto gdje svatko može sudjelovati i uređivati svaki njegov dio. Na ovom mrežnom sjedištu prikupljaju se radovi, objavljuju članci i objedinjuju informacije o

školskom knjižničarstvu, neposredno i samostalno, međusobno surađujući i(li) zajednički izrađujući:

- mrežnu zbirku knjižničarskih radova (datoteka)
- zbirku knjižničarskih članaka – radova školskih knjižničara i za školske knjižničare
- pregled rada županijskih stručnih vijeća i matične službe
- popis i opis školskih knjižničara i školskih knjižnica
- nastavne pripreme, književne kritike, recenzije izložbi; sve što bi moglo biti zanimljivo školskom knjižničaru
- informacije o radu knjižničarskih udruga, društava, organizacija
- virtualno druženje i surađivanje.

Svi materijali javno su dostupni svim posjetiteljima, a objavljivati mogu samo registrirani članovi uz jednostavan postupak registracije na repozitoriju. *Repozitorij UDK02* – repozitorij školskog knjižničarstva Hrvatske mreže školskih knjižničara javno je objavljen i počeo je s radom 4. listopada 2006. Godine. jedan je od prvih projekata iz kojeg je iznjedrena ideja o osnivanju udruge HMŠK. Projekt je započela Ivana Vladilo 2005. te je za njega dobila prvu nagradu na *Wiki Webfestivalu 2007*. Program je bez vremenskog ograničenja.

Čitamo mi u obitelji svi

Čitamo mi u obitelji svi nacionalni je projekt obiteljskog čitanja kod učenika trećih i četvrtih razreda osnovnih škola, poznat i kao knjižna naprtnjača (ruksak). Provodi se tijekom cijele školske godine i osmišljen je po načelu *gostovanja* knjižne naprtnjače na pet dana koji uključuju vikend kod svakog učenika. U knjižnoj naprtnjači nalazi se osam zanimljivih knjiga iz raznih područja. Obitelj zajedno bira što će se čitati najmanje petnaestak minuta

na dan i na taj način roditelji čitajući provode vrijeme sa svojom djecom te dožive lijepe trenutke koje će dugo pamtiti. Projektom se roditeljima skreće pozornost na činjenicu koliko je vrijedno i nezamjenjivo da tijekom svih nižih razreda budu uzor svojoj djeci u čitanju umjesto da ih tjeraju na čitanje. Cilj projekta je da roditelji možda promijene svoje čitalačke navike na bolje, no o tome će odlučiti sami. Školski im knjižničar kao koordinator daje upute što je dobro za njihovu djecu i motivira ih da iskušaju taj model obiteljskog čitanja. U završnoj fazi projekta bira se najljepši učenički dojam koji učenici pišu nakon čitanja s obitelji. Svaki knjižničar te dojmove šalje nacionalnoj koordinatorici kolegici Dejana Bedeković od koje dobiva sve upute i potrebne materijale za provođenje projekta. Nakon završetka, školski knjižničari uključeni u projekt stavljaju knjige iz knjižne naprtnjače na police svoje knjižnice, a najljepši dojam stavljaju na mrežne stranice projekta. Svaki knjižničar provedbom ovog projekta u školi afirmira se u svojoj lokalnoj i školskoj zajednici. Projektom se ojačava trokut škola-obitelj-učenik! Pokretač i prvi voditelj projekta bio je kolega Josip Rihtarić, koji je 2011. godine dobio i potporu MZOS-a u iznosu od 30 000 kn. Od 2012. do danas koordinatorica na nacionalnoj razini je kolegica Dejana Bedeković.

Projekt je vidljiv i na *Facebook*-stranici projekta.

Tulum s(l)ova

Tulum slova nacionalni je projekt pod pokroviteljstvom udruge HMŠK i u suradnji s Hrvatskom udrugom školskih knjižničara.

Bavi se poticanjem i popularizacijom čitanja i čitanjem iz užitka, a glavni mu je cilj razvijanje navike čitanja iz užitka pa tako olakšava učenicima razvoj vještine informacijskog čitanja koje je preduvjet za uspješan život i prilagodbu za cjeloživotno učenje. Objavlivanjem izvješća o održanim aktivnostima u medijima promovira se struka i čitanje iz užitka. Projekt je namijenjen učenicima 7. i 8. razreda osnovnih škola te 1. i 2. razreda srednjih

škola. Počinje posljednjeg vikenda u listopadu noćnim čitateljskim susretom i traje godinu dana.

Projekt se provodi u dvije faze. Prva faza je noćni čitateljski susret u školskoj knjižnici tijekom listopada, a druga faza je čitanje u lokalnoj zajednici. Noćni čitateljski susret podrazumijeva brojne aktivnosti tijekom noćenja u knjižnici (društvene igre, izbor filmova, ceremonijalno čitanje) te *online* druženje s nekom drugom knjižnicom u projektu preko Skype servisa čime se promovira i upotreba IKT-a što je i jedna od misija udruge HMŠK. Škole u projektu koje odluče ne noćiti u knjižnici, svoj susret završavaju u ponoć. Sljedećih jedanaest mjeseci učenici koji su sudjelovali na noćnom čitateljskom susretu imaju zadatak izaći iz prostora školske knjižnice i čitati iz užitka u lokalnoj zajednici na već postojećim događanjima ili na onima koje su sami organizirali. Izvješća sa svih aktivnosti redovno se objavljuju na mrežnim Web 2.0 profilima projekta. Knjižnica koja je imala najviše čitalačkih aktivnosti u lokalnoj zajednici i ostvarila sve ciljeve projekta, proglašava se najboljom i dobiva nagradu na završnom druženju svih ekipa na Interliberu. Školski su knjižničari *Tulum slova* godinama razvijali i unaprijedili, posebno u fazi čitanja u lokalnoj zajednici. On je, zahvaljujući kreativnosti mentora i učeničkom interesu, u nekim sredinama poprimio značenje iznimnog kulturnog i društvenog događanja. Idejna začetnica i voditeljica ovog projekta od 2011. godine do danas je kolegica Draženka Stančić. Projekt ima svoju *Facebook*-grupu i stranicu na kojoj je vidljiv.

Čitanjem do zvijezda – kviz za poticanje čitanja i kreativnosti za osnovne i srednje škole

Projekt *Čitanjem do zvijezda – kviz znanja i kreativnosti* projekt je natjecateljske prirode u koji se mogu uključiti učenici viših razreda osnovnih škola i učenici srednjih škola te na taj način promicati kreativnost, čitanje s razumijevanjem i čitanje iz užitka. Glavni cilj ovog kviza je potaknuti djecu i mlade na čitanje, na timski rad, ali i individualni napor. Cilj je poučavati korisnike, posebice djecu i

mlade, informacijskim vještinama i znanjima, raditi na unaprjeđenju životnih vještina i sposobnosti, razvijati kreativnost djece kao i organizirano i smisleno provoditi slobodno vrijeme. Osmislili su ga kolega Dražen Ružić i skupina entuzijasta kao natjecanje u znanju i kreativnosti za osnovne škole Međimurske županije. Školske godine 2010./2011. prerasta u

nacionalni projekt, dok se na srednjoškolskoj razini počeo provoditi kao pilot-projekt HMŠK-a u školskoj godini 2013./2014. pod vodstvom koordinatorica, kolegica Ivane Vladilo i Ivane Štimec-Sajko.

Glavna nit i ideja projekta *Čitanjem do zvijezda – kviza znanja i kreativnosti* su isti:

- promicanje aktivnog čitanja
- istraživački rad na tekstu
- čitanje djela nezastupljenih u lektiri
- razvoj čitateljskih navika
- razvoj multimedijske kreativnosti učenika.

Tema ili žanr odabire se prema anketi koju provode školski knjižničari u svojim školama uvažavajući učeničke želje. Konačan odabir rezultat je rada Provedbenog povjerenstva projekta kako za osnovne tako i za srednje škole. Provodi se na tri razine: školskoj, regionalnoj i nacionalnoj, za nagradu najbolji dobivaju knjige pribavljene donacijama i sponzorstvom. Ostali sudionici, mentori, povjerenstva i svi uključeni u osmišljavanje i provođenje projekta, koji daruju svoje vrijeme i trud bez ikakve naknade, za svoj volonterski rad dobivaju priznanja i zahvale, a učenici pak potvrde Udruge. Dosad navedeno zajedničko je kvizu i za osnovne i za srednje škole, no postoje i razlike.

U projektu *Čitanjem do zvijezda* za osnovne škole čitaju se tri neelektirna djela, a kviz se provodi ekipno. Školu na natjecanju predstavlja tročlana učenička ekipa. Svaki član ekipe individualno rješava zadatke u pisanom obliku. Njihovi se bodovi zbrajaju i ukupan su rezultat ekipe. Kreativni uradak na zadanu temu za osnovnoškolsku je razinu plakat uz koji se piše objašnjenje te ga učenici usmeno prezentiraju pred povjerenstvom. Kviz se rješava u klasičnom, papirnatom obliku.

Kviz za srednje škole proistekao je iz osnovnoškolskog i od samog početka provodi se *online*. U projektu za srednje škole čitaju se četiri djela. Tri su djela za slobodno čitanje dok je jedno lektirno, a to je i glavna knjiga za koju su postavljena pitanja na sve tri razine te za koju se izrađuje i promidžbeni multimedijski kreativni uradak. Kviz znanja je individualan te na školskoj razini može sudjelovati neograničen broj učenika sudionika. Sve razine kviza znanja odvijaju se *online* i počinju u svim školama u isto vrijeme, zadan je vremenski rok završetka, a odmah nakon predaje testa svaki učenik sudionik može vidjeti svoj rezultat i odgovore na pitanja. Članovima školskog povjerenstva šalje se URL *online* kviza pet minuta prije početka natjecanja. Školsko povjerenstvo na školskoj razini ima dva člana, a od regionalne razine pridružuje im se i jedan vanjski član (iz druge škole ili gradske knjižnice). Na školskoj razini obrađuju se 2 naslova od kojih je jedan lektirni i on je tema za multimedijski uradak.

Regionalna razina dodaje treći naslov, nacionalna četvrti, ali se i dalje propituju ona već obrađena djela, na višim razinama konteksta. Za izradu kreativnih multimedijskih uradaka na školskoj se razini može prijaviti neograničen broj učenika, pojedinačno ili kao tim. Učenik prijavljen u kvizu znanja može se prijaviti i kao autor multimedije. Prosudbeno povjerenstvo za multimediju, na temelju unaprijed razrađenih kriterija, ocjenjuje sve pristigle radove te određuje bodovni prag za prijelaz u višu razinu. Tri su razine procjene multimedijskih uradaka, a radovi se mogu dorađivati za svaku razinu, ali ne i mijenjati. Kriteriji za izradu

multimedijskog uratka su trajanje između dvije do tri minute, poštivanje zadane teme i konkretnog naslova (lektirna knjiga) te da je vrsta uratka propagandna (potaknuti na čitanje zadane knjige). O tehnici izrade odlučuju sami sudionici (digitalni plakat, poster, videoklip, animacija...).

Projekt *Čitanjem do zvijezda* za srednje škole osmišljen je s ciljem najvećeg mogućeg ekonomiziranja, što *online* provedba višestruko omogućuje. Ne zahtijeva troškove putovanja, troškove boravka, gubitak radnih dana. Omogućuje sudjelovanje škola iz svih krajeva Hrvatske (s tendencijom širenja prema pripadnicima hrvatske nacionalne manjine u regiji – Vojvodina). Projekt *Čitanjem do zvijezda* za srednje škole krajem 2017. godine dobio je potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja za provođenje i formalno se odvojio od osnovnoškolskog, zalaganjem sadašnjeg predsjednika HMŠK-a Josipa Strije i voditeljice projekta na nacionalnoj razini Ivane Štimec-Sajko te nakon višegodišnjeg zalaganja bivše predsjednice HMŠK-a Ivane Vladilo. Cijeli projekt već petu sezonu provode školski knjižničari, oni odabiru naslove i mentori su natjecateljima te vode gotovo sve organizacijske poslove. Ove sezone u projektu sudjeluju škole iz 17 županija. Projekt Hrvatske mreže školskih knjižničara *Čitanjem do zvijezda – kviz znanja i kreativnosti* vidljiv je na mrežnim stranicama Udruge *Knjižničari* i na *Facebook*-stranici HMŠK-a te na *Facebook*-stranici projekta.

Daj šapi glas!

Daj šapi glas! noviji je projekt osmišljen radi brige za napuštene životinje, tj. senzibilizacije učenika i lokalne zajednice prema napuštenim životinjama. Glavna dobrobit ovog projekta je poticanje osobnog i socijalnog razvoja učenika aktivnim uključivanjem u aktivnosti civilnoga društva za poboljšanja kvalitete života brigom za napuštene životinje i pomažući udrugama koje se brinu o tim životinjama. Za sudjelovanje učenika u projektu traži se suglasnost roditelja. Jedna od prvih aktivnosti je kreiranje vizualnog identiteta projekta (poput loga, plakata, maskote, slogana...) na način da se učenici uključeni u školski projekt natječu u osmišljavanju tog identiteta. Povjerenstvo medijskih stručnjaka odabire najbolji identitet, a škola dobiva nagradu sponzora ili iz donacije. Osobe koje vode projekt na razini škole, planiraju akcije u suradnji s udrugama za zaštitu životinja koje djeluju u blizini škola uključenih u projekt te dodjeljuju svakom razredu jednog psa i mačku o kojima će se učenici brinuti sljedećih godinu dana. Također, učenici mogu općenito pomagati udrugama na temelju popisa potreba pojedine od njih. O početku projekta, pojedinim dobrotvornim akcijama te završetku projekta obavještavaju se lokalni i nacionalni mediji, stavljaju se objave na mrežne stranice projekta i škola. Proglašava se najhumanitarac i najbolji razred. Predviđeno trajanje projekta je godina dana. Projekt je 2016. osmislila i vodi ga kao glavna koordinatorica na nacionalnoj razini kolegica Draženka Stančić. Komunikacija u projektu *Daj šapi glas!* provodi se putem zajednice na *Facebooku*.

Provedeni, završeni projekti

Studijski put u Beč 2. lipnja 2010. godine prvi je službeni završeni projekt HMŠK-a nakon osnivanja Udruge. Posjet Prunksaalu, bečkoj gradskoj i međunarodnoj školskoj knjižnici, za

školske knjižničare iz Varaždinske, Međimurske i susjednih županija te za prijatelje iz drugih knjižnica. Organizator i voditelj bio je kolega Josip Rihtarić.

KRUH – Knjižnična raznovrsnost u homogenosti: Baština u kamenu projekt je koji povezuje temu kruha i svega što je vezano za njegovu pripremu u istarskom selu Manjadvorci, istraživanje krušnih peći (koje, za razliku od istarskog kažuna, nisu dobile pažnju javnosti koju zaslužuju kao specifični arhitektonski i etnografski elementi istarskog podneblja) i knjižnicu kao ishodište svakog učenja i istraživanja. Projekt se artikulirao u više faza s različitim zadacima, odvijao se na različitim lokacijama: školskoj knjižnici, Etnografskom muzeju Istre u Pazinu i na terenu te je rezultirao tiskanom publikacijom u kojoj je izložen cjelokupni tijek projekta. Projekt je bio dvojezični (hrvatski i talijanski jezik), točnije trojezični jer je manjadvorski govor također poseban. Udruga je ovim projektom prvi puta imala i nakladničku djelatnost. Projekt je osmislila i vodila kolegica Elda Pliško-Horvat u suradnji s etnologinjom i višom muzejskom pedagoginjom Mirjanom Margetić, a dobio je i financijsku potporu Ministarstva obrazovanja (2012./2013.).

HR Kanon je završeni projekt izrade popisa, kanona, temeljnih knjiga hrvatske kulture proveden 2013./2014. s ciljem promicanja čitanja, upućivanjem na djela koja čine jezgru hrvatske kulture. Ovim projektom nastojalo se upoznati učenike srednjih škola s djelima hrvatskih autora, književnika i znanstvenika koji čine okosnicu hrvatske kulture i znanosti te im dati širi uvid u prostor hrvatske pisane riječi. Projekt je predložio i osmislio Josip Rihtarić, voditelj je uz radnu skupinu bio Josip Strija, a projekt je završio ne dosegnuvši svoj zacrtani cilj: cjelokupnu obradu i prezentaciju podataka ankete provedene među školskim knjižničarima Republike Hrvatske.

Zaključak

Misija Hrvatske mreže školskih knjižničara jest potpora pokretanju i provedbi projekata školskih knjižničara s naglaskom na korištenje interneta, tj. na mrežnu suradnju. Praćenje suvremenih trendova u knjižničarstvu, posebno educiranje i poticanje školskih knjižničara na njihovu prilagodbu i primjenu u svakodnevnom radu s korisnicima, trajna je vizija. Činjenica je da se preko Udruge može pružiti više i bolje, a pokazuju to i, u razdoblju formalnog postojanja, ostvareni rezultati projekata, aktivnosti, broj sudionika kao i krajnjih korisnika. Radom na javnoj vidljivosti funkcioniranja Udruge, informiranju članstva i cjelokupne zainteresirane javnosti, dobiva se brojnije sudjelovanje u projektima i programima te učinkovitije postizanje ciljeva Udruge.

Pridružite nam se u projektima, osmislite i pokrenite samostalno ili s kolegama neki novi projekt koristeći se logističkom potporom HMŠK-a, uključite se aktivnim članstvom jer zajedno smo jači u ostvarivanju ciljeva!

Udruga HMŠK vidljiva je na mrežnim stranicama *Knjižničari*, a možete nam se javiti na info@knjiznicari.hr.

Literatura

Čonč, Tea. 2014. Razgovarali smo s tri predstavnice školskih knjižničara – Danicom Pelko (predsjednicom Sekcije za školske knjižnice HKD-a), Vanjom Jurilj (predsjednicom HUŠK-a) i Ivanom Vladilo (predsjednicom HMŠK-a). *HKD Novosti* 63. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

Vladilo, Ivana i dr. 2010. Naše niti u 2.0 mreži. *Školska knjižnica i slobodno vrijeme učenika; Neposredno i posredno uključivanje knjižničara u školski kurikulum: zbornik radova*. XXII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske. Ur. Mićanović, Miroslav. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

Vladilo, Ivana; Rihtarić, Josip. 2007. *Repozitorij školskog knjižničarstva UDK 02 – HMŠK*. Rijeka. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

Vladilo, Ivana; Stančić, Draženka; Rihtarić, Josip. 2011. Projektne aktivnosti Hrvatske mreže školskih knjižničara. *Čitanje kao dio knjižnično-informacijskog obrazovanja: zbornik radova*. XXIII. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske. Ur. Mićanović, Miroslav. Agencija za odgoj i obrazovanje. Zagreb. (pristupljeno 20. siječnja 2018.)

Hrvatsko knjižničarsko društvo – Sekcija za školske knjižnice

Gordana Šutej

gordana.sutej@gmail.com

OŠ *Ivan Goran Kovačić*, Duga Resa

Sažetak

Sekcija za školske knjižnice je stručno tijelo unutar Hrvatskog knjižničarskog društva. Sjediniuje Komisiju za osnovnoškolske i Komisiju za srednjoškolske knjižnice. Članovi komisija zalažu se za unaprjeđenje rada školskih knjižničara, promicanje uloge školske knjižnice u razvijanju pismenosti, informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja te zagovaranje školskih knjižnica kod svih dionika i na svim razinama odlučivanja. Komisije rade u radnim grupama, savjetuju, organiziraju seminare, okrugle stolove i radionice. Do sada je organizirano osam nacionalnih stručnih skupova.

Cljučne riječi: Hrvatsko knjižničarsko društvo, Sekcija za školske knjižnice, Komisija za osnovnoškolske knjižnice, Komisija za srednjoškolske knjižnice

Abstract

Croatian Library Association Section for School Libraries is a professional body of CLA. It has two committees: Primary School Library Committee and High School Library Committee. Members of the committees work on developing school librarians` profession, promote the role of school libraries in developing literacy, information literacy and lifelong learning and advocating school libraries with all stakeholders at all levels of decision-making. The Committees work through working groups, conferences, panel discussions and workshops. There were eight national professional development conferences so far.

Keywords: Croatian Library Association, CLA Section for School Libraries, Primary School Library Committee, High School Library Committee

Uvod

Sekcija za školske knjižnice pri Hrvatskom knjižničarskom društvu sjedinjuje dvije komisije: Komisiju za osnovnoškolske i Komisiju za srednjoškolske knjižnice. Članovi komisija, u suradnji sa stručnim tijelima Društva i drugim suradnicima, provode aktivnosti s ciljem unaprjeđenja rada školskih knjižničara i promicanja uloge školske knjižnice u razvijanju pismenosti, informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja. Rad daje pregled najznačajnijih aktivnosti Sekcije unatrag deset godina te aktivnosti planirane za 2018. godinu.

Osnivanje Sekcije za školske knjižnice

Hrvatsko knjižničarsko društvo nacionalna je udruga hrvatskih knjižničara s tradicijom dužom od sedamdeset godina. Društvo je osnovano radi zaštite i promicanja knjižničarske struke i djelatnosti te osiguranja profesionalnosti knjižničnih djelatnika. Društvo se u svom radu zalaže za najvišu razinu profesionalnog djelovanja te za razvoj i očuvanje demokratskih načela šire društvene zajednice.³²¹ S tim ciljem Društvo provodi sljedeće djelatnosti:

- zagovara, unaprjeđuje knjižničarsku struku, na odgovarajući način predstavlja je javnosti
- potiče osnivanje i razvitak svih vrsta knjižnica
- zastupa pravo korisnika knjižničnih usluga i službi na slobodan, jednak pristup građi i informacijama
- objavljuje stručne časopise i druge stručne publikacije
- organizira stručne skupove, provodi obrazovanje i stručno usavršavanje knjižničara
- sudjeluje u predlaganju zakonskih propisa koji se tiču knjižničarske struke
- sudjeluje u radu Hrvatskog knjižničkog vijeća
- surađuje s drugim organizacijama, udrugama i institucijama u području knjižničarstva i srodnim poljima
- promiče opću i informacijsku pismenost, čitateljske navike, svijest o potrebi čuvanja i zaštite kulturne i znanstvene baštine
- sudjeluje u radu domaćih i međunarodnih tijela s kojima Društvo surađuje ili je u njih učlanjeno.³²²

Stručni rad Društva obuhvaća aktivnosti sedam sekcija, trideset jedne komisije i šest radnih grupa. Društvo osniva sekcije po vrstama knjižnica i knjižničarskih djelatnosti. Sekcija za školske knjižnice osnovana je 1978. godine. Od 1997. godine u njezinom su sastavu Komisija za osnovnoškolske i Komisija za srednjoškolske knjižnice. U razdoblju od 2004. do 2008. godine Sekcija je postala Komisija i ušla u Sekciju za narodne i školske knjižnice. Na prijedlog Stručnog odbora, Skupština je 2008. godine donijela odluku o izdvajanju Komisije za školske knjižnice iz Sekcije za narodne te je tako opet uspostavljena Sekcija s dvije komisije, za osnovne i srednje škole.

Aktivnosti Sekcije za školske knjižnice

Sekcija radi kroz radne grupe, savjetovanja, seminare, okrugle stolove i radionice. Komisije za osnovnoškolske i srednjoškolske knjižnice trenutačno broje dvadeset dva člana, a u rad se po potrebi uključuju i vanjski članovi.

Ciljevi rada komisija su:

- promicanje uloge školske knjižnice u razvijanju pismenosti, informacijske pismenosti i cjeloživotnog učenja

³²¹ Hrvatsko knjižničarsko društvo. 2015. 3. *Statut Hrvatskoga knjižničarskog društva*. (pristupljeno 25. siječnja 2018.).

³²² Isto

- promicanje zvanja školskog knjižničara, poticanje na stalno stručno usavršavanje osvjetljavanjem dobrih primjera iz prakse
- zagovaranje uloge školske knjižnice u promicanju informacijske pismenosti u edukaciji učitelja, primjena novih strategija i izvora za poučavanje te zagovaranje uloge školske knjižnice u školskom kurikulumu
- promicanje novina u školskom knjižničarstvu i primjena novih metoda u stjecanju znanja i novih tehnologija koje prate njihov razvoj
- prijevodi IFLA-inih dokumenata koji se tiču školskih knjižnica i njihova primjena u hrvatskom školskom knjižničarstvu
- objavljivanje prikaza i stručnih članaka u stručnim glasilima
- suradnja s drugim komisijama i sekcijama HKD-a
- suradnja s institucijama i udrugama važnim za školsko knjižničarstvo.

Stručni skupovi

1 Komisije za osnovnoškolske i srednjoškolske knjižnice organizirale su do sada osam stručnih skupova na kojima su školski knjižničari i stručnjaci iz značajnih područja raspravljali o gorućim temama i pitanjima važnima za školske knjižničare. 2009. godine u suradnji s Komisijom za narodne knjižnice u bjelovarskoj Gimnaziji organiziran je okrugli stol pod nazivom *Školska knjižnica u procijepu između zakona, pravilnika i stvarnosti*. Pitanja o kojima se raspravljalo aktualna su i danas: primjena Standarda za školske knjižnice te Zakona o knjižnicama, školovanje i stalno stručno usavršavanje, stručni ispiti, financiranje, suradnja s drugim vrstama knjižnica te lokalnom samoupravom.

2 U okviru 23. Proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske u svibnju 2011. godine održan je Okrugli stol JAVNO ZAGOVARANJE ZA ŠKOLSKE KNIŽNICE koji su zajednički organizirali Hrvatska udruga školskih knjižničara i Hrvatsko knjižničarsko društvo, Sekcija za školske knjižnice.³²³ Zaključci s tog skupa bili su polazište za mnoge aktivnosti školskih knjižničara vezano za zagovaranje školskih knjižnica.

3 U bjelovarskoj Gimnaziji održan je 2011. godine okrugli stol naslovljen *EU fondovi i školske knjižnice* na kojem su predstavljene mogućnosti financiranja i stručnog usavršavanja koje omogućuju EU fondovi. 3. okrugli stol za školske knjižnice, s temom *Školske knjižnice u multikulturalnom okruženju*, održan je u Češkoj osnovnoj školi u Daruvaru 2012. godine.

4 4. okrugli stol za školske knjižnice održan je 2013. godine u Sisku s temom *Uloga masovnih medija u odgoju djece i mladih*. Gosti predavači bili su ugledni stručnjaci: prof. dr. Zlatko Miliša, doc. dr. sc. Igor Kanižaj, izv. prof. dr. sc. Danijel Labaš i Dinka Juričić. Istaknuta je potreba za odgojem za medije kao kompasom za odrastanje u medijskom okruženju i potreba da se o tome osvijeste svi odgovorni, djeca i mladi, roditelji, škole, institucije, od lokalne do državne razine.

³²³ Renić, Zorka. 2011. Okrugli stol JAVNO ZAGOVARANJE ZA ŠKOLSKE KNIŽNICE. *HKD Novosti* 52.

5 Na 5. okruglom stolu za školske knjižnice u Ivancu 2014. govorilo se o obrazovnoj ulozi školske knjižnice. Pored predavanja prof. dr. sc. Mihaele Banek-Zorice i doc. dr. sc. Igora Kanižaja, predstavljena su iskustva iz slovenske i hrvatske prakse. Povala se živa rasprava o potrebi izrade kurikuluma kojim bi precizno bio definiran djelokrug odgojno-obrazovnog rada školskog knjižničara.

6 Na 6. okruglom stolu 2015. godine u Karlovcu tema je bila školska lektira. Čuli smo zanimljiva predavanja dr. sc. Dijane Zalar i dr. sc. Danka Plevnika, te iskustva naših školskih knjižničara i gošći iz Slovenije. Zaključeno je da je potrebno osuvremenjivanje književnih djela na popisu lektire te njihova metodički zanimljivija obrada. Također je nužno omogućiti samostalnost u radu profesora i knjižničara, uloga knjižničara je u poticanju čitanja i oblikovanju knjižnog fonda, a shodno tome potrebno je namjensko financiranje nabave građe i proširivanje lektire na neknjiževne tekstove.

7 Sljedeći, 7. okrugli stol za školske knjižnice, održan je 3. listopada 2016. u Krapini s temom uloge školske knjižnice u odgoju i obrazovanju darovitih učenika. Čuli smo predavanja prof. dr. sc. Vesne Vlahović-Štetić i Jasne Cvetković-Lay te slovenskih i domaćih kolegica i kolega knjižničara. Zaključeno je da je potrebno usustaviti otkrivanje i procjenu darovitosti učenika u svim školama, važno je poticati izvannastavne i dodatne aktivnosti, trebaju se izraditi posebni programi i kurikulumi za darovitu djecu. Zato je nužno osigurati barem minimalna materijalna sredstva za projekte s darovitim učenicima, školski knjižničar bi u svojoj školi trebao biti u Timu za kvalitetu i u Timu za darovite učenike te bi trebao surađivati s učiteljima i stručnim suradnicima pri izradi i provedbi programa za darovite. Također nedostaje centar za darovitost i savjetodavna služba za to područje u Agenciji za odgoj i obrazovanje.

8 8. okrugli stol održan je prošle godine u Virovitici pod nazivom *Školska knjižnica: pogled unatrag – korak unaprijed* s namjerom da sagleda što je dosad napravljeno u školskom knjižničarstvu, kakvo je trenutačno stanje te da se postave ciljevi za budućnost. Nakon izlaganja Predsjednice Hrvatskog knjižničkog vijeća prof. dr. sc. Tatjane Aparac-Jelušić, savjetnica za školske knjižnice Fride Bišćan i Mire Zovko, retrospektive dosadašnjih okruglih stolova, rezultata SWAT analize komunikacije školskih knjižničara, analize modela sufinanciranja nabave u školskim knjižnicama te nekoliko primjera programa i projekata kojima školski knjižničari pridonose kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa te pozitivnoj percepciji i razumijevanju uloge i važnosti školske knjižnice za razvoj društva, uslijedila je rasprava. Zaključeno je sljedeće: pozivaju se svi školski knjižničari da se aktivno uključe u javnu raspravu pri donošenju zakonskih i podzakonskih akata; potrebno je dostatno i sustavno financiranje Ministarstva znanosti i obrazovanja te sufinanciranje osnivača za nabavu građe u školskim knjižnicama do ispunjenja Standarda zaškolske knjižnice, čime bi se osiguralo jednako pravo na obrazovanje i na pristup informacijama svakom učeniku. Model financiranja i sufinanciranja predložit će organizatori okruglog stola, a temeljit će se na broju učenika koji pohađaju školu. Dopis s modelom, uz podršku Zavoda za knjižničarstvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Hrvatske udruge školskih knjižničara, uputit će se Ministarstvu znanosti i obrazovanja te osnivačima škola. Predlaže se od

sljedećeg okruglog stola započeti s izdavanjem zbornika u digitalnom obliku. Potrebno je jače djelovati u poboljšanju vidljivosti struke te poimanja školskog knjižničara kao stručnog suradnika i neizostavnog čimbenika u odgojno-obrazovnom procesu. To je moguće postići obrazovanjem školskih knjižničara za poboljšanu komunikaciju s užom javnošću (ravnateljima, kolegama i učenicima), kao i ciljanim zagovaranjem pri stručnoj javnosti (MK, MZO, AZOO i dr.); potrebno je bolje usustaviti KIOO program (knjižnično informacijski odgoj i obrazovanje) u Nastavni plan i program u smislu važnosti suradnje knjižničara i učitelja pri obradi međupredmetne teme učiti kako učiti, informatičke tehnologije/pismenosti, čitalačke i medijske pismenosti te ostalih nastavnih predmeta.

Ostale aktivnosti

U 2017. godini Komisije za osnovnoškolske i srednjoškolske knjižnice provele su analizu potreba školskih knjižnica za pristupom licenciranim bazama podataka. Provedena je anketa kojoj se odazvalo 387 školskih knjižničara iz svih županija i Grada Zagreba. Zaključeno je da bi EBSCOhost zadovoljio potrebe školskih knjižničara jer sadrži bazu ERIC koja je vrlo važna za nas i kolege iz drugih područja, posebno iz strukovnih škola koje imaju specifične potrebe. Svakako ne treba zaboraviti i baze koje su važne samim knjižničarima za usavršavanje i praćenje suvremenog razvoja struke, npr. *Library, Information Science & Technology Abstracts* – LISTA (EBSCO). Inicijativu je na sjednici Stručnog odbora HKD-a iznijela Komisija za slobodan pristup informacijama i slobodu izražavanja. Društvo zastupa stav da svi korisnici imaju jednak pristup informacijama, što je i jedna od temeljnih stavki u Etičkom kodeksu. Na sjednici Hrvatskoga knjižničarskog vijeća održanoj 24. i 25. listopada 2017. godine, Stručni odbor upoznao je HKV s prijedlogom da se korisnicima narodnih i školskih knjižnica omogući pristup platformi EBSCO. Vijeće je prihvatilo razmotriti temu na sljedećoj sjednici.³²⁴

Osim navedenih aktivnosti, Komisije za osnovnoškolske i srednjoškolske knjižnice pokrovitelji su projektu za poticanje čitanja **Čitanje ne poznaje granice/Branje ne pozna meja**, partneri su u Kampanji za osobe s teškoćama čitanja i disleksijom **I ja želim čitati**, a članovi sudjeluju u programskim odborima skupova i manifestacija u organizaciji drugih komisija HKD-a te u radnoj grupi za pripremu prijedloga strategije za e-knjigu.

Članovi Komisija sudjelovali su u pripremi zakonskih akata i pravilnika. Sudjelovali su u izradi Standarda za školske knjižnice, u radnoj skupini za izradu prijedloga Zakona o knjižnicama i Zakona o odgoju i obrazovanju. Rad Sekcije redovito je popraćen u medijima, objavljeni su mnogi prilozi u HKD Novostima, Školskim novinama, u programu HRT-a i u mnogim lokalnim glasilima.

Aktivnosti planirane za 2018. godinu

U 2018. godini Sekcija planira organizaciju dvaju stručnih skupova: **Dan bajke** u ožujku u Krapini i 9. okrugli stol za školske knjižnice početkom listopada u Opatiji.

³²⁴ Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. 2017. *22. sjednica Hrvatskoga knjižničnog vijeća održana u Ministarstvu kulture*. (pristupljeno 25. siječnja 2018.)

Stručni skup Dan bajke sa školom pripovijedanja bajki organizirat će tri komisije Hrvatskoga knjižničarskog društva: Komisija za srednjoškolske knjižnice, Komisija za osnovnoškolske knjižnice i Komisija za knjižnične usluge za djecu i mladež. Program će biti sastavljen od stručnih izlaganja, pripovijedanja bajki za djecu i za odrasle, edukativnih radionica o tehnikama pripovijedanja bajki i priča; likovne, dramske i glazbene radionice, razmjene dobre prakse i rasprave. Bit će postavljena i prigodna edukativna izložba. Stručni skup će se baviti teorijskim i praktičnim oblicima poticanja pripovijedanja bajki i priča, osnaživanjem odgajatelja, učitelja i knjižničara za umijeće pripovijedanja, populariziranjem pripovijedanja i isticanjem pozitivnih učinaka na razvoj djece kao i na očuvanje bajki, narodnih priča i legendi.

9

9. okrugli stol za školske knjižnice, koji će se održati početkom listopada u Opatiji, ima radni naslov *(Ne)dosegnuti standard*. Standard za školske knjižnice iz 2000. i Državni pedagoški standard iz 2008. godine propisuju veličinu, izgled, opremu i funkciju školskih knjižnica. Međutim, sredstva za ostvarenje standarda nisu osigurana. Nadležna ministarstva i osnivači knjižnica ponekad zaobilaze svoje zakonske obveze, a u nekim slučajevima zakonska rješenja ostavljaju mogućnost osnivačima knjižnica da biraju hoće li ulagati u knjižnice. Rezultat je velika razlika među školskim knjižnicama po svim pokazateljima.

Školski knjižničari, koliko god stručni i motivirani bili, ne mogu u potpunosti ispuniti svoju odgovornu ulogu poticanja čitanja i informacijske pismenosti bez adekvatno opremljene školske knjižnice.

Ovo je tema o kojoj se rijetko govori na službenoj razini, jer u teškoj financijskoj situaciji, kad se knjižnice natječu za nedostatna javna sredstva, prevladava nezainteresiranost i strah da situacija ne bude još gora.

Tim skupom želimo staviti ovaj problem na dnevni red; raspraviti ga s različitim gledišta; ukazati osnivačima da je to što školske knjižnice rade od neprocjenjive vrijednosti za društvo; potaknuti školske knjižničare da različitim zagovaračkim aktivnostima pridonesu rješavanju problema.

Zaključak

Sekcija za školske knjižnice pri Hrvatskom knjižničarskom društvu je, uz pomoć svih tijela Društva, potporu Ministarstva kulture, Ministarstva znanosti i obrazovanja, regionalnih društava, knjižnica, vanjskih suradnika iz različitih institucija, organizirala niz stručnih skupova koji su potaknuli zanimljive rasprave, obrazovali knjižničare i učitelje, pomogli da se sagledaju problemi s kojima se suočavaju školske knjižnice i njezini djelatnici, predlože neka rješenja te pridonijeli razumijevanju i podršci školskim knjižničarima od strane relevantnih institucija. Planirano je da, uz aktivniji rad svih članova Komisija, sudjelovanje u radu Stručnog odbora i ostalih radnih tijela i povjerenstava HKD-a, poticanje školskih knjižničara za uključivanje u HKD i sudjelovanje u radu regionalnih društava, u suradnji s značajnim institucijama i udrugama, nastavimo rad na unaprjeđenju školskog knjižničarstva.

Literatura

Hrvatsko knjižničarsko društvo. 2015. 3. *Statut Hrvatskoga knjižničarskog društva*. (pristupljeno 25. siječnja 2018.)

Hrvatsko knjižničarsko društvo. *Sekcija za školske knjižnice*. (pristupljeno 25. siječnja 2018.)

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. 2017. 22. *sjednica Hrvatskoga knjižničnog vijeća održana u Ministarstvu kulture*. (pristupljeno 25. siječnja 2018.)

Pelko, Danica; Renić, Zorka. 2016. Vremeplov okruglih stolova za školske knjižnice – izlaganje na 8. okruglom stolu za školske knjižnice *Školska knjižnica: pogled unazad – korak unaprijed*. Virovitica, 5. listopada 2017.

Renić, Zorka. 2011. Okrugli stol JAVNO ZA GOVARANJE ZA ŠKOLSKE KNJIŽNICE. *HKD Novosti* 52. (pristupljeno 30. siječnja 2018.)

Program

XXX. PROLJETNA ŠKOLA ŠKOLSKIH KNJIŽNIČARA REPUBLIKE HRVATSKE

TRADICIJA I SUVREMENOST U RADU ŠKOLSKOG KNJIŽNIČARA

18.-21. TRAVNJA 2018.
HOTEL CORINTHIA - BAŠKA, HRV

 Agencija za odgoj i obrazovanje
Education and Teacher Training Agency

 PROLJETNA ŠKOLA
ŠKOLSKIH KNJIŽNIČARA

 Visoko pokroviteljstvo
Predsjednice Republike Hrvatske

Slika 101. Plakat XXX. Proljetne škole školskih knjižničara, autora Marka Štroka